marin preda

Procurați-vă din timp ultimele volume apărute în colecția noastră:

596-597	* * *	Sonetul italian în Evul-mediu și Renaștere
598	* * *	Minunatele ... povești ale animalelor și ale păsărilor (Cartea celor O mie și una de nopți, vol. IV)
599-602	J. Romains	Oameni de bună-voință, roman, 4 vol. (I. 6 octombrie, II. Crima lui Quinette, III. Iubirile din copilărie, IV. Erosul Parisului)
603	E.Th.A. Hoffmann	Elixirele diavolului, roman
604	A. Moravia	Ciociara, roman
605-606	E. Ionescu	Teatru, 2 vol. (I. Cîntăreața cheală, II. Setea și foamea)
607-608	I. Negruzzi	Scrieri alese, 2 vol. (I. Copii de pe natură, II. Amintiri din «Junimea»)
609	H. Ibsen	Peer Gynt * Stîlpii societății, teatru
610	J.F. Cooper	Ultimul mohican, roman

editura minerva

Vol. I–III lei 15

612

marin preda

marin preda

moromeții

***

Ilustrația copertei: *Victor Feodorov*

marin preda

morometii

ROMAN

Vol. II

(continuare)

1970

EDITURA MINERVA

BUCUREȘTI

PARTEA A TREIA

I

În acel an secerişul începu tot după legile agrotehnice nescrise ale satului, adică îndată după Sîn-Petru, cu toate că după părerea specialiştilor de la raion grîul era deja copt şi trebuia secerat puţin verde, să nu se scuture. Oamenii însă rămaseră la a lor, deşi cădeau şi ei de acord că aşa e, se cam scutură el... Şi nu mai adăugau şi restul gîndirii, limpede însă şi fără cuvinte, şi completat în cele din urmă şi cu glas tare, îndată după ce activistul şi agronomul se îndepărtau de poarta lor unde veniseră să-i prelucreze, adică lasă să se scuture, ce atîta grijă pe voi că se pierde acolo un dublu de grîu la cinci pogoane, mănîncă şi păsările cerului, ele nu trebuie să mănînce, să trăiască şi ele, numai voi vreţi să trăiţi ? Ele tot sînt bune la ceva, curăţă pămîntul de gîngănii, dar voi la ce sînteţi buni ? Luaţi lefuri degeaba să bateţi drumul pe la porţile oamenilor, păcat de încălţăminte. Şi în afară de toate astea, pămîntul e al nostru, aşa că mai duceţi-vă şi dracului pînă una alta, îl secerăm noi cînd credem noi de cuviinţă, după agronomia noastră proprie.

În curtea lui Moromete căruţa aştepta cu oiştea spre drum, era răcoare, luceafărul strălucea pe

cer. Era ora somnului cel mai dulce, cel mai adînc și mai odihnitor, cînd oboseala care doboară ființa omului seara, e dată afară de respirația lui profundă și totală, rară și regulată. Iar această moarte care nu sperie pe nimeni începe, o dată cu subțierea cerului și cu sporirea limpezimii stelelor, să-și subțieze și ea stratul ei gros de întuneric și omul să pornească în zboruri cu neputință de realizat în viața lui trează, și să-și atingă dorinți neîmplinite, să-și vindece răni care îl dor, corpul începe să geamă, brațele izbesc pe cel de alături peste față într-o răsucire violentă, din pieptul unuia iese chiar un șuierat vesel, un rîs singuratic care răzbate din lumea lui tainică. Cei în vîrstă nu mai au însă somn lung. Grijile unei vieți s-au lipit prea tare de ei și odihna lor e mai scurtă.

Cu toate acestea un băiat de vreo cincisprezece ani îl trezi în dimineața aceasta pe Moromete. Intră ușor în curtea tăcută, se urcă pe scara pridvorului și se opri în dreptul căpătîiului lui. Ilinca și Niculaie dormeau în casă cu ferestrele deschise. Era desculț și în izmene, cu cămașa larg desfăcută pînă la genunchi, fără curea, așa cum arată țăranii în vîltoarea lucrului în timpul verii, să poată munci nestingheriți în mișcări. Pînă și pălăria o purta la fel, cu borurile trase în jos de jur împrejur, să nu păstreze apa ploilor sau praful și pleava ariilor. El puse fără nici o sfială mîna pe umărul lui Moromete și îl mișcă energic.

— Bîtule, zise, scoal' !

Moromete se trezi și se uită nedumerit la el.

— Ce e mă, cu tine, Sande ? Ce cauți aici ?

— Bîtule, zise băiatul aproape poruncitor. Scoal în sus și hai la secere.

— Ce vorbești, mă ! zise Moromete. La care secere ?

— Hai la deal la secere, zise băiatul ca un surd, sau ca și cînd s-ar fi adresat unui infirm la minte, căruia trebuie să repeți aceleași cuvinte de două-trei ori ca să le poată înțelege.

— Da' ce, zise Moromete minunîndu-se, terminași tu la tine de secere și veniși la mine că nu mai ai ce face ? Cine te-a trimes ?

— Bîta, zise Sande la fel de tare ca înainte și cu un astfel de glas că reieșea că bîta asta e mai mare peste toți și nu se stă de vorbă despre spusele ei : se face cum zice ea și gata.

— Da' ce, zise Moromete în același fel, bîta se boieri și te trimese pe tine în locul ei ?

— Bîta se duce cu mama și m-a trimes pe mine în locul ei.

— De ce nu te-ai dus tu cu măta ! se miră Moromete.

— Hai bîtule, hai, că acuși se face ziuă și ne prinde soarele în sat, zise Sande fără să fi auzit ultimele cuvinte ale lui Moromete care între timp se sculase și începuse să-și jupoaie o foiță de jurnal să-și facă o țigare.

Băiatul Alboaicii se dădu jos în bătătură și o luă spre grajd. Casa era așa de liniștită, încît părea pustie, Ilinca încă nu se sculase. Moromete se dădu și el jos și o luă încet spre grădină. Era noapte plină, nici vorbă de apropierea zorilor, stelele nu se răsuciseră în felul în care se văd ele cînd începe să se albească de ziuă, să fi fost la unul sau două ceasuri după miezul nopții.

— Mă, ăsta, Țugurlane, zise Moromete întorcîndu-se din grădină, lasă tu caii în pace, că nu asta e ăl mai greu în dimineața cînd pleci la secere, să pui caii la căruță. Ia tu mai bine oala aia

cu păcură de-acolo din cui şi vin cu ea încoace să ungem căruţa. Pe urmă mai vedem noi ce mai e de făcut. Sau pe tine nu te cheamă Ţugurlan!? zise Moromete cu aerul că în acest caz se schimbă socoteala.

— Pe mine mă cheamă, Sande, bîtule, zise băiatul şi el cu aerul că asta înseamnă mare lucru.

În acest timp Ilinca se trezise şi ea şi cu o căldare neagră în mînă o vărsa de pe pridvor drept în mijlocul bătăturii : Moromete, care fusese cît pe-aci să fie înmuiat de sus pînă jos, nu zise nimic, nici nu se uită.

— Tu ce cauţi, mă, aici ? se răsti ea la Sande. Cine te-a trimes ? Alboaica sau mama ?

— Cea mai bună socoteală, Ilinco, e să mi-arunci apa direct în cap, de ce s-o mai prăpădeşti pe de lături, zise Moromete.

— Păi mişcaţi-vă mai repede, că acuşi pui de mămăligă şi parcă vă văz că tot vă moşmondiţi, zise Ilinca.

— Auzi, mă, Sande cică noi ne moşmondim! Ia vino tu şi pune oala colea.

Ilinca îl trezise şi pe Niculaie, care spusese de cu seară că vroia să meargă şi el, nu să secere chiar pînă la sfîrşit, ci să dea şi el cîteva ceasuri şi pe urmă să plece peste loturi, să vadă care era situaţia şi să poată pe urmă să raporteze ce văzuse la raion. Fumul alburiu ieşea nesimţit pe coş, undeva în grădină se auzi un cîrîit de păsări, apoi un crau scurt şi fata, cu cuţitul în mînă intră în curte şi porunci tatălui să vie să taie pasărea. Liniştit şi important Moromete îl lăsă pe Sande la căruţă şi puse mîna pe cuţit, apoi, întorcînd spatele găinii care sărea în sus parcă de veselie că numai avea cap îl salută de jos pe

Niculaie ridicîndu-şi pălăria şi nu se turbură cînd fata îi spuse să lase parascoveniile şi să calce de două ori într-un loc că acuşi se face lumină şi nimic nu e gata. Demult trebuia să fi fost plecaţi, se şi aud căruţele oamenilor.

— Demult trebuia să fi şi secerat, ce zic eu să-l fi şi treierat, zise Moromete, dar Ilinca nu gustă răspunsul.

— Vorbim duminică, zise ea luînd pasărea şi urcînd vioaie pridvorul.

Aprinse apoi focul, puse de mămăligă, opări găina.

— Niculaie, zise Moromete cu intonaţiile de autoritate de altă dată, vino tu să ungem căruţa, că băiatu-ăsta mi-e frică să nu se boşorogească p-acilea, mă omoară pe urmă Alboaica, mă pune să-l plătesc ca pe-ăl bun.

În sfîrşit Sande se hlizi, înţelegînd şi el că bîtusău glumea. Totuşi ţinea cu nădejde cu umerii şi cu spinarea căruţa, în timp ce Moromete trăgea roata pînă la marginea osiei şi cu şomoiogul înmuiat în păcură ungea întîi bucceaua şi apoi fierul albit de frecatul lui cu lemnul. Se opintiră apoi amîndoi şi roata alunecă pocnind la locul ei.

— Hai să trecem acum la cealaltă, spuse Moromete cu un glas de parcă l-ar fi invitat la ceva extrem de plăcut. Să trecem s-o ungem şi p-aia! Mă Niculaie, tu ţii minte căruţa asta ?

— Cum să nu.

— Ei, tot aia e! Ce căruţă, a făcut-o săracu Iocan înainte de a muri acum zece ani şi mai ţine zece ani! N-am schimbat eu la ea o piuliţă. Era gata să rămîn fără ea, taman o adusesem nouă de la fierărie şi se opriră doi la poartă : nu ca să mă prezint cu ea la rechiziţie. O să mă prezint, zic, dar nu acuma. Fiul meu şi-a dat viaţa

pe front, pentru țară, acuma veniți să-mi luați și căruța din bătătură. Nu credeți că ați depășit marginea ?

Între timp trecuse la roțile din urmă ; se opinteau, trăgeau roata afară că ai fi zis că o să cadă cu căruță cu tot, Moromete fleștecăia cu șomoiogul de-a lungul ei, apoi făcea același lucru cu bucceaua pe dinăuntru și apoi pac, o împingeau să alunece la loc cu căpățina sub loitră. În aer nici gînd să se lumineze. Undeva într-o grădină îndepărtată se auzi un pîlpîit de aripi și un cocoș dădu un semnal lung și insistent. Răspunsul care urmă umplu văzduhul de țipete ca și cînd corul păsărilor ar fi vrut să alunge astfel din aer umbrele nopții.

— Gata, strigă Moromete cu o bruscă spaimă în glas. Mîncarea în căruță, bota cu apă. Secerile în cutie, hai Niculaie să punem caii.

Dar mai era pînă la cai, nu se neliniști nimeni de glasul lui. Cînd fu gata, Ilinca se apropie și începu să pună mîncarea în cutia desfăcută a căruței. Oala stă bine ? Să nu se verse. Vezi că se clatină cutia, înțepenește-o cu ceva, că tata știe doar să comande, dar să dreagă o cutie nu vrea. Stai să mai leg încă o dată oala, ține-o bine, Sande. Vezi că se freacă tigaia de străchini, au să se spargă, pune sacu-ăla între ele. Ce e cu tigva asta ? Urcă-te tu în pod Sande și ad-o pe-aia mare, dar mai repede că au și început căruțele să treacă... Pune și ghioarsa asta de secere, că e bună să strîngă tata cu ea snopi. Rogojina n-o luăm ? Dacă vine o ploaie ? Pune căpătiiul pe cutie.

Moromete și fiul scoaseră caii din grajd și îi înhămară. Nu erau grozavi caii, erau cam mititei și cam de timpuriu băgați în ham, dar erau buni,

erau vioi și bine îngrijiți. Unul din ei își ciuli brusc urechile și Moromete îl apucă de nări și îl trase în jos și cîteva clipe capul lung al calului rămase lipit în burta omului în timp ce primea palme posesive pe gîtul lui cam subțirel dar tînăr și plin de vigoare.

— Dă Doamne vreme bună, spuse Ilinca băgînd printre străchini și linguri niște ceapă smulsă din grădiniță. Gata, tată ! Hai, toată lumea în căruță.

Capacul cutiei fu închis, se urcară, Ilinca și Sande în spate, pe o cergă sub care puseseră paie, tatăl în față pe cutia căruței, cu hățurile și biciul în mînă. Niculaie deschidea poarta mare. Căruța ieși, Niculaie închise la loc și punînd cu grijă un picior pe bara răscrucilor se urcă și el alături de tatăl său.

Se grăbiseră bine, nimeni nu ieșea încă de prin curți, coborîră spre rîu, îl trecură pe unde era mai mic, unde apa ajungea doar pînă la căpățîna roții și începură pe urmă să urce dealul spre cîmpie. Moromete lovea din cînd în cînd caii și nu vorbea. După atîția ani de viață pleca la secere fără Catrina și dacă în timpul pregătirilor pînă să iasă din sat s-ar mai fi putut zice că mai era o speranță ca în dreptul uliții Alboaicii s-o vadă ieșind și în felul ăsta simplu să se întoarcă ea acasă și să uite cu toții ceea ce se întîmplase, urcînd dealul această speranță se spulberă fiindcă ulița Alboaicii era pustie și nici urmă de muierea lui, se uită zadarnic de-a lungul ei. Moromete ținea mereu fruntea în jos.

În spatele lor se putea în sfîrșit ghici răsăritul, stelele luceau mai tare, cerul începea să se albăstrească pe o întindere care cuprindea jumătate din el, în timp ce cealaltă dormea încă în negură

groasă. Moromete arăta că anume nu vrea să se uite în urmă şi să vadă răsăritul cum făcea Sande şi Ilinca, stînd puţin într-o parte, cu faţa într-acolo, deşi ţineau capetele în jos, cu acea expresie a tuturor care se aştern la o trudă de durată şi pe care numai gîndul care o ia înaintea acelei trude cu exact timpul şi măsura ei, face posibilă ducerea pînă la cap a efortului. Moromete începu deodată să dea din cap, aşa cum faci cînd cineva spune ceva şi îţi pare rău că trebuie să auzi asemenea cuvinte care nu sînt cîtuşi de puţin apropiate de adevăr. Gîndul la Catrina se vedea că se îndepărtase de el.

— Ei, ce e? făcu Niculaie intrigat, după o lungă tăcere pe care nimeni n-o turbura.

Expresia lui Moromete se schimbă; se întoarse spre fiul său cu o înfăţişare explicativă:

— De la bogat ia tot, iar săracului nu-i da nimic! zise el.

— Asta ce mai e? zise băiatul.

— Păi ăsta e socialismul vostru! Fiindcă noi ne ducem acuma să secerăm, zise Moromete, dar nu mai e rodul muncii noastre al nostru, şi nici să zici că ni-l ia şi îl dă ăluia care n-are. Înţelegi dumneata?

Niculaie tot nu răspunse, se vedea că el însuşi se gîndea la ceva şi că spusele tatălui nu-l stinghereau, putea să asculte şi în acelaşi timp să le aibă în minte apropiate pe-ale lui... Peste cîmpie totul era nemişcat şi curînd intrară pe un drum de plan, printre ziduri galbene de grîu şi după o vreme opriră. Ajunseseră. Grîul, cu spicul plecat, parcă îi aştepta. Moromete lăsă caii pe seama băiatului şi începu să jupoaie iar o foiţă de jurnal. Sande şi Ilinca se dădură jos din căruţă şi îşi schimbară îmbrăcămintea cu haine proaste.

Nimeni nu vorbea. Numai caii turburau liniştea cîmpiei sforăind din cînd în cînd cu botul în grîul crud, amestecat cu iarbă, pe care Niculaie îl tăiase repede şi li-l punea înainte la spatele căruţei. Cînd nu sforăiau, tăcerea cîmpiei nemărginite era aşa de mare că li se auzeau fălcile mă-cinînd.

— În tot ce spui tu, zise întru tîrziu Niculaie, un singur lucru scapi din vedere.

Moromete nu se grăbi să întrebe care. Era chiar posibil ca să-i scape lui ceva din vedere şi mai ales un singur lucru, şi anume, pesemne, cel mai important?

— Ei, care zise el în cele din urmă, curios mai mult de formă.

— Faptul că pămîntul ăsta pe care calci nu e al tău, zise Niculaie.

— Dar al cui?! zise Moromete deodată alarmat.

— Tot ce e proprietate se desfiinţează, inclusiv pămîntul, tăie glasul lui Niculaie, şi pronunţînd aceste cuvinte el se uită în zare posomorît, ca un emisar care ştie dinainte ce vaiete şi plîns de femei aduce el cu sine; dar tot ceea ce ţinea de puterea lui era doar să fie drept, să desfiinţeze adică peste tot fără excepţie proprietatea, pentru ca durerea şi izbăvirea să fie generale. Sau crezi, continuă el, că la oraşe construim socialismul şi desfiinţăm proprietatea, şi la ţară vă lăsăm pe voi de sămînţă!? Nimeni n-are drept asupra a nimic, decît asupra muncii braţelor sau a minţii lui. Iar pămîntul a fost la început liber, ca şi omul şi trebuie să redevie liber.

— Crezi, zise atunci Moromete, că omenirea asta, de cînd e ea pe pămînt, n-a ştiut cum să trăiască şi venirăţi voi s-o învăţaţi?!

— Asta în orice caz! răspunse Niculaie.

— Adică voi sînteți mai deștepți decît tot globul ?

Știa bine acum cum era cu rotunzimea planetei, tot se alesese și el cu ceva că îl ținuse pe Niculaie la școală, atît cît îl ținuse. Niculaie pufni :

— Și ce te miri așa ? Sigur că sîntem mai deștepți.

— Cu Stalin în cap ?... zise Moromete și pronunță numele cum ar fi zis Marin.

Și se enervă brusc și porni din loc, o luă încolo pe drumul de plan cu o țintă foarte precisă ; se opri la marginea unui lan de porumb și rămase cîtva timp cu spatele întors. Cînd reveni, fata îl luă la rost :

— Hai tată, lasă acuma discuția, îi zise, pune mîna și taie de legături, cît e grîul jilav, ce aștepți, să se urce soarele la nimiezi ?

— Unde-o fi văzînd fata asta soare, eu nu înțeleg ! răspunse Moromete.

Dar se urni și puse mîna pe secere. Moromete se uită lung la fata lui cum făcea pîrtie cu Sande în zidul des. Începuseră, fără codeală, secerișul. Niculaie legase caii cu opritorile și le tăia înainte grîu verde, de pe margine, amestecat cu iarbă.

— Păzea ! exclamă în sfîrșit Moromete, dar tot fără să se uite.

Ilinca și Sande se uitară înapoi. Într-adevăr la răsărit norii se dăduseră la o parte și la marginea orizontului apăruse buza roșie a discului solar. Deodată întreaga lume se schimbă, peste întinderea de spice începu să joace o pulbere care era cînd aurie, cînd albicioasă, amestecată cu reflexe albastre și verzi, cînd strălucitoare de roua pulverizată parcă și în aer, nu numai peste spice și porumburi, de mîinile invizibile ale dimineții. Soarele ieșea implacabil și triumfător punînd astfel capăt acestei ore nesigure de pe pămînt cînd nu e nici noapte, nici zi, și găsindu-i pe oameni gata aplecați la rădăcina spicelor, celebrînd, pe lîngă un vechi blestem, țîșnirea de foc a razelor lui.

II

— Ia spune tată, ce e cu Vasile ăsta din Cotocești, zise Niculaie tăind cu tatăl său grîu înalt din capul locului, anume pentru legături. Alaltăieri era și el acolo în pridvor, ce vrea ? Nu, că să-mi spună nu știu ce !

— Ce să-ți spună ? zise tatăl după un timp, curios.

După cît se părea la asta se gîndise deci Niculaie pe drum și din pricina asta nu spusese el nimic despre definiția pe care tatăl său o dăduse socialismului. Drept răspuns Niculaie adresă o înjurătură fără fereală dintre cele care dezvăluiau ura ascuțită și inexplicabilă, și prin care i se dorea acelui Vasile întoarcerea la origine, în maică-sa, și anume să se bage singur acolo de nenorocit.

— Da' ce ți-a făcut, mă, ce-ai cu el, se miră tatăl. Parcă n-aveai nimic cu el...

Niculaie nu răspunse îndată.

— Că niște aspecte, că nu știu ce, ce-mi spui mie, spune acolo în organizație, că d-aia aveți organizație de bază.

Moromete făcu doi pași mari și strînse grîul secerat de fi-său și îl făcu, adăugînd pe al său, maldăr. Era plin de mană și mîinile lui bătrîne

şi vînjoase se înnegriseră de acest polen care în aer, cînd era scuturat, parcă era pulbere de aur galben. De la distanţă, din lanul vecin, ţîşni în sus cu un sburătăcit gras de pasăre grea, o prepeliţă şi căzu în grîu mai încolo, într-un loc nedeterminat. Niculaie lăsă tăiatul şi uitîndu-se atent, asemeni cîinilor de vînătoare, spre locul nesigur de unde zburase pasărea de cîmpie, intră în grîul vecinului şi începu să meargă prin el. Deodată se opri.

— Le-ai găsit ? întrebă tatăl.

— Da.

— Cîte sînt ?

Niculaie nu răspunse, se aplecă jos şi nu se mai văzu. Tatăl se duse şi el acolo şi se uită. Ca o mică minune apăru sub ochii lor un cuib cu ouăle pestriţe, împletit din frunze fine de paie de grîu, descoperit şi fără apărare, în această lume înaltă, în care firele de grîu semănau cu o pădure şi cei doi oameni, cu două animale uriaşe. Ei se uitau la el fără să pună mîna, stînd în picioare tăcuţi, fiinţe blînde care ocroteau parcă, după felul cum dăduseră şi ţineau spicele la o parte, acest miracol latent din care aveau să zboare mai tîrziu nişte păsări.

— Face şi ea pui, numai să nu i-i mănînce vreun cîine, zise în cele din urmă Moromete, şi se urniră şi se întoarseră la locul lor. Spune, mă, continuă apoi, puţin agasat, ce-ai cu el, nu ştiam că ai ceva cu el, ce ţi-a făcut ?

— Nu mi-a făcut nimic, dar s-au învăţat toţi, nu intri bine într-un sat şi dai de-ăştia care au nu se ştie ce, ba cu preşedintele, ba cu secretarul organizaţiei. Ca şi cînd un preşedinte ar putea să le facă pe plac la toţi. Ridică problema acolo în organizaţie, dacă ai ceva şi nu eşti un fricos nenorocit. Dacă eşti, du-te în..., nu veni la mine să mă lupt eu pentru tine.

— Bine, zise Moromete, dar ce ţi-a făcut, ce-ai cu el ?

— N-am nimic cu el, zise Niculaie tăind cu mişcări regulate grîul înalt, de jos de tot de la rădăcină. Şi reluă : Vine în pridvor şi stă şi nu zice nimic şi pe urmă nu, că vrea să-mi spună... Să zicem că are dreptate şi că spusele lui nu sînt minciuni. Ei şi ? Aşteaptă să vie raionul de partid şi să-i rezolve lui toate problemele ?

— Da' ce tu eşti raionul de partid ? zise tatăl. Eşti şi tu un om şi poate că o fi vrut şi el să-ţi spună ceva. Nu trebuie să te porţi aşa cu cineva, că ăsta nu e ca Gae, să-ţi intre în curte şi nici bună ziua să nu-ţi dea. Ce-ai cu el, ce ţi-a făcut ?

Tatăl era acum chiar curios şi fiul îi răspunse agasat :

— N-auzi că nu mi-a făcut nimic, nu-ţi spusei ?

— Cînd îmi spuseşi ?

— N-am nimic cu el, dar lasă că-l ştiu eu, zise fiul, veneam odată d-acasă şi mă duceam pe izlaz, păşteam caii cu Mărin al lui Matei Dimir şi dimineaţa îi păştea el şi după masă eu. Şi cînd viu îl găsesc pe Mărin al lui Matei plecat şi caii lăsaţi pînă viu eu unuia al lui Pretorian, băga-l-aşi în mă-sa şi pe-ăsta, care sta ca un tîmpit lîngă un tufan şi caii ieşiseră de pe miriştea lui Mărin al lui Matei, mama lui şi ăstuia că n-a putut să stea şi să mă aştepte şi intraseră pe o miriştea a lui alde Năstase Rădulescu şi păşteau acolo. Eu am crezut că aia e miriştea ăstuia care îl găsisem acolo, al lui Pretorian, că i-am văzut şi caii lui acolo stăteau şi păşteau împiedicaţi şi văz că vine de la capu-ălălalt al lotului lui Năstase pe-ăsta, pe Vasile, nici nu ştiam cine e şi „bă

ăsta al lui Moromete, zice, de ce paşti mă, caii pe locurile noastre ?". Şi cînd îmi trînteşte două palme peste obraz mi-a sucit gîtul şi m-a zvîrlit cît colo cu cracile în sus. „Mă nene, zic, eu n-am fost aici cînd au intrat caii pe miriştea voastră, Mărin al lui Matei sau ăsta i-au băgat", dar el nici nu m-a auzit, şi m-am uitat la el să văz dacă dă şi în ăla al lui Pretorian, că erau şi caii ăluia pe miriştea lui. N-a dat, i-a scos ăluia caii de pe lot şi s-a dus în... mă-si fără să spună nimic. O lună întreagă m-a durut gîtul, dar nu l-aş fi ţinut minte dacă l-ar fi cîrpit şi pe-ăla al lui Pretorian, că ăla lăsase caii să intre pe miriştea lor ! Nu, ăluia nu i-a spus nimic, nici nu s-a uitat la el. Ori i-a fost frică de el, ori înseamnă că avea ceva cu mine şi nici nu spun că în viaţa mea n-am luat aşa palme de la cineva.

— Ai luat tu, nu zi aşa, replică Moromete ţi-am mai dat şi eu din cînd în cînd... Şi ţi-au dat mai ales oamenii colo în faţa primăriei ! Ce, ai uitat ?!

— Nu ţin minte, răspunse fiul cu nepăsare, dar pe-ăsta îl ţin minte.

— Da' cîţi ani aveai tu atunci şi cîţi avea el ?

— Era în anul cînd nu mai m-am dus la şcoală. Taman în toamna aia, venise pe izlaz cu caii şi ăsta al lui Parizianul, Gheorghe. Nu e mai mare ca mine, da' nu ştiu nici eu ce m-a apucat de-am stat ca un prost şi nu i-am sărit pe urmă în cap. Nu ştiu, mi-a fost frică, m-a luat fără veste...

— Mă Niculaie, zise tatăl intrigat, de cînd te ştiu eu, de cînd eşti băiat mare şi ai făcut şi tu armata şi atîtea înjurături n-am auzit din gura ta.

Fiul nu zise nimic.

— Urît mai înjuri, Niculaie, zise şi Ilinca, dar

parcă cu admiraţie şi nu cu reproş. Şi continuă, în timp ce mîinile îi mergeau parcă singure tăind spicele şi făcîndu-le poloage : Pe vremea aia trăia maică-sa şi nu ajunsese ce-a ajuns mai pe urmă, să-l bată verii cu biciul pe mirişte, zise ea.

— De ce îl băteau ? întrebă Niculaie.

— Din te miri ce. Odată pierduse calul un căpăstru, şi l-au bătut pentru căpăstru-ăla de-a zăcut o săptămînă în pat, nu mai putea să meargă.

— Bine i-au făcut, zise Niculaie, ştiu ei de ce l-au bătut, asta cu căpăstru zice lumea, dar de ştiut ştie numai ăla care era acolo. Degeaba nu l-au bătut ei.

— Aşa o fi, zise tatăl, dar pe măsa ei au omorît-o, toată lumea ştie. Cum a fost, Ilinco ?

— Vă găsiră acuma poveştile, zise Sande care nu înţelegea felul ăsta de muncă, deşi era şi el băiat mare. Pînă acuma, zise el mai departe, nu vorbirăţi şi vă găsi acum vorbitul.

— Cu măsa a fost aşa, că întîi pe alde tat-său veni de-l omorîră cu bătaia, zise totuşi Moromete cu aerul că facerea legăturilor îi permitea foarte bine să şi muncească să şi povestească.

Niculaie îi tăia grîul şi i-l făcea maldăr şi Moromete făcea legături, le punea alături făcînd alt maldăr şi în acest timp îi spunea fiului povestea lui Vasile şi a părinţilor lui, neam cu Năstase şi Aristide. Vasile ăsta copilărise în familia unchiului cel mare, Năstase, de ai cărui fii, Dan şi Ştefan, Vasile era şi astăzi legat. Năstase şi Aristide, fraţii mai mari ai mamei lui Vasile, fuseseră împroprietăriţi după primul război mondial şi se pricepuseră nu numai să-şi păstreze întregi loturile lor de pămînt, dar să şi ajute altora să scape de ele, cei care după împroprietărire se înglođa-

seră în datorii prin bănci să-şi cumpere unelte şi vite. Năstase — şi de la el Aristide — învăţase în timpul războiului, pe care îl făcuse la intendenţă cu gradul de sergent, cum se poate ca fără să furi cuiva avutul sau banii din buzunar, să-l faci să vie el singur să ţi-i dea şi încă să nu uite toată viaţa binele pe care i l-ai făcut ca unul care n-ai pregetat ca alţii să-l ajuţi la nevoie. În anii de după primul război începuseră să circule prin sate tot felul de hîrtii numite poliţe, scadenţe, ordine de licitaţie şi altele asemenea, care erau ele nişte hîrtii mici şi colorate ca nişte jucării de copil, dar pe baza lor nişte necunoscuţi care se ascundeau sub denumirea de „Creditul agricol“ sau „Banca Marmoroschblanck“ puteau să-ţi vîndă pămîntul şi să rămîi pe urmă de izbelişte, fiindcă boier să te duci la curtea lui să-ţi dea de lucru nu mai era şi rămîneai muritor de foame cu copiii pe drumuri. Ei, şi se iviseră ăştia, Năstase mai ales, Aristide doar la început, te duceai la ei, uite măi Năstase sau Aristide, aşa şi-aşa, mă scoate la vînzare, ce fac eu. Cît datorezi? Atît şi atît. Păi de ce să-ţi vîndă ţie lotul la licitaţie şi să pierzi la el jumătate şi să nu-mi vinzi mie o jumătate din el şi să pierzi doar un sfert? Oameni săritori, îşi dădeau vita din bătătură să-ţi facă ţie rost de bani să nu pierzi lotul, puteai să-i mai uiţi? Pe mulţi au scăpat de la nevoie şi s-au înmulţit, s-au adunat acolo în Cotoceşti şi şi-au făcut case în spatele bisericii, Năstase are chiar o strană a lui personală şi o icoană mare de argint în altar... Mama lui Vasile s-a măritat tocmai în timpul cînd se făcea împroprietărirea generală, imediat la doi-trei ani după primul război şi ăla pe care l-a luat ea, unul Ilie al Moaşei, cu toate că făcuse şi el războiul, n-a fost împroprietărit, nu

se ştie de ce, nu s-o mai fi ajuns pămîntul, că alţii au luat lot de opt pogoane, alţii de şase şi unii au rămas şi fără, şi atunci a lăsat-o pe asta a lui Rădulescu şi s-a însurat cu o văduvă de război care primise un lot de opt pogoane. Văduva însă avea copii şi ăştia, cu toate că nu erau mari, au înţeles ei sau i-a învăţat cineva că mă-sa le va aduce fraţi vitregi de la un tată care n-avea lot şi vor trebui, cînd s-or face mari şi s-or însura, să împartă cu ei lotul mamei. Ei sau neamurile, sau ei cu neamuri cu tot, făcură ce făcură şi îl goniră din casă şi ăsta trebui să se întoarcă la nevasta dintîi. Mama lui Vasile îl primi dar în loc să stea la locul lui să se mulţumească cu ce avea de la ea, cîteva pogoane de pămînt, se amestică în averea fraţilor nevestei, pretinzînd nu se ştie ce pentru casa părintească şi încă ceva din pămînt spunînd că din munca ei trăiseră toţi şi că trebuie să-i plătească pentru asta, lucru care nu era de loc sau nu era întru totul adevărat. Fără să facă gălăgie fraţii Rădulescu încercară cu binişorul să-i bage nerodului minţile în cap, dar fiincă acest lucru nu le izbuti, atunci hotărîră să i le scoată. Îl bătură cu ciomegile într-o noapte atît de rău că nu mai rămăsese Ilie al Moaşei zdravăn şi după cîţiva ani muri cu zile. Mama lui Vasile nu se mai mărită, trăi în casa părintească împreună cu fratele ei mai mare şi îl crescu pe Vasile o dată cu copiii acestuia. Muri şi ea după vreo zece ani şi unii spuneau că tot din pricina acestora. Pe vremea aceea neamul lor se înrudise cu multă lume şi Vasile avea o grămadă de veri şi verişori de-al doilea şi de-al treilea, bunici şi unchi, şi era la rîndul lui văr şi fin şi nepot de bunic şi nepot de unchi şi nepoţel de bunică, de tuşă, de ţaţă... Cît trăise maică-sa

muncise ea pentru el și îl păzise de aceste rubedenii, dar după ce ea muri, nu mai avu cine să-i țină grija. „Vasile, du-te pînă la tușă-ta Steliana că are ceva cu tine..." „Vasile, mănîncă și du-te pînă la unchi-tău Traian..." Băieții de seama lui se jucau cu zăpadă în drum spre școală, se scăldau vara în pădure și se luau cu caii la întrecere. Vasile stătea seri întregi și legăna copilul tușei Steliana, zile întregi învîrtea la o sucală de răsucit cînepă, iar vara păzea vitele multe ale lui unchi-său Năstase și ale altora din neamul lor, oile mai ales, și lumea îl vedea seara cum se întorcea cu cîrdul de la păscut și sta să le aleagă de miei și să le bage în curțile rudelor. Maică-sa nu muri fără să-i blesteme, așa spun femeile care au stat la capul ei în ziua cînd s-a dus... Stătea în odaia ei cu ușa închisă și zăcea și cică îi era rău și una dintre ele a vrut să cheme rudele și ea a zis s-o lase să moară barim liniștită, dacă de trăit n-a avut parte de liniște. Una din ele a întrebat-o să spună ce are, de ce suferă, dacă o doare ceva și ea a spus că n-o mai doare nimic și i-a spus uneia să se ducă la popa și să-l întrebe: după ce moare omul se duce drept în rai sau se mai chinuiește cine știe pe unde? Aia a ieșit și ea pînă afară, a stat nițel pe la poartă și s-a întors și i-a spus că părintele a zis că pe om îl ia îngerul chiar din pat și îl duce la lumină în rai. Stă la fereastră și așteaptă și cînd vrea Dumnezeu îi spune îngerului să vie la căpătîiul tău și să te ia. Muierea care a povestit zice că ea s-a speriat spunînd vorbele astea, fiindcă tocmai atunci s-a zbătut craca de măr de la fereastră și în curte a zbughit-o un purcel la fugă. Mama lui Vasile cică nu s-ar fi speriat de loc, sta întinsă în patul ei și a început să spună cum s-a întîmplat cu boala ei, ce i-a făcut într-o zi Dan, ăla mare dintre copiii lui frate-său. Parcă i se înfipse un cuțit în șale și ăla mîna căruța, se duceau să culeagă fasolea la deal. „Oprește, mă, că mor!" i-a zis. „Ce să opresc, zice, se usucă fasolea colo, vreai s-o culegi pe soare, să se scuture, ori sînteți nebuni?" Pe urmă cică l-ar fi chemat pe Vasile la ea și i-ar fi blestemat pe frați în fața lui. Că să n-aibă încredere în rude, fiindcă rudele dacă te văd plîngînd îți mai îndeasă și ele una să plîngi mai tare și dacă te văd rîzînd, te pun la muncă, zice că d-aia rîzi, că ești prea odihnit. Și dacă i-o fi foame sau sete să nu le ceară verilor, să-și ia singur și să aibă grijă să nu-l vază ei, să-i scoată pe nas și îmbucătura de pîine... O să-l bată! Să strîngă și el din dinți și cît o trăi la ei, să nu umble în fața lor cu fruntea jos, dar nici sus să n-o țină, pînă s-o face și el mare și o să scape de ei. Fiindcă o să scape, fiindcă i-a blestemat ea, să moară de tineri, și copiii și tat-său și praful și pulberea să se aleagă din neamul lor.

— Și s-a ales? zise Niculaie, cînd Moromete se opri.

— Mai e timp, răspunse tatăl. Astă-iarnă, reluă el, a vrut Vasile să scape de ei, zicea că fac gospodărie colectivă și el se înscrisese să se ducă acolo, au venit ăia doi peste el acasă, că el are o casă mai mică exact în spatele ăleia mari a lui Năstase, i-au făcut-o alde verii lui cînd s-a însurat Vasile cu Florica lui Ciupăgeanu, și lumea spune că Dan i-a tras o palmă Florichii și cînd Vasile a sărit la ei, ăia au scos cuțitele. Era și o fată acolo de la *utemé*, cică ar fi lovit-o și pe aia prin geam cu o cărămidă, i-ar fi spart capul. I-au arestat, dar nu'ș' ce-au făcut ei și ce-au dres, c-au scăpat... Știe el ce spune, Vasile ăsta, încheie

Moromete, cînd zice de-ăştia de la sfat, alde Plotoagă şi Isosică, fiindcă vezi cum vine, dacă ei nu s-ar fi opus să se facă gospodărie o făceau ăştialalţi, alde Fîntînă cu Mantaroşie, că Mantaroşie n-are nimica, şi Vasile intra şi el acolo şi scăpa de veri. Nu erau ei mulţi, dar patruzeci, cincizeci de neisprăviţi tot se găseau şi se chema că sînt. Acum ai înţeles ?

— Am înţeles, răspunse Niculaie înfigînd secerea în maldărul de grîu şi ştergîndu-şi fruntea de sudoare. Apoi după cîtva timp, schimbă subiectul. Văz că ai cea mai înaltă părere despre Isosică şi Plotoagă şi numai de formă aşa, zici că sînt aşa şi pe dincolo.

Moromete tăcu o vreme, luat prea repede şi neînţelegînd despre ce e vorba. Înaintă cîţiva paşi şi culese nişte spice, care rămaseră apoi întregi ca nişte flori cu tija delicată în mîinile lui vînjoase.

— Vrei să spui că dat fiind că Isosică şi Plotoagă sînt contra gospodăriei îi consider oameni cu scaun la cap ? zise el întru tîrziu, puţin mirat că se putuse trage o asemenea concluzie din spusele lui.

— Da, asta vreau să spun, zise Niculaie.

— Părerea mea, spuse Moromete cinstit e că erea mai bun Gae. Îl ştii pe Gae ?

— Îl ştiu.

— Ei, ăla să fi văzut om ! Nu sta el la discuţie cu tine, ca alde Isosică ! Bă, făcea, pe măta şi pe tactău, şi te şi lua de guler şi te da pe mîna miliţianului.

— Nu mai spune, zise Niculaie ironic. Şi de ce ?

— Parcă mai ştiai de ce !? se miră Moromete. Te pomeneai la miliţie şi cînd ajungeai acolo mai găseai şi pe alţii, îţi mai venea inima la loc.

— De ce ?

— Păi credeai că nu se poate ca aşa mulţi inşi să nu pună mîna pe cîte-un par şi să nu-l desnoade şi pe alde Gae şi pe ăia de la miliţie, ca unii care nu se considerau vinovaţi întru nimic.

— Şi cînd colo ? făcu Niculaie afectînd cel mai viu interes.

— Cînd colo, continuă Moromete în acelaşi fel, ăia unii mai rîdeau, alţii mai glumeau, alţii că lasă că vine el Gae şi vedem noi ce-are cu noi. Şi venea Gae : Ce să aibă ! Erau de-ăia care mai vorbeau şi ei cum vorbesc şi eu cu alde nean-tău Matei, alde nean-tău Giugudel, alde nean-tău Cristache al Joachii cînd vin pe la mine şi stăm în pridvor. Dare în judecată făcuvă şi dreguvă pentru ascuţirea luptei de clasă contra regimului. Înaintarea lor sub stare de arest la raion să se înveţe minte ! Tu trebuie să ştii, că eşti acolo, mai zise Moromete. Sau tu nu te ocupi cu partea asta ?

— Nu mă ocup, zise Niculaie.

— Ei, şi veniră şi-l schimbară pe Gae, veni alde Plotoagă şi Isosică. Moromete se strîmbă, nemulţumit : nu sînt buni ! ăsta, Isosică are şi el un băiat şi vine într-o zi pe la ei Siţa a lui Tăbîrgel, mă-sa lui Isosică adică, bunica băiatului. Şi-l spune lui tat-său că uite ce-a făcut ăla, erea pe la ea a Pinţii, femeie bătrînă, o creştină, dar de, oameni mai cu stare : trecută recent pe listă şi nu'ş' ce îi zice ea băiatului, că ăla odată urlă la ea : taci din gură, zice, bestie chiaburească. Ia vino'ncoace, mă, zice Isosică băiatului şi îl pune cu burta pe prispă şi se desface la curea. Dă izmenele jos, zice, să nu-ţi prăpădesc izmenele, ăla urla, aoleo că nu mai fac, şi aoleo că aşa ne-a citit şi învăţătorul la şcoală din cartea de citire.

Facui și dregui și învățătorului ăla, zice Isosic dar pe urmă nu l-a mai bătut că a văzut și el c așa era trecut în carte, nu mințea băiatul. Da v să zică rezultă că Isosică nu e bun? Nici nu văz eu că apucă toamna și-l dau alții jos... Așa că Asta e!

— Eu am plecat, zise Niculaie drept orice răs puns. M-ai lămurit buștean cu Isosică al tău.

— Du-te, măi tovarășe, zise Moromete conve nind, uite, ia-o pe-aici, dai de barza-aia de-acol care vine încoace. Stai și tu de vorbă cu ea, poat te învață să te însori și tu...

Într-adevăr se vedea, înaintînd rar pe firele e de picioare, mergînd prin grîu, o barză singuratic cu penele în culori și cu ciocul lung și roșu con stituind parcă împreună cu corpul ei ca un o mare și picioarele înalte și roșii, o figură geome trică vie, un desen mișcător prin lanurile lung așternute pe cîmpia nemărginită. Era încă ră coare, era ora cînd roua încă nu se uscase. S auzea doar din cînd în cînd pitpalacul. Ciocîrli încă dormea.

III

Raionul își trimisese în aceste zile prin sat toți activiștii organizațiilor de masă și Niculai întîlni pe cineva chiar în cea dintîi dimineață a campaniei cînd porni pe cîmp de la locul tatălu său, după răsăritul soarelui. Era o fată îmbrăcată în pantaloni și ai fi zis de departe că e unul di acei băieți care începeau să se vadă din ce în c mai des prin sate, pe tractoare, și cînd Niculai o întrebă cine era și unde îi era tractorul, e

răspunse că nu e tractoristă, e de la U.T.M., dar că se pricepe și la tractorie.

O luară împreună pe la capetele loturilor și Niculaie călca rar și se uita drept înainte peste lanuri, oprindu-se din cînd în cînd în dreptul cîte unui om, dînd bună dimineața la toți, schimbînd cuvinte despre numărul pogoanelor aceluia, valoarea spicului strivit în palmă, a boabelor pe care le suflau de pleavă trecîndu-le dintr-un pod de palmă în celălalt și le aruncau apoi în gură amestecîndu-le ca pe niște mieji... Fata îl însoțea cu un vag aer de subalternă — tovarășul era de la raionul de partid, ea era doar de la U.T.M. — se oprea o dată cu el, se uita direct la țărani cu o privire sigură de sine în care nici o clipă nu licărea îndoiala asupra rostului ei printre acești oameni sau asupra importanței prezenței ei acolo, ca și cînd de cînd lumea țăranii ar fi fost astfel însoțiți de alții mai înțelepți decît ei și fără de care existența lor de țărani nici n-ar fi fost posibilă.

— Foarte bine, exclama Niculaie din cînd în cînd între două opriri, uitîndu-se mereu înainte, preocupat, pînă ce într-o vreme fata îl întrebă despre ce era vorba și el răspunse:

— Foarte bine că te pricepi și la tractorie, zise el.

Și se opri iar în dreptul unuia pe care îl cunoștea, îi dădu noroc, dădu mîna cu el și o arătă cu capul pe utemistă.

— Se pricepe și la tractorie, zise el.

Și porni mai departe spre ținta lui care nu era grabnică, și pe care n-o uita în opririle lui icicolo. Dimpotrivă, s-ar fi zis că aceste opriri erau în strînsă legătură cu locul unde se ducea el și că traiectul era chiar acela pe care îl străbătea și opririle întru totul conforme cu un anumit plan...

— Asta o să se vadă la urmă, explică el în-tr-un timp, dar fata nici nu-l auzi, avea o expre-sie care spunea că ori merge singură, ori merg cu tovarăşul, nu era nici o deosebire în ceea c privea amintirea, sau urma, sau cuvintele car aveau să-i rămînă după ce se va despărţi de e

Se încrucişară însă la un moment dat cu al doi activişti, se salutară şi în mod ciudat fata deşi tresărise la vederea lor şi se arătă chia bucuroasă de întîlnire, nu rămăsese cu ei, îşi con-tinuă drumul alături de Niculaie.

— Unde eşti tovarăşă? o căută el protecto fără să se uite îndărăt, gîndindu-se la ea să n-piardă cumva prin grîu.

Fata nu zise nimic, avea acum o privire întoars în sine, atentă la ceva ca şi cînd s-ar fi apropia parcă momentul să-şi facă datoria pentru car fusese trimisă aici şi se pregătea gîndindu-se cum să înceapă fără să dea greş. Care era datoria ei Între altele de pildă să-l însoţească pe tovarăşu de la raionul de partid şi să se facă utilă în in diferent ce situaţie s-ar ivi, dar nu era numa atît...

— Tovarăşe Niculaie, zise ea deodată, am ş eu un fost utemist aici care abia a devenit mem-bru de partid, aş vrea să vă spun ceva despre el

— Spune tovarăşă, răspunse Niculaie bine-voitor.

— A fost unul dintre cei mai serioşi utemişt din raion, trebuie să-l ştiţi, că sînteţi de-aici, vorba de Vasile al Moaşei. M-am întîlnit ier seară cu el şi am stat de vorbă. Mi-a spus că încercat să vă spună şi dumneavoastră dar l-a sfătuit să se ducă mai bine în organizaţie ş acolo să discute.

— Da, aşa i-am spus şi foarte bine ar fi să facă aşa zise Niculaie trecînd pe lîngă un cap de lot unde salută şi fu salutat ca o veche cunoş-tinţă, dar el nu se opri şi continuă : nu crezi ?

— Ba da, tovarăşe Niculaie, dar el avea ceva să vă spună în legătură chiar cu organizaţia.

— Dar ia spune-mi, lung i-a mai fost *uteme*-ul lui Vasile ăsta !

— A împlinit anul trecut douăzeci şi şapte de ani. Dumneavoastră sînteţi mai mic ?

— Ei, ia spune, despre ce e vorba ? zise Nicu-laie rece.

— Nu pot să vă spun că mergeţi prea repede. Am venit special să vă caut, m-am gîndit că tre-buie să fiţi pe-aici...

— Bine, am să merg mai încet... Spune.

— E aici un om pe care îl cheamă Adam Fîn-tînă, începu fata, şi astă-iarnă tovarăşu-ăsta — e responsabil al morii — s-a dus la raion şi s-a lăudat el că sînt condiţii coapte să se înfiinţeze şi în Siliştea o gospodărie colectivă. Foarte bine, i-a spus raionul de partid, formaţi un comitet de iniţiativă şi începeţi munca de atragere. Am fost mobilizaţi şi noi şi am venit aici tot eu, era prin februarie. Ce se întîmplase ? Comitetul era for-mat din oameni care nici unul nu vroia gospodă-rie, dar ca nu cumva Fîntînă să reuşească au in-trat toţi în comitet, tovarăşul preşedinte Plo-toagă, tovarăşul Isosică, noul secretar de organi-zaţie...

— Cine fusese vechiul secretar ?

— Fîntînă care era şi referent la sfat. Păi tocmai asta era, zise fata cu însufleţire. Fîn-tînă vroia să dovedească, înţelegeţi, că n-a fost bine că l-au schimbat pe el din funcţia de secre-tar şi şi-a zis că o să facă el gospodărie colectivă

în sat și o să vadă atunci tovarășul secretar Ghim-
pețeanu de la raionul de partid cît a greșit î
ceea ce îl privea.

— Ia să stăm jos colea pe dîmbul ăsta, zis
Niculaie. Să văd și eu despre ce e vorba.

— Zău tovarășe Niculaie, exclamă deodată fa
cu patetism, ce bine ați face dacă ați sta și dum
neavoastră de vorbă cu el...

La treizeci de metri mai încolo, la rădăcin
unui zid galben și înalt de spice, lega snopi, ne
văzut, un țăran. El auzi tot ce se spuse...

Fata se așeză pe dîmb cu spatele la lanul îna
de grîu și Niculaie se așeză lîngă ea. Fîntînă, con
tinuă fata, a avut o idee bună, să atragă în spe
cial tineretul care nu era așa legat de proprieta
tea privată așa cum erau cei mai bătrîni și s-
pomenit lîngă el cu Vasile ăsta gata să facă ș
el parte din comitet. Mergeau prin sat, Fîntîn
Zdroncan, secretarul sfatului și Isosică și lucruril
se petreceau așa, Fîntînă vorbea, ducea muncă d
convingere și ceva mai în spatele lui, Isosică ș
Zdroncan dădeau așa din cap uitîndu-se la ță
ran, adică *nu*, nu era nimic de bază, erau vorb
fără rost ale lipoveanului, nici discuție că e
Isosică sau Zdroncan sau Plotoagă erau contr
Și țăranul se prefăcea și el că ascultă, dar î
timpul ăsta se scărpina pe spinare lîngă sobă. Ș
atunci le-a venit ideea lui Isosică și Plotoag
să-l compromită rău pe Fîntînă în fața raionulu
și l-au lăsat să organizeze o adunare festivă l
care urma să înceapă înscrierea în noua gospo
dărie colectivă din raion. Au venit vreo sută d
inși, au venit și cîțiva activiști de la regională, da
nu prea mulți, n-au lăsat ei să vină chiar mult
lume din partea raionului sau regionalei, că nic
așa nu era bine, ieșeau și ei prost, au aranjat-

ă vină doar să vadă și dacă totul avea să iasă
bine, la sfîrșit urma să aibă loc și adunarea cea
mare, cu tovarășul Ghimpețeanu de la raion, cu
ziariști și cu oameni care să filmeze... A ieșit ceva,
cum să vă spun... Nu s-a înscris nimeni, țăranii au
ieșit afară și a rămas doar Fîntînă în mijlocul
sălii, strigînd că el stă pe poziție și să vină să se
grupeze toți în jurul lui. Nu s-a grupat nimeni.
Ei, și atunci s-a sesizat tovarășul Ghimpețeanu
și a trimis doi activiști să stea aici și să ajute și
a trimis-o și pe ea, din partea raionului U.T.M.
Cînd a venit în Siliștea în dimineața aceea a aflat
că nici măcar Vasile nu mai vroia să facă parte
din comitetul de inițiativă și a fost trimisă la
el acasă să vadă despre ce era vorba. Acolo a
aflat de la nevasta lui o istorie întreagă, dintre
Vasile și verii lui, cum veniseră cu o dimineață
înainte și ăștia îi pretinseseră să nu se înscrie,
altfel îl dă afară din casă, un bordei mic din spa-
tele alor lor, făcut cică pe pămîntul care nu era
al lui. S-au luat la ceartă, și a zis și ea ceva, ne-
vasta lui Vasile, și ăla mare, Dan i-a cîrpit una
peste obraz. Vasile a sărit la el : „Mă, zice, de ce
dai tu în nevasta mea ?“ Dar n-a putut să-i facă
nimic, că ăia erau doi, au ieșit pe ușă înjurînd
că dacă îl prinde că se înscrie vede el pe dracu...
Vasile avea un hectar de pămînt de la maică-sa,
dar cică nici ăla nu era pe numele ei.

— Asta mi-a povestit-o nevasta lui Vasile, că
pe el nu l-am găsit acasă, continuă activista
U.T.M. Am stat și m-am gîndit cum aș fi putut
interveni și l-am așteptat pe Vasile să vorbesc cu
el și să văd el ce spune. Mi-am dat seama că în
situația în care se afla el gospodăria colectivă era
o scăpare și că ăștia patru, Plotoagă, Isosică,
Zdroncan și Bilă îi stricase toate planurile. Pînă

să vie Vasile de unde se dusese, nevastă-sa a ieşit în tindă să pună de mămăligă şi m-a chemat şi pe mine să stau lîngă foc. Era foarte frig, mă rebegisem pe drum de la gară pînă aici, fiindcă era vreme rea, nu era nici de sanie nici de căruţă şi bătea un vînt de te pătrundea pînă în oase şi a trebuit să venim pe jos, eu şi tovarăşul Strătilă, de la sfatul popular, putea să ne mănînce lupii.

Pînă să fiarbă mămăliga nevasta lui Vasile spuse că Vasile are un prieten, unul Ion al lui Ripitel, era şi el utemist, se pricepea la aparate de radio, îşi făcuse unul singur, din piese detaşate, citind după un manual şi cică Plotoagă ar fi vrut să-l pună la taxe, şi că Ion al lui Ripitel ar fi zis de ce să plătească el taxe pentru aer, ce, consuma combustibilul cuiva ? Şi Plotoagă cică n-ar mai fi ştiut ce să-i răspundă şi ar fi lăsat-o baltă. Mai tîrziu, a doua zi, cînd activista U.T.M. vorbi cu acest Ion al lui Ripitel între patru ochi află şi ce se mai întîmplase cu Vasile în după-amiaza care urmase după istoria cu palma dată nevestei lui şi cum petrecuse Vasile noaptea.

Rătăcise ceasuri întregi pe-afară, pe lîngă casă, prin fundul grădinii, căutînd parcă ceva, cu lopata în mînă, curăţind zăpada, făcînd pîrtii, spulberînd zadarnic troienele care se formau repede la loc în urma lui. Era văzut de pe drum, se zărea peste gard lopata neagră ridicîndu-se cu mişcări regulate în aer, muncea liniştit, tuşea, uneori se oprea şi se uita pe drum... Dar cînd nevasta ieşi la prînz şi îl chemă la masă, nu-i răspunse nimic, nu veni şi continuă curăţatul ăsta fără noimă al zăpezii pînă ce scurta zi de iarnă începu să se întunece.

Seara mîncă totuşi ceva, dar ea, nevasta lui, nu putu să mănînce, îi dădu doar lui şi fetiţei şi apoi se culcă şi adormi îndată. În schimb Vasile rămase treaz lîngă ea toată noaptea şi dimineaţa se sculă tăcut şi posomorît şi cînd cineva de la sfat trecu pe la ei să-i spună că este aşteptat la şedinţa comitetului de iniţiativă nevasta lui ieşi şi-i spuse aceluia că nu-i arde lui acuma de comitet. Mereu mohorît şi galben la faţă Vasile plecase apoi la Ion acela al lui Ripitel de la care nu se mai întorsese tot timpul dimineţii.

— Pînă la urmă a venit, am stat de vorbă cu el, încheie activista U.T.M. Nu prea era vorbăreţ, n-am putut să-l conving să lase totul la o parte şi să vină la sfat şi să-l sprijine pe Fîntînă să acţioneze mai repede. Mi-a spus că „acţiunea a fost compromisă pe mulţi ani“ şi că el mă roagă, întrucît şi el şi Ion al lui Ripitel împlinesc vîrsta de ieşire din U.TM., să-i ajut să fie primiţi amîndoi în partid. „În partid, zice, o să pot mai bine să fac şi ce spuneţi dumneavoastră.“ Din felul cum vorbea am înţeles, sau poate mi s-a părut, că avea, în viitorul apropiat ceva mai grabnic şi mai important de făcut decît gospodăria colectivă. Dar ce anume ? N-am putut să smulg mai mult... „Şi din ce-o să trăiţi ? l-am întrebat. Cu ce o să vă munciţi pămîntul dacă vă despărţiţi de veri ?“ „Ne descurcăm noi“, mi-a răspuns. Bineînţeles că din comitetul de iniţiativă nu s-a mai ales nimic, a eşuat şi încercarea asta şi atunci l-am recomandat pe el şi pe Ion ăla al lui Ripitel să intre în partid şi au fost primiţi foarte greu, mai ales el, Vasile dacă nu-l avertizam eu personal pe tovarăşul prim-secretar Ghimpeţeanu să trimită pe cineva acolo, nu l-ar fi primit. Nu ştiu ce avea Isosică cu el, n-am înţeles de ce se

opunea şi nici n-am putut să aflu de la cineva despre ce putea fi vorba. Pînă la urmă n-au avut încotro, au ridicat mîna şi au votat, cam în silă, dar n-au avut ce face, fiindcă la întrebarea tovarăşului de la raionul de partid să spună motivele pentru care se opun, n-au putut spune nimic concret. Că să fie amînat, că să se cerceteze dacă nu cumva e omul chiaburilor, al neamurilor lui adică, şi vrea „să se strecoare în rîndurile partidului". Tovarăşul de la raion le-a răspuns scurt „s-a cercetat, tovarăşe", şi le-a închis în felul ăsta gura.

— Şi ce e cu cărămida care s-ar fi aruncat în geam şi te-ar fi lovit pe dumneata în cap? întrebă Niculaie. N-au fost arestaţi ăştia doi, Dan şi Ştefan?

— Ba da, dar s-a dovedit că nu Ştefan dăduse cu cărămida, ci un altul, probabil tot pus la cale de Dan, dar nu s-a putut dovedi că ar fi existat o înţelegere între ei şi l-au închis numai p-ăla, ăstora doi le-a dat drumul.

— Şi ce propui tovarăşă? zise Niculaie ridicîndu-se.

Fata se ridică şi ea şi îşi continuară drumul printre lanuri.

— Ce vă spuneam şi la început, să-l ascultaţi pe Vasile.

— Oriunde intri într-un sat, zise Niculaie, dai peste unul ca Vasile ăsta cu istorie aşa cam dubioasă. În realitate, cum ai observat şi dumneata, chiar în legătură cu el, cine ştie ce urmăreşte. Trebuie să fim atenţi şi să nu facem jocul unuia sau altuia, fiindcă fără să-ţi dai seama te poţi pomeni că ai fost atras tocmai în jocul pe care zice ăla că îl fac ăia pe care el îi demască. Înţelegi?

— Înţeleg tovarăşe Niculaie, zise fata. Tocmai d-aia v-am spus şi dumneavoastră, ca să vă semnalez faptele. Dumneavoastră aveţi posibilitatea să le analizaţi mai adînc.

— Ai făcut foarte bine, răspunse Niculaie fără să se uite înapoi în timp ce fata rămînea în urmă.

— Eu mă duc acum la sfat să vorbesc cu învăţătorii, să facem un plan de mobilizare pentru adunarea spicelor de pe mirişti, cu pionierii.

Niculaie însă se oprise în dreptul unui lot şi intrase în vorbă cu un ţăran şi nu-i mai spuse nimic şi fata zise la revedere şi se îndepărtă.

— Băi Niculaie, zise acel ţăran desdoindu-se de spinare şi apropiindu-se fără grabă cu secerea şi cu grîul în mînă. Măi frati-meu, zise el — şi după felul cum vorbea se vedea că era cu feciorul lui Moromete prieten mai de demult — ce-i facem mă cu neghina asta, parcă nici nu zici că e grîu cu neghină, ci neghină cu grîu! Hai noroc!

— Noroc Ilie, zise Niculaie.

— Ce-i facem, mă?

Mănunchiul din mîna secerătorului era o probă aproape neliniştitoare prin abundenţa ei, ca o prevestire a ceva necunoscut, o parte era grîu şi două neghină, dar parcă nu era o neghină obişnuită, ci un soi foarte reuşit, cu măciulii multe şi mari cu grăunţele negre ca tăciunele şi umflate de saţiul sevei pămîntului din care se hrăniseră nestingherite de nimic. Spicele de grîu galbene păreau neînsemnate printre tulpinele crăcoase ale acestui statornic însoţitor al grîului, cu care era greu de înţeles ce afinităţi putea avea.

— Ce să faci, îl seceri, zise Niculaie cu glas tare, să-l audă şi alţii de prin împrejurimi, ca şi cînd n-ar fi vrut să-şi răcească gura cu fiecare în parte. Să vă fie învăţătură de minte să mai se-

7*

mănaţi de-aici înainte fără să daţi grîul la trior. Că nu numai că îţi iese neghina însutit — da' ce zic eu însutit, înmiit! — dar îţi înăbuşe şi grîul propriu-zis, îi suge snaga destinată lui să crească bogat în spic.

— Aia o ştim noi, mă Niculaie, zise omul cu glas scăzut, ca şi cînd în ceea ce îl privea pe el, n-avea nici un chef să-i audă vorbele şi alţii. O ştim noi pe viitor, dar ce-i facem acuma? Am auzit, adăugă el coborînd şi mai jos vocea, — şi de astă dată intenţia lui era clară, dacă era adevărat ce auzise el, fiind vorba în mod evident de un secret, îl ajuta în felul ăsta pe Niculaie să coboare şi el vocea cînd o să-i răspundă — am auzit, repetă el, că avînd în vedere şi dat fiind că situaţia e de-aşa natură încît recolta e bună pe tot cuprinsul ţării şi o să fie cereale destule, se consideră că nu mai e cazul să plătim Semeteul de anul trecut şi îl plătim numai pe-ăl de anuăsta, pe considerentul că anul trecut recolta a fost slabă.

— Nici să nu-ţi treacă prin cap, Ilie, răspunse Niculaie îndepărtîndu-se, tocmai d-aia, tocmai pentru că anul ăsta e recoltă bună, o să trebuiască să achitaţi tot pînă la ultimul bob. Cînd dracu să achiţi plata pentru arături, dacă nu acuma, că s-a făcut! Anul trecut cînd nu s-a făcut, Semeteul v-a iertat, deşi nu era normal, fiindcă îl costă; dar statul nostru socialist a luat asupra lui datoriile restante şi acuma trebuie să daţi. Mă întreb cine dracu vă bagă vouă asemenea idei în cap, mai spuse Niculaie nedumerit.

— Nu ne bagă nimeni, mă Niculaie, zise omul de astă dată tare, nemaiavînd pesemne ce ascunde, dar ne gîndim şi noi că dacă e să dăm şi restanţele şi arătura de astă-toamnă, şi cote, ne mai rămîne pe dracu!

— Lasă Ilie, nu-mi spune tu gogoşi de tufă, că dacă ar fi după tine ar trebui să renunţăm şi la tractoare, şi la construirea socialismului şi să rămînem tot cu boul de coadă, în timp ce alte ţări stau călare pe tractor şi pe automobil. N-o să ne închinăm noi la boul tău. Cu boii nu mai faci nimic, s-a dus epoca boilor. Noroc nea Stane!

— Noroc mă Nică!

— Şi dumneata eşti de părere să stăm agăţaţi de coada boului?

— De, măi Nică, mi-ar plăcea şi mie să am tractorul meu, dar văd că e tot al vostru şi tot pe spinarea boului vreţi şi voi să construiţi socialismul.

— Şi-al dumitale, nea Stane.

— Al meu pe dracu, mă Nică, răspunse ţăranul, dar fără ranchiună, în timp ce îşi vedea de treabă, punea poloage pe legături în urma membrilor familiei care secerau în tăcere, cu spatele la drum, ca nişte vietăţi liniştite şi metodice, care rădeau lanul de la rădăcină şi lăsau în urma lor pămîntul despuiat de darurile sale.

IV

— Unde-ai plecat Niculaie, unde te duci? Stai puţin că vreau să te întreb ceva.

Era glasul unei alte fete de astă dată al uneia de-aici din sat, tocmai termina de tăiat ce apucase cu mîna, dînd cu o mişcare uşoară peste umăr spicele şi punîndu-le pe polog. Apoi părăsi lanul şi o luă spre drumul de plan. Era Marioara, singură cu maică-sa, Fîntînă nemaiavînd de mult

obiceiul să iasă la muncă, la cîmp. De altfel ei nici nu aveau mult pămînt, trei pogoane pe care le adusese muierea cînd îl luase, și semănau în fiecare an, pe rînd cum făcea toată lumea, cînd unul jumătate cu grîu, cînd unul jumătate cu porumb. Fîntînă venise în sat cu ceva bani și își cumpărase loc și își făcuse o casă și muncea pe la gară, sau pe la obor, cum făceau mulți care n-aveau pămînt (în timpul războiului, de pildă, la siloz, întîi la ridicarea lui și pe urmă la întreținere ani îndelungați, pînă în ultima vreme, cînd fusese numit la moara din sat, după naționalizare). Era, cînd venise în Siliștea, un flăcău cu o înfățișare cu totul ciudată față de ceilalți care aveau părul negru și cu ochii căprii, în timp ce ăsta îl avea ca mătasea porumbului cînd e crudă, bătînd în alb și ochii albaștri. Nu-i fusese greu să ia o fată cu trei pogoane și nici nu se mirase cineva că o luase, fiindcă deși uneori mai muncea pe la alții umbla totdeauna bine îmbrăcat, cu bocanci în picioare în loc de opinci, iar vara nu purta niciodată izmene sau să umble desculț, ci în sandale și pantalon de stofă subțire de sub a cărui curea atîrna o jucărie, care era de fapt lanțul unui ceas de buzunar. De unde avea el toate acestea? Însemna că știa să muncească și să-și facă și să arate mai bine decît alții care erau mai bogați. În 1945 începu să i se audă gura prin sat, de unde pînă atunci se purtase cuviincios și începuse să se ducă și la biserică, lăsă biserica (deși acasă avea trei icoane) și începu să spună că „religia e opiul popoarelor", cuvinte stranii, pe care nu le înțelegea nimeni și nici el nu vroia să explice de unde le auzise, deși uneori cîte unul îi cerea și că partidul comunist o să-i facă pe oameni fericiți, nu popa la biserică. Astfel își începuse el activitatea politică, fiind singurul dintre cei care se înscriseseră pe atunci în partid care îndrăznea să se lege de biserică și să atace autoritatea preoților în sat; mai ciudat era că nu i-o luă nimeni în nume de rău, fiindcă și înainte erau mulți care vorbeau ca și el contra credinței și care în cele din urmă, pe la bătrînețe, se pocăiau, ceea ce însemna că și păcătosu-ăsta o să facă la fel și „o să-l ierte Dumnezeu!". Fîntînă făcuse trei copii, unul murise pe frontul rusesc altul mai mic decît Marioara era la liceu, deși la școală învățase prost, era un „zăltat", cum spuneau oamenii, adică un țicnit, dar trecuse la examenul de admitere fiindcă avea „origine sănătoasă". Marioara, deși învățase bine la școală, făcuse doar cursul complet, de șapte ani, n-o dăduse taică-său mai departe, fiindcă nici ea nu stăruise. Era o fată care nu crescuse prea mare, semăna la păr cu lipoveanul, dar statura nu era a lui, ci a maică-si, ai fi putut lesne să-i dai șaisprezece ani, deși ea trecuse de douăzeci. Fîntînă, cu anii, ajunsese un uriaș, deși o parte din mărimea lui îi mai venea și din grăsime și cînd te uitai la el și îi vedeai capul așa mare te întrebai dacă nu cumva și creierul lui suferea și poate că de aceea bea el spirt albastru cu speranța, că cine știe, alcoolul acela fiind „medicinal" ar putea să-i mai topească din grăsimea care îi apăsa mintea. Marioara mai moștenea de la maică-sa scîrba pentru mîncare și mai ales pentru băutură, era de mirare cît de puțin mînca ea la masă și n-ar fi pus pe limbă o picătură de țuică s-o pici cu ceară, și mai ales o limpezime a gîndurilor și a faptelor pe care tatăl ei nu le avea. . . . .

În drum spre capătul planului fata se abătu pe la căruță și scotoci în cutie și luă din ea o mică

basma înflorată pe care și-o puse repede peste cap și se uită într-o oglindă cît palma pe care o răzîmă de bucceaua osiei, se aplecă jos și se drese, să n-o vadă Niculaie.

— Uite acuși viu, că eram cu basmaua ruptă, zise ea apropiindu-se. Și adăugă senină și veselă : la secere, de, n-are nici un rost să te duci gătită ca la horă.

Și își arătă picioarele în ciorapi groși, să nu i le ardă soarele și să nu i le zgîrie miriștea.

— Da, da, șopti Niculaie ca pentru sine, uitîndu-se la ea dintr-o parte, sigur, așa este, frumușică fată, nimic de zis, numai că eu nu prea am timp de stat de vorbă, aici e problema !

— Nu e nimic, zise Marioara pornind alături, încotro se ducea el. N-avem noi mult de secerat, un pogon și jumătate de grîu, în trei patru zile l-am terminat, dacă dăm încet !

Și s-ar fi zis de departe că ea părăsise locul nu din întîmplare, fiindcă trecuse Niculaie pe-acolo, ci fiindcă așa se înțelesese cu el, să vie el s-o ia de-acolo și să plece pe urmă împreună.

— Da, da, ține-te tu după mine că o să ajungi departe, zise Niculaie întețind pașii. Eu m-am oprit fiindcă am crezut că vrei să mă întrebi ceva, cum mă întreabă oricare dintre cetățenii ăștia care au ceva de întrebat cînd de fapt tu n-ai nimic să mă întrebi. Sau ai ? Dacă ai, întreabă-mă mai repede și întoarce-te la secere, că te strigă maică-ta.

Era adevărat și Marioara se opri și făcu în urmă un semn vesel cu mîna. S-ar fi zis că era o dulceață cum se avea ea bine cu maică-sa, așa de cristalin îi era glasul și de copilăresc gestul :

— Viu acuma, mamă, vreau să-l întreb ceva pe Niculaie cînd s-o duce pe la Pălămida.

Așadar aici era un interes nu glumă, pe cine mai putea ea să întrebe acel ceva care avea în vedere nu se știe pe cine din Pălămida, poate chiar un băiat, decît tot pe cineva care trăia acolo, pe Niculaie ăsta al lui Moromete.

Și atunci Niculaie se opri, fiindcă era limpede că ea îl va însoți atît cît avea ea nevoie, mersul înainte nu era bun.

— Fii concisă, zise el întorcîndu-se de astă dată cu totul la ea și privind-o drept în față. Te ascult.

Ea surîse și ca într-o sclipire sub buzele ei umede care tremurară o fracțiune de secundă ca într-o răsucire de plîns i se văzură dinții albi, regulați și frumoși ca niște podoabe nefirești, care n-ai fi zis că sînt făcuți ca să muște și să mestece : mărgăritare repede acoperite odată cu zîmbetul ei care se topi înainte de a se fi format.

— Bine, Niculaie șopti ea, tu asta îmi faci, fără să-mi spui și mie, Marioară, uită-te la mine că nu e nimic de capul meu, degeaba zic eu că nu mă uit la nici o fată și nici la tine nu mă uit, că la Ileana lui Năstase mă duc seara în grădină și stau cu ea pînă la ziuă, muiere cu doi copii care și înainte să se mărite se făcuse de rîs prin sat. Venea Chiran la poartă și prin gard își bătea ăla joc de ea, că zicea că nu vroia să iasă din curte, că sta aia bătrîna cu ochii pe ea. N-am nimic, bunico, zicea, vrea și el să-mi spună ceva, uite, nici nu ies din curte. Nu ieșea, dar se lipea de ulucă și prin ulucă... Și la asta ai găsit tu să te duci, care cît a auzit că ai venit în sat l-a lăsat pe popa acasă și a venit după tine ! ? Din partea mea poți să faci ce vreai, că nu e numai Ileana, barim ea e preoteasă și nici nu e o muiere urîtă, dar poți să

te duci și la Sora lui Ilie Pipa, dacă îți place să-ți rîzi de tine.

Se opri. Se făcuse albă la față și arăta frumoasă ca o mireasă sau ca o moartă în sicriu, acoperită de flori și plînsă de suratele ei... Dar și Niculaie se făcuse la fel de alb. Marioara însă pesemne că nu mai vedea nimic înaintea ei, poate doar o prăpastie și acum simțea că venise clipa cînd trebuia să sară : să scape dincolo sau să cadă în ea, nu mai avea de ales.

— Nu te ține nimeni legat și descîntat, continuă ea, vii o dată pe an, eu viu să te văd, trimit după tine să te cheme... Și cînd pleci și cînd te întorci, vezi că mai sînt fete și muieri, poți să te ții după ele ca un cîine, pînă o să îmbătrînești și n-o să se mai uite nimeni la tine !

Și apoi tăcu. De alături, de la capătul unui lan la care nu secera nimeni sau poate secera de la capatul celălat (și de aceea instinctiv atît Marioara cît și Niculaie se opriseră amîndoi în dreptul lui să nu-i audă nimeni), țîșni o ciocîrlie atît de aproape, încît oricine ar fi tresărit și s-ar fi întors fără voie, fie chiar și pentru o clipă. Ei însă nu auziră nimic, se uitau acum unul la altul drept în ochi și pe măsură ce clipele se scurgeau, albul ochilor fetei se făcea din ce în ce mai mare, pleoapele flăcăului se închideau din ce în ce mai mult, pînă nu mai rămase decît o dungă ascuțită ca la animalele sălbatice care dacă le-ai judeca după ochi ai crede că dormitează, cînd de fapt toate instinctele lor stau la pîndă. El chiar scoase un fel de mîrîit, își luă ochii de la ea și întorcîndu-i spatele o lăsă acolo în mijlocul drumului de plan. Și exact după atîta timp cît trebuia ca ea să nu se mai îndoiască de faptul că ăsta era singurul lui răspuns la tot ceea ce auzise, dar nu prea

tîrziu încît s-o facă de rîs față de toată lumea care se uita poate la ei pînă pe la al șaptelea lot, glasul lui Niculaie se înnodă în continuare cu cel pe care el îl avusese mai înainte și zise :

— Așa o să fac, cît ajung acolo numai grija asta o să am, mă și reped să-i spun, nici o nădejde ! Mă gîndesc chiar dacă n-ar fi cazul să mă duc imediat pînă la sfat și să-i dau un telefon ! Noroc nea Gheorghe, cum merge ? ! Cîte ai pus anul ăsta ?

— Mă Nică, cîte am pus eu ar mai fi cît ar mai fi, dar am două pogoane însămînțate cu grîu de împrumut și a ieșit mă Nică, neghina, cum n-a ieșit grîul, însutit, cum spune în parabolă...

— Ei, cum spune în parabolă ?

— Păi nu știi, se miră omul. Ieșit-a semănătorul să semene sămînța sa !

— Foarte bine, zise Niculaie, dar semănătorulăla a ieșit, să semene *sămînța sa*, pe cîtă vreme dumneata te-ai împrumutat de la stat. Păi de ce nea Gheorghe, rămăsesei fără sămînță ?

— Rămăsesem, Nică, că nu mai aveam...

— Nu mai aveai pe dracu, n-ai vrut să semeni, că ai văzut că se ia cotă mai mare la grîu și ai vrut să semeni la primăvară mai mult porumb ! Lasă nea Gheorghe că știu eu cum devine, nu mai veni dumneata cu parabola semănătorului, că n-o să-ți ajute la nimic.

— Ce-o să ne facă, măi Nică ?

— Ce-o să vă facă, nu știu, dar nu e păcat de muncă și de pămînt, că dumneata acuma n-o să mai pui nimic pe ale două pogoane pînă la primăvară, cînd o să ari să pui porumb.

— Așa e, măi Nică, ce să-i faci, așa e omul făcut, zici că dacă îmbătrînește capătă mai multă minte.

— Nu e nimic, dumneata să fii sănătos, răspunse Niculaie fără să se uite o clipă înapoi să vadă ce mai făcea Marioara, dar îi spuse lui acel Gheorghe mai departe : regret că v-am desamăgit, domnișoară, dar dacă m-aș încărca cu tot felul de rugăminți cînd m-oi întoarce la Pălămida ar însemna să plec de la raionul de partid și să mă fac comisionar. Noroc, nea Gheorghe, dă-i înainte și altădată fă-ți și dumneata socotelile la o lampă de gaz cu un număr mai mare, că n-o să spuneți acum că nici gaz n-avem destul.

Și își continuă apoi neabătut drumul, al cărui itinerar începea să se ghicească. Mergea spre linia ferată, unde se terminau pămînturile celor din Siliștea și de unde avea să facă apoi un lung ocol și să se întoarcă după aceea în sat pe partea cealaltă, care cuprindea la înapoiere toate pămînturile de dincolo de pădurea Cotigeoaia și de dincolo de drumul raional care lega gara de sat. Între timp se făcuse cald peste cîmpie și soarele începuse să inunde grînele de lumină. Micii copaci, stejari singuratici, peri sau meri pădureți, împrăștiați ici-colo peste loturi și păstrați de oameni mai mult pentru umbră, pe care îi ocoleau ani în șir și cu plugurile, cu fructul mic, dar adesea avînd un gust și o aromă care făceau să licăre ochii copiilor mai tare decît pentru cei de-acasă din grădină, încremeniseră fără pic de vînt în aerul albastru, iar verdele coroanelor lor se făcuse negru, ca și dunga îndepărtată a pădurii și aceea și mai îndepărtată a satului acoperit cu salcîmi. Vitele mîncau iarbă cu grîu și izbeau din cozi la căruțele lor, le venise rîndul să șadă și omul să muncească, fiindcă ele araseră aceste întinderi și el mersese doar în urma lor ținînd în brațe lucrul acela care le omora de greu ce

era de tras, le fluiera răsuflarea în gît să-și dea duhul, și tot trupul lor se umplea de spume cînd ajungeau la capătul unei brazde. Acum era bine pentru multă vreme și sforăiau cu putere cu nasul în maldărul de grîu fraged și de plăcere izbeau din cînd în cînd și cu cîte-un picior în pămînt sau se repezeau deodată cu dinții sau cu coarnele în coama sau în burta perechii cu care trăia și muncea. Și atunci se auzea glasul *lui*, de care le era și frică, dar care le scotea fără voia lor un muget sau nechezat de bucurie cînd îl vedeau că se apropie cu făptura lui mică, dar cu voința cumplită, că le izbea uneori cu ceva tare că se pomeneau în genunchi, huooo, răcnea el și glasul acesta umplea aerul și le intra în urechi însoțit de amenințări nelămurite și își potoleau numaidecît joaca lor care și ea era supravegheată. În acest timp soarele tot urca, din ce în ce mai viu și mai arzător. Roua pierise de mult, iarba își pierduse și ea jilăveala, iar pămîntul, chiar jos la rădăcina spicelor, începuse să miroase a țărînă uscată. Jerbele de spice își înțepeniseră și ele paiul și chiar spicul putea fi acum sfărîmat cu ușurință în palmă și din boabele lui să sufli pleava așa cum avea să arate ea țîșnind de sub sita de jos a batozei cînd va începe treierișul. Dați-i drumul că nu e de stat, trebuie să terminăm săptămîna asta, se scutură snopii, s-a pus pe noi ăsta să ne coacă spinările, de dimineață ne luă. Nu e nimic dacă te doare capul, du-te colo în porumb, rupe niște foi și leagă-te cu ele la frunte. Și să știi un lucru, că după ce ajungem la cap, pe tine nu te mai punem la secere, gata, te scutim ! Și pe mine nu mă scutești, tată ? Așeae, pe tine te uitasem, cum de-am putut eu să te trec cu vederea taman pe tine, vrednic cum ești !. Uite, să nu mai mă mișc din

locu-ăsta dacă n-o să fac aşa cum îţi spun, după ce n-o să mai rămîie nici ce e ăla spic pe toată suprafaţa asta a lotului nostru, să ştii că pînă la anul nu te mai punem la secere! Ai promisiunea asta din partea mea! Băiatul rîde cam palid, îl doare spinarea, osul lui nu s-a copt şi munca îi face rău, îi simte chinul, suferinţa aceea parcă fără nume şi fără înţeles care îţi strînge sufletul la gură cum ai strînge baierele unui sac plin şi l-ai lega. Degeaba glumeşte tatăl că n-o să-l mai pună la secere pînă la anul, păi sigur, dacă nu mai e nici o secere, cum o să-l mai puie, că doar nu sînt două veri într-un an! Durerea trece o clipă, oasele desdoite o alungă din şale, rîsul mai alină acea plîngere a întregii tale fiinţe şi crezi că poate s-a dus de tot, dar după ce te apleci îşi începe iar cîntecul ei otrăvitor şi nu mai ştii ce să mai faci, îi dai înainte şi sudoarea te scaldă de sus pînă jos şi din gît îţi iese un geamăt... Ce e acolo, mă, te-ai tăiat la deşt, nu m-am tăiat, atunci de ce gemi, îţi vine să feţi, şi ceilalţi rîd şi trebuie acuma nici să nu mai gemi, să înduri în tăcere şi să dai fără nici o nădejde, fiincă grîul nu se va secera singur pînă n-o să-l termini tu de secerat, deci să-l tai tu polog cu polog, mii de poloage, azi şi mîine şi poimîine şi răspoimîine şi uneori şi răspoimîinea răspoimîinii aleilalte... Nici nu mai vezi bine înaintea ochilor, îţi joacă zarea sub priviri ca o apă fără sfîrşit... Iar sub bolta înaltă a cerului se ridicaseră cu spinarea în sus ciocîrliile, multe la număr, ai fi zis că tot văzduhul e plin de ele, şi din cîntecul lor fără oprire ai fi putut crede, ascultîndu-le, că aşa era cum spuneau glasurile lor, că pe deasupra pămîntului e o neîntreruptă sărbătoare. Nu se mai opreau, cînd una se urca, alta se lăsa înteţindu-şi parcă

o dată cu creşterea puterii soarelui cîntecele (cu cît înainta el pe cer cu atît trilurile lor umpleau mai tare cîmpia) încît o jumătate de ceas mai tîrziu, cînd glasurile lor amuţiră, s-ar fi putut zice că soarele le fulgerase pe toate din zbor şi că se prăbuşiseră prin grîne fără viaţă.

V

La prînz Niculaie coborî în sat şi se duse la sfatul popular, unde luă prin telefon legătura cu unul din secretarii comitetului raional de partid căruia îi raportă că în Siliştea secerişul a început peste tot în bune condiţiuni. Întrebă la rîndul său dacă tovarăşul avea ceva să-i comunice. Nimic. Se duse apoi acasă, mîncă puţină brînză cu pîine pe care i le lăsase Ilinca în coşniţa agăţată de grinda din tindă şi după-masă se duse pe la siloz şi la baza de recepţie de la gară să controleze dacă şi acolo toată lumea se pregătea din timp să facă faţă sarcinilor care le reveneau.

Seara se pregăti apoi să se culce cu gîndul că de atîţia kilometri cîţi străbătuse nici n-o să aibă timp să se urce în pat şi o să pice frînt de oboseală, simţind că îi intraseră picioarele în gît de atîta mers, şi că o să adoarmă într-o secundă. Dar după cum în sat dacă se sting toate luminile nu e suficient ca el să cadă în întuneric dacă la o singură casă mai pîlpîie o lampă la fereastră, tot aşa oboseala lui Niculaie nu se destinse lungindu-se în pat şi somnul nu se lipi de el din pricina unui singur gînd uitat în minte din timpul zilei şi netopit în oboseala totală care îl cuprinsese. „Da, îşi spuse el în cele din urmă, după ce că m-am

stăpînit și nu ți-am tras două perechi de palme, crezi că o să stau acuma să nu dorm din pricina ta !... Lasă că mie îmi place să stau așa cu ochii închiși... mă uit la ce vine... dar zi mersi că... fiindcă a fost cît pe-aci s-o pățești... nu că chiar ți-aș fi dat eu palmele pe care le meritai, să dai așa într-o fată..., nici soră nici nevastă, te vede lumea și... dar puteam să-ți spun cîteva să-ți piară cheful... complectamente..."

Niculaie căscă lung, de i se păru că o să-i rămînă fălcile așa deschise și clănțăni din gură... „Aoleo, mă dor oasele... și patu' ăsta... totdeauna la noi s-a dormit fără... mai sănătos, dar... decît filozof ofticos, mai bine măgar sănătos... eu prefer măgar filozof... săracu domnu' învățător Teodorescu, muri de oftică... Aoleo !" Niculaie căscă din nou, mai rău decît la început și scoase din gît un fel de schelălăit... „Ce-ar fi să umble așa oamenii, cu gura căscată... sau să n-aibă de loc gură, să fie netezi aici... și dinții să-i aibă în piept... Nimic de zis..."

Niculaie deschise ochii, își puse mîinile sub ceafă și rămase cu fața în sus : va să zică, își spuse el, Marioara se gîndise bine înainte de a vorbi, distilase totul ca la cazan, și îi dăduse lui să bea cu sila cuvintele din capul ei printre dinții ei frumoși ! „Bine, nu vrei să te lași, să vezi ce-o să pățești tu acum... he-he !" făcu Niculaie tare, în întunericul odăii. Și-aia nebună, avea haz fata asta, dacă o fi adevărat...

Ilinca nu terminase de strîns vasele în tindă și auzindu-l la început căscînd și apoi chicotind singur deschise ușa și îl întrebă :

— Ce rîzi mă, așa singur, sau rîzi în somn ?

Niculaie nu răspunse.

— Dormi, mă ?!

— He, he ! făcu iar Niculaie și fata, curioasă, se apropie de pat și se așeză.

Niculaie ridică un picior, i-l puse pe ceafă și o împinse. Ilinca îi cîrpi una peste nas bestecăind în intuneric cu palmele și strigînd ca pe vremea cînd erau mici :

— Tată, uite la ăsta, mi-a dat cu piciorul în ceafă.

În copilăria lor Niculaie descoperise odată că Ilinca era o pîrîtoare, rar se întîmplase vreodată să-i ascundă ceva maică-si. Odată se jucau împreună în grădină și Niculaie vrusese s-o atragă de partea lui împotriva unuia din frații lui vitregi care aproape că îl deșelase aruncînd după el cu o bucată de dovleac turcesc, din pricina unui ardei... Cumpăraseră gogoșari și Paraschiv îi ințepa cu o furculiță și îi arunca într-o putină la murat. Băgînd probabil de seamă cît de absent era fratele său Niculaie găsise un ardei pe care îl gustase înainte și simțind cît era de iute i-l întinsese lui Paraschiv, na nene și nean-său hap, mușcase din el, dar n-apucase el să mestice bine că se și aplecase să-l scuipe și scosese un urlet și se uitase în jurul lui cu ce să arunce în ăla care o și rupsese la fugă. Îl nimerise pe Niculaie drept în fund și lovitura îl pusese în patru labe, vrusese el să mai rîdă mai departe, dar îi cam înțepenise rîsul în el, așa de tare îl pocnise cu dovleacul. Mai ales nu-i venea să creadă că îl putuse ținti așa de bine tocmai de la prispă pînă la poarta grădinii, prin care tocmai fusese gata să scape. Îi purtase pică fratelui său multă vreme și se uita la el în tăcere și îl vedea cît era de... Și într-o zi îi spusese Ilinchii, cum stătea cu ea și jucau amîndoi pietre și el credea că tot așa gîndea și ea și că puteau împreună să aibă ei doi o taină

a lor... „Ilinco, tu ai văzut ?“ „Ce ?“ întrebase Ilinca. „Te-ai uitat la nenea Paraschiv ?“ „Ce să mă uit ?“ „Ai văzut ce prost e ?“ şuşotise băiatul înfiorat de conspiraţia care tocmai se năştea împotriva fratelui cel mare şi se uitase la sora lui aşteptînd s-o vadă şi pe ea mărturisind aceeaşi descoperire, dar în loc de asta Ilinca deodată căscase gura parcă ar fi tăiat-o cineva cu un cuţit la gît şi începuse să orăcăie : „mamăăă !“. Mama robotea prin curte şi auzind strigătul acela ca din gură de şarpe venise la ei să vadă ce era. „Ce e, fă, ce urli aşa ?“ „Mamă, spusese Ilinca, Niculaie l-a făcut pe nenea Paraschiv prost !“ Şi mama pusese atunci mîna pe o jordie din maldărul de coceni de floarea-soarelui din apropiere şi pleosc, îl croise pe Niculaie pe spinare, care de uimit ce era uitase pînă să se şi ridice şi s-o ia la goană ca să scape, cum făcea în alte dăţi.

— Ia spune Ilinco, zise Niculaie, cum a fost cu Ileana lui Năstase şi cu Chiran, înainte ca ea să se mărite ?

— Da' ce tu nu ştii ? zise Ilinca fără să-l creadă.

— De unde vreai să ştiu ? se supără Niculaie. Crezi că eu sînt Bibina ?

Asta era ghicitoarea la care se ducea nu odată mama cînd Moromete era plecat pe la munte cu porumb. Uneori o chema şi pe la ea şi o punea să dea şi în bobi, nu numai în cărţi. „Vine Catrino, spunea ea bătînd cu convingere mare cu vîrful degetelor craiul de tobă care era Moromete. Uite-l pe drum de seară cu un dar de bani, soseşte, la vremea rea, dar cu inima îndoită, fă ! Nu se bucură de darul ăsta ! Cu nişte vorbe, de la o damă de verde, în afara casei... Îi cade un necaz, uite ici muierile astea două, cu craiul de

roşu.“ „Guica trebuie să fie şi cu Parizianu, şi cu ăia de pe la Bucureşti“, răspundea mama. „Nu ştiu“, făcea Bibina, şi iar lua cărţile şi începea să le bată ca să le mai dea odată. Era prietenă cu Catrina şi nu vroia să ia nimic de la ea, deşi de fiecare dată mama încerca să-i dea ba un ou, ba un franc...

— Păi cum, zise Ilinca, n-a umblat Chiran nebun o toamnă întreagă, călare pe cal şi cu o măciucă la şea, zicea că e haiduc, îl nenorociseră ăia cu ciomegile într-o noapte cînd l-au pîndit şi l-au prins în Cotigeoaia cu Ileana ?... Sau tu ai fost chior, nu l-ai văzut cum trecea peste porumbişti călare pe-o mîrţoagă şi nici nu se uita nici la dreapta nici la stînga ?

— Ba l-am văzut, dar nu ştiam ce e cu el.

— Vai de capul lui, săracul ! zise Ilinca. Săptămîni de zile umbla numai pe cîmp şi ziua şi noaptea şi cînd vedea aşa cîte-un pîlc de copii se oprea şi el şi stătea cu ei de vorbă. Că să-i spună lui dacă i-a bătut cineva, că le arată el la ăia care i-au bătut. „Nu ne-a bătut nimeni, nea Chirane“, ziceau copiii. Şi atunci se urca în şea şi o lua înainte. Toată lumea se mira de calul ăla, că n-a murit, da' slăbise de-i ieşise curu-afară şi nu prea mai putea nici el să alerge la trap...

— Voi ce faceţi acolo, nu dormiţi, zise tatăl cu un necaz ciudat, intrînd în odaie.

Se vedea că nu din pricină că nu dormeau ei îi păsa, ci de faptul că băiatul stătea de vorbă cu Ilinca şi nu cu el.

— Ia du-te tu de-aici şi te culcă, îl alungă fata.

Dar Moromete nu se dădu dus şi se aşeză alături de pat.

— Păi a fost comedie mare cu Chiran, mă Niculaie, mă mir că n-ai auzit, zise el, că de văzut sper că l-ai văzut şi tu cum trecea aşa pe cîmp

noaptea de ţi se făcea frică de el dacă nu ştiai cine e.

— Ăia l-au nenorocit, tat-său şi alde frati-său, zise Ilinca.

— Care tat-său şi alde frati-său, se supără Moromete, al lui Chiran ?

— Ei, al lui Chiran, al Ilenii, alde Năstase şi alde Dan.

— Păi zi aşa ! exclamă Moromete cu blîndeţe, aşa cum faci cu cei care nu ştiu încă să vorbească. Fiindcă aşa cum spui tu rezultă că alde tat-său şi frati-său al lui Chiran l-au bătut !

— Ei, spune tu dacă ştii, zise Ilinca rîzînd. Parcă ai fi Guica de le ştii aşa pe toate.

— Ăsta, alde Năstase şi cu fi-său, ce s-au gîndit, zise Moromete fără să se supere. Domnule, una şi cu una face două, dacă stăm şi ne uităm, într-o bună zi ne pomenim cu Chiran cum s-a pomenit Tudor Bălosu cu Birică, fuge cu fata într-o noapte şi pînă să sări tu află lumea şi nu mai e nimic de făcut... Ia să-l prindem noi mai bine şi să-l învăţăm minte ! Şi l-au pîndit în pădure şi s-au pus cu ciomegele pe el. Da' i-au dat numai în cap, cum i-au făcut şi lui Ilie al Moaşei, ca să-i ia minţile.

— Care Ilie al Moaşei ? întrebă Niculaie.

— Păi nu-ţi spusei de dimineaţă, tatăl lui Vasile ăsta din Cotoceşti, care a murit de mult, tot aşa...

— Dar ce, Chiran a murit ?

— N-a murit el, dar nici zdravăn n-a rămas, zise Ilinca, s-a însurat pe urmă, a luat pe una a lui Cochinţu...

— Adică n-a mai umblat pe izlaz călare pe Rozinanta aia lui ?

— Ce Rozinantă ? zise Ilinca.

— Mîrţoaga aia pe care mergea călare.

— Nu era mîrţoagă, că era cal bun, zise Moromete, dar slăbise cum îţi spuse şi fata asta, din pricina că dădea mereu tîrcoale uite aşa cît e cîmpia de mare, o lua de pe la drumul de fier, pe la Ciolăneşti, ocolea Cotigeoaia şi te pomeneai cu el pe drumul de la Rîca, prin Pămînturi. Pesemne că nici nu prea îl lăsa să mănînce calul ăla, numai apă îi da, îl vedeam cum se oprea la fîntîni... Ce flăcău, domnule, exclamă Moromete lovit deodată parcă de ceva în amintire. Unul şi jumătate, înalt ca bradul şi frumos, domnule, îţi plăcea să te uiţi la el, îl prăpădiră ca nişte smintiţi noaptea la miezul nopţii, toată lumea credea că n-o să-şi mai vie în fire. Fiindcă să ştii că mulţi spuneau, că vorbeau cu el cînd umbla el aşa peste cîmp, că n-avea nimic din punct de vedere că îl vătămaseră cu ceva, venise şi îi trecuse capul spart, şi îl oprea cîte unul, băieţi de, care era prieteni cu el. Ce e mă, cu tine, Chirane, de ce nu te dai tu jos de pe cal şi să te întorci în sat, de ce umbli tu aşa şi ziua şi noaptea, ca un besmetic, vreai să zică lumea de tine că eşti nebun şi să te bage la balamuc ? Şi el cică răspundea că o să alerge aşa pînă o să moară şi el şi calul şi să-i mănînce lupii pe-amîndoi în pădure. Că venea şi dormea în pădure.

— Şi l-a mîncat ? zise Niculaie.

Moromete făcu în întunericul odăii un semn de protest din cap : ei, nu aşa se pune o întrebare !

— Nu l-a mîncat, zise, dar asta e o pedeapsă, nu un bine, că n-a murit.

— De ce ? ! se miră Niculaie.

— Tu nu înţelegi ?

— Nu, zise Niculaie şi mai mirat, aproape vesel. Dacă zici că i-a trecut bătaia şi că s-a însurat, ce mai vrea ?

— Păi îi plăcea, mă, de Ileana, explică atunci Ilinca cu un glas în care răzbăteau zeci de aluzii ironice: adică uite-l pe tata cu glas moale că îl apucă mila de Chiran și uită-te și pe tine Niculaie, că te faci că nu înțelegi că ăla murea după ea, dar murea cum se moare, nu că era aia bogată, dar îl lovise cu leuca, parcă alte fete nu mai găsea... Hai, gata, mai adăugă ea, tată, venişi acilea parcă demult n-ai mai fi vorbit cu Niculaie, de ce nu te-i fi ducînd să te culci, cît e ceasul, mă?

Niculaie se uită la ceasul lui de mînă cu cadran fosforescent și spuse că era nouă și Moromete ieși.

— Și e adevărat că venea seara la ea la gard? o mai întrebă Niculaie, foarte vesel, pe soră-sa.

— Ei, făcu Ilinca, la gard, la negard, ce te-o fi interesînd și pe tine! Parcă tu nu te-ai întîlnit cu ea? De ce n-ai întrebat-o?

— N-am avut timp, zise Niculaie imitîndu-l aici pe taică-său și atunci sora avu o exclamație în felul ei ironic și îi băgă degetele în coaste, să se ducă adică încolo de lîngă ea și să doarmă, să nu mai întrebe atîtea prostii...

Și se ridică repede de pe pat fiindcă Niculaie se și pregătise să-i tragă un picior în ceafă...

VI

„Va să zică aici n-a fost o chestie cum ai vrut tu să spui, dar nu e nimic, îți trec cu vederea fiindcă tot ce e în capul tău rezultă din ideea... he, he, lasă că viu eu într-o seară la tine și îți explic, uite, o să-ți fac pe plac și o să viu la tine la poartă să te fluier... Îți place? Dar ce-o să afli tu de la mine, mai bine... Bine că mi-ai spus vorbele alea acolo, că dacă mi le-ai fi spus cînd nu ne-ar fi văzut nimeni, nu știu... Huo", făcu Niculaie în gînd, fiindcă sub pleoape îi apăruse o uliță largă cu un cîine care se da la el, una dintre acelea pe care ani de zile ieșise el cu oile și cu caii cînd era mic. Era pustie și mereu înecată în lumina verii — fiindcă iarna nu se dusese niciodată pe ea să vadă cum arată — avea două fîntîni una lîngă alta, pentru vite și pentru oameni și da drept în vale la văgăuni, vestita «vale», unde pe o uliță mai mică stătea și Alboaica, cu bîtul Năfliu. Ce om și bîtu ăsta, așa gros și bătrîn și cu nădragii-ăia al lui n-ai fi crezut că e în stare să se ia după un copil și să fugă după el. Fiidcă o dată se luase după Niculae și fusese cît pe-aci să pună mîna pe el și să-l prindă, să fi avut pe atunci șaptezeci, optzeci de ani, poate chiar nouăzeci, că nu mai știi cîți ani are un om bătrîn cînd te uiți la el... Dar pe urmă se împăcaseră, că Niculaie îi păzea și vaca lui, chiar acolo în vale, era foarte mic atunci și era foarte mirat cînd urcînd dealul în vîrf vedea că cerul fugea de pe creastă, cu soare cu tot. Și bîtul ăsta într-o zi a apărut pe seară la marginea văii cu ceva alb în mînă și îl flutura așa în aer cum arăți cuiva un lucru pe care vrei să i-l dai. Niculaie a luat-o la goană spre el cu inima ticăind: îi făcuse bătrînul un toiag, pe care i-l curățase de coajă și îi crestase și un măr la cap, și bîtule, a strigat, bîtule, și mai mult nu-și mai aducea aminte, doar atît că înțelesese că în timp ce el îi păzea vaca dar îl și uitase, în același timp bîtul migălise pentru el cu briceagul și îi făcuse un toiag așa

alb şi cu măr la cap... „Ce-oi fi făcut eu cu el, nu ştiu! Cine mi l-o fi luat, îmi pare rău şi acuma de el, nimeni nu mi-a mai dat de-atunci *mie* un lucru ca ăsta făcut de el cu mîinile lui *pentru mine*..., bietu' bîtu, cum a tras el pe urmă cu puşca după mama, poc, poc..., he-he mama are talentul ăsta, recent şi tata s-a luat după ea cu parul de porumb... Dar bîtul la nuntă, săracul, cînd s-a făcut Alboaica mireasă cu copil de trei ani, sta şi el la masa mare şi lua cu lingura din strachină şi îi bîţîia mîna, pînă s-o ducă el la gură nu mai rămînea nimic în lingură, dar el tot sorbecăia din ea şi o lua iar de la cap... Nici nu ştiu cînd a murit... dar uite că eu îl văd tot acolo, la marginea văii... Niculaie, mă Niculaie..."

De mult pierise cîinele pe care îl huiduise Niculaie pe uliţă, i se arătase unul flocos şi rău, clănţănind la el cu dinţii rînjiţi, ham, ham, parcă ar fi vrut să-l mănînce şi ieşise apoi un om dintr-o curte cu un ciomag şi dulăul o luase la goană pe lîngă garduri, dar cu capul întors să vadă cînd o porni spre el lovitura şi să se ferească, să înteţească adică goana sau din contră, să rămînă în urmă şi să scape după direcţia pe care avea s-o ia ciomagul. Dar şi omul cunoştea figura şi gonind paralel cu el întîi se prefăcu că dă şi cîinele înteţi goana, dar atunci porni şi ciomagul prin aer cu un vîjîit şi îl prinse drept de-a latul, trîntindu-l cu burta într-o parte şi făcîndu-l să urle lung şi răguşit... „Aşa, fire-ai al dracului, aşa îţi trebuie, eu mă gîndesc la bîtu şi tu clănţăni la mine ca un turbat, cînd eu nu ţi-am făcut nimic... Nu, stimată domnişoară, n-a fost ce crezi tu, dar asta nu te priveşte pe tine, m-am dus chiar ailaltăieri seară la Ileana, fiindcă şi mie mi-a fost dragă ca lui Chiran... Nu ştiţi, asta e...

Adică ştiţi, din moment ce Chiran, ce vreai mai mult, he, he, să umbli aşa... Eu stam şi nu mai puteam să mă mişc, parcă mă trăgea pămîntul în jos şi ea că ce am... Ce-i păsa ei... Dar eu..., lasă că îţi spun eu să te lămureşti... Adică n-o să-ţi spun să te lămureşti *tu*, te lămuresc *eu*, cînd o să am timp... Că şi Ileana tot aşa, Niculaie, zice, tu tot supărat eşti pe mine că am plecat atunci din covergă, nu ştiam nici eu, eream şi eu proastă că degeaba mă iubise Chiran, că tot nu înţelesesem, dar acuma zic, înţelegi mai mult de-o grămadă, vorbeşte mai încet, zice, nu că mai mi-e frică de cineva, din partea mea nu mă mai interesează, dar pentru tine, că eşti activist şi vii în grădina unui chiabur să te întîlneşti cu fi-sa preoteasă. Da, zic, chestii de-astea înţelegi, nimic de zis, nu mi-e frică mie şi ţi-e frică ţie... Lasă Niculaie că au venit acuma vremuri rele pentru noi, dar nu-mi pare rău decît de ziua aia cum am putut eu să plec, stau şi mă gîndesc uneori şi te văd şi te iau în braţe aşa cum stăteai tu încremenit şi-ţi curgea sudoarea pe obraji, he, he, acuma îţi aduci aminte şi de sudoare, dar atunci te-ai apucat, după ce te-ai făcut preoteasă, să spui în sat la noi să rîdă şi copiii de mine că n-am... Eu nu te învinuiesc, dar ce mult aş fi ţinut eu la tine şi ţi-aş fi spălat eu pe urmă picioarele cum mi le-ai spălat şi tu mie şi ţi le-aş fi ţinut şi eu în braţe dacă nu plecai din covergă să te duci la popa al tău... Dacă vreai fug de la popa şi vin după tine, da zic, dar eu nu vreau, ţi-e frică zice, de situaţia ta din partid... Mai eşti şi acum cum ziceai că nu mai eşti, Ileano, şi zici că ai înţeles... Şi atunci o dată a gemut, aşa e cum zici tu, nu se mai poate nimic, o, Niculaie, eu nici n-am ţinut la tine, am zis că barim dacă mă pîrăşte popa

că dragostea mea cu Chiran a fost pînă la cap să știe și el pe ce, dar tu m-ai zăpăcit zile întregi în covergă și cum m-ai așteptat nopți întregi în ploaie, nu mi-am dat seama ce-o să-mi rămînă în suflet... Să dea Dumnezeu să nu ajungi să-ți fie și ție scîrbă și să-ți vie să mori tocmai de ce-ți plăcea... Nu înțeleg Ileano! Popa, zice. Ce e cu popa? Mănîncă și bea vin și cînd te-am vorbit eu de rău ziceam că uite un bărbat și acum am ajuns să fiu fericită doar în alea cîteva zile pe lună, pe care le lungesc la o săptămînă... Dar de ce, nu-ți mai place? Mi se face greață, cred că o să mă îmbolnăvesc într-o zi și o să mor... He, dacă aș fi știut aș fi întrebat-o de Chiran... N-ai decît să-ți vezi de copii și să-l lași să se ducă pe la alte muieri... Am încercat, e mai rău, mă dau jos și ies afară fiindcă îmi vine să vomit... Dar de ce? Nu te-ai dus la un doctor? Ce să-mi spună doctorul, că stă cu izmenele pe el, dar în ce ai vrea să stea, n-ai mai văzut izmene, tac-tău... Să nu mai vorbim, zice. Am pus mîna pe obrajii ei, adică i-am luat în palme ca în covergă și m-am uitat la ea și a început să plîngă... Dar eu am început să rîd: Ileano, cum era mai bine, să ne fi cunoscut sau să nu ne fi cunoscut, popa al nostru din sat mi-a spus odată cînd a murit nea Sandu că asta e întrebarea, cum e mai bine, să te naști și să mori, sau să nu te naști și atunci nici n-ai ce să mori... Îți spun eu, Niculaie, e bine să te naști, dar de murit e bine să mori cînd faci cea dintîi prostie fiindcă pe urmă degeaba mai trăiești... Săraca Ileana, are dreptate, uite, eu... n-am făcut nici o prostie, dar are dreptate, dacă o să fac și eu una, mai bine să mor decît să... E bine că poți să-ți faci singur chestia asta, în deplină cunoștință de cauză... Precis... Cît m-am prins că

am făcut neghiobia cea mare, gata cu viața. N-au decît să trăiască alții dacă le convine... Să mănînce și să se îndoape pînă la adînci bătrînețe... Pe urmă să verse în mormînt toate bunătățile pe care le-au înghițit în timpul vieții... Măcar Ileana vomită de pe acum, că își dă și ea seama că s-a bucurat de ce nu trebuia, tot e bine, în timp ce alții... Nu era bine Niculaie acum dacă eram eu moartă? Și cînd să fi murit? o întreb. Atunci cînd te-am lăsat singur și am trecut pe lîngă fîntînă. Să mă fi aruncat în fîntînă. Cum să te arunci dacă nici nu te gîndeai? Așa, fără să mă gîndesc, să-mi fi venit și să mă fi aruncat! Ar fi fost așa de bine! Sau să mă fi aruncat înaintea trenului care tocmai trecea prin gară cînd am ajuns noi la barieră și a venit popa și m-a luat cu șareta. Da, uite Ileana a găsit răspunsul la întrebarea care zicea popa al nostru din sat... Că el a zis atunci că tot mai bine e să te naști, dar n-a spus de ce, unde e binele ăsta, fiindcă nea Sandu murise după ce trăise cinci șase ani cu moartea în sîn pe front mă Ciorosbulingă n-a fost zi să nu belesc ochii haiti acuma s-a isprăvit mă lovește și pfiu, pfiu! pfiu, pfiu! Și vîjiiii-bum! Bum, bum! Noi n-am știut nimic... Trăiam liniștiți în sat, tata se ducea la munte și pe urmă hazaica, hazaica! Ce hazaică! (Se făcuse mama roșie de furie, Tita și Ilinca se pitiseră sub pridvor, du-te d'aici din curte lua-te-ar Cinenutrebuie!) Avea un buboi la ceafă cu vîrful alb se opriseră în centru și în cinci minute umpluseră satul cu transmisiuni pe motociclete cu ataș în fruntea coloanei un om le-a dat un pepene și ăla cu buboiul l-a tăiat cu briceagul și mîncau și scuipau în dreapta și-n stînga, mă mir că nu i se spărgea buboiul că îl atingea me-

reu gulerul tunicii al lui Pătăleață rîdea ca prostul, motocicleta, motocicleta, de unde e ? Nu știu cum l-a înțeles, a răsucit ghidonul și prrr, americanschi, zice, și-au pierit spre gară spre siloz unde era grîu strîns de nemți... Matei Dimir se mira că ce limbă o mai fi și asta să-i spui vacii *carova*, ce zici tu, mă Ilie ? Ce să zic, nu zic nimic, tu crezi că așa cum spui tu la vacă, se zice peste tot globul ? Da, dar nici cum zice alde Ivan ăsta, dă-o dracului de carovă, că aia nu mai e vacă, două luni mai tîrziu a venit și nea Sandu avea fire de păr alb la nici treizeci de ani și o gaură în burtă. Tita ținea la el și popa n-a răspuns la întrebare e drept că aici nu se potrivește ce zice Ileana că el n-a făcut nici o prostie, dar a murit cînd credea că a scăpat. Ce vină avea ? Dar ea făcuse și degeaba mai plîngea i-am lăsat obrajii și am desfăcut-o la umeri, să-i văd dacă tot așa au rămas. Da, cum rămîne omul același, deși nu mai e, da, nu fuge nimic de pe tine, mă duc Niculaie că nu pot să mai stau, bine că te-am văzut, tot e bine că ești tu așa cum ești, mai pot și eu să trăiesc cu gîndul la tine, că altceva nu mai mi-a rămas... Și tu vii să-mi spui că mă țin după muieri ca un cîine taci că știi tu ce fac eu ! Le știți voi pe toate ! Pînă o să îmbătrînesc și n-o să se mai uite nimeni la mine... He, he, he, rîse Niculaie iar, de astă dată însă mai înăbușit, să nu i se pară iar, lui taică-său, cine știe ce... Ca și cînd dacă nu vă mai uitați voi la cineva, gata, s-a terminat cu el... Zi mai bine invers, dar lasă că-ți arăt eu ție..."

Niculaie se ridică într-un cot și căscă foarte tare, dar se gîndi : a doua zi avea s-o întîlnească pe Marioara, sau dacă nu, a treia, sau o să vie iar pe-aici și pe urmă și pe la raion cum se întîmplase în cîteva rînduri. Nu-i făcuse pînă atunci nici un rău, e drept că nu-i plăcuse cînd o văzuse la comitet, crezuse că poate are nevoie de vreun lucru sau are vreun necaz, dar pe urmă îi spusese tovarășului de la poartă să-i transmită că nu e acolo. Da, dar acuma uite că îl oprise în mijlocul drumului și asta n-ar fi fost nimic, fiindcă era învățat să se oprească sau să fie oprit și să asculte tot felul de oameni, dar ea îl luase la rost ca și cînd i-ar fi fost bărbat de mulți ani și l-ar fi prins că se ducea noaptea pe la alte muieri. Asta însemna că mîine poimîine n-o să se mai mulțumească să plece din fața comitetului de partid cînd o să i se spună că tovarășul e pe teren, ci o să se așeze mai încolo pe o bancă în parcul de alături și să-l aștepte... Trebuia lichidat... I se mai întîmplase odată ceva asemănător cu o fată de la U. T. M., avea pe atunci sarcina de instructor cu U. T. M.-ul și primise de la ea cîteva scrisori... Crezuse că dacă n-o să-i răspundă, fata o să înțeleagă că trebuie să renunțe, dar ea nu înțelesese nicidecum și atunci la o ședință Niculaie scosese din buzunar ultima ei scrisoare, — el conducea ședința alături de secretarul respectiv — și tot timpul o ţot răsucise în mînă în văzul întregii adunări cu amenințarea vizibilă că o să spună el pe urmă și ce era cu scrisoarea aceea și eventual s-o și desfacă și s-o citească... Fata se făcuse vînătă și îi crescuseră ochii de groază și el o ținuse în starea asta pînă cînd se epuizase ordinea de zi. Luase apoi el cuvîntul la concluzii și vorbise liniștit despre problemele curente, puțin cam supărat, fără glume și la sfîrșit lăsase să se scurgă o pauză, apoi spusese : „Și v-ași sfătui, tovarăși, în legătură cu viața personală să aveți o comportare așa, cum e norma noastră de activiști, un exemplu pentru alții și

nu niște domnișoare de pension". Și zicînd acestea băgase scrisoarea în buzunar, cu un gest foarte hotărît, o bătuse cu palma, acolo unde o vîrîse, ca să priceapă și mai bine susnumita care i-o trimisese că de astă dată a iertat-o, dar că dacă nu-și bagă mințile în cap data viitoare o să schimbe foaia și apoi ridicase ședința...

La ora aceea a nopții însă Niculaie își dădea seama pentru întîia oară că de mult timp el trăia anii de glorie ai tinereții cînd ființa lui turbura și făcea să sufere alte ființe care se gîndeau la el și că mai tîrziu nu va mai fi așa. „Dar eu nu vreau să sufere nimeni pentru mine și nici n-am nevoie de nimeni și nici acum și nici mai tîrziu, gîndi el. Singură Ileana rămîne pentru mine așa cum am cunoscut-o eu atunci, cum am așteptat-o la pod și tot ce-a mai fost în zilele care au venit. Mi-ajunge ! Să stea alții să se uite la dinții frumoși ai Marioarei și să-i asculte prostiile care îi ies ei din gură. Că asta era la ea, că nu mai putea ea trăi din pricina Ilenii care i-a făcut nu știu ce Chiran prin gard. Bine că nu ți-a făcut ție, asta te durea pe tine !"

Și Niculaie se uită la ceas și cînd văzu ce oră era (încă devreme, abia zece), începu, cu mișcări ușoare, să se îmbrace. Apoi ieși în curte și după o ezitare o luă prin fundul grădinii pe unde era mai aproape spre casa Marioarei.

VII

Niculaie învățase și el de cînd era mic și nu uitase ce trebuie să facă în sat în fața porții unei fete și cînd ajunse în dreptul casei lui Fîntînă în

liniștea nopții care se lăsase peste tot se auzi un fluierat de flăcău care s-a oprit pe loc și spune ceva : Asta nu era ușor de deprins, să scoți un astfel de șuierat cu limba îndoită în cerul gurii și să se audă și plăcut și să se înțeleagă și ce înseamnă. El făcea ca o pasăre de cîmp (se străduise o vară întreagă pînă învățase) una din acelea pe care le vedea pe la sfîrșitul lui august cum zbura la mică înălțime pe miriști ca peste niște valuri, nu le știa numele, erau așa de multe, piu, apoi o pauză ca o unduire, apoi iar piu, rar și domol, ca și cînd o nostalgie fără nume îi strîngea gîtlejul, pesemne chiar sfîrșitul verii, apropierea toamnei și o dată cu ea a marei călătorii spre miazăzi și iată că puii nu sînt încă mari și ce să facă ea cu ei dacă nu vor putea să zboare toți... Apoi Niculaie tăcu și se așeză pe stanoaga podiștei lipoveanului și nu trecu nici un minut și fără ca dinăuntru să se fi auzit vreo ușă deschizîndu-se, vreo treaptă coborîtă sau vreo curte străbătută de cineva, poarta de la drum se deschise ușor ca de o mînă nevăzută și pe ea apăru Marioara. Puteai să crezi că stătuse tot timpul în dosul ei și așteptase, fiindcă altfel cum să se îmbrace cineva în mai puțin de-un minut, să-și pună și ceva în picioare și să-și mai dreagă și părul așa cum îl avea ea răsucit în două cozi mici care i se odihneau pe umeri și pieptănat lins în față. Rămase nemișcată, lipită de poartă și își duse brațele la sîni, pe care le încrucișă liniștită, ca într-un ritual, semn al tăcerii și al așteptării care premerge orice început, cînd ai nevoie de o deplină economie de mișcări în vederea unei adînci chibzuieli : putea sau nu putea să aibă omul un rost pe această lume și era sau nu era acest flăcău din fața casei cel sortit să

meargă cu ea pînă la sfîrşitul vieţii ? Aici nu încăpeau înşelătoriile sau văpaia sîngelui, avea să se retragă imediat în dosul porţii, în sînul familiei, dacă el va lăsa să vorbească astfel de porniri : corpul ei părea de neatins în felul cum stătea şi aştepta, iar dacă ar fi fost atins el n-ar fi răspuns la nici o întrebare, mai bine era să nu se apropie prea mult.

Dar iată că flăcăul căruia i se dădeau de înţeles aceste adevăruri nerostite nu se apropia nici măcar atît cît îi era îngăduit, stătea prea departe pentru ca să-i poată auzi glasul şi vedea faţa. Şi tăcea şi el. Lungi minute se scurseră astfel. Atunci fata se mişcă şi mişcă şi poarta cu umărul, cu înţeles : n-avea de gînd să stea acolo pînă la miezul nopţii, avea să plece.

— Bună seara, spuse atunci Niculaie.

— Bună seara, zise fata. Şi adăugă : tu ereai, Niculaie ?

— N-am putut la prînz să-ţi răspund la ce mi-ai spus fiindcă ar fi auzit lumea, zise Niculaie în şoaptă. N-aş vrea să audă nici acum cineva, nu pentru mine, pentru tine, că tu eşti fată ; unde putem merge ?

Marioara nu răspunse. Braţele ei încrucişate nu se mişcară şi nimic nu dădu la ea de înţeles că se gîndea măcar să răspundă în clipele următoare. Toţi caută locuri ascunse unde să le ducă, nu le place poarta unde nu se putea întîmpla nimic din pricină că oricînd putea trece cineva pe drum sau veni unul din părinţi pe furiş să se uite peste gard. Şi atunci născocesc cele mai bălţate minciuni, care proastă are însă mintea să le creadă. Se găsesc şi din astea !...

— Va să zică nu-ţi pasă, zise Niculaie după o lungă tăcere, eu îţi vorbesc şi tu te faci că n-auzi.

Bine, atunci am să-ţi spun aici, dar măcar dă-te mai încoace, stai colea pe stanoagă lîngă mine, să nu mă faci pe urmă să spun o vorbă de două ori, că n-ai auzit-o bine.

Aici Marioara îl ascultă imediat, se desprinse cu o mişcare nesilită, ca de pisică, de stîlpul porţii şi veni şi se aşeză lîngă el. Dar îşi încrucişă iar mîinile peste sîni, tot atît de neatins ca şi înainte cînd stătuse la distanţă.

— N-am impresia, începu Niculaie, că nu eşti o fată cu scaun la cap şi cu toate astea te porţi ca şi cînd n-ai fi, ca şi cînd între noi ar fi ceva sau ar fi fost ceva vreodată. Ia să-mi spui tu cînd şi în ce împrejurare ţi-am dat eu de înţeles că ai avea vreun motiv să te gîndeşti la mine, şi mai mult decît atît să te amesteci unde nu te priveşte şi să mă iai şi la rost albă la faţă ! Pe loc atunci era s-o păţeşti, dar pe urmă m-am gîndit şi eu şi zic, mă, cine ştie, i-oi fi spus eu vreo vorbă şi ea a înţeles aşa sau cine ştie ce şi-o fi închipuit văzînd că nu mă însor, trebuie lămurit, să nu-mi fac păcat cu ea, că e de la mine din sat şi orişicît... De ce să mă port eu cu ea cum nu trebuie pînă nu-i vorbesc ! ? Că să ştii că eu nu am obiceiul să stau şi să-i spun cuiva, fată sau băiat, o chestie de care mă simt absolut în afară, îi trîntesc una în cap de-l satur şi să se înveţe minte pe urmă să se mai agaţe aşa fără nici un rost, că n-are el o axă şi crede că nici alţii n-au. Ţi-aduci aminte sau oi fi auzit şi tu, că nu mi-a fost mie frică de-un sat întreg, atunci pe vremea secetei, cînd au crezut ei că dacă dau cu pumnii în mine mi-astupă gura. Aşa că d-aia ţi-am spus să mergem undeva să vorbim, să n-audă cineva că am venit la poarta ta şi ţi-am spus că a venit timpul să-ţi iai gîndul şi să-ţi

vezi de treabă! Mai rămîne doar dacă eu sînt vinovat cu ceva! Ei, dacă eu sînt vinovat atunci să știi că accept consecințele și cu toate că nici nu-mi trece prin cap să mă însor, chiar mîine viu la taică-tău și te cer în căsătorie. Sînt vinovat cu ceva!? Iată întrebarea.

— Nu te-a învinuit nimeni de nimic, răspunse Marioara după cîteva clipe de întîrziere.

— Ba m-ai învinuit, rosti el imediat, că umblu ca un cîine și altele de felul ăsta, azi-dimineață mi le-ai turnat pe toate, că o să îmbătrînesc și n-o să se mai uite nimeni la mine. Ei și? Ți-ai luat tu grija asta, că să nu mă lași singur la bătrînețe? He, he, he! Cine ți-a spus? behăi Niculaie sarcastic.

— Nici eu nu știu ce mi-a venit, rosti fata calmă și gînditoare, trezindu-se ca dintr-un somn straniu. Nici nu mi-aduc aminte ce ți-am spus.

— Ei, tocmai asta poate să te coste ce nici nu gîndești, dacă nu iai seama de-aici înainte la ce faci.

— Am să iau seama, răspunse fata, bine că știu, fiindcă eu nu prea am obiceiul, surata Ilinca mă cunoaște: n-aș spune eu o vorbă unui băiat să mă pui cu ochii pe foc.

— Știu eu de ce ai făcut o excepție cu mine, dar uite că eu nu mă supăr, te-am înțeles...

Și tăcu și nu spuse ce anume ar fi putut să-l supere din ceea ce înțelesese, dar nici Marioara nu se arătă dornică să afle.

— Nu vreai să știi ce, se miră el văzînd-o că tace.

Ea tăcu încă un timp, apoi zise:

— Niculaie, treaba ta, eu mă gîndesc mereu cum am putut să-ți spun dimineața vorbele alea.

Asta însemna că n-o interesa să afle explicația de la el, ci s-o găsească pe-a ei, fiindcă îi venea greu să-și închipuie că ce n-a înțeles ea din ce-a făcut, a înțeles altul mai bine; dacă era să ici drept adevărate vorbele ei că se gîndea chiar la lucrul acela!

— Ai s-o lămurești tu și mîine și poimîine, dacă o să mai ai ce lămuri, zise Niculaie, nici nu văd la urma urmei ce importanță mai are din moment ce eu am uitat și tu ai înțeles că așa ceva nu trebuie să mai faci! Adică cu mine, fiindcă nu mă apuc eu acuma să-ți dau lecții cum să te porți cu alții.

— Nici să nu mai vorbim, n-are nici un rost, șopti ea și avu în clipa aceea atîta căldură în glas încît s-ar fi putut zice că tot sufletul ei ieșise afară și îl învăluise pe el cu rugămintea să nu mai pomenească de un astfel de lucru care îi făcea lui atîta rău; orice vorbă în plus era asemeni unui păcat care înnegrea și murdărea inimile.

— He-he! behăi Niculaie, nici să nu crezi tu acuma că vorbele alea ar fi pricina, ba eu zic chiar că bine ai făcut că m-ai oprit și mi le-ai spus, fiindcă altfel ai mai fi ținut-o așa cine știe cît! Mărită-te, domnișoară și n-avea tu grija muierilor la care umblă alții. Asta vroiam să-ți spun și nimic mai mult! Și acuma șopti el apropiindu-și gura de urechea ei, ridică-te tu de pe stanoagă și pleacă să nu se spună, în caz că se uită cine știe ce ochi la noi prin cine știe ce fereastră că te-am lăsat eu în drum fiindcă n-am mai vrut să mai stau de vorbă cu tine. Lasă-mă tu pe mine în drum, e ultimul sacrificiu pe care îl fac pentru tine, fiindcă mă gîndesc că trebuie să am și eu o vină pe undeva că n-am făcut din vreme ceea ce am făcut în seara asta.

— Am să plec acuşi, dar vreau să-ţi spun şi eu ceva, zise fata.

— Ştiu ce vreai să-mi spui, aşa că eu consider că mi-ai şi spus, zise Niculaie şi se şi ridică de pe stanoagă, semn că nu mai vroia să se sacrifice şi că în clipa următoare va pleca el.

Fata întinse un picior în aer cu o ezitare de parcă n-ar fi fost sigură că acela era şi-şi pocni apoi într-un anumit loc pulpa cu violenţă ; de departe s-ar fi zis că cel care era cu ea îi cîrpise una peste faţă. Casa lor era mai aproape de rîu şi prin preajmă se auzea într-adevăr bîzîind ţînţarii prin salcîmi.

— Niculaie, nu fi supărat, zise ea în şoaptă, du-te, dar să ştii că poţi s-o întrebi şi pe surata Ilinca dacă am eu obiceiul să fac ce-am făcut. Mi s-a întîmplat şi mie, mai bine luam secerea în dinţi decît să deschid buzele şi să-mi iasă din gură ce mi-a ieşit. Mi-am dat şi eu seama pe urmă şi nici n-am mai putut să mai mănînc, cînd mă uitam la soare ştiam de ce îmi arde faţa : nu era de soare !

— Vorbe multe, înţelegere puţină ! mîrîi Niculaie întărîtat. Văd eu că nu vreai să înţelegi oricît îţi explică omul. Nu e nimic.

— Dar am înţeles, şopti ea şi mai precipitat şi vocea îi deveni tînguitoare : ce vreai, să mă spînzur cu betele de craca unui salcîm ca să te conving că am înţeles ? Oricît aş ţine eu la tine, dar asta chiar că nu pot s-o fac, s-o ştii odată pentru totdeauna.

— He, he, he, izbucni Niculaie şi rîsul lui gîlgîi în noapte atît de ciudat că nu mai semăna cu al unui om, ci mai mult ca oricînd cu al unui ied. Odată pentru totdeauna, repetă el, ca şi cînd de-aici înainte o să tot avem de-a face unul cu

altul şi e bine să ştiu ce poţi tu pentru mine şi ce nu. Nu mă interesează ce poţi şi ce nu poţi. Să fie clar, să nu aştepţi să avem a doua oară de vorbit împreună, că nu mai avem ce vorbi. E limpede ? !

— M-am exprimat greşit, zise ea.

— Nu, domnişoară, te-ai exprimat foarte corect, de gîndit ai gîndit greşit şi eu înţeleg că nu poţi gîndi dintr-odată bine, după ce atîta vreme ai gîndit strîmb. Dar sînt convins că pînă la urmă o să reuşeşti. Eu am încredere în oameni, zise el ironic, aşa m-a învăţat partidul. Bună seara.

— Bună seara, Niculaie, şopti ea cu un glas senin şi îi întoarse spatele şi o luă spre poartă, în dosul căreia pieri tot aşa cum apăruse, fără un pic de zgomot nici cînd o închise şi nici cînd urcă prispa şi o deschise pe cea de la casă străbătînd distanţa ca o nălucă.

Aproape că tălpile ei nici nu atingeau pămîntul aşa de uşor călca. Cu toate acestea, cînd se culcă, minute întregi mama îi auzi gîfîitul în aşternut : parcă se înăbuşea. Dar nu-i mai zise nici ea nimic, înţelese că pentru întîia oară fata ei avea un semn, venise în sfîrşit la ea la poartă băiatul acela al lui Moromete care îi plăcea ei, se dăduse pe după colţul casei şi îl recunoscuse. Bine că venise, că se făcea de rîsul lumii, ea după el şi el nimic. Acuma pesemne că era şi ea bucuroasă...

VIII

Timp de aproape două săptămîni după aceea tot secerînd şi făcînd clăi Moromete văzu aproape zilnic trîmbe de praf pe drumul dintre gară şi

sat, făcute de tot felul de mașini și nevenindu-și parcă în fire de acest interes extraordinar nemaivăzut în lumea satelor, care se manifesta din partea autorităților pentru recolta lor, o lua ca odinioară spre lotul vecinului său, cel cu bună-dimineața locule, mulțumim dumitale, Voicule, și de departe i se auzea glasul întrebînd de cîte două ori același lucru vrînd să spună că nici de trei ori și nici de zece ori nu era destul ca să înțelegi cît de cît despre ce era vorba :

— Mă Voicule, mă Voicule, ce e mă Voicule, ce e mă cu acest du-te-vino, ce vor mă ăștia de la noi ?...

Fiindcă veneau adesea și pe drumurile de plan, se opreau, coborau din mașini și mergeau pe jos kilometri întregi asemeni lui Niculaie în prima zi, dar erau mai tăcuți și mai puțin familiari, dar și mai puțin duri, vorbind cu o voce mai coborîtă, mai preocupați și mai îndepărtați decît el. Moromete se oprea din secerat cînd îi vedea că se apropie de capătul lotului, o lua spre ei călcînd cu fereală pe miriște și dădea el primul bună ziua, înțelegînd dintr-un vechi instinct că ăștia sînt mult mai mari decît fiul lui, care îi însoțea și că dacă ei au venit pînă aici să-i vadă lui recolta și să-l vadă cum muncește, se cuvine să întrerupă și el lucrul pentru cîteva minute și să nu-i lase pe acești șefi să străbată distanța care mai rămînea de la capul lotului, pînă la locul unde ajunsese el cu seceratul : cîteva cuvinte tot se vor schimba, și după ce ei vor pleca va putea să stea și să descifreze aceste cuvinte și să vadă despre ce mai e vorba și cum să întîmpine apoi el și prietenii lui acest ceva care urma să vină. Păreau oameni de treabă, cu șepcile lor pe cap, și cu pantalonii lor de doc cenușiu, în cămășile

lor colorate simplu, ca ale fitecui. Dar ori vorbeai unei căruțe, ori le vorbeai lor, tot aia era, nimic nu puteai smulge din spusele lor, ori cum ai fi întors-o. Cum merge, cît mai aveți, cîte hectare, cu ce îl cărați la arie, aveți căruțe bune, (dacă n-aveți să spuneți să vorbim cu tovarășul președinte de sfat să vă facă legătura cu alții care au terminat și să vă dea prin bună înțelegere) și așa mai departe și apoi bună ziua, noroc, spor la lucru și altele de același fel. Mai de nepătruns decît și-ar fi putut închipui că poate ajunge vreodată un om. Mai de nepătruns chiar decît el, Moromete, care știa să păstreze doar pentru sine gîndul lui adevărat, în timp ce pe tine te lăsa să vezi îngrijorările lui la fel de adevărate. Ăștia însă nu lăsau să se vadă nimic și parcă nici nu ascundeau nimic. Ai fi putut să rămîi chiar încredințat că nici nu știau nimic, dacă nu ți-ai fi adus aminte la timp că sînt mari și că nu se poate să nu știe ei chiar nimic. Mă, ce-i facem, Ilie cu ăștia ? Ce ți-au spus ? Voicule, zicea Moromete, pînă acuma am zis și eu că știu ce va să zică nimic. Ei, exclama el cu un glas plin de admirație, n-am știut. N-ai știut ? Nu ! Mă, să fie-al dracu ! se mira și Voicu. Ascultă aici la mine, relua Moromete ori vorbești cu calu-ăla al tău, ori vorbești cu unu-de-ăștia, tot la rezultatu-ăla ajungi. Te pomenești că tot ce spunea băiatu-ăsta al tău e adevărat, zicea Voicu. N-ar fi exclus, răspundea Moromete dar nu-mi vine să cred. Nu-ți vine ție, dar ai să vezi că așa o să fie.

Și Moromete se apuca din nou de legat snopi și de făcut clăi încredințat și el ca și ceilalți după cum și-o mărturisea după ceasuri de muncă sub vipia cerului cînd treceau unul la altul sub un

pom de pe răzor să fumeze o ţigare, că nu se putea să fie adevărat ce spune alde Niculaie, zicea şi el ca să nu spună ai lui de la raion că ia leafa degeaba, realitatea fiind că nu ştie nici el nimic. Numai ăştia marii ştiu şi nu vor să spună cine ştie din ce pricină... Şi poate că chiar că n-o să fie nimic, o să fie ca anul trecut, o să ia de la cine are mai mult, de la ăştia cu averi şi de la cine are mai puţin o să-i lase în pace. Şi după ce fumau ţigările se întorceau la snopi şi începeau cu familia lungi socoteli, cu cine din rudele lor sărace se putea înţelege să le dea la treierat o parte din grîu, să facă şire mici la arie...

Batozele satului, cu locomobilele lor cu tot, trecură sub controlul sfatului popular, şi un ordin scris puse în vedere că vor fi acuzaţi de sabotaj acei proprietari care nu le vor repara şi nu le vor pune în bună stare de funcţionare şi nu le vor scoate la timp pe izlaz, la locuri anume destinate, în vederea treierişului. Un alt ordin le puse în vedere aceloraşi că uiumul luat ca plată pentru treierat revine acum statului, în proporţie de optzeci la sută, fără plată, iar cele douăzeci la sută de cereale care rămîn vor fi supuse cotelor ca la orice ţăran, bineînţeles cu plata aferentă per kilogram aşa cum se va stabili în acest an prin H. C. M. Şi încă alte ordine şi instrucţiuni sosiră în sat unul după altul tot timpul cît dură secerişul, încît Zdroncan abia mai prididea să le transcrie în condică, să le afişeze în afişierul de lîngă sfat, sau să-l pună pe Bărăgan să sune cu goarna şi să aducă şi astfel la cunoştinţă conţinutul lor. De altfel funcţionari rurali, învăţători şi tineret şcolar erau mobilizaţi, constituiţi în echipe şi trimişi prin casele oamenilor şi pe cîmp să „popularizeze" aceste dispoziţiuni şi instrucţiuni.

Preotul însuşi, în prima duminică de seceriş, citi în biserică o enciclică a patriarhiei ortodoxe române prin care, cu texte din evanghelie sau din scrisorile sfîntului apostol Pavel, erau îndemnaţi ţăranii să asculte de ordinele autorităţilor şi să adune cu grijă „darul ceresc" al pămîntului, să nu risipească grîul, să-l secere la timp şi să nu-l scuture întîrziind recoltarea. Pe un panou uriaş la răspîntia satului fusese afişată o lozincă scrisă de elevi cu litere roşii de hîrtie care se referea tot la strîngerea recoltei, dezvăluind următorul adevăr: *te-ai grăbit, ai cîştigat, ai întîrziat, ai pierdut* şi semnată I. V. Stalin. Iar pentru gazeta de perete a ariei principale din mijlocul izlazului, alături de lada de nisip şi uneltele care se amenajară împotriva incendiului, se obţinu de la acelaşi preot un articol pe care Zdroncan îl copie cu cerneală violetă pe hîrtie mare cu scrisul lui plin de înflorituri la fiecare început de frază. „Un popor, sau o mulţime cum o numim, n-a putut fi liber decît prin puterea de unire şi consolidare între el fără a se ţine seama de burghezime. Partidul Muncitoresc Român este singurul partid care poate să culmineze gîndurile tuturor ce ar putea să se gîndească la o supraputernicie %. Toate partidele politice, sau cum să le numim, toate frînturile care s-au perindat la alegerile trecute..." Şi aşa mai departe, semănînd mai degrabă cu un articol electoral decît cu unul de seceriş, dar Isosică şi Plotoagă nu stăteau ei acuma să se uite la deosebiri din astea. Lor le trebuia iscălitura preotului şi cu vorbe care să zică de bine despre regim, restul le incumba lor, ca organe locale. Şi într-adevăr, o aveau această iscălitură, adevărată şi cu cerneală, dedesubtul textului.

IX

Oamenii însă se mişcau încet şi toată febra aceasta politică şi administrativă trecea pe lîngă ei şi pe lîngă căruţele şi vitele lor fără să-i atingă. Fără să afle nimeni şi cu această lentoare în mişcări dădeau şi ei o luptă, dar una mai puţin spectaculoasă, subterană şi eficace. De aceea şi erau senini şi liniştiţi şi îi primeau pe activişti parcă anume cu acea înfăţişare şi acele vorbe care justificau enormul val de cuvinte care se revărsa din aparatele de radio, din ziare şi de pe sonorul benzilor de filme despre bucuria ţăranilor din timpul strîngerii recoltei, despre creşterea conştiinţei lor de clasă şi alianţa lor cu clasa muncitoare sub conducerea acesteia din urmă. Nimeni nu observă că în acest an, în ciuda recoltei bogate, şirele de paie care începură să se clădească după seceriş în jurul batozelor erau în mod ciudat destul de mici şi relativ egale între ele, şi că erau departe de a reflecta contrastul real, diferenţele adevărate dintre hectarele de pămînt pe care le avea fiecare. Să stea cineva şi să cerceteze că alde cutare, de pe atîta pămînt, nu putuse să facă atît de puţin, şi cutare de pe atît de puţin să facă atît de mult. Scriptele nu erau bine puse la punct, cum avea să se întîmple mai tîrziu, iar aparatul de control nu atît de priceput să înţeleagă un lucru atît de simplu. Şi în afară de asta atenţia lor cea mare era îndreptată asupra celor bogaţi, să strîngă grîul de pe cîmp, să-l ducă la arie, să nu cumva să-l lase nesecerat, sau să-i dea foc, cum li se spunea prin broşuri şi literatura difuzată în cantităţi mari cu această ocazie.

Dacă secerişul dură cel puţin zece zile, căratul la arie nu întîrzie mai mult de două sau trei şi treierişul începu ca în toţi anii, cu cete de cincisprezece, douăzeci de oameni, care îşi uneau vitele şi căruţele şi mîna de lucru. Cerul cîmpiei se umplu în preajma ariilor de praf şi de pleavă. Batoza începu să murmure de dimineaţă din zori şi din depărtare se vedea roata cea mare a locomobilei, cureaua uriaşă care o lega de axul principal al maşinii de treierat şi două ouă de metal care se învîrteau tot timpul deasupra locomobilei, ca două testicule ciudate, înfipte acolo nimeni nu ştia în ce scop.

Din prima zi însă se află ceva care surprinse tot satul împrăştiat în aceste zile pe întinderea celor şase sau şapte arii şi în unele locuri, treieratul chiar se opri pentru cîteva ore. Nimeni nu avea voie să ducă grîul acasă înainte de a preda cotele cuvenite statului, S. M. T.-ului, restanţele şi grîul împrumutat. Mai mult, baza de recepţie care se afla la gară trimise înapoi primele căruţe care se prezentară să predea aceste cote, pretinzînd ca grîul cu neghină să fie dat la trior şi să se predea cotele fără corpuri străine. Cei care se întoarseră erau atît de convinşi că e vorba de o neînţelegere încît arătau nepăsători, şi vrură s-o ia spre casă cu căruţele pline cu grîul acela al lor pe jumătate amestecat cu neghină, dar fură opriţi în mod hotărît de către paznici şi şefii de tarlale. Şi ce să facem ? întrebară oamenii. Deşertaţi grîul jos, li se răspunse. Vedem. Telefonăm la raion şi vă spunem. Continuaţi treieratul, puneţi grîul în grămezi pe arie şi aşteptaţi, nimeni n-are voie să ducă recolta acasă fără chitanţă de la baza de recepţie.

Urît grîu le ieşise celor care semănaseră cu sămînţă împrumutată astă-toamnă şi nu-l dăduseră la trior. Se vedeau grămezile acoperite ici-colo cu rogojină, şi se apropia cîte unul şi se uita, dădea puţin rogojina la o parte contempla boabele clipe îndelungi. Şi acum vi-l cere îndărăt curat ? întreba. Da, răspundea celălalt. Şi ce-i faceţi ? Nu ştim. Cică să-l dăm la trior. Păi ce mai rămîne dacă îl daţi la trior ? Nimic. Cu cît dau acolo şi cu cît îmi mai rămîne, face ezact nimic, îmi rămîne neghina s-o dau la păsări. Aşae. Şi ce-i faceţi ? Nu ştim, cică o să telefoneze la raion.

Pe baza acestui telefon care urma să fie dat la raion nici cei care aveau grîu bun nu se duseră să-şi predea cotele : tot nu credeau că trebuie să predea toate restanţele şi toate cantităţile prevăzute după numărul de duble. Îl puseră şi ei pe jos şi se aşezaseră lîngă el să aştepte, cîţiva mai sceptici încărcară tot ceea ce datorau, predară şi se întoarseră cu chitanţa respectivă. Ăştia nu credeau în minuni şi îşi duseră grîul acasă şi cu chitanţele acelea se puteau duce şi la moară să macine, să mănînce pîine nouă. Printre aceste chitanţe nu era însă în nici un caz aceea numărul 1, cu care se lăudaseră Plotoagă şi Isosică în faţa unuia din secretarii raionului de partid, şi în faţa preşedintelui de sfat raional, că o vor obţine. Alt preşedinte sătesc mai norocos le-o luase înainte şi ei nu se mai gîndeau acum la ea. În acest timp, ca şi cînd cei care urmau să intre la rînd la batoză ar fi fost altfel de inşi, cu o situaţie specială, care n-aveau nici în clin nici în mînecă cu cei care îşi puseseră grîul pe jos, trăgeau căruţele pline cu snopi de o parte şi de alta a maşinii şi treieratul cotinua. Şi cînd în partea din faţă a batozei se umplea lada în care curgea grîul şi un referent de la sfat îi citea proprietarului cantităţile pe care urma să le predea, acesta se uita neîncrezător în hîrtiile aceluia şi cu o privire naivă pe chipul lui ars de soare şi cu pălăria plină de praf şi de pleavă, întreba : Cît ziseşi ? Atît semete-ul, repeta funcţionarul, atît restanţele, atît cotele. Direcţia baza de recepţie gara Balaci, chitanţă la nenea în palmă şi acasă cu recolta să mănînci pîine caldă. Care gară ? întreba atunci omul închipuindu-şi poate că dacă o dă pe glumă, o să zică şi ăla că a glumit şi atunci el o să se întoarcă la cei cu grînele de pe jos şi o să le spună : Încărcaţi, mă, proştilor, grîul în căruţă şi duceţi-vă acasă, voi aţi crezut că e serios ? Au glumit ăştia să mai rîdă p-acilea de voi, că voi n-aţi înţeles cum devine, să-i daţi şi lui acolo un sac de grîu şi să vă dea drumul acasă. Parcă ştie cineva ce socoteala ţine el acolo ? Ciupăgene, i se adresă el atunci în şoaptă funcţionarului, hai mă, că îţi dau cinci duble de grîu, lasă-mă s-o iau cu căruţa spre casă, că nu ne vede nimeni. Funcţionarul însă scotea un răcnet să golească lada şi să mai tacă din gură, să plece de-acolo şi să se ducă dracului, dar nu fără chitanţă, să predea întîi grîul şi pe urmă să se ducă şi-n mă-sa, dacă avea chef. Se vede că erau prieteni sau în orice caz se cunoşteau bine, băuseră împreună sau cine ştie în ce relaţii se aveau dacă îşi permitea ăla să-l înjure şi ăsta să nu-i dea cu ceva în cap.

X

Isosică, Plotoagă, Zdroncan şi Bilă şi Mantaroşie care li se alăturase, şi care se ţinea în ultima vreme de ei aproape tot timpul, moara fiind în

aceste zile într-o relativă inactivitate și deci Fîntînă neavînd nevoie practic de cantaragiu, păreau să fie departe de ceea ce începea de fapt să se petreacă pe arii, faptul că numărul celor care nu vroiau să se ducă cu grîul la baza de recepție și să-și achite obligațiile față de stat și față de stațiunea de mașini și tractoare, care le executase doi ani la rînd lucrări agricole pe gratis, devenise neliniștitor de mare. Nu vroiau să livreze cota stabilită vînzării la prețul de stat, „cotele", cum erau numite pe scurt, și al căror preț de achiziție era simbolic, (de zece ori mai mic) în comparație cu cel liber de pe piață. Sigur că nu le convenea acest preț și cu atît mai puțin ideea în sine, a unui comerț cu statul la prețul acestuia din urmă și că instinctiv simțeau că dacă nu li s-ar impune aceste „cote" ar trăi zile mari dictîndu-și în sfîrșit și ei odată orașului condițiile lor...

Isosică, Plotoagă, Zdroncan și Bilă și toți cei care se învîrteau efemer în jurul lor la conducerea satului nu stăteau însă ei acuma să se gîndească cum devine cu toate acestea, singura lor grijă pe care o manifestau fiind dacă s-au luat toate măsurile conform dispozițiilor primite și constatînd că fuseseră luate și executate punct cu punct, erau foarte mulțumiți și nu așteptau decît să se termine treieratul, să înceapă moara să macine, să încarce Fîntînă căruța cu uiumul morii și să plece cu el să-l predea la baza de recepție. Pe drum, la un anume punct, va apărea miliția cu președintele sfatului, Plotoagă, și va constata că responsabilul morii... Nu era foarte bine pusă la punct această operațiune și Bilă, care avea promisiunea lui Isosică și a lui Plotoagă că va fi cantaragiu în locul lui Mantaroșie, exprimă în aceste zile îndoiala dacă nu cumva șeful postului

de miliție, neavertizat, nu le va face greutăți neîntocmind actele de constatare în așa fel încît să rezulte clar că...

— De ce ? întrebă Plotoagă nedumerit.

— De ! se îndoi Bilă.

Se aflau ca de obicei la *meatè* în colțul lor unde nu-i putea auzi nimeni, lîngă fereastra de la drum și așezați în așa fel încît unul din ei, de obicei Bilă, putea supraveghea și colțul din afară al ferestrei, să n-asculte cineva cu urechea lîngă zid.

Între timp Plotoagă și Zdroncan fuseseră avertizați de către Isosică asupra necesității de a afla urgent de unde știa Vasile din Cotocești ce era cu această istorie fără să le spună, bineînțeles, că el, Isosică știa foarte precis că lipoveanul era informat și alarmat. Nu-l văzuseră ei pe Mantaroșie vorbind cu el în ziua aceea în fața *meatè*-ului și cum arăta Fîntînă, mai rău decît ar fi fost beat ? Era exclus ca chiar Mantaroșie să-i fi spus, bănuitor că o dată Fîntînă înlăturat va fi înlăturat și el, Mantaroșie ? Fir'ar mantaua lui roșie a dracului ! Cel mai sigur era că mie la sută Vasile îi pîndea din umbră, de-aia s-a dus el în dimineața aceea la Fîntînă acasă, să se înțeleagă amîndoi, n-a uitat pesemne cum s-au opus ei doi, Isosică și Plotoagă la primirea lui în partid. „De fapt de ce te-ai opus ?" se mirase Plotoagă. „Cum de ce ? ! se mirase la rîndul lui și mai mult Isosică. Ai uitat ?" „A, da", exclamase președintele amintindu-și și apoi tăcuseră amîndoi posomorîți. De fapt nu-și aminteau nimic precis, pur și simplu se opuseseră fiindcă Vasile le era străin și nu le plăcuse privirea lui tăcută și sfredelitoare. Îi decisese mai ales să se opună felul cum vorbise el cînd i se dăduse cuvîntul, știa să vorbească și simțeai că ăsta nu intră în partid doar ca să-i mai

îngroaşe rîndurile cu încă unul. Zdroncan, care asistase la această discuţie în tăcere, se ridicase în clipa aceea, grăbit, de la masă, o luase spre tejghea şi pronunţase printre dinţii lui zîmbaţi, care stăteau parcă veşnic dezveliţi, aceste cuvinte misterioase şi de neînţeles pentru cei care se aflau acolo şi le auziseră (şi bineînţeles că le şi răspîndiră, ca pe nişte ciudate semne de întrebare). „Fir-aţi ai dracului, nu vă mai convine acuma! Şi ca şi cînd constatarea aceasta l-ar fi înveselit peste poate, strigase în continuare, adresîndu-se de astă dată vînzătorului, lui Stancu Tumbea: dă-mi, mă, mie în fugă un rom că am treabă, nu ca ăştia care stau aici şi n-au nici o grijă. Auzi, bă, Isosică, fire-al dracu? Am plecat, vă oasele în..., noroc, bă, al lui Ciupăgeanu, fire-ai şi tu al dracu!" Şi plecase rînjind cu veselia aceea a lui care din pricina dinţilor părea că nu-l părăseşte nici o dată şi a cărei expresie mereu surprinzătoare chiar şi pentru cei apropiaţi erau înjurăturile lui izvorînd ca dintr-un strat subteran închis vederii celor din afară. În fapt nimeni nu ştia ce gîndea cu adevărat secretarul sfatului despre cei din preajma lui, cu care conducea satul despre satul însuşi în care se născuse şi despre evenimentele pe care le trăia acest sat de cîţiva ani. Se făcuse indispensabil tuturor şi nimeni nu se gîndea să-l schimbe o dată cu schimbarea comitetului executiv. Era reales.

De astă dată Zdroncan nu mai era de faţă, era doar Bilă, care părea să fi descoperit că nu era exclus ca şeful postului de miliţie să le facă greutăţi în actele de constatare a viitoarei fraude a morarului. Ceea ce spunea el însă părea întunecos şi de neînţeles pentru preşedinte. Plotoagă se uita la el total nedumerit şi pe de altă parte şi dispreţuitor, iar Isosică fuma şi îl asculta cu o curiozitate

împrăştiată şi absentă; se vedea că nici măcar nu-i trecea prin cap să fie atent la ce le-ar putea spune Bilă, chiar dacă din întîmplare responsabilul *Arlus* ar fi descoperit în evenimentele viitoare o anume fisură. Care fisură? Nu era asta cea mai mare fisură, că Fîntînă aflase de la Vasile? Cine i-o fi spus lui Vasile? Secretarul organizaţiei se chinuia zadarnic să afle şi nici Ciulca nu dăduse pînă acum de nici o urmă, deşi avea aerul că în curînd o să ţină fără doar şi poate în mîini firul întregii istorii. „Spune-mi măcar la ce te gîndeşti?" o rugase Isosică. „Mă gîndesc că vă are pe toţi în mînă Vasile", răspunsese Ciulca. „Dar de ce?" „Aşa cred eu, şi o să-ţi spun pe urmă şi de ce, pe bază de fapte. Dar nu acuma, că nu ştiu nici eu."

— Aşa e, Bilă, ai dreptate, zise Isosică după ce îl ascultă pînă la cap pe responsabilul *Arlus*. O să vorbesc eu cu şeful de post, dar nu acuma, ştiu eu cînd. Hai Plotoagă, adăugă apoi ridicîndu-se, hai să vedem ce-au făcut ăia cu butoaiele de apă la aria chiaburilor, le-au pus sau nu le-au pus?

Şi se ridicară apoi amîndoi şi o luară repede spre ieşire, încît Bilă nu mai avu timp să se ţină după ei, şi să mai ia parte la ceea ce aveau să-şi spună. Preşedintele sfatului şi secretarul organizaţiei de partid mergeau unul lîngă altul spre biserică, pe drumul cel mare pe care se intra şi se ieşea din sat spre gară, care dădea întîi spre un pod înalt de ciment pe deasupra rîului (şi făcea aci la poalele cîmpiei, sub dealul argilos, un al doilea gîldău adînc al satului, după cel din pădure) şi apoi urca sus şi tăia izlazul în două pînă în zarea îndepărtată. În dreapta izlazului cum ieşeai din sat şi te aflai pe muchia cîmpiei, se aflau instalate de curînd trei din cele şase sau şapte batoze ale comunei. Asta era aria principală, celelalte

fiind împrăștiate una în Valea morii, lîngă pădurea Cotigeoaia, și două în apropierea gării să nu se care tocmai de-acolo clăile de grîu și să se scuture spicele. Asta se făcuse în urma unei dispoziții venită de la raion, pînă în vara aceea batozele fiind în general instalate cît mai în apropierea satului, de frica incendiilor. Acum însă se organizaseră din timp peste tot echipe speciale și materialele necesare de stingere, nisip, lopeți, găleți și butoaie cu apă. Iar scoaterea și transportarea batozelor pe arie nu se mai făcuse ca pînă acum cu boi, — înjugați în mod spectaculos cîte patru sau cinci perechi și conduși cu strigăte și răcnete de-a lungul satului — ci cu tractorul, și la una din arii se obținură de asemenea două tractoare în locul locomobilelor cu aburi pe care proprietarii nu putuseră să le mai pună în bună stare de funcționare.

— Ascultă Plotoagă, eu nu mai cred acuma că Mantaroșie i-a spus lui Fîntînă toată operația, eu cred pur și simplu că numai Bilă era în stare să se gîndească la Vasile, și să se ducă să-i spună.

— De ce, zise Plotoagă.

— Fiindcă o fi mirosit că n-o să-l iau eu pe el cantaragiu, că nu sînt prost și atunci s-o fi înfuriat și el și și-o fi zis că dacă îi spune lui Fîntînă o să-l ia ăla în locul lui Mantaroșie.

— Toate astea sînt presupuneri fără nici o bază, zise Plotoagă și eu zic că și ideea ta că Fîntînă a aflat ceva de la Vasile mă mir de unde ai născocit-o ! Altceva nu înțeleg eu și de mult vreau să-ți spun, de ce l-ai vîrît tu pe Bilă între noi și te-ai apucat și i-ai promis că îl iai cantaragiu ? Nu înțeleg să mă tai cu cuțitul. Și tot așa nu înțeleg de ce l-ai băgat și pe Mantaroșie să știe, ca să nu mai poți pe urmă să-l dai afară, stau și mă întreb și să fie-al dracu care te înțelege.

Mergeau pe marginea șoselei, pe lîngă garduri și era căldură și liniște peste tot satul. Oamenii erau toți ieșiți la seceriș și cei doi își închipuiau poate că nu mai e nimic prin case și nu-i aude nimeni și își continuară fără grijă conversația.

— Nu i-am vîrît eu, răspunse Isosică. Ei s-au vîrît.

— Ei s-au vîrît cum se vîră oricine, zise președintele iritat, dar cum a ajuns Bilă să știe de moară și tu să-i promiți că o să-l iai cu tine ? Să te văd cum îmi explici tu chestia asta.

— Păi uite cum a fost, nu mă face pe mine vinovat : el s-a apucat să ne spună, erai și tu de față și era și Zdroncan ; ai memorie scurtă, el a venit cu ideea și noi nu ne-am dat seama că el vrea locul lui Mantaroșie. Fiindcă la început n-a vrut nimic, ne-a lăsat să vadă ce zicem noi. Și noi în loc să tăcem din gură și să nu-l mai lăsăm să stea la masa noastră, am zis că e o idee extraordinară ; Zdroncan a zis, dacă ți-aduci aminte. Și pe urmă cînd a văzut că e în regulă, Bilă a venit cu pretenția. Dacă ziceam nu, era clar că se ducea și ne spunea lui Fîntînă. Tot mai puteam să-l dăm la o parte, dar n-a trecut mult și tot el a venit și cu ideea să-l atragem pe Mantaroșie și cum să facem cu uiumul, să pregătească el operația, și Zdroncan iar a sărit în sus : formidabilă idee. Ei, ceartă-te acuma cu Zdroncan ! Te cerți degeaba, n-ai cum să mai scapi de Bilă...

— Decît într-un singur fel, zise deodată președintele rece și hotărît și avu o astfel de expresie și un astfel de glas încît nu se putea înțelege decît că era vorba de o suprimare fizică și că numai astfel se putea scăpa de Bilă.

Isosică îl înjură atunci pe Bilă cu mînia scîrbită a celui care e silit să recurgă la ce nu trebuie.

ca să facă ordine într-o situație grea ajunsă la impas din vina chiar a celui care va fi victima unei asemenea măsuri extreme.

— Iau eu asupra mea cum să scăpăm de Bilă, continuă președintele, dar cu o condiție, să nu-l păstrezi pe Mantaroșie cantaragiu, să-l iei pe frati-meu Grigore.

— Nu pot, zise Isosică, trebuie să-l iau pe cumnatu-meu Zonzi. Asta e situația.

Președintele tăcu. Aici era mîna Ciulchii, nimic de făcut. Apoi vorbi cu acel glas al celui care era silit acum să-și modifice fără ezitare și cu toate pierderile cuvenite planurile de pînă atunci.

— Bine, atunci ia-l pe frati-meu Grigore ajutorul lui Zonzi. Fi-i-ar bila lui a dracului, cum stăturăm noi ca niște proști și ne uitarăm în gura lui...

Și, convins acum nouăzeci la sută că toate urmele trădării nu puteau să ducă în altă parte Isosică începu deodată să-l înjure pe Bilă cu creioanele lui cu tot zicînd că să și le scoată pe toate din piept și să le bage în aia a mă-si de porc, cum i-a înșelat el pe toți strecurîndu-se pe nesimțite în biroul organizației și agățîndu-se de pantalonii lor cum se agață ciulinii de coada cîinelui.

— Mă, Plotoagă, ia ascultă aici, zise el din ce în ce mai furios, tu mai ți-aduci aminte ce-a pățit al lui Moromete în '46 cînd erau să-l omoare oamenii în fața primăriei și abia l-a scăpat notarul din mîinile lor ?

— Cum să nu-mi aduc aminte, zise Plotoagă. Nu eram și eu acolo ? !

— Ei, tu ții minte cum a urlat atunci Bilă ? „Domnilor, astăzi nu trebuie să fii comunist, trebuie să fii anticomunist !"

— Cum dracu să nu țin minte, exclamă președintele, din pricina urletelor lui au început să urle și ăilalți și să-i dea lui a lui Moromete cu pumnii în cap ! Era beat mort.

— Ei, tu știi o chestie ? continuă Isosică. Eu l-am văzut pe urmă cu ochii mei cum a ridicat ciomagul lui cu gogă și a vrut să-i dea lui Moromete una în cap. S-a lovit ciomagul de mîna unuia care și-ăla vrea să dea, altfel îl omora. Ce-ar fi să-i spunem noi lui al lui Moromete ? Scăpăm dracului de domnul Bilă, îl curățăm...

— Păi tocmai la asta mă gîndeam și eu adineauri, îmi luași vorba din gură, zise președintele și uite cum o să facem : îi punem întîi pe alții și dac-o fi nevoie, dăm și noi declarație. Băga-l-aș în măsa pe domnul Bilă, că demult stam și mă uitam la tine cum umbli cu el în toate părțile, și toată lumea ne înjura din pricina lui.

Se apropiaseră între timp de arie și deveniră tăcuți. Doi inși săpau într-un loc cu niște casmale niște gropi, alții înfigeau niște țăruși și niște panouri cu instrucțiuni și gazeta ariei. Pe pămînt zăcea alături o cutie cu o cruce roșie pe ea, probabil farmacia volantă iar mai încolo, lîngă locomobila tăcută, alții se opinteau rostogolind spre un loc anume două putini uriașe, necesare probabil pentru cazanul de aburi al locomobilei.

— Dănălache, zise Isosică cu o voce scăzută și tainică și de lîngă gropi se desprinse acel Dănălache, un om cu statura înaltă și slăbănoagă și se apropie în grabă de cei doi. Cu cine ești tu acolo ?

— Cu Geacă, zise Dănălache arătînd cu degetul gros înapoi.

Isosică avu o expresie elocventă de mulțumire și se uita la Plotoagă semnificativ : ce zicea, nu era o potriveală perfectă ?

— Geacă, strigă și președintele cu același glas ca al lui Isosică de mai înainte și cel strigat lăsă casmaua și se apropie și el în grabă.

— Ia veniți voi încoace, le spuse Isosică luîndu-i mai la o parte și în timp ce se îndepărta încet cu ei continuă cu glas ceva mai tare ca să-l audă ceilalți și să nu-și închipuie cumva că e vorba de altceva decît ceea ce își pot închipui în mod normal : terminați azi aici și mîine duceți-vă la Cotigeoaia, că o scoatem pe-a lui Năstase Rădulescu și aveți grijă să nu saboteze chiaburul instalarea batozei ; aria lor o să fie aria chiaburilor și dacă nu sîntem atenți cine știe ce figură poate să ne facă.

Plotoagă zise și el ceva de același gen celor care continuau să lucreze, și stătu lîngă ei mereu, în timp ce Isosică vorbea acum cu cei doi fără să se mai audă ce le spunea. Numai cineva neatent n-ar fi observat că nu pentru ceea ce le spuse cu glas tare îi chemase Isosică pe cei doi deoparte. Și nici că era vorba de ceva neînsemnat, mai ales că stătură astfel împreună un timp foarte lung. În cele din urmă cei doi reveniră, președintele îi părăsi pe cei ce lucrau, se îndepărtă cu secretarul organizației, iar Dănălache și Geacă, cu niște expresii impenetrabile, puseră mîna pe casmale și continuară cu săpatul gropilor.

Geacă era un om care ar fi putut trece drept un ins gras, dacă n-ar fi fost așa de roșu și n-ar fi avut în cap niște ochi așa de mari cît niște cepe. Asta se vedea întîi la el și cine nu-l cunoștea și-ar fi putut închipui pe lîngă toate că trebuie să fie și iute la mînie și periculos nevoie mare. Dar nu era, după primele vorbe pe care le auzeai că le spune cu ochii aceia ai lui mari se întîmpla ceva, parcă zîmbea de o istorie pe care vroia să ți-o

povestească și chipul lui cu pielea umflată și roșie părea și el parcă încărcat de un val de veselie ascunsă care îi inunda porii. În zilele de duminică, dimineața așa spre prînz mai ales, o mare parte din sat auzea dinspre casa lui valuri de cîntece dintr-un instrument pe care numai el îl mai avea dintre toți și din care numai el mai știa să mai cînte : din cimpoi. Cine stătea atuncea alături de el îl vedea cum degetele lui groase joacă pe cele cîteva găuri ale țevii de lemn care ieșeau din burduf și cum ochii i se umflau și mai mari și chipul i se făcea și mai roșu suflînd în țeava de aer din capul aceluiași burduf. Nu juca nimeni după cîntecele lui și nimeni nu-și arăta dorința să belească, așa ca el, o capră, și să vie la el să învețe cum se cîntă din ea. Geacă avusese un copil care îi murise în război, în 1945, într-un lagăr de prizonieri nemțesc. Cei care scăpaseră de acolo povesteau că din pricina foamei pierise, își dădea hrana pe tutun și cînd venise iarna și făcuseră păduchi nu rezistase la mizerie și se prăpădise. „Iar cîntă săracul Geacă, spuneau muierile cînd îl auzeau, cîntă după Anton al lui că nu se mai întoarse de pe unde îl tîrî rezbelul." Geacă era foarte sărac, era dulgher și membru de partid încă de la început, de cînd venise notarul acela în sat, se înscrisese o dată cu Fîntînă. Dar nu reușise să fie nimic în toți anii care urmară.

— Ce e, mă Geacă ? zise unul din oameni adresîndu-se lui, ca și cînd era de la sine înțeles că degeaba l-ar fi întrebat pe Dănălache, că ăsta n-ar fi spus nimic. Ce zicea Isosică ?

Dar avu o surpriză. Geacă se supără pe neașteptate și păru că se înroșește și mai mult decît era el roșu, iar ochii lui negri, bobosați și încă tineri,

nu mai surîseră ca asupra unei istorii pe care era gata să ţi-o povestească.

— Ce să fie, bă Tănăsache, parcă răcni el, tu n-ai auzit ? Sau ai cam surzit de o ureche ?

— Du-te, mă, dracu, se supără atunci şi numitul Tănăsache. Şi adăugă parcă în silă : Crezi că eu stau să aud prostiile voastre. Taci că altă treabă n-am.

— Păi dacă n-ai, atunci de ce întrebi ? zise de la locul lui celălalt conspirator, Dănălache, şef de tarla, numit de Isosică, omul lui cel mai sigur, ştia toată lumea.

Numitul Tănăsache însă parcă nici nu auzi, dădu mai departe cu casmaua şi nu mai răspunse nimic. Chiar că părea surd. Tăcerea care urmă însă stărui timp de cîteva minute lungi asupra tuturor. Şi unora li se umbriră chipurile : ce era cu asta, de se supărase Geacă ? Ce putuse Isosică să-i spună de îl făcuse să strige aşa ? Ce se întîmpla în sat cu oamenii de nu mai puteau vorbi unii cu alţii ca altădată, fără aceste bănuieli şi aceste taine ?

XI

Şi iată cum prin jocul imprevizibil al forţelor pe care le declanşează totodeauna o uneltire, inspiratorul celei care îi ţinea încleştaţi în ea pe cei ce conduceau comuna Siliştea-Gumeşti tocmai în perioada cînd Niculaie Moromete revenise cu o sarcină de partid în satul său natal, Bilă adică, deveni deodată omul care trebuia definitiv îndepărtat de pe scena satului. Dar cîţi erau cei care, judecaţi după trecutul lor, nu meritau să fie

excluşi ? Nu exista decît o singură posibilitate să se afle răspunsul la această întrebare, să i se cerceteze dosarul la raion în urma unei sesizări : a declarat oare tovarăşul Dobrescu la intrarea lui în partid cine era ? (Ăsta era numele adevărat al lui Bilă, nimeni nemaiamintindu-şi cine şi de ce îl poreclise cu acest cuvînt care însemna ceva rotund şi ce înţeles avea această sugestie pentru înfăţişarea sau felul lui de a fi, chipul lui osos şi negru nepotrivindu-se de loc cu această poreclă ; poate doar vorba lui egală şi persuasivă, cuvintele lui măsurate şi avertismentele lui unduioase însoţite de acel „ţi-o spun cu lacrămi în ochi", fiindcă cealaltă latură a firii lui, explozivă şi demenţială apărea doar cînd se îmbăta, şi asta se întîmpla extrem de rar, necunoscîndu-i-o decît un număr foarte restrîns de persoane.) Dacă de la raion venea informaţia că „partidul ştie", atunci totul trebuia altfel construit, cu mai puţine şanse că Bilă putea fi „curăţat", dar acţionîndu-se în orice caz în vederea obţinerii unui rezultat care să ducă cel puţin la scoaterea lui din birou şi îndepărtarea lui de pe primul plan de conducere a treburilor comunei. Nimeni adică să nu mai poată să facă vreo alianţă cu el, şi în nici un caz Fîntînă.

Aşa se face că în zilele secerişului Niculaie se pomeni într-o seară cu doi inşi la poartă, pretinzînd, cu o voce coborîtă şi cu un aer misterios, că vor să-i spună ceva şi că vor să-i dea şi în scris... Unul dintre ei, care părea să fie un ins gras dar care tot aşa de bine putea să fie doar voinic stătea mai în faţă, iar celălalt, înalt şi slăbănog, ceva mai în spatele lui, avînd parcă aerul să spună că deşi rolul lui este acelaşi cu al celuilalt, poziţia nu e aceeaşi, el fiind un ins fără vreo importanţă anume, putea doar să întărească cele ce avea să

spună grasul, fără să adăuge însă ceva nou. Amîndoi în schimb așteptau liniștiți și convinși că Niculaie o să le deschidă ușa, să intre în curte, și, undeva în grădină sau în pridvor, să se așeze pe ceva și să înceapă să-i povestească. Niculaie însă îi întrebă fără bunăvoință :

— Despre ce e vorba ? Și adăugă și mai neprietenos : Ce este, nea Geacă, ce s-a întîmplat ?

Se vedea că pe celălalt nici măcar nu-l întreba cine e și că dacă nu l-ar fi recunoscut pe Geacă și n-ar fi știut că e un om cumsecade s-ar fi răstit la ei și i-ar fi gonit pe amîndoi de la poartă înainte chiar ca vreunul din ei să apuce să deschidă gura.

— Măi Nică, zice Geacă fără șovăire, de astă dată cu o voce obișnuită, și părăsind brusc și parcă scos din sărite orice taină, noi am venit să-ți spunem, dar dacă nu te interesează, plecăm și bună seara...

— Cine v-a trimes ? întrebă tînărul cu alt glas coborît, sec și foarte rapid.

Parcă nici nu mai era glasul aceluiași om. Urmă o clipă de tăcere. Geacă rămase țeapăn în întunericul serii. Atunci se auzi șoapta tărăgănată a celuilalt :

— Nu ne-a trimes nimeni, am văzut că ai venit în sat și n-ai mai dat demult pe-aici și ne-am gîndit să-ți spunem, ca o datorie a noastră de membri de partid...

— Ce vorbești ? Și pînă acum ce-ați făcut ? Vreți să vă spun eu de ce ați venit ? zise Niculaie. Și continuă : Să-mi spuneți că nu știu care dintre voi era la primărie cînd au sărit oamenii la mine, așa este ? De ce nu spui, nea Geacă ?

— Măi Nică, asta e, recunoscu Geacă intimidat.

— Și erai și dumneata acolo de față, cînd s-a întîmplat.

— Păi eram.

— Păi ereai, reluă Niculaie tăios și ereai și dumneata care nu te cunosc, cum te cheamă ?

— Dănălache !

— Erai și dumneata și erau și alții și ce-ați făcut ? Ați stat și v-ați uitat și acuma veniți să vă pîrîți unul pe altul crezînd că eu gata, o să vă ascult pe voi și o să vă primesc declarațiile voastre scrise. Ia cărați-vă de-aici și dacă vă mai prind că umblați cu istorii de-astea, vă pun eu în discuția organizației și o să afle toată lumea cu ce vă ocupați.

Și le întoarse spatele și intră în curte. Din cuvintele sale însă necruțarea îi izbise atît de tare pe cei doi încît rămaseră mai departe la poartă ținuți parcă de piept de ghiarele ei furioase și invizibile : nu se mai puteau urni din loc, stăteau mereu lîngă poartă ca două momîi fără sens, prelungiri sau repetări tăcute ale stîlpilor porții sau ale trunchiurilor salcîmilor din preajmă.

— Cine era, mă ? întrebă Moromete cînd băiatul intră în tindă.

— Geacă și Dănălache.

— Și ce căutau ?

— Să-mi spună ei mie nu știu ce ! exclamă Niculaie cu dispreț. Și cînd i-am întrebat cine i-a trimes, Geacă, om în toată firea, că ți-e milă de el cum a rămas fără Anton, a tăcut din gură și a răspuns ălălalt, Dănălache, crezînd că mă prostește el pe mine : nu ne-a trimes nimeni ! Nici măcar nu i-am lăsat să vorbească, le-am spus să plece și să nu-i mai văd.

Moromete ieși în pridvor și se uită spre poartă, ca și cînd ar fi vrut să verifice în felul ăsta spu-

sele fiului. Stătu cîteva clipe lungi, apoi se întoarse şi exclamă cu o uimire care parcă se cerea ea însăşi verificată.

— Păi îi văd că stau mereu la poartă !

Niculaie se ridică şi el de pe prag unde se aşezase şi apăru în cadrul uşii uitîndu-se şi el lung în aceeaşi direcţie. El stătu însă mai mult şi cînd reveni spuse că în sfîrşit cei doi s-au urnit de la poartă, s-au dus...

— Fă şi tu cum crezi, zise Moromete întru tîrziu, cu îndoială. Dar singur zici că Geacă...

— Tocmai d-aia, răspunse atunci Niculaie ridicînd fruntea spre tatăl său. Nu poate să rămînă Geacă, Geacă, aşa cum îl ştim toţi ? aproape că strigă. Şi adăugă după cîteva clipe lungi, ţintuindu-l pe tatăl său cu privirea sa tînără care nu clipea. De ce nu poate ? Ce îl împiedică ?

XII

Tatăl nu răspunse şi nici fiul nu mai zise nimic. Altădată, în altă zi, mai ales cum era acum, după o zi de odihnă — era prima duminică de la începutul secerişului — Moromete ar fi luat-o negreşit de la cap, dar se întîmplase în cursul zilei ceva cu Catrina acolo la Alboaica şi tatăl şi fiul arătau îngrijoraţi. Bîta, povestise acelaşi Sande trimis de Alboaica pe furiş, venise la prînz de la biserică, se culcase în pat şi nu mai vrusese să vorbească cu nimeni. Nu stătuse nici la masă, şi se făcuse seara şi tot în pat stătea. „Ce e cu tine, mamă, o întrebase Albei nedumerit, te doare ceva, să-i spunem lui Niculaie să chemăm pe doctorul

Ruiu de la spital. Îl cunoaşte personal, dacă îi dă un telefon de la sfat să ştii că vine !“ „Nu mă doare nimic“, răspuse mama cu o voce foarte sigură dar foarte mohorîtă, şi alte vorbe nu mai scosese şi se înţelegea limpede că dacă le scosese şi pe-astea fusese doar ca să împiedice venirea zadarnică a medicului tocmai acum în zi de sărbătoare, cînd poate că se odihnea şi el ca orice om. „Ce e mamă ?“ o întrebase şi Alboaica cu blîndeţe, dar trebuise s-o lase în pace, fiindcă degeaba vorbea cu ea. Stătea întinsă în pat în casă, îmbrăcată aşa cum venise, în fusta ei bună şi cu bluza ei de zile mari, cu spatele la toţi care ar fi intrat pe uşă şi nu scotea un cuvînt. Era atît de mohorîtă încît toată odaia părea plină de împotrivirea pe care o împrăştia parcă în jurul ei şederea aceasta în pat, neclintită. Vecinii şi rudele mai îndepărtate ştiau că mama lui Niculaie îşi purta supărările pe picioare, aşa cum făcea mai toată lumea, dar numai tatăl, fiul şi fiica cunoşteau felul acesta al ei de a se culca şi de a nu vorbi cînd ceva duşmănos o copleşea din afară, sau dimpotrivă cînd ea copleşea pe alţii cu duşmănia ei. Şi cele mai rele stări care o ţineau cel mai mult la pat, cum era cea de azi, erau cele în care această duşmănie nu se limpezea ; cît venea din sufletul ei, cît din al altora şi care dintre ele erau mai rele. Pentru că ea învăţase de la biserică şi o spunea şi altora, că trebuie să uiţi faptele rele şi să le ţii minte numai pe cele bune, fiindcă aşa îi place Domnului Cristos. Nu reieşea însă de nicăieri din cele patru evanghelii că asta era una din plăcerile Nazarineanului, totuşi asta fusese cea mai des repetată dintre învăţăturile pe care Catrina Moromete o desprinsese de-a lungul anilor ducîndu-se la biserică. Familia ei însă, Mo-

romete îndeosebi și alții care îi cunoșteau tinerețea înțelegeau de aici mai multe, de ce chiar uitarea ar fi fost una dintre marile învățături ale lui Cristos.

Moromete se ridică de pe prag, se duse pe vatră, scormoni cu vătraiul în cenușă și luă pe el spuză roșie de la care își aprinse pufăind țigarea lui de tutun răsucită în foiță de mînă. Alături Ilinca spăla vasele (cînd Niculaie fusese strigat la poartă de cei doi, abia terminaseră cu masa) și le rînduia la locul lor pe polița de lemn din perete. Sperînd că poate îi va pica totuși ceva de mîncare atîta timp cît lumina tindei și umbrele stăpînilor se mișcau mărite de-a lungul pereților și podului pridvorului, cîinele stătea întins într-o parte pe patru labe arătîndu-și doar botul la lumină lîngă stîlpul ușii, clipind rar din ochii lui parcă vinovați de conștiința de a fi cîine și de a nu fi mai mult, vită de pildă, față de care stăpînul are mai multă dragoste, se scoală anume dimineața și o îngrijește și îi dă mai mult să mănînce, nu numai fărîmiturile lui de la masă. Era unul tînăr, nu mai era Duțulache, murise de mult, pierise într-o zi de acasă și nu-l mai văzuse nimeni.

— Ce facem cu mama, ne ducem pînă la ea, Niculaie ?

— Las-o în pace, zise Niculaie, îi trece ei !

— Vezi cum devine, continuă Moromete ca și cînd această întîmplare ar fi luminat deodată și ar fi adunat la un loc un noian întreg de lucruri ivite altădată nu cu tot înțelesul lor, îți spuneam acum o săptămînă cînd veniși cu noi dimineața în căruță la deal : nu mai e el secerișul de altă dată cu tot rodul muncii noastre ! Așa e și cu biserica ! În loc să se ducă și să se întoarcă de-acolo cu sufletul senin, se întoarce și cade la pat. De ce ? E bine așa ? !

Tăcu și se întunecă și el la față, ca și cînd ar fi pățit și el ce pățise mama în acești ani, cu toate că în viața lui, nici de Paști nu se ducea totdeauna la slujbă. Totuși continuă pe aceeași temă făcînd pe credinciosul :

— Cînd erați mici vă luam din pat în noaptea Paștilor și vă duceam la biserică și măta punea peste prag un strat de pămînt proaspăt cu iarbă crudă... vă dădeam paști pe el...

— Ei și ? ! făcu Niculaie agresiv.

Începea parcă să-l scoată din sărite aerul acesta pașnic al tatălui său, după ce o gonise pe maică-sa de-acasă cu parul. Oricum, avea aerul să creadă că ea stă acolo la Alboaica de dragul lui, să-i facă pîine sau cozonaci și să vie pe urmă acasă bucuroasă ca de zile mari, ca pe timpul frumoaselor vremuri cînd toți copiii erau la un loc și în zilele de sărbătoare, de Paști sau de Crăciun, nu se mai înjura și nu mai ridica nimeni mîna unul la altul. Ce tot îi da el zor cum era cu pămîntul pus pe marginea pragului și alte istorii înflorite care nu mai puteau să ascundă nimic ?

— Păi mă întîlnii și eu la prînz cu Catrina lui Bălțoi, continuă Moromete și zice, „Ilie, vezi că s-a supărat rău nașa (adică mă-ta) am fost cu ea la biserică și după slujbă popa a citit ceva că să ne ducem la secere și să dăm cotele..." Asta e o logică ?!! exclamă Moromete indignat. De ce îl amestici pe preot în astea ? Că doar tu nu crezi în Dumnezeu !

În timp ce vorbise, în odaie se auzise mișcarea patului și cînd Moromete se opri, se ivi Ilinca scoasă și ea din sărite că tatăl ei vorbea de mai-

că-sa ca şi cînd ea ar fi fost chiar acolo de faţă şi s-ar fi uitat amîndoi unul la altul ca nişte prunci.

— Voi nu mai tăceţi din gură Niculai ? zise ea. Nu vă dor fălcile de-atîta vorbă ?

— Nu ne dor, pe tine te dor ? zise Moromete înţelegînd că lui îi erau adresate aceste cuvinte. Şi schimbă subiectul.

— Cu alte cuvinte, reluă Moromete adresîndu-se fiului, te fereşti să vorbeşti cu unul sau altul din ce motiv ? Am băgat de seamă că faci expre. De ce faci asta ?

Ai fi zis că întrebarea avea rostul ei : ca vechi liberal, adică, preconizase la rîndul lui anumite metode în politică şi vroia parcă acum să ştie, din pură curiozitate, în ce constau cele folosite de fiul său. Părea pentru moment intrigat doar de comportarea băiatului, ca şi cînd ar fi refuzat să creadă că în materie de politică se schimbă vreodată ceva în ceea ce priveşte metodele. Chiar adăugă, situîndu-se nu fără o anume încîntare de sine pe un plan dinafară :

— Care sînt metodele dumitale ?

— Metodele mele sînt că am în faţă un sat vechi şi eu acţionez să iasă din el unul nou, răspunse Niculaie de astă dată mai mulţumit. Şi sarcina cea mai urgentă a satului, continuă el, e să ajute industria de maşini să se dezvolte, să iasă mai multe tractoare şi alte unelte moderne şi pentru asta să dea cote. De unde vreai să luăm cereale să aprovizionăm oraşele ? N-avem de unde ! Şi nici n-avem cu ce ! Asta e situaţia ! Sîntem siliţi să recurgem la cote, dar o să renunţăm repede la ele, îndată ce ne întărim.

— Bine, conveni Moromete şi după ce te întăreşti îmi dai îndărăt ce mi-ai luat ?

— Sigur că o să-ţi dau şi îndărăt sub o formă sau alta, o să-ţi iai singur, răspunse în cele din urmă Niculaie ridicîndu-se de pe prag şi pregătindu-se să se culce, avînd acum acea expresie a celui care ghiceşte ce i se va răspunde şi n-are nici un chef să audă, n-are acuma timp de discuţie.

— Dă-mi dumneata un bon la mînă în care să se specifice următoarele, zise într-adevăr Moromete fără să ia în seamă intenţia fiului de a părăsi terenul. Am luat de la cetăţeanul cutare din comuna cutare raionul cutare cereale cantitate cutare în valoare de lei de. Prin prezenta mă oblig eu, stat să-i achit suma respectivă, aşa, eşalonat. Drept care i-am eliberat prezenta spre a-i servi la nevoie.

— Nu merge cu chestii de-astea, zise fiul hotărît şi agresiv.

— Nu merge ? ! se îndoi Moromete, ca şi cînd ar fi crezut o clipă că faptul era posibil şi ar fi putut încheia tranzacţia chiar atunci şi anume chiar cu fiul său, care ar fi avut împuterniciri speciale.

— Nu, nu merge, repetă Niculaie din ce în ce mai agresiv, cu scopul vădit de a pune punct acestui început timid de discuţie cu tatăl său, care ameninţa să devină, pe măsură ce s-ar fi împotmolit amîndoi în ea, mai puţin timidă şi să-i apuce iar miezul nopţii în tindă nedormiţi.

— Păi aşa crezi dumneata că trebuie să procedezi ?

— Da, aşa, îi răspunse tînărul apăsat şi nu mai aşteptă şi deschise uşa odăii şi începu să se dezbrace pe întuneric.

A doua zi în zori începea treierişul pe aria principală şi întocmai ca în prima zi de seceriş dimi-

neața trebuia să se scoale devreme și să se ducă să fie acolo prezent, să poată pe urmă raporta raionului cum se desfășoară acum treierișul în această comună mare. Îi spusese asta din timp tatălui, înainte ca Geacă și Dănălache să bată la poartă, și bătrînul se pare că înțelesese și nu mai continuă cu întrebările.

XIII

Isosică, Plotoagă, Zdroncan și Bilă și Mantaroșie care făcea și el parte din biroul organizației, dar care înainte de a li se alătura șovăise un timp între ei și vechiul secretar, Adam Fîntînă (acesta din urmă îndeplinind cel mai mult timp această funcție și părînd unora de neînlocuit sau în orice caz rămînînd un cadru de bază al comunei cu șanse sigure de a fi reales) nu-și dădură cu adevărat seama de ceea ce se petrecea pe arii nici după ce numărul celor care își întindeau grîul pe jos crescu atît de mult încît văzută de departe o arie începea să semene cu un fel de bivuac, grămezile conice de grîu cu rogojini pe ele aducînd a corturi, iar țăranii în cămăși tolăniți pe lîngă ele a trupă în repaos. Isosică se afla în a doua zi de treieriș la raion de unde se întoarse pe seară cu știrea pe care o comunică lui Plotoagă și lui Zdroncan, că Bilă nu declarase la primirea sa în partid ce rol jucase el în evenimentele din '46 din fața primăriei și că era momentul să se trimeată la raion declarațiile respective și să fie curățat. Plotoagă însă, președintele sfatului, nu se putu lăuda cu un succes asemănător și spuse că

Niculaie al lui Moromete era complet refractar dezgropării trecutului lui Bilă și că nici măcar nu vrusese să stea de vorbă cu Geacă și Dănălache, pur și simplu îi gonise de la poartă fără discuție.

— Pe noi nu ne interesează dacă el vrea sau nu vrea, zise atunci Isosică aproape disprețuitor, dînd parcă de înțeles prin acest dispreț al său că în chestiuni de-astea nu persoana ta interesează și că cel care nu înțelege acest lucru... În sfîrșit, se abținea de la comentarii, dar esențialul era că la raion se va înțelege cum trebuie, nici o grijă...

— Cu cine ai vorbit ? zise Zdroncan naiv.

— Am vorbit chiar cu tovarășul care are sarcina să se ocupe cu probleme de-astea, răspunse Isosică. Și adăugă ironic : ce credeai, că m-am dus să vorbesc cu tovarășul Merdescu sau cu Bumbea ?

Merdescu era unul din șoferii comitetului de partid raional și cel numit Bumbea unul din oamenii de la poartă, care te opreau să intri neanunțat. Zdroncan ripostă cu o înjurătură admirativă la adresa lui Isosică spunînd că era dat în paștele mă-si, dar că o să vadă el ce-o să-i facă mîine sau poimîine tovarășul prim-secretar Ghimpețeanu cînd o să afle că oamenii și-au pus grîul pe jos și nu vor să se ducă să-și predea cotele la baza de recepție. Ce măsuri înțelege să ia ?

Isosică își descleștă fălcile și căscă cu gura pînă la urechi, abia înregistrînd faptele. Se aflau acum la sfat, în biroul președintelui, luminat puternic de un petromax și nu mai era nimeni pe-acolo, afară de un paznic vigilent care făcea ce făcea și se dădea ca din întîmplare cînd pe lîngă ușă, pe coridor, ascultînd încremenit dar și gata să-și reia mersul dacă ar fi fost surprins, cînd pe-afară, pe sub ferestre, ca și cînd ar fi pîndit să nu sară

cumva vreun duşman de clasă peste cei dinăuntru şi el să nu fie acolo şi să dea alarma.

— Nu egzistă, zise Isosică toropit de somn şi de o mulţumire esenţială, care înăbuşea nesilit orice încercare a oricui, nu numai a lui Zdroncan, de a-i strecura în preocupări vreo îngrijorare cît de mică. Cotele trebuiesc predate fără discuţie şi cine nu vrea, nu duce grîul acasă. N-are decît să-l ţină pe cîmp să vedem cît îl ţine. Trecui şi eu pe-acolo cînd venii de la gară, adăugă el puţin mirat, şi unii îmi spuseră că n-au căruţe... Niculaie al lui Moromete n-a fost pe arie ?

— A fost de dimineaţă, zise Plotoagă şi pe la prînz a plecat la raion, l-a chemat tovarăşul Ghimpeţeanu.

— Adică n-a zis nimic !

— Ce să zică, şi mie îmi spuseră tot aşa, că n-au căruţe şi că îl duc mîine dimineaţă.

— Poate că n-or fi avînd ! admise Isosică descleştîndu-şi iar fălcile, vedem noi mîine, organizăm noi altfel convoaiele, luăm căruţe de la cei care stau şi n-au intrat în ceată şi le dăm lor...

Niculaie se întoarse în aceeaşi seară de la raion şi dimineaţa ţinu o şedinţă cu Isosică, Plotoagă, Bilă şi Mantaroşie, cei trei membri ai biroului organizaţiei, plus Plotoagă în calitatea lui de preşedinte al comitetului executiv şi nici el, Niculaie, nu pomeni nimic de situaţia de pe arie. Le reaminti doar pe scurt instrucţiunile şi măsurile care trebuiesc respectate în vederea bunei desfăşurări a treierişului, punînd însă accentul insistent pe o supraveghere specială a ariei chiaburilor. După felul cum le vorbi era lesne de înţeles că pentru asta fusese el chemat ieri la raion şi exemplele pe care le dădu confirmară imediat această presupunere. În cutare sat un chiabur a refuzat pur şi simplu

să-şi strîngă grîul de pe cîmp, un altul a stricat sitele de la batoză, un altul a încercat să fure nişte saci cu zoană — acel praf amestecat cu pleavă şi boabe rupte de grîu care se scurge alături de lada mare — un altul a fugit din sat nu se ştie unde şi şi-a împărţit recolta la alţii, crezînd că cu manevra asta o să se sustragă de la predarea cotelor şi alte cazuri din astea la care trebuie să se ia măsuri de vigilenţă şi să fie înlăturate prin mobilizarea membrilor de partid şi a organizaţiilor de masă, Frontul Plugarilor, Uniunea tineretului şi altele. O mare răspundere, revenea, bineînţeles, comitetelor executive şi aici Niculaie îi lăsă deodată pe cei trei şi se adresă preşedintelui Plotoagă, căruia îi trasă sarcina să se ducă personal şi să stea permanent pe aria chiaburilor, de rest rămînînd să se ocupe secretarul organizaţiei şi alţi membri de partid care vor trebui antrenaţi...

Aria chiaburilor funcţiona însă fără nici un fel de accidente, se treiera necontenit, batoza avea toate sitele în regulă, chiaburii erau toţi prezenţi lîngă şirele lor de grîu, şi în afară de toate acestea la ei nimeni nu-şi pusese recolta pe jos şi nimeni nu zicea că n-are căruţă să-şi ducă cota la baza de recepţie, cum ziceau ceilalţi. Era adevărat că de pildă faţă de numărul mare de pogoane pe care toată lumea ştia că îl avea Năstase Rădulescu, cota lui, încărcată în căruţe era parcă prea mică în comparaţie cu a altor chiaburi, care aveau mai puţin pămînt, iar a acestora parcă şi mai mică sau în orice caz nu mai mare decît a lui Moromete, care era ceea ce se numea un mijlocaş, dar aici nu te puteai lua după cît ţi se părea, ci după tabelele întocmite după registrele şi planurile de însămînţare din toamnă şi pe care le

ţinea acum în mînă foarte sever, veghind lîngă lada mare de scurgere, chiar un funcţionar al sfatului popular raional, venit să ajute direct comitetul executiv local. Bogaţii satului treierau în tăcere şi păreau surzi la strigătele pe care le scotea din cînd în cînd Plotoagă cînd ceva i se părea lui că nu e în regulă sau nu se mişca bine şi numai copiii păreau veseli sau străini de ideea că au fost pentru întiia oară despărţiţi de sat printr-o arie specială : fugeau şi se zbenguiau printre şire, sau cărau cu aceeaşi veselie paiele de la curul maşinii, iar alţii ţineau de căpăstre caii înhămaţi la căruţele încărcate şi botul cailor abia le ajungea la urechi şi caii stăteau cuminţi în mîinile acestor omuleţi care în afară de faptul că erau aşa mici, semănau întru totul cu părinţii lor de la pălărie şi cămaşă, pînă la chipul energic, ars de soare.

Aşa cum îşi repartizaseră sarcinile, Niculaie Moromete şi Isosică o luară de la sfat spre celelalte părţi ale satului unde se treiera şi se opriră de fapt la aria principală, de pe izlaz, unde funcţionau trei batoze. În afară de aria chiaburilor, care fusese aşezată nu prea departe de aria cea mare, mai treiera o batoză lîngă linia ferată şi una în vale lîngă pădurea Cotigeoaia, unde fură trimişi de către Plotoagă, la una împuternicitul comitetului de stat pentru colectarea produselor agricole, sau colectorul, cum i se spunea mai pe scurt şi la cealaltă Bilă şi Mantaroşie, din conducerea organizaţiei. Cînd Niculaie ajunse printre muşuroaiele de grîu întinse pînă departe pe arie, la început merse printre ele în tăcere şi cu oarecare grabă şi fără să manifeste o atenţie specială, ca şi cînd ceea ce se vedea era în ordinea cea mai firească a lucrurilor, ştiut fiind că de cînd lumea ţăranii îşi fac întîi purcoaie grîul pe

arie şi pe urmă, azi, mîine sau poimîine, îl încarcă ei şi în căruţe şi îl duc şi acasă. Principalul era că era grîu, că adică fusese despărţit de spicele şi paiele în care zăcea pe arie, restul nu mai era aşa de important. După ce ieşi însă din ele şi fără să se oprească din mers, îndepărtîndu-se deci de arie îl întrebă pe Isosică cu o voce tăioasă ca un brici :

— Ce e cu grămezile astea de grîu ?

Isosică îşi încetini nu se ştie de ce paşii, şi nu se grăbi să răspundă, dar celălalt nu şi-i încetini şi atunci se creie deodată între ei o distanţă care nu putea fi micşorată decît ori de Niculaie care ar fi trebuit să stea să-l aştepte, ori de secretarul organizaţiei care ar fi trebuit să-şi înteţească mersul. Nu se ştia însă încotro se ducea aşa glonţ Niculaie şi în cele din urmă Isosică mai micşoră din distanţă, grăbind paşii dar izbind din cînd în cînd cu vîrful pantofului în scaieţii sau pietrele pe care le întîlnea în drum, avînd, pentru cel care s-ar fi uitat la ei de departe, aerul celui care nu pune el mare preţ pe cel ce merge aşa iute înaintea lui şi că situaţia lui nu depinde de ăsta, deşi aparent trebuie să...

— Erau numai cîtiva care aveau grîu cu neghină, zise el, nu ştiu ce mama dracului e cu ăilalţi... Cică n-au căruţe...

— Asta s-o spună ei unuia care nu ştie cum se treieră grîul şi tu s-o spui cui vreai, dar nu mie, zise Niculaie ridicînd glasul. Grămezile astea s-au făcut ieri ; în prima zi am văzut şi eu că baza de recepţie îi trimite cu grîul îndărăt pe-ăia cu neghină, dar ieri ce-aţi păzit, tu şi cu Plotoagă, de i-aţi lăsat şi pe-ăi cu grîul curat să-l pună pe jos ? De ce nu răspunzi, ce-aţi făcut ieri ?

Dar tot nu se uita la el şi tot mai rămînea în-

tre ei o oarecare distanță, pe care secretarul local tot nu se străduia s-o micșoreze complet ; nu mai izbea însă nici în mărăcini nici în pietre.

— Plotoagă nu știu ce dracu a păzit, zice că a umblat pe la Ciolănești după niște mahine ! răspunse Isosică cu un glas egal în explicațiile lui cu cel al căruia îl trăgea la răspundere. Eu am fost la raion, la comitetul de partid, am avut treabă la serviciul de documentare.

— Și altă zi nu ți-ai mai găsit să te duci la serviciul de documentare ?

— De unde dracu să fi știut eu că și ăia cu grîul curat o să-l pună pe jos. Mă duceam în altă zi, răspunse Isosică.

Acum nu mai era între ei nici o distanță și între timp se lămurise și încotro se ducea al lui Moromete așa glonț : spre aria chiaburilor. Intrară pe arie și dădură ocol batozei și tractorului care înlocuia locomobila. Tractoristul îl salută pe Niculaie cu un deget la capela lui unsuroasă, iar referentul de la sfatul raional, făcu același lucru, avînd însă și o expresie întrebătoare : avea tabelele cu chiaburi în mînă, le ținea bine, vroia tovarășul de la raionul de partid să se uite în ele ? Niculaie se uită în treacăt în lada cu grîu, își vîrî mîna în el, vînturîndu-l și întrebă unde e președintele.

— Uite-l colo, zise referentul local arătînd cu degetul spre niște șire și ordonă unui țăran care stătea și se uita și el la grîu : ia cheamă-l încoace pe tovarășul președinte !

Niculaie însă nu-l așteptă, se îndepărtă de batoză și o luă spre marginea ariei. Mergea însă acum agale și Plotoagă și Isosică, șușotind între ei, se apropiară de el fără grabă, fumînd țigări, și cu niște expresii preocupate și impenetrabile.

Stăteau acum toți trei împreună, în picioare, sub soarele apăsător și cei doi așteptau în tăcere în timp ce Niculaie îi privea sfredelindu-i ; părul lui tuns scurt și dat într-o parte îl făcea mult mai tînăr decît era cu adevărat față de ei.

— Ce e asta, tovarășe președinte, zise Niculaie cu o ironie bruscă și necruțătoare. Poți să-mi explici, tovarășe președinte ? Unde e chitanța numărul 1, tovarășe președinte ? ! continuă Niculaie în același fel parcă ar fi avut o suliță în mînă și o înfigea cu fiecare cuvînt în omul impenetrabil din fața lui. Nu părea însă să-i pese lui de această impenetrabilitate. Luați chitanța numărul 1 ? v-a întrebat tovarășul secretar Sîrbu. O luăm, o luăm, zice tovarășul președinte așa flegmatic, acompaniat de tovarășul secretar de organizație Isosică. Și cînd eu v-am atras atenția că e o problemă cu neghina asta, ei, zice tovarășul președinte așa binevoitor, lăsați că vă explic eu. De ce să stricăm noi așa o atmosferă de automulțumire în fața tovarășului secretar Sîrbu și a tovarășului președinte raional Săftoiu ! Ce să-mi explici, zic eu, o să ai corpuri străine la treieriș, cum o s-o rezolvați cu oamenii ? Și tovarășul președinte, ce i se pare lui, că aș fi spus eu așa un lucru cu totul nepriceput și găsește de cuviință că în loc să stea și să se gîndească la problema asta, e mai bine să treacă în spatele meu să nu-l mai văd și să-i facă tovarășului secretar Isosică cu ochiul.

Îi ținea fără să clipească sub privirea tăioasă a ochilor lui negri și părea că are să scoată curînd la iveală ceva decisiv din comportarea lor și să-i culce jos cu o lovitură ca pe niște ființe greoaie la minte care nu sînt bune decît de pus să mîie boii, dar nu să îndeplinească funcțiile al căror nume îl repeta mereu cu aceeași ironie bi-

ciuitoare. Iar cînd pronunța cuvintele : flegmatic, acompaniat, automulțumire, parcă le da de fiecare dată picioare în spate sau pumni în cap în special în cel a lui Plotoagă, fălcos și cu obrazul tăiat parcă doar din două lovituri de topor.

— Parcă nici n-ai fi zis că ai în față doi oameni care se gîndesc la problemele comunei cum mă gîndesc eu la problemele papalității, continuă Niculaie. Așa niște tovarăși care au organizat ei totul, au luat ei toate măsurile, la noi merge bine, tovarăși, oamenii or să iasă la seceriș, pe urmă la treieriș, pe urmă la ogoare, tovarăși, la cules porumbul, la semănat... N-am organizat noi totul ? Am planificat, am pregătit campania în cele mai bune condițiuni, cu S.M.T.-ul, cu tovarășii de la raion, avem și gazetă de perete, l-am chemat chiar și pe părintele să-și dea contribuția...

Isosică și Plotoagă erau ei negri de soare, dar parcă se înnegriseră chiar în aceste clipe sub ploaia batjocoritoare de cuvinte care se abătuse asupra lor. Cel mai lovit arăta Plotoagă, care chiar transpirase sub cazna aceasta care îl muncea vizibil, să nu înghită ceea ce i se făcea, și frîna gîndirii care îl avertiza probabil că dacă se hotăra să răspundă, trebuia să se împace în același timp și cu ideea că era foarte posibil ca după aceea să nu mai fie președinte. Erau amîndoi oameni cu pămînt și nimeni nu-i silea să se lase astfel biciuiți, se pare însă că Niculaie cunoștea bine soiul acesta de țărani și că în cuvintele lui nu răzbătea nici cea mai vagă grijă că ar putea avea din partea lor surpriza unei tresăriri de independență.

— Ce ordonați să facem tovarășe Niculaie ? zise Isosică prinzînd pauza din zbor. Aveți dreptate, ne facem autocritica, dar ce dracu îi facem cu ăia cu neghină ? Cu ăia fără neghină, lăsați că se

aranjează, vorbim noi cu ei și o să plece toată lumea la baza de recepție. Nu se poate, ordinul e ordin, ai arat, plătești, ai contract... Dar baza de recepție ar trebui să le primească grîul cu neghină că doar ei l-au dat, nu l-am inventat noi. Vorbiți dumneavoastră cu baza de recepție la telefon și noi mergem la arie să formăm convoaiele cu ăilalți.

— Am vorbit eu ieri cu baza de recepție, zise Plotoagă.

— Și ? întrebă Niculaie.

— M-au trimis la Ciolănești că sînt acolo două màhine, să le luăm și să dăm grîul la trior.

— Și ? reluă Niculaie.

— Nu era nici o màhină, erau stricate, am bătut drumul degeaba, la telefon mi-au spus că sînt bune... Să-i ia mama dracului !

Președintele spuse aceste cuvinte cu gura plină, obidit și înfuriat. Niculaie se urni din loc și o luă spre sat.

— Mergeți pe arie și pînă în seară să nu mai existe grămada de grîu pe jos, ordonă el. Mă duc eu să vorbesc la telefon cu baza de recepție. Executarea imediat !

XIV

Ajuns la sfat, Niculaie intră în biroul lui Zdroncan și îi ceru să-i dea la telefon baza de recepție. Secretarul se răsuci pe scaun, ridică receptorul de pe furca lui mare de tip vechi și începu să învîrtească energic la manivelă.

— Alo, urlă el apoi în receptor, oficiul ? Și continuă repede ca și cînd ar fi chemat pompierii să stingă un incendiu : Oficiul, oficiul, oficiul ! Alo

oficiul, răcni după aceea scîrbit și insistent și spuse : Dă-mi baza de recepție, fiți-ar urechea aia stîngă cu care ții receptorul, a dracu ! Alo baza, vorbește aici...

Avea un glas de parcă ar fi fost pe frontul din '914, așa răcnea pînă primea o legătură.

Niculaie luă receptorul și întrebă dacă la telefon era șeful bazei. I se răspunse că era chiar el.

— Aici e tovarășul Moromete de la raionul de partid, zise Niculaie sever, spune-mi tovarășe, ce e cu oamenii care au grîu cu neghină, care e situația ?

— Trebuie să-l dea la trior, nu le putem primi cotele și plata S.M.T.-ului și nici restanțele cu un procent mai mare de șapte la sută, zise șeful bazei. Astea sînt instrucțiunile Consiliului de Miniștri.

— Chiar și în cazurile în care baza le-a dat grîu de sămînță cu neghină ? întrebă Niculaie.

— Chiar, răspunse funcționarul liniștit. Nu trebuia să-l semene așa cum l-au luat, trebuia să-l dea la trior.

— Bine, asta în ceea ce privește S.M.T.-ul care are dreptul să i se plătească arătura cu grîu curat. Dar cotele ?

— Și cotele, zise funcționarul.

— Bine, dar dacă asta e calitatea grîului, cum poate baza să le pretindă alta ?

— Trebuia să-l fi dat la trior înainte de a-l fi însămînțat, răspunse mai departe șeful bazei.

Urmă o pauză. Apoi Niculaie întrebă.

— Și dumneavoastră care ați dat grîu cu neghină, cantitatea propriu-zisă împrumutată, o vreți tot fără neghină ? Vreau să spun nu cotele, ci sămînța datorată...

— Fără neghină, spuse șeful bazei neturburat.

— Dar voi l-ați dat cu neghină.

— N-are importanță.

— Sînt ordine precise ?

— Foarte precise.

— Bine tovarășe, mulțumesc.

— Să trăiți, răspunse celălalt.

Niculaie puse receptorul în furcă și ieși afară. Dar nu plecă nicăieri, rămase în pragul clădirii pe scările de ciment, își vîrî mîinile în buzunare și rămase așa drept, uitîndu-se peste drum cu privirea în curtea celui ce se învecina cu sfatul popular, curtea lui Valache, grasul și veselul partener de table al foștilor primari și notari de odinioară ai acestei comune. Pe vremea lor un primar n-avea de rezolvat astfel de probleme, nu existau nici campanii și nici baze de recepție. Primăria era o clădire în general liniștită, înregistra nașterea și moartea populației, avea un perceptor de impozite și un agent de urmărire, dădea bilete de vite și verifica măsurătorile și greutățile și executa un buget comunal în general în favoarea primarului și a consiliului comunal, și dacă vreunui om i-ar fi venit chef să-și semene de pildă pămîntul cu sticle de lampă, toată lumea ar fi rămas complet indiferentă. Sticle de lampă vrea să semene ? Foarte bine, dacă are omul ideea asta, trebuie lăsat cu ideea lui, nu toți oamenii seamănă între ei să aibă fiecare aceeași idee. De-aia sînt mai mulți oameni, ca să aibă mai multe idei. Valache nu făcea nimic, găseai în cîrciuma lui covrigi și băutură, nu te silea nimeni să intri la el să iai ceva dar cînd vindeai sau cumpărai o vită nu era asta o schimbare în gospodăria ta și nu trebuia să beai un păhărel în cinstea acestui eveniment ? Ici semnai biletul în primărie și dincolo treceai și beai în sănătatea vitei (cumpărate sau vîndute.) Dar în sănătatea cui nu beai ! Parcă dacă

treceai copilului care se însura două pogoane de pămînt te îndurai să te întorci acasă ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic ? Și Valache era acolea, vesel în permanență, sau poate nu era el chiar vesel. dar te înveselea pe tine vederea lui, cînd te gîndeai că tot cîștigul lui la cîrciumă se topea la table pe țuici cu pungașul de notar și de primar care îl beau fie că pierdea Valache la table, fie că pierdeau ei. Era acolea, ca un paznic voluntar al primăriei, cu țoiul în mînă și cine nu-l auzise măcar o dată strigînd cu vocea lui moale de încîntare, să trăiți dom-primar, să trăiți dom-notar ? Ca și cînd ar fi fost parcă plătit să întrețină în mintea oamenilor ideea că aceste două clădiri care stăteau față în față iți erau prietene, cu oamenii din ele cu tot. Pe urmă venise războiul și după război... Chiar aici în fața casei lui Valache se întîmplaseră atîtea răsturnări ! Aici cunoscuse cineva pe un notar nou și petrecuse cu el pe terasa lui Valache, o noapte dintre cele care nu se mai uită. Și tot aici, puțin mai tîrziu era chiar gata să fie omorît cineva care vorbea... Și care acum sta pe aceleași trepte și se uita, pe gînduri, la fosta cîrciumă... Acum obloanele erau închise, și în casa lui Valache vrusese să se mute odată un învățător. fiindcă altfel, fără rafturi, odaia era frumoasă. avea ferestre mari, acoperite pe jumătate de viță agățătoare. Se și mutase, dar pe urmă plecase de-acolo și sfatul nu mai trimisese de-atunci pe nimeni să-l înghesuie pe Valache cu muierea în odaia din fund... Îl aveau însă în evidență.

— Ce mai faci nea Valache, bună ziua, zise Niculaie de pe trepte, adresîndu-se unui om care nu mai era gras ca odinioară, ci negru și parcă stors și care ducea de funie o vacă, venea de la fîntîna din apropiere, de lîngă școală.

Valache se uită la tînărul de pe treptele sfatului și fie că nu auzise întrebarea, fie că o auzise și nu vrusese să răspundă la ea, dar cu privirea așa țintă, își văzu de drum, băgă vaca în curte, închise poarta și se pierdu undeva în fundul gospodăriei. . . .

— N-o mai duce mult nea Valache, zise paznicul de serviciu care urmărise scena de undeva de alături unde stătea jos.

— Dar ce-are ? zise Niculaie.

— Nu știu ce are, dar nu mai vorbește.

— Adică, are vreo boală ?

— Cică n-are nici o boală, zic unii, nu-l doare nimic, dar nu mai vrea să vorbească. A intrat o dată alde Gae peste el și nu știu ce i-a făcut acolo. Cică l-ar fi înjurat... I-a făcut pe urmă și proces...

— Și de ce a intrat peste el ?

— Păi în calitate de președinte !

— Și ?

— Nu știu ce-a vrut de la el, cică i-ar fi răsturnat masa și ar fi ridicat ciomagul la el să dea impozite... Unii spun că l-ar fi înjurat, mai adăugă paznicul, punînd un semn de egalitate între aceste două acțiuni, ridicarea ciomagului și înjurătura, dînd chiar de înțeles că înjurătura ar fi fost, prin natura ei, mai gravă decît lovirea cu ciomagul.

— Dar de auzit aude ? zise Niculaie intrigat.

— Cine știe ? Muierea spune că aude, dar că din ziua aia de la proces a luat el hotărîrea să nu mai vorbească. Are mai bine de un an de cînd ține gura închisă și nu mai vrea să scoată o vorbă.

— Dar ce s-a întîmplat la proces ?

— Păi cică Gae îl trecuse că nu-și plătise impozitele și nea Valache zice onorată instanță, vă prezint chitanțele care le am asupra mea ca dovadă că sînt nevinovat. Dar judecătorul cu asesorii popu-

lari nici n-au vrut să se uite la ele, zicînd că să nu umble el cu viclenii și cu avocat, că n-o să-i meargă. Probele nu sînt din punct de vedere concludente, a zis judecătorul și a făcut nea Valache vreo șase luni pușcărie. Cică chiar acolo a început el să refuze să mai vorbească, zice muierea, că se ducea cu mîncare la el și ea îl întreba una și alta și el nimic.

Paznicul tăcu. Niculaie îl întrebă :

— Și ce face acuma Gae ?

— Ce să facă, stă acasă. Așteaptă să fie iar președinte.

Posomorît, Niculaie părăsi treptele și se întoarse în biroul lui Zdroncan.

— Ia dă-mi raionul de partid îi spuse, tovarășul prim-secretar Ghimpețeanu.

Se vedea că se gîndise tot timpul afară dacă să cheme sau nu raionul și că în cele din urmă se hotărîse să-l cheme. Zdroncan lăsă scrisul, puse mîna pe receptor și reîncepu urletele către oficiu.

— Merge greu, zise într-o vreme, raionul e ocupat...

După vreo oră de trudă reuși în cele din urmă să obțină legătura și activistul luă receptorul și începu să raporteze. Primul secretar era la postul său și îi răspunse că cunoștea situația, că același lucru se petrecea și în alte comune și că totul se datora agitației chiaburilor în toată chestia asta...

— Mobilizați membrii de partid și combateți agitația cu toată energia, tovarășe Niculaie și în același timp strîngeți toate trioarele existente sau mahinele, cum mama dracului le spun unii pe-aici și selecționați cantitatea respectivă de cote și să se predea la baza de recepție. Nu putem să perpetuăm să dăm bazei grîu cu mare număr de cor-

puri străine, pe urmă baza îl păstrează pentru la toamnă și îl vinde cui n-are și o ținem așa ca gaia-mațu. Trebuie explicat oamenilor că nu există altă soluție.

— Și trebuie predat fără neghină chiar și griul de împrumut ? întrebă activistul.

— Dar ce crezi că bazele astea de recepție lucrează de capul lor ? Care sînt dispozițiile ? zise secretarul.

— Dispozițiile sînt pentru întreaga țară ? întrebă Niculaie.

— Păi sigur că sînt pentru întreaga țară, n-oi fi vrînd să se dea dispoziții fiecărui țăran în parte.

— Tovarășe prim, mă gîndeam că poate numai în raionul nostru e situația asta și ar trebui specificat...

— Mai sînt și alte raioane în aceeași situație, răspunse primul secretar. Descurcă-te la fața locului, ia măsuri, combate împotriva chiaburilor. S-a înțeles, tovarășe ? Planul de colectări trebuie îndeplinit !

Și convorbirea se încheie în felul acesta. Niculaie închise.

— Cîte trioare avem în sat ? întrebă pe Zdroncan.

— Sînt cîteva trioare, răspunse Zdroncan, dar zice că sînt toate stricate, s-a interesat ieri tovarășul președinte și le-a văzut cu ochii lui. S-a dus pe urmă la mama dracului la Ciolănești să ia peale de-acolo, le-a găsit și pe-alea stricate.

— Și nu se pot repara ?

— Nu se pot, că le lipsesc tot felul de piese. Nu știu ce-au făcut cu ele, că nu e unul bun.

— Dă-mi S.M.T.-ul. Poate găsim la ei.

— Sînt date. Se lucrează cu ele în alte părți.

— Dă-mi iar baza de recepție.

După ce se obținu legătura Niculaie îi spuse aceluiași șef că situația era fără soluție și că cu cele cîteva trioare ale S.M.T.-ului nici pînă la toamnă n-o să se poată selecționa atîta grîu. Știm, dar n-avem ce face, răspunse funcționarul. Se pare că numai în regiunea lor se ivise complicația asta. Poate că la regiune s-o fi primit vreo dispoziție specială de la Consiliul de miniștri ?

— Dă-mi comitetul regional de partid, ceru Niculaie și Zdroncan se puse iar pe urlat.

Dar iată că legătura cu regiunea se obținu mai ușor decît cu raionul și Niculaie luă receptorul și ceru să vorbească cu un anume tovarăș Georgescu. Și se întîmplă că acest tovarăș să fie chiar în sediu, cu toate că în această perioadă mai toți activiștii erau plecați pe teren.

— Tovarășe Georgescu, zise Niculaie după ce spuse că el era la telefon, puteți să-mi spuneți și mie care e situația cu bazele de recepție care au ordin să nu primească grîul care are mai mult de șapte la sută corpuri străine ? Știți că la noi s-a ivit o complicație și am vorbit și cu tovarășul prim-secretar Ghimpețeanu, dar soluția asta cu datul grîului la trior este practic de neaplicat. Ce-i facem ?

— Raionul o să primească dispozițiile care se vor impune, răspunse scurt tovarășul Georgescu. Nu înțeleg de ce veniți voi cu chestiuni de-astea la comitetul regional ! De ce nu țineți legătura cu raionul ?

— Tovarășe Georgescu, replică Niculaie fără șovăire, v-am spus că am raportat tovarășului prim-secretar Ghimpețeanu și dînsul mi-a spus că mai sînt și alte sate în situația asta. Problema e dacă nu cumva mai sînt și alte regiuni în aceeași situație și în cazul ăsta ce măsuri sînt de luat, ca să știm cum să ne orientăm...

— Țineți legătura cu raionul, răspunse impasibilă vocea de la celălalt capăt al firului.

Și închise. Niculaie închise și el și de astă dată foarte hotărît o luă spre ieșire și nu se mai opri în pragul clădirii sfatului să se mai gîndească. Un sfert de oră mai tîrziu fu văzut apropiindu-se de aria principală și Isosică și Plotoagă îi ieșiră în întîmpinare. Se vedea însă după felul lipsit de chef și șovăielnic cum li se urneau pașii că ei nu făcuseră între timp nimic și că în general nu prea înțelegeau ce era de întreprins într-o asemenea situație decît să execute ordinele. Se mișcau în așteptare, sau așteptau mișcîndu-se, nu păreau sau poate chiar că nici nu se deosebeau cu ceva de ceilalți țărani, sau poate că un vechi instinct le spunea că în astfel de împrejurări e mai bine din toate punctele de vedere să te retragi în masa din care ai ieșit și să lași autoritățile superioare să acționeze direct, sau o persoană anume trimisă de sus pe care s-o lași să ia contact pe viu cu întregul sat pe propria-i răspundere... Bineînțeles că nu trebuia să te retragi prea mult și să lași această persoană complet singură, fiindcă atunci te va curăța după, și va pune pe altul care va ști să execute mai bine decît tine ordinele și dispozițiile date, dar poți să stai așa de formă alături de el, ca să nu observe că nu vrei să te amesteci și alături de țărani nefăcînd nimic, ca să nu-ți ridici satul în cap după ce valul va fi trecut și să se plîngă contra ta și iar să te curețe...

Ordinele sînt următoarele, zise Niculaie fără menajamente. Întîi : Să se scoată de pe unde sînt trioarele comunei și cei care au grîu cu neghină să înceapă imediat să selecționeze cantitățile pe

care le datorează S.M.T.-ului, statului și așa mai departe. Nu interesează dacă trioarele sau mâhinele, cum mama dracului li se spune, sînt sau nu stricate, se vor aduce așa cum sînt aici pe arie și le vom repara noi cu mijloace proprii. Se pune însă în vedere proprietarilor că aceste trioare sau mâhine stricate, după ce vor fi reparate, trec pentru totdeauna în proprietatea S.M.T.-urilor, ca rechiziționate. Cei care le vor aduce în bună stare, le rămîn în proprietatea lor. Doi : Se interzice depunerea de grîu care n-are nici un motiv de corpuri străine jos pe pămînt, încărcarea cotelor datorate statului, sub indiferent ce formă, să se facă direct de la batoză și în acest scop se vor rechiziționa pe loc orice căruțe cu atelaj existent. Trei : Se mobilizează membrii de partid pentru combaterea agitației chiaburilor care încearcă să profite de situație și să saboteze predarea cotelor obligatorii către stat. În acest scop autoritățile locale vor sta de strajă pentru a zădărnici *orice* uneltire, ajutînd miliția populară la demascarea celor care vor să lovească în măsurile preconizate de partid și guvern. Pînă în seară să nu mai existe pe arii nici o grămadă de grîu care n-are corpuri străine, rămîn numai cele cu neghină, în vederea selecționării. Mergem pe arii.

Dar de astă dată Niculaie n-o mai luă înainte fără să se uite la ei, ci stătu și se uită sfredelindu-i cu privirea. Erau ele, chipurile lor, de nepătruns, dar prin coaja lor îngroșată de straturi de experiență seculară pătrunsese, ciuruind-o parcă cu o mitralieră, necruțarea unuia care ieșise tot dintre ei și care îi cunoștea și știa cum să le înfrîngă împotrivirea și șiretenia.

— Hai, dați-i drumul, le spuse Niculaie. Dați-i drumul și începeți și combateți efectele acțiunii chiaburilor. Treceți la contra-acțiune. În loc să duceți muncă politică susținută, duceți muncă să-i mobilizați pe Geacă și pe Dănălache și să-i trimiteți la mine ! Numai achitîndu-vă de sarcinile care vă revin puteți să scăpați și să nu vă demasc ca unelte ale chiaburilor ! Dați-i drumul ! Eu mă duc la Cotigeoaia să văd cum decurge acolo treieratul și cînd mă întorc uite-așa să văd convoaiele înșiruite spre baza de recepție.

XV

Isosică și Plotoagă o luară înapoi spre centrul ariei și se vedea cum o cumplită furie pusese stăpînire pe ei. Cînd un grup de oameni le ieși înainte cu expresii parcă vesele care șovăiau între speranță și îndoială, vrînd să știe adică în ce sens se modificase situația, renunțaseră sau nu renunțaseră autoritățile la cote, avînd deci aerul că totul se mișca între aceste două extreme și că existau șanse și pentru și contra, Isosică și Plotoagă începură să strige rînd pe rînd cu chipurile schimonosite de o mînie cu totul neașteptată și bizară, cu atît mai mult cu cît pînă atunci nu ziseseră nimic, avînd și ei aerul că chestiunea asta cu cotele ajunsese puțin cam prea departe :

— Atenţiune aici, urlă Plotoagă.

— Rechiziționarea trioarelor, îl urmă Isosică cu un glas nu mai puțin urlat, dar parcă mai rece și mai amenințător.

— Cine nu prezintă triorul reparat se confiscă pe loc și nu se mai dă îndărăt, reluă Plotoagă, și

se interzice cu începere din acest moment depunerea grîului pe jos.

Se apropiară de batoză.

— Cine treieră ? făcu președintele.

— Eu, răspunse un țăran tînăr cu un glas de parcă ar fi fost strigat la apel la armată și i-ar fi făcut plăcere să-și reamintească, răspunzînd așa voios, de acele frumoase timpuri petrecute în cazarmă.

— Ai căruță personală ?

— Am.

— Încărcarea în ea a cotei cuvenite și direcția gara Balaci.

— Stai, măi tovarășe președinte, că n-am terminat, protestă atunci țăranul cu o energie disproporționată față de argumentul pe care îl invoca.

Nimeni nu-i spuse însă să încarce cota înainte de a termina și de altfel această cotă era stabilită în funcție de cantitatea globală care avea să-i iasă la sfîrșit. Președintele o luă spre grămezile de grîu, dar tînărul țăran țîșni de lîngă ladă, îi ieși înainte și protestă și mai înverșunat, de astă dată roșu de indignare și cu fulgerări scurte de spaimă în privirile ochilor săi măriți de o încordare pînă atunci ascunsă :

— N-am terminat, măi tovarășe președinte, ce te legi tu de mine cînd eu abia am băgat în batoză și uite colo căruțele la rînd să tragă la coș.

— Ai neghină ? îl luă președintele din scurt.

— N-am.

— Ai arat cu S.M.T.-ul ?

— Am arat.

— Atunci ce... mă-ti crezi tu, că S.M.T.-ul ăsta e pe gratis, n-ai iscălit un contract că o să plătești în produse ?

Și trecu peste el fără să-l mai ia în seamă, dar celălalt reveni îndîrjit.

— Și tu ce... mă-ti cășunași pe mine, care nici n-am terminat, cînd ăștia stau cu grămezile pe cîmp de două zile și nu le zice nimeni nimic. Nimeriși peste mine, Dumnezeul... de președinte, că dacă mă reped acuma în tine te fac de uiți pe toată viața că ai fost vreodată președinte.

— Cristache, ordonă președintele adresîndu-se, unui băiat care stătea cu furca în mînă și se uita, du-te la postul de miliție și spune-i tovarășului Moise Ion să vină imediat aici pe arie.

Țăranul nesăbuit amuți deodată, ca și cînd i-ar fi luat cineva indignarea cu mîna. În acest timp se adunase în jurul lor toată aria, și numai batoza continua să treiere. Băiatul cu furca nu se grăbi să alerge să cheme milițianul, dar nici președintele nu-și repetă ordinul.

— Sîntem martori că tu l-ai înjurat întîi, zise un țăran cu glas potolit și președintele se făcu că nu aude, dar nu dădu curs ciocnirii, continuă să strige ordinele așa cum începuse.

Le repeta nu tocmai așa cum i le spusese Niculaie, ci deformîndu-le împins de furia aceea a lui pe care n-o pricepea nimeni și tocmai de aceea căpătau parcă în auzul celorlalți un caracter incredibil : se confiscau trioarele, se confisca recolta, se punea cu miliția pe ei...

— Să ne ia tot grîul și să știm o socoteală, zise liniștit un țăran adresîndu-se practic președintelui, cu o astfel de voce care nu lăsa nici o îndoială că el știa că președintele nu născocise el ordinele astea și că prin urmare, dacă făcea pe intermediarul, să transmită mai sus propunerea asta.

— Sigur că da, admise un altul, ce să mai stăm să ne mai socotim, că S.M.T., că U.T.M., că F.D.P. ...Să ne ia tot grîul, tot acolo ajunge.

F.D.P. era Frontul Democrației Populare, denumire sub care se prezentase partidul și guvernul la alegerile recente și nu se știa de ce fi rămăseseră ăstuia în minte inițialele respective. Cît privește U.T.M.-ul, (Uniunea Tineretului Muncitor) organizația asta nu cerea nici un fel de cote, dar tot așa, se pare că în mintea acestui țăran nu se făcea nici o deosebire între Stațiunea de mașini și tractoare, organizație cu scopuri strict tehnico-agricole și organizațiile de masă existente care aveau alte sarcini. Nu se știe de ce propunerea cu luatul în întregime al grîului de către organizațiile numite potoli treptat furia președintelui și el începu să-i ia pe fiecare la rînd, ocolind liniștit grămezile de grîu.

— Ce e Costache, de ce nu vreai să-ți duci cotele aferente la bază ?

— Păi acuma treierai, aștept să vină alde cumnatu-meu cu căruța de la Mozăceni și îl duc. De să nu-l duc ? Îl duc ! Cum să nu-l duc ! Tocmai pe mine mă găsiși să nu-l duc ?

— Și tu Pațac ? Tu ce aștepți ?

— Păi acu' treierai și eu ! protestă Pațac uimit că evidența acestui fapt era atît de greu de presupus. Acu' treierai și aștept să vie Ilie cu căruța și îl duc și eu.

— Care Ilie ?

— Cum care Ilie ? Ilie Usturoi, cu care sînt în ceată.

— Lasă că vă facem noi rost de căruțe, n-aveți nici o grijă, să vedeți cum o să plătiți voi și transportul pînă la gară, zise președintele și continuă : Noroc, măi Aguță.

— Noroc Plotoagă.

— Măi Aguță, trebuie să-ți duci cotele la gară, zise președintele ca între prieteni. N-ai ce face. Așa sînt dispozițiile.

— Ce vorbești, se sperie Aguță. Păi zicea să le taie.

— Nu le taie Aguță, cine dracu ți-a mai spus și prostia asta ?

— Lumea. Să stăm, zice, să nu le ducă nimeni și n-are ce să ne facă.

— Are Aguță, mai bine încarcă și du-le, nu mai pierde vremea de pomană.

— Mă, eu dacă le duce toți, le duc și eu, zise Aguță cuminte, uitîndu-se cu ochii mari de sinceritate în cei încremeniți și duri ai președintelui.

Isosică începuse să nu mai zică nimic, îl însoțea pe Plotoagă și în clipele cînd acesta arăta mai prins în vorbă cu omul, el se uita vizibil în altă parte, avînd aerul că asta era misiunea președintelui, și că el singur răspundea de aspectul ăsta cu cotele...

— Bine, ăla zice că dacă le duce toți, le duce și el, continuă Plotoagă oprindu-se lîngă un purcoi mare de grîu, galben și curat ca aurul, fără pic de corpuri străine, dar dumneata de ce te apucași să-l pui pe jos de pomană ? Crezi că cu atîta grîu n-o să dai nimic statului, sau crezi că dumneata n-ai nici o obligație patriotică față de poporul care muncește în fabrici și uzine ?

— Măi Nică, zise țăranul neted, pe mine să nu mă amestecați în chestiunile voastre de partid că grîul e proprietatea mea și fac ce vreau cu el. Dacă dumneata vrai să mi-l iai, ai puterea s-o faci, dar să nu mă puneți voi pe mine să iscălesc, că nu iscălesc...

— Poți să nu iscălești, dar încarcă grîul în căruță și du-ți cotele aferente, zise președintele.

— Lui Ilie al lui Moacă, începu omul să povestească, și avea în privire și pe chipul lui lung ca o lubeniță o expresie de triumf ca și cînd ceea ce avea el să dezvăluie va stîrni senzație, i-au intrat astă iarnă în curte și i-au luat un bou... „Mă, zice Ilie al lui Moacă, ăștia nu se mulțumesc să-ți ia vita din grajd, dar te mai pune pe urmă să iscălești și că ai dat-o de bună voie."

— Dar cînd a încasat banii în avans de contract i-a plăcut, zise președintele întorcîndu-se spre Isosică, ia să-l trecem noi pe-ăsta, în cap cu domnul Ilie Moacă, pe lista de agitație contra regimului, să-i învățăm noi minte să mai umble cu minciuni ! Cum te cheamă pe dumneata ?

Omul însă se feri și deodată chipul lui alungit se decoloră și se închise și nici urmă de triumf nu mai păstra pe trăsăturile lui dungate de soare și de o mînie oarbă cu care nu mai știuse ce să mai facă. Acum parcă descoperise brusc ce-ar fi trebuit să facă : s-o păstreze doar pentru el și să nu-i dea frîu în gura mare. Văzîndu-l că și-a dat seama singur de prostia lui, Plotoagă nu stărui nici el să-i afle numele, dar îi repetă să încarce imediat cotele în căruță, dacă nu vroia s-o pățească... Imediat, acuși, în fața lui, dar ce, ne jucăm aici de-a cotele, trebuie s-o duci întîi acolo și pe urmă mai stăm și la discuție, dacă mai e ceva de discutat...

Lîngă purcoiul următor se agita un omuleț mic, chemînd pe cineva care se afla undeva printre șiri, își vîra degetul mic în gură, fluiera și striga:

— Măi Costică, vino mă, încoace, mai repede, cu căruța să încărcăm cotele și să le ducem, nu vezi că s-a supărat aici toată lumea, o să creadă

tovarășul președinte și tovarășul secretar că nu vrem să le ducem, hai mai repede Costică, să le ducem acolo și gata...

— Bă, fi-ți-ar capu-al dracu, șopti Isosică întrerupîndu-i strigătele, tu ești membru de partid sau ce mama dracului ești ? Ia încarcă repede și să nu te mai prind cu grîul aici.

Și trecură mai departe și în urma lor omulețul nu se grăbi să pună în practică strigătele lui către acel Costică, șopti unui băiat care sta lîngă el să aibă grijă de grîu și dispăru într-o direcție cu totul contrarie celei de unde ar fi putut veni căruța cu Costică în ea. De altfel așa făcură și ceilalți acum cînd nimeni nu mai aștepta nimic nou din partea celor doi, președintele și secretarul : se limpezise în ceea ce îi privea pe ei, n-avea nici un rost să mai stea să-i mai asculte. Și se pitiră printre șirele de paie sau o luară nepăsători și singuratici care încotro, lăsînd grămezile de grîu pe seama copiilor sau femeilor. Rămăseseră numai cei cu grîul cu neghină, care aveau aerul că ei sînt scoși din cauză din moment ce lor nu li se spunea nimic.

Sigur că da, zise unul din ei, muncitoru-ăla trebuie să mănînce și el, nu poți să-l lași așa să dea cu ciocanul cu burta goală... Să vedem cum îi facem, că de dat dăm noi, dar să știm... Dar ce, ne dăm și noi seama, îl continuă un altul prefăcîndu-se că nu-l vede pe un activist necunoscut care se apropiase între timp de grămezile de grîu și începuse să vorbească în șoaptă cu Plotoagă și Isosică. E chestia asta cu S.M.T.-ul, ți-a arat, ți-a grăpat, te-ai înțeles să dai, dai ! Sînt, nu așa, diferite forme, tu muncești aici pe ogoare, el muncește acolo la nicovală, trebuie să te înțelegi... Toată lumea are nevoie de pîine, nu nu-

mai tu, plus că acuma sîntem toţi muncitori cu braţele ! Tu ai nevoie de piuliţa lui, el de datoria ta patriotică... Ce poţi să-i faci ? Clasa muncitoare, în unire cu ţăranul muncitor...

Îi apucase acuma grija de muncitori şi aveau aerul că nu spun lozinci, ci cred cu tot dinadinsul că trebuie să se într-ajutoreze. Erau atît de naivi în viclenia lor încît îşi închipuiau că chestiunea era în mare fierbere acolo sus de unde venise şi că nu strica să se audă şi să se transmită din partea lor că ei nu sînt smintiţi la cap să pretindă anularea S.M.T.-ului sau a datoriilor, dar trebuie să înţeleagă şi ei că istoria asta cu cotele... Ca să nu mai vorbim de pretenţia cu corpurile străine...

— Degeaba zice el Plotoagă să ne apucăm acuma să dăm la trior, reluă un altul. Asta e aşa, o glumă ! Păi ce ne mai rămîne dacă îl dăm la trior ?

— Neghina, asta îţi mai rămîne ! răspunse altul de astă dată cu totala lipsă de convingere a celui care îşi dă seama că convingerea lui nu-i foloseşte la nimic dacă n-o are şi cel căruia i-a venit ideea asta bălţată cu datul la trior, ca să nu mai vorbim de ideea care i-a venit ăluia în cap, să dai grîul cu neghină şi să-l pretinzi îndărăt curat.

— Asta e mare ispravă, cu neghina, reluă un altul cu un glas care sugera că o s-o povestească şi nepoţilor ; şi adăugă : dacă ar şti muncitoru-ăla, ar da cu ciocanu' în pămînt...

Pe acestea, activistul necunoscut tocmai se despărţea de Isosică şi Plotoagă şi se îndepărta grăbit. Iar cei doi făcură şi ei la fel, dar nu prea grăbiţi, ci mergînd agale, parcă gînditori... S-ar fi zis că acel activist cine ştie ce le spusese, să

lase poate lumea în pace să-şi încarce grîul şi să se ducă acasă, cum se întîmplase anul trecut... Nu vezi, au plecat fără să mai zică nimic...

XVI

Plecaseră însă să aducă pe arie trioarele (sau mahinele !) şi le şi aduseră şi se dovedi că toate erau în bună stare, nu le lipsea nici cel mai mic şurub, cît despre acel activist purtător probabil al unui mesaj înalt, nu le spusese nimic special lui Isosică şi Plotoagă, se interesase dacă avea vreo odaie de oaspeţi liberă... Nu era deci nici o glumă, trioarele fură instalate pe arie şi începură să funcţioneze. În mod ciudat, tocmai ei, cei cu neghină, care erau în felul acesta rău nedreptăţiţi, părăsiră orice împotrivire şi începură să-şi dea grîul la trior. Erau toţi tăcuţi şi posomoriţi şi prin tăcerea aceasta docilă cu care acceptară ideea să dea înapoi grîu curat în locul celui neghinos pe care îl primiseră, s-ar fi părut că ceilalţi nu mai aveau acum nici un sprijin în rezistenţa lor şi nici un motiv să mai întîrzie formarea convoaielor. Şi cu toate acestea nimeni nu se mişcă, grămezile de grîu continuară să rămînă păzite doar de femei şi copii iar cei care treierau în loc s-o ia spre gară cu căruţa, trăgeau, cu aerul cel mai firesc, pe arie, întindeau cerga pe pămînt şi începeau să depună cuminţi grîul pe ea. Arătau foarte harnici în această îndeletnicire şi uitîndu-te la ei ai fi putut spune chiar că depun mult sîrg, ca şi cînd ar fi vrut să dovedească în felul acesta că iată ce oameni vrednici

și de înțeles sînt ei, cît de harnici și săritori... Strigau la copii să întindă cerga bine, vorbeau în treacăt cu caii promițîndu-le că după ce treaba va fi terminată o să le dea ovăz în trăiști, aveau în mișcări un zor destins și mulțumit, chiar plin de o anume recunoștință (dar adresată nu se știe cui) și se uitau la cei din jur foarte senini și elocvenți : uite, parcă ziceau, o făcurăm și pe-asta, treierarăm, așa e viața noastră, muncim ce muncim, dar pe urmă e bine, îți aduni grîușorul de pe cîmp și mănînci pîine... În acest timp Isosică și Plotoagă depuneau același zel în ceea ce privea activitatea trioarelor, dădeau ordine, supravegheau, treceau de la un trior la altul, dădeau sfaturi și adesea chiar puneau mîna la manivela care învîrtea roata care la rîndul ei învîrtea cilindrul selector, avînd și ei aerul că asta era situația, erau toți o familie și că în astfel de împrejurări n-are rost să stai cu mîinile în buzunar, trebuie să ajuți... Cînd ostenești, pe urmă mai stai de vorbă, mai fumezi o țigare... Niculaie revenise între timp de la celelalte arii și căzu tocmai cînd unul din țărani, cu merticul în mînă, se pregătea să-și descarce liniștit recolta pe cergă și se duse la el și îi zise :

— Stai, de ce îl pui pe jos ? N-ai auzit că se interzice depunerea grîului pe arie ? Predă cotele și du-ți grîul acasă.

Omul arătă cea mai nedumerită dintre figuri :

— Păi unde să predau cotele ?

— Du-te la gară, zise Niculaie.

— Cum, să mă duc cu căruță cu tot ? se miră mai departe omul, dar nu prea mult, înțelegînd după cît se pare că față de neștiința celuilalt mirarea lui prea exagerată ar putea să fie necuviincioasă. Și explică : pun partea mea acilea

pînă una alta și dacă e să mă duc la gară, nu e nevoie să mă duc cu toată căruța, duc numai cotele, ce rost are să mă trambalez pînă acolo cu tot grîul ?

Avea dreptate. Convoaiele trebuiau să se formeze bineînțeles numai din cote și într-o căruță trebuiau să fie puse cotele a mai multor inși, măsurate foarte exact și puse în saci. Dar de ce această operație atît de simplă continua să nu se facă ? Nu era obligatoriu ca omul să-și pună grîul jos. Direct de la batoză puteau fi încărcate într-o căruță cotele, iar restul recoltei să pornească în alte căruțe spre sat, spre casa omului. Spre casa omului însă, îi explică lui Niculaie activistul de la sfatul popular al raionului, căruța nu putea pleca fără chitanță de la baza de recepție și iată pricina datorită căreia se ajunsese la situația asta cu grămezile pe arie... Asta e o prostie, zise Niculaie, se putea face un tabel pe loc cu cei care predau cota și se evita aspectu-ăsta cu grîul pe jos care nu s-a mai pomenit... Pe ce lume trăim ?

Se îndepărtară amîndoi de batoză să nu audă oamenii și vorbeau în felul acesta examinînd lucrurile în amănunt, activistul raionului de partid cerînd explicații și criticînd, iar cel de la sfatul raional dînd aceste explicații și arătînd caracterul inevitabil al situației care se crease.

— Așa s-a hotărît, să nu ducă nimeni grîul acasă fără chitanță, repetă el. Nu numai la moară. Adică de fapt numai la moară e obligatoric chitanța, dar dacă le dăm drumul acasă cu căruțele, s-a zis ! Nu putem să încălcăm dispozițiile date prin circulară...

Văzînd scena, Isosică și Plotoagă se apropiaseră indeciși și după semne cunoscute numai de ei în-

ţeleseră că se pot apropia de tot şi lua parte la discuţie, gata să execute ce se va hotărî sau să explice eventual de ce nu se va putea executa un anume lucru care n-ar fi conform cu terenul.

— Trebuia imediat oprit treieratul, zise Niculaie, şi pînă nu se încărcau cotele în căruţe nimeni să nu mai fi treierat. Acuma ce-o să faceţi? Cum o să executaţi planul de desfăşurare a campaniei în bune condiţiuni ?

— Tovarăşe Niculaie, zise activistul sfatului raional, asta putem s-o facem şi acuma. Oprim imediat treieratul şi pînă nu se formează convoaiele, nu pornim.

— Şi ce efect poate să aibă ?!

— Efectul că nimeni nu mai treieră pînă nu se predă cotele.

— Şi dacă nu se predă ?

— Nu dăm drumul la batoze.

— Şi răspunzi dumneata dacă în timpul ăsta se scutură grîul în şire ? Orice zi pierdută aduce pagube în strîngerea recoltei şi poţi dumneata să-ţi iai răspunderea faţă de partid şi de stat să opreşti treierişul ? Asta nu e soluţie !

— Eu nu susţin, răspunse activistul sfatului raional dînd din umeri gata să execute ordinele. Am zis şi eu aşa fiindcă dumneavoastră aţi zis...

— Asta ar fi fost valabil cu primul om care a treierat, zise Niculaie, pe urmă toţi ăilalţi ar fi făcut la fel şi primul care n-ar fi vrut să facă, aveam noi mijloace de convingere...

— Aveţi dreptate, răspunse activistul sfatului dar noi ne-am gîndit cum să evităm greşelile de anul trecut. Şi acuma s-au ivit altele...

— Şi de ce, tovarăşe preşedinte, reluă Niculaie adresîndu-se de astă dată lui Plotoagă, nu se formează convoaiele şi să lichidăm grămezile

de pe cîmp ? Ce aşteptaţi ? Ce vorbirăm noi mai înainte ?

— Am fost după trioare, explică Isosică luîndu-i în felul acesta apărarea preşedintelui, acuma trebuie să aşteptăm să dăm grîul la trior.

— De ce trebuie să aşteptăm ? exclamă Niculaie.

— La Cotigeoaia cum merge ? întrebă Isosică.

În loc să răspundă se apucase să pună el întrebări. Niculaie îl scrută cîteva clipe cu privirea micşorată de intensitate ca şi cînd s-ar fi întrebat ce trebuia să facă cu asemenea ins care în mod evident se ferea din faţa sarcinilor care îi reveneau în calitatea lui de secretar de organizaţie şi îi lăsa pe alţii să le execute în locul lui şi el doar să stea şi să apară astfel în faţa oamenilor ca un prunc nou născut,

— O să discutăm noi în organizaţie toate problemele astea, răspunse Niculaie cu un glas care promitea multe. Să ieşim din campanie şi o să analizăm noi munca aşa cum s-a executat. Şi nu numai munca...

Fără îndoială că asta ar fi putut să se întîmple întocmai cum promitea. Dar pînă una alta se aflau în campanie şi Isosică şi Plotoagă nu riscau ei să fie puşi în discuţia organizaţiei (mai ales acum cînd aveau atîtea planuri) dacă situaţia cu strînsul recoltei nu i-ar fi depăşit. Ce puteau şi mai ales ce putuseră ei să facă şi nu făcuseră ? Fiindcă ce puteau să facă li se putea da ordine în prezent şi ei să le execute, dar iată că nu le executau ţăranii; părăsiseră aria şi lăsaseră recolta în grija celor cu care nu se putea sta de vorbă, a copiilor şi femeilor.

— Tovarăşe Niculaie, zise Isosică cu o voce foarte coborîtă, semn de mare nelinişte dacă l-ar fi auzit oamenii, la Mozăceni s-a procedat aşa

cum spui dumneata, din prima zi s-a oprit treieratul la primul om care n-a vrut să-şi ducă cotele la bază şi n-a avut ce face şi le-a dus, dar la al doilea iar s-a oprit treieratul şi la al treilea la fel şi nu e nimic de făcut, s-au oprit de tot batozele şi nu mai vrea să treiere nimeni. Iar la Zîmbreasca a venit un camion de miliţieni şi au dat drumul la boi peste ei, era să-i răstoarne în şanţ şi să-i omoare boii cu coarnele.

— Cum să-i răstoarne în şanţ? întrebă Niculaie uitîndu-se cu dispreţ la acest secretar sătesc alarmist, care era în stare să debiteze asemenea bazaconii.

— Au aflat din vreme că vine un camion cu miliţieni şi cînd l-au văzut că intră în sat au dat năvală cu boii din toate părţile, explică Plotoagă. Boii, continuă el arătînd şi cu mîinile, fuseseră strînşi anume prin uliţile din preajmă şi cînd s-a văzut camionul, hua, hua, şi trosc-pleosc cu bicele în ei să se repeadă orbeşte... Era să-i omoare, mai spuse el simulînd o îngrijorare extremă şi după cîteva clipe adăugă filozofic: ce poţi să le faci la nişte boi!

Şi parcă era şi o oarecare admiraţie în felul cum rostise el aceste cuvinte, dar fireşte nu pentru boi ci pentru cei care ştiuseră să-i folosească atît de bine, ţăranii aceia din numita comună.

— Dar parcă nu erau din Zîmbreasca, Isosică, îşi aduse tot el aminte, cine îţi spuse ţie că erau de-acolo?

— Alde Tănăsache al Gîrii! răspunse Isosică obiectiv (aşa i-a spus ăla aşa spune şi el).

— Păi mie îmi spuse al lui Lisandru Guliţă că în Vîrtoapele cică s-ar fi întîmplat, de unde şi

pînă unde în Zîmbreasca! Zîmbreasca, exclamă el ironic, uite-o dracului aci la patru kilometri.

Adică s-ar fi auzit dacă s-ar fi întîmplat acolo, nu numai faptul în sine, ca eveniment global, ci şi amănunte mult mai precise, poate chiar mugetele boilor năvălind cu coarnele asupra camionului.

Activistul de la sfatul popular raional tăcea, nu confirma dar nici nu infirma această istorie, semn mai degrabă c-o ştia şi el că o considera posibilă.

— Dar de ce a venit camionul cu miliţieni? zise Niculaie.

— Cică i-ar fi chemat preşedintele, că ar fi sărit ăia pe el, încercă Isosică să povestească. Tot cu cotele, ce mai încoace şi încolo, o încheie el tăindu-şi singur firul.

Dar nu fără o intenţie foarte subţire, fiindcă tăcerea care urmă după aceea rezuma elocvent întreaga lui gîndire şi comportare, a lui şi a lui Plotoagă, în sensul că iată că aici la Siliştea nu s-a întîmplat nimic de acest gen şi că nici nu e bine să se întîmple, ferească Dumnezeu... Că Niculaie nu trebuia să se plîngă de ei şi că n-avea nici un rost să-i tot ameninţe şi să-i batjocorească, o să iasă bine dacă o lasă mai încet, ştie el satul ce face, şi cum s-o soluţiona în alte comune o să se soluţioneze şi aici, nu era acum momentul să te evidenţiezi şi să forţezi ceva... Dimpotrivă, era chiar foarte periculos, dintr-o pripeală putea ieşi o daravelă să ia foc toată aria.

Niculaie rupse această tăcere întorcîndu-le spatele şi luînd-o spre sat, evident nemulţumit în ciuda sugestiei care i se făcuse că nu avea de fapt motive să se tot bage în ei şi să-i ameninţe. Ajunse la sfat şi îi ceru lui Zdroncan să-i dea legătura cu Zîmbreasca, cu preşedintele sau se-

cretarul de-acolo. Zdroncan avea de lucru și mînca la masa lui pîine cu brînză, nu se mai dusese acasă și avea la piciorul scaunului și o sticlă cu un dop de cocean de porumb, din care trăgea fără sfială: era un lichid alb-tulbure, țuică făcută din surse locale, pesemne porumb, cea de struguri sau corcodușe de anul trecut fiind demult băută în sat.

— Alo oficiul, scoase el un urlet răgușit, de o agresivitate nepăsătoare învîrtind din manivelă și în același timp mestecînd vîrtos din fălci.

Se făcuse foarte cald și peste dejunul lui Zdroncan roiau muște. Nu mai era nimeni afară de el, pînă și paznicul se vîrîse cine știe în ce cotlon mai răcoros.

— Alo Zîmbreasca? Cine e acolo? strigă Zdroncan. Ce faci, bă, nea Ilie?... Președintele ăla al vostru mai trăiește sau a dat ortu popii?... Uite îl caută raionul de partid, vorbește aici.

— Alo, cine e la aparat? întrebă Niculaie și după ce află cine e și își spuse și el numele și calitatea îl întrebă pe funcționar ce activist de la raionul de partid se afla acum la Zîmbreasca? Tovarășul State? Vreau să vorbesc cu el, trimite pe cineva să-l caute. E urgent.

După o jumătate de oră cel din Zîmbreasca se afla la aparat.

— Alo, tovarășe State, zise Niculaie, să trăiești, Moromete la telefon.

— Să trăiești, zise celălalt, ce s-a întîmplat?

— Cum merge strîngerea recoltei la Zîmbreasca, tovarășe State?

— Destul de bine, răspunse State. La Siliștea?

— Merge bine, zise Niculaie. Ceva nou? Am auzit ceva cu niște boi...

— Ce?! strigă celălalt neauzind bine, sau profitînd de faptul că putea să nu audă bine.

— Niște boi, tovarășe State, o chestie cu niște boi, zise Niculaie fără să ridice glasul, dar rărind și apăsînd cuvintele. Dacă s-a întîmplat la Zîmbreasca o istorie cu niște boi, repetă.

— A, se dumiri celălalt, istoria cu boii, da, s-a întîmplat, dar nu în Zîmbreasca.

— Dar unde, tovarășe State?

— În Atîrnați! He-he! rîse deodată tovarășul State, dar nu spuse nimic, deși prin rîsul său trăda că deține amănunte. Știi cine era acolo?

— Nu. Cine era?

— Ghici!

— Nu-mi pot da seama! Și în Atîrnați zici că s-a întîmplat, nu în Vîrtoapele?

— Nu, nu, răspunse ferm tovarășul State. Auzi, Moromete, erau acolo Iosif și tovarășul Beju. El a dat ordin miliției, a trimis un camion...

— Iosif?! tresări Niculaie.

— Nu, nu Iosif, tovarășul Beju! În ziua aia tocmai trecea pe-acolo pe teren...

Era vorba de unul din secretarii comitetului regional. Nu era însă vădit că tovarășul State rîsese cu acel he-he, al lui neînsoțit de explicații, cu gîndul la relațiile de prietenie dintre Iosif și Niculaie, ci mai degrabă se gîndise la tovarășul secretar Beju, despre care reușise să afle că personal și fără aprobarea tovarășului prim-secretar Mircea, îl ștersese pe el, pe tovarășul State de pe lista celor care urmau să fie trimiși la Școala superioară de partid „Jdanov". Și acum nu se putuse stăpîni să arate că îi părea bine de cele întîmplate... Se știa de altfel că tovarășul Beju mai făcuse și altele de acest gen și altora și că fusese criticat de forurile superioare, dar

în ciuda acestor critici tovarăşul Beju continua să-şi exercite funcţia de secretar-trei şi să fie apoi reales în biroul regional şi să i se încredinţeze mai departe aceeaşi funcţie, deşi toată lumea se aştaptase să fie în cele din urmă scos din ea. Ori, se întîmplase tocmai pe dos, adică în cele din urmă tot fusese reales... Era un tovarăş cunoscut în special pentru marea lui calitate, (de care se temeau toţi) în a demasca şi exclude din partid pe toţi cei care credea el că sînt duşmani şi nu trecea săptămînă să nu se audă cum umbla el prin organizaţiile regiunii şi excludea cîte doi sau trei. Probabil de aceea era el aşa apreciat mai sus... Se înţelege de la sine că mulţi dintre cei excluşi de el înaintau apoi forurilor superioare contestaţii, dar dosarul lor ajungea în cele din urmă tot la tovarăşul Beju şi rari mai erau aceia care se adresau după aceea Comitetului Central. Acum tovarăşul Beju dăduse ordin miliţiei să intre în acţiune, dar iată că ţăranii aceia din Atîrnaţi îşi luaseră şi ei măsurile lor, folosind resursele locale.

— Am vorbit cu Iosif la telefon, continuă tovarăşul State.

— Ai vorbit?! Şi ce ţi-a spus? aproape că strigă Niculaie.

— N-auzi, tovarăşul secretar Beju a dat el ordin să vie miliţia, zise tovarăşul State obiectiv, cu o voce ciudat îngroşată.

Şi nu mai spuse nimic, tăcu la celălalt capăt al firului şi Niculaie tăcu şi el un timp nedefinit, opriţi parcă amîndoi la marginea cuvintelor ca la marginea unui gard fără porţi.

— Tovarăşe State, zise apoi Niculaie, spune-mi, la dumneata sînt unii care au grîu cu o mare cantitate de corpuri străine?

— Sînt, zise tovarăşul State.

— Şi cum aţi rezolvat?

— Rezolvăm pe parcurs, răspunse tovarăşul State după o pauză de gîndire.

— Adică cum, insistă totuşi Niculaie deşi se putea lesne înţelege că situaţia la tovarăşul State era cel puţin la fel de neclară ca şi în Siliştea. Ce însemna asta că rezolvau pe parcurs? Care parcurs?

— Organizăm pe bază de tabel, răspunse tot aşa tovarăşul State. Îi avem pe toţi pe listă.

Niculaie mai continuă în felul acesta cîteva minute, apoi închise, şi cu o voce în care răzbătea o undă joasă de îngrijorare ceru legătura cu comitetul de partid. Primul secretar Ghimpeţeanu era mai departe la postul său şi-i răspunse imediat.

— Tovarăşe prim-secretar, zise Niculaie raportînd, am mobilizat trioarele şi le-am adus pe arie, se lucrează cu ele, sînt în număr de trei. Treieratul se desfăşoară în bune condiţiuni. Totul decurge organizat.

— Foarte bine, tovarăşe Niculaie, răspunse secretarul înainte ca activistul să fi terminat, daţi-i înainte şi obţineţi aceleaşi succese.

— Tovarăşe prim, ar mai fi o chestiune problematică, zise activistul cu o diminuare aproape reflexă în voce a importanţei însăşi a problemei despre care singur declara că vor fi aşa cum zisese, adică dificilă. S-a răspîndit zvonul lansat probabil de chiaburi că o să se taie cotele şi avem unele dificultăţi pe chestia asta. Şi de-aia v-am telefonat iar, să vedem ce îndrumări ne mai daţi ca să ne descurcăm...

— Ascuţiţi vigilenţa, măi tovarăşe, răspunse imediat primul secretar; mobilizaţi membrii de

partid conştienţi şi combateţi zvonurile nesănătoase ! Cum merge cu predarea cotelor ?

La fel ca şi Niculaie primul secretar pusese întrebarea aceasta cu o voce care îi diminua importanţa, adică asta era o chestiune simplă de organizare, mult mai complexă fiind problema zvonurilor lansate de chiaburi şi a ascuţirii vigilenţei în vederea combaterii uneltirilor lor posibile.

— La aria chiaburilor, răspunse Niculaie, am mobilizat organele locale şi din partea sfatului raional care ne sprijină la formarea convoaielor şi totul se desfăşoară bine. La celelalte avem unele dificultăţi cu neghina... cum să procedăm în problema asta, tovarăşe prim ?

— Păi spuseşi că aţi adus trioarele pe arie, măi tovarăşe Moromete, strigă primul secretar nedumerit. Asta e un mare succes faţă de alţii care dau din colţ în colţ că sînt stricate şi stau cu grîul pe arie şi nu mai ştiu ce să facă.

— Tovarăşe prim-secretar, spuse Niculaie de astă dată insistent şi hotărît, aici s-a ivit o situaţie specială şi vreau să vă raportez să vedem cum e mai potrivit să procedăm. Profitînd de chestiunea asta cu neghina nici alţii nu vor să-şi predea cotele şi s-au strîns grămezile pe cîmp şi stau lîngă ele cîte-un copil sau cîte-o muiere şi...

Secretarul însă îl întrerupse cu acea nerăbdare a celui care avînd o perspectivă a întregului, demult nu mai aude el nimic nou în ce i se spune din diferitele lui părţi.

— Cu răbdare, zise el, duceţi muncă de lămurire şi rezolvaţi problema. De dimineaţă şi pînă acuma, că s-a făcut ora unu, vă explic că aici nu există discuţie, cotele sînt o datorie

şi nu e nici o situaţie specială ! Nu văd nici o situaţie specială. Acţionaţi cu răspundere, evitaţi orice neînţelegere şi acolo unde există, lămuriţi cu tenacitatea specifice comunistului că aşa se pune problema şi nu cum îi trăsneşte cine ştie cui prin cap. E clar, tovarăşe Moromete ? Doar eşti la tine în sat ! Mai ai vreo nelămurire ?

— Nu, tovarăşe prim-secretar !

— Daţi-i drumul atunci, mergeţi pe arie şi rezolvaţi. Şi cînd o să-mi mai raportezi vreau să te aud cum îmi spui că totul e în perfectă regulă !

XVII

Era foarte clar, dar claritatea aceasta se oprea foarte net pe arie. Se dădea grîul la trior şi faptul ca atare putea fi considerat în comparaţie cu alte arii din alte sate un succes, dar asta nu era o garanţie că după aceea oamenii îşi vor pune cotele în căruţe şi se vor duce cu ele să le predea. Dimpotrivă, şi ei lăsaseră clar să se înţeleagă bine acest lucru, darea grîului la trior avea să le servească drept un argument în plus că se urmăreşte în realitate să li se ia tot grîul, dat fiind că la unii cantităţile selecţionate vor rămîne atît de puţine încît practic îşi vor duce de fapt toată recolta la gară. Pînă acum ei spuseseră asta doar din gură, acum aveau s-o dovedească prin fapte. De-aia se şi mişcau ei aşa de sîrguincioşi în jurul celor trei mahine, că văzuseră acest aspect al problemei

și ca prin farmec se găsiseră și trioarele și se și reparaseră cît ai clipi din ochi, dacă fuseseră vreodată stricate.

— Vasile al lui Troscot a terminat și l-a dat la trior și nu i-a mai rămas nimic, spuse unul apropiindu-se de un grup de lîngă o șiră de grîu și așezîndu-se jos cu o vădită plăcere, avînd aerul că iată, s-a aranjat și problema asta și acum o să fie bine.

— Nu mai spune, exclamă un altul, chiar nimic nu i-a mai rămas ?

— Conform calculelor, trebuie să predea tot, răspunse celălalt cu aceeași încîntare. Îi rămîne neghina.

— Ce face, domnule, băiatu-ăsta al dumitale, nea Ilie ? exclamă un altul, adresîndu-se lui Moromete care stătea mai la o parte într-o rînă și fuma și vorbea nu se știe ce cu Nae Cismaru.

— Ce vreai să facă, măi Cîrstache, răspunse Moromete (era chiar Cîrstache, vecinul său de poartă) cu un glas în care stăteau în cumpănă convingerile lui politice cu înțelepciunea lui de țăran care știa ce înseamnă o autoritate de stat constituită și un singur ins... Ce putere are el ?

— Măi ăsta, Ilie, sări atunci Nae Cismaru de alături, mă eu în locul tău nu l-aș primi în casă, mă !“

Ai fi zis că erau prieteni apropiați și că se înțelegeau fără cuvinte asupra acestor lucruri spinoase ; erau cel mai des văzuți împreună și puțini sau aproape nimeni nu știa ce vorbeau ei doi între ei, dar că îndată ce un altul aducea vorba de probleme politice, Nae Cismaru sărea parcă ars contra lui Moromete ca și cînd pînă atunci ar fi

uitat cu cine are de-a face și se trezea împotrivirea în el ca de sub o vrajă în care Moromete l-ar fi ținut pînă atunci între patru ochi. Nae Cismaru, era cel mai radical dintre prietenii liberali ai lui Moromete, cei trei, Costache al Joachii, Giugudel și Matei Dimir.

— Da, dar tu nu poți fi în locul meu, exclamă Moromete ridicînd un deget în sus ca să sublinieze deosebirea.

— Nea Ilie, reluă repede Cîrstache, să nu-i ia cineva vorba din gură, păi bine, domnule, el nu vede situația cum stă în realitate ? De ce nu spune acolo că nu se poate ? Eu sînt convins că el nici măcar nu le-a spus : domnule, nu se poate !

Moromete tăcu îndelung și cine îl cunoștea știa că acum el nu-i va răspunde lui Cîrstache. Cîțiva însă, care erau strînși acolo nu-l cunoșteau bine și se întrerupseră cîteva clipe din vorbă și se uitară la el să vadă ce-o să zică. Cîrstache era și el liberal, dar moderat, sau mai degrabă un admirator al celor patru, dorind mult să fie el al cincilea, să-l cheme Moromete și pe el cînd veneau ceilalți și nu să-l lase să vină singur, mai ales că nu era un simplu vecin. Cînd era Niculaie mic, băiatul venea pe la el și Cîrstache scotea de sub pat un cufăr cu cărți și îi dădea cîte una să citească. Cărțile astea și le cumpăra singur cu bani din buzunar și era foarte zgîrcit cu împrumutatul lor, mai degrabă venea el seara în casa omului, se așeza lîngă lampă și citea la toată lumea, decît să le dea din mînă. Era atît de mîndru de ele și de ceea ce citea, că ai fi putut crede, auzindu-l, că erau scrise de el toate povestirile acelea asemănătoare basmelor, sau adevărate, dar pline de un mister care rămînea pînă la urmă tot nedezvăluit. Numai lui Niculaie îi împrumuta el aceste

cărți, dar nici lui fără limită și în ziua cînd cufărul rămase închis înaintea băiatului Cîrstache îi spuse sever, așa cum spui cuiva care a ajuns la marginea lucrurilor permise : „gata, nu-ți mai dau, ce, tu vreai să-mi citești toate cărțile ?". Nimeni nu putea bănui că numai în felul acesta, nerăspunzîndu-i la toate întrebările și tăcînd vizibil tocmai atunci cînd ai fi crezut că era cazul să-i dai omului neapărat un răspuns cînd ți se adresa direct, izbutise Moromete să păstreze admirația și stima vecinului său, fără să se certe vreodată cu el sau să apară între ei cea mai mică neînțelegere, ceea ce pentru niște vecini nu era de loc puțin. Cîrstache trecuse și prin ani grei pentru el, cu însurătoarea, cînd luase o muiere cu casă pe lîngă cimitir și nu trăise bine cu ea, o prindea mereu cu cîte unul prin vie și chiar prin grădină, seara pe la miezul nopții. Și se povestea că fugise de la ea nu din pricina asta, ci pentru că într-o noapte se pomenise cu un om negru pe pieptul lui, cu două cornițe ieșindu-i din cap ca la iezi. Cîrstache s-a zbătut să-l dea jos, dar n-a putut și ăla îi spunea mereu : „deschide gura, să-ți scuip în gură, să faci copii uriți ca mine." S-a întors la casa părintească, i-a dat taică-său o parte din curte, că nu era el singurul fiu, și-a ridicat un bordei al lui și s-a însurat cu alta, făcînd o crilă de copii (nici mai frumoși nici mai uriți decît alții, de unde se putea presupune că ăla negru cu coarne de ied nu reușise totuși să-i scuipe în gură). Moromete nu intrase niciodată cu el în aceste amănunte, nici cînd îi mersese bine, nici cînd îi mersese rău, era însă binevoitor cu el, de pildă nu-l mai lăsa să întrebe la poartă ce face cîinele, ci îi răspundea direct : „hai, mă, că nu se dă, Cîrstache".

— De unde ești tu convins, Cîrstache ? zise atunci unul văzînd că Moromete nu răspunde. Ai stat tu lîngă el cînd a vorbit ?

Cîrstache răsuci în dreapta și stînga priviri de respect pentru Moromete și de protest față de cel care punea problema în felul acela și zise în cele din urmă :

— Dumneata, nea Vasile, crezi că pentru a ști un lucru trebuie să fii acolo corporal ?

Și se și făcu imediat roșu, izbit el însuși de ceea ce spusese, și se lăsă o mică tăcere plină de surprize și încîntarea pe care le stîrni acest răspuns la ceilalți, cu enigma lui ascunsă în cuvinte cunoscute, dar puse în așa fel să te întrebi într-adevăr cum puteai ști ceva fără să...

— Ei nea Vasile, mai zi ceva ! exclamă un altul dîndu-l drept învins pe acest Vasile și cu multă considerație pentru Cîrstache, care își întărea cu modestie și imperceptibil gîtul, semn că adevărul descoperit de el nu era dintre cele de toate zilele.

— Dar cum ? ! zise acela fără să se lase impresionat, de unde poți tu să știi cum devine un caz la Pitești, dacă tu ești la Siliștea ? De unde știi tu ce-a zis Niculaie la raion dacă tu ai fost pe arie ? Poate că a spus, de ce să zici tu că n-a spus ?

— Are dreptate Cîrstache, sări Nae Cismaru aprins, sigur că n-a spus, că dacă ar fi spus n-am sta noi aicea cu grîul pe izlaz, l-am duce acasă și am măcina, că n-am mai văzut pîine de la Rusalii.

— Rusalii, rîse cineva cu un glas leneș, eu n-am mai văzut de la Paști.

Dar nimeni nu-l compătimi și nu-l urmă pe panta aceasta a văicărelii, important era de dovedit dacă Niculaie al lui Moromete mai era sau nu țăran ca și ei, sau își făcuse alte rosturi și nu mai

vroia să ştie de nimeni din sat. Nu vezi că trecuseră atîţia ani de cînd nu mai venise decît în concediu şi poate că acum nici nu vrea să se mai bage? O fi ţinînd şi el minte ce i-au făcut unii în '46 şi trebuie să te gîndeşti că prost să fie şi să sară el acum să-şi pună obrazul pentru ăştia care l-au bătut atunci fără nici o vină... Se lăsă o tăcere. Începură să fumeze ţigări şi numărul celor care se adunaseră aci spori încetul cu încetul, unul cîte unul. Veneau agale de pe undeva de printre şirele de snopi, se uitau şi vedeau grupul şi se apropiau şi ei şi se aşezau la margine cu un aer elocvent: n-avem nimic de făcut în acest ceas al zilei, parcă spuneau, am secerat ca şi voi şi ne-am adus grîul aci, şi aşteptăm liniştiţi să vedem ce iese... N-o să ne apucăm noi să facem ce nu fac alţii, să ne ducem adică grîul la gară şi să-l lăsăm acolo ca nişte proşti în timp ce alţii stau şi aşteaptă şi poate scapă cu el nedus, dar nici dacă ne vine o idee bună n-o să stăm să aşteptăm să le vie la toţi, încărcăm grîul în căruţă şi fuga cu el acasă. Li se citea pe faţă această pîndă liniştită a împrejurărilor şi arătau destinşi şi încrezători fiindcă ei ştiau mai demult că faptele oamenilor sînt amestecate cu împrejurările şi că înaintea voinţei oamenilor se schimbă întîi împrejurările, adesea din pricina propriilor lor fapte şi că numai aşa, aşteptînd liniştit şi la pîndă, poţi să-ţi dai seama ce-ţi rămîne ţie de făcut şi cum să sari şi să-ţi aperi partea ta...

— Din contră, zise unul cu ochii mari lucind de o hotărîre şi un sacrificiu posibil, de ce zici dumneata nea Nae să nu-l primească în casă? Dacă o fi să înveţe băiatul meu ca Niculaie vînd dracului tot ce am şi îl dau încolo, în şcoli... Ce să stea să mănînce cu mine mămăligă cu fasole toată

iarna... Măi nea Ilie, exclamă el cu acelaşi entuziasm de care parcă îi era plină inima, adresîndu-se direct lui Moromete, era iarnă de nu te vedeai din nămeţi şi parcă îl aud pe Niculaie cum spunea poezii. Eram prin grădină şi dam coceni la cai şi el fuga în grădină desculţ şi în cămaşă... Nu mai ţin minte ce zicea...

Păsărica cea isteaţă
Nu-şi mai cîntă cîntul său..

Omul declamase naiv aceste două versuri şi se uită în jur să regăsească pe chipurile celorlalţi emoţia care îl încercase pe el pesemne în clipele acelea şi pe care n-o uita. Dar pe chipurile celorlalţi nu era nimic; continuă:

— Le vedeam cum stă înşiruite pe craca de măr de lîngă geam şi afară era un soare de ziceai că e vară. Dar ce ger, îţi pocneau măselile în gură. Şi deschideam geamul dimineaţa şi cînd fereastra atingea craca le vedeai cum cad jos ca nişte nuci. Era îngheţate toate, săracele, adăugă el explicînd, se aşezaseră şi ele lîngă geam unde simţeau aburi de căldură, dar degeaba...

— Nu se însură şi el, Ilie, exclamă un altul cu un glas îndoit, care mai lăsa o portiţă deschisă acestei posibilităţi, lua şi el una de pe-aici, îşi făcea casă!

Ca şi cînd scopul însurătorii ar fi fost casa propriu-zisă şi nu gîndul lui rău ascuns că Niculaie al lui Ilie Moromete ar fi putul lua una din fetele lui: era acelaşi ţăran înstărit care avea şi pămînt, tîmplarul mai de lux al comunei care lucra mobilă în cireş pentru cine putea plăti, şi avea încă fete nemăritate, dintre care cea mare studentă pe undeva... Dacă mai era! Chiar pe ea ar fi vrut el s-o mărite cu Niculaie...

— Crezi că eu nu i-am zis, Iancule, răspunse Moromete detașat, numai o dată crezi că i-am zis ? Dar eu zic, eu aud ! Nu mai are nevoie de tine !

Asta era un răspuns și pentru cei ca Nae Cismaru, care își închipuiau că mai aveai dreptul sau că mai puteai să-i faci ceva unui copil care a trecut demult de douăzeci de ani și ale cărui drumuri nici nu mai plecau de la tine și nici nu se mai întorceau la tine. Înainte aveai pămîntul, dacă nu făcea ce-i spuneai, îi aduceai aminte că e legat de familie și că la urma urmii dacă nu ascultă, nu-i mai dai nimic, sau nu-i dai cît ai putea să-i dai și trebuia să te asculte, fiindcă n-avea unde se duce, nu-l lua nimeni în seamă și nu-i dădea nimeni leafă să...

— Da, zise unul observînd și el adevărul neexprimat din vorbele lui Moromete, deși în cazul lui, cei trei, Paraschiv, Nilă și Achim trecuseră și peste această lege, pînă acuma ziceai că ești tare mare cu pămîntul, acuma nici nu se mai uită la pămînt, fug pe șantiere, se duc dracului prin uzine și le dă lefuri. A lui Bîzdoveică a fugit d-acasă cu unul de la Zîmbreasca, s-au dus să lucreze la Moreni, la sonda aia care ardea de-o vedeai mereu în partea asta. Nu știu dacă chiar la aia, simți el nevoia să precizeze, dar în tot cazul au lăsat sapa și s-au dus. Bîzdoveică zice că dacă o prinde vreodată pe-acasă o omoară.

— Dar de ce, mă, Costică ? se miră cineva.

— A vrut s-o mărite cu alde ăsta al lui Mărin al lui Ilie al Tinchii, răspunse Costică. Avea băiatul casă, opt pogoane de la tat-său, n-a vrut să-l ia, cică nu-i place !

— Aia e, filozofă atunci un altul și nu mai adăugă nimic, parcă s-ar fi temut ca nu cumva prin vorbele lui să turbure celorlalți înțelegerea acestui adevăr izbitor cu privire la scăderea generală a vechilor valori țărănești materiale și morale.

— Ce-i facem noi cu grîul, zise cineva cu un glas care atrăgea atenția că grija fetei lui Bîzdoveică s-o aibă Bîzdoveică, acum nu era vreme de astfel de istorii. Ce-i facem cu cotele, aici e problema, repetă el. Auzii că la Măldăieni au încercat unii să fugă noaptea cu grîul acasă, le-au pus tunicile în cap la pîndari, au încărcat grîul în căruță și duși au fost...

— Și ? zise un altul.

— Și ! exclamă celălalt. I-au prins dimineața... Ce le-o mai fi făcut, nu știu, adăugă el și apoi tăcu, lăsînd pe ceilalți să ghicească singuri ce li s-a mai putut întîmpla acelor inși după isprava lor.

XVIII

— Niculaie ce zice, nea Ilie ? întrebă unul cu un glas proaspăt crezînd că el e primul căruia i-a venit în cap ideea asta, să-l întrebe pe Moromete ce zice alde fi-său.

— Niculaie ? ! se miră Moromete. Niculaie zice că are în fața lui un sat vechi și vrea să facă din el unul nou. Cum, mă, Niculaie ? ! ! exclamă Moromete cu o nedumerire totală, amestecată cu o tristețe simulată sfîșietoare. Cum vreai tu să faci un sat nou ? ! ! repetă.

Aceste sentimente nu erau însă ale lui, ci închipuite, sau mai bine zis ale altora, la care el însă ajunsese prin gîndire, transformîndu-le în semne de întrebare, lucru care celorlalți le era

mai puţin la îndemînă. Dar o pîlpîire a privirii şi un geamăt ascuns şi rău acoperit care scăpa celor care nu-l cunoşteau le aduse aminte celor care îl cunoşteau că totul era acum la el adevărat şi că în dosul acestei gîndiri a lui cu ajutorul căreia se străduise mulţi ani să stea sus se zărea surpătură nouă : nu-şi gonise el, la peste şaizeci şi cinci de ani cîţi avea, femeia de-acasă ?

— Adică cum ai tu în faţă un sat vechi continuă Moromete parcă implorînd, de ce spui tu că e vechi ? ! Ce înseamnă asta vechi ? ! Noi avem loturile noastre cam de treizeci de ani, asta înseamnă la tine vechime ? Văzuşi tu că trecură sutele de ani peste noi şi lumea se schimbă şi numai noi rămaserăm în urmă la plugul de lemn ? Unde văzuşi tu sat vechi ? Că pe vremea lui tata se treiera grîul cu caii şi n-apucai eu să mă fac mare şi apăru batoza de treierat şi cînd erai tu copil veni şi tractorul şi secerătoarea şi toate uneltele agricole care tu te lauzi că le-ai adus tu. Alea care le-ai adus tu nu zic că nu sînt, dar sînt ale tale şi nu vreai să mi le vinzi mie, să ar eu cînd cred eu de cuviinţă, nu să te las pe tine să-mi ari prost de-mi iese bolovanul într-o parte să te pui zece inşi cu măciucile pe el şi tot nu-l spargi. Agricultură de-asta în combinaţie o fi ea bună cui nu-i place să muncească, dar nu pentru tine, fiindcă eu dacă văd că porumbul se îngălbeneşte sau grîul, din diferite pricini de neploaie, a ieşit prea rar, repede pun caii la ham, pun plugul în căruţă, mă duc la deal şi-l întorc, semăn din nou sau semăn ce ştiu eu că îmi iese, şi nu pierd nimic, dar cu tine pierd, fiindcă pînă stau eu la discuţie cu tine, pînă te conving că am dreptate — dacă te conving, fiindcă tu eşti mai deştept ca mine şi cum o să te laşi tu convins de unul mai prost —

în fine, pînă te mişti tu, a trecut vremea ! (dacă te mişti, dacă îţi convine să vii de la locul unde te afli pînă la terenul cu pricina, că te costă benzină şi carburant !). Că aţi înfiinţat ici colo colhozuri şi îndemnaţi lumea să facă peste tot, păi da' crezi că eu nu m-am dus şi n-am văzut ? Ce vreai dumneata ? Să nu mai am eu cai, să nu mai am eu pămînt, să nu mai am eu cu ce-mi creşte o oaie, o vacă, o pasăre sau un porc. De ce ? Ce vezi tu rău în asta ? Vreai să creşti tu la colhoz ? Păi niciodată n-o să ajungi tu să creşti atîtea oi, atîtea vaci şi atîtea păsări cîte cresc eu dacă mă laşi în pace să-mi văd liniştit de gospodăria mea. Poţi dumneata să creşti la ferma dumitale mii de vaci cîte avea satu-ăsta înainte de război ? Vita dacă nu e a ta, ce-ţi pasă ţie de ea, dacă moare, se îmbolnăveşte sau nu mai face viţel ? Şi atunci ce să mai vorbim să ne mai batem gura degeaba. Am fost la gospodăria ăstora din Recea, continuă Moromete cu acea intonaţie a celor care avînd mult timp înainte şi simţindu-se ascultaţi cu acel interes tăcut care exclude neplăcerea întreruperilor, fac largi paranteze de gîndire înconjurîndu-şi astfel ideile cu tot ceea ce experienţa lor sau a altora cunoaşte. Şi ce credeţi că am văzut ? Vite neîngrijite, nutreţ risipit, pui de găină care în loc să mănînce ce li se da, se învăţaseră cu carne şi se ciuguleau unii pe alţii pe spinare, aveau spinările pline de sînge, apucă-te şi bagă în oală o pasăre ca asta !

— Dar ce carne le dau ei ? De unde ? întrebă cineva.

— S-au apucat şi au omorît caii, răspunse Moromete mai departe. Cică „consumă mult“ şi atunci le-au dat cu paru' în cap, i-au belit şi carnea au tocat-o şi au dat-o la păsări. Sigur că consumă,

şi la mine consumă, dar eu nu ţin vita degeaba, ştiu ce să fac cu ea ca să-mi iasă în folos.

— Şi cu ce cară cînd au ceva de cărat ?

— Au mai păstrat ei, că nu i-au omorît pe toţi, dar „pe măsură ce ne industrializăm, aşa mi-au spus, o să-i dăm pe la fabricile de conserve, sau o să-i omorîm noi p-acilea şi să-i dăm la păsări“.

— Fie-al dracu care s-o înscrie cît o trăi în gospodăria colectivă, exclamă cineva cu un glas încărcat de o decizie fără întoarcere.

— Ei, şi zic eu, continuă Moromete cu o voce foarte potolită şi senină, ca şi cînd ar fi povestit lucruri nu cine ştie ce ieşite din comun, cum munciţi, cum faceţi împărţeala, cît vă iese... Iese bine, zice, muncim bine, şi atunci le-am spus şi eu : „ori munciţi ori nu munciţi, fără vite tot aţi rămas !“. Şi am plecat, n-am stat eu să mă pun cu ei la discuţie. Nu înţelege el ce-i spui, că omul de cînd e el om n-a trăit fără vită ! Pentru că dacă azi omori calul, mîine le omori şi pe-alelalte şi ai terminat socoteala, scapi de grijă ! A ! exclamă Moromete aducîndu-şi parcă aminte cu surprindere de un lucru pe care nu-l putea nicidecum trece cu vederea. Ai tu tractoare ca să-mi scutească mie calul de poveri, bucuros, pune-le în vînzare la prăvălie, cînd mă duc pe la Pălămida sau hai să nu zic chiar pe la Pălămida dar pe la Piteşti sau pe la Bucureşti, să le văd şi eu cît costă şi dacă nu sînt mai scumpe decît o pereche de cai buni sau de boi, dar ce zic eu o pereche, hai să zic două, să nu zici că compari calul cu maşina, eu cumpăr, domnule, că îmi convine, dar de cal tot nu mă lipsesc pentru că mie îmi trebuie calul, nu pot să mă mişc fără el, eu am treabă, degeaba îmi spui tu că dacă mă pui pe mine călare pe tractor şi pe orăşean în automobil, ai făcut so-

cialism. Că aşa mi-a spus Niculaie, că ăsta ar fi scopul... E unul Lenin, care le-a spus aşa, mai adăugă Moromete pronunţînd numele cum ai fi zis Călin. Foarte frumos, zic, şi dacă te însori şi chemi şi tu lumea la nuntă şi duminica după masă pleci cu mireasa în sat cum se obişnuieşte, cu lumea în căruţe şi cu flăcăii călare cu brazi, de unde iai cai, că n-o să te apuci să remorchezi căruţele cu tractorul fără să mai vorbim că n-o să-ţi aprobe nimeni de-acolo de la S.M.T. să-ţi dea ţie tractor să plimbi mireasa, şi în loc de cîntecul ălora cu vioara să se audă păcănitul motorului. Păi sigur, zice, parcă pe jos nu poţi s-o plimbi pe mireasă, o dor picioarele dacă iese pe jos. Păi bine, mă Niculaie zic, tu nu ştii ce e o mireasă, o mireasă e şi ea o singură dată mireasă în viaţa ei şi cît o trăi ea după aia o să tot meargă pe jos, dar în ziua aia fie c-o duci sau n-o mai duci la biserică, dar de la un cap la altul al satului trebuie s-o plimbi cu beteală şi cunună pe cap, cu muzică, cu rochie albă pînă jos, cu pantofi cu tocuri înalte şi cu flăcăi cu bradul pentru tine şi aşa mai departe, cum ştii şi tu că trebuie să faci. Face cine vrea, zice, cine nu vrea, nu face. Da, bine, zic, dar una e să nu vreai fiindcă n-ai posibilitatea materială momentală, şi atunci faci nunta mai tîrziu încolo, după un an sau doi, şi alta, să n-o faci fiindcă tu cai nu mai ai, căruţă nu mai ai... Şi ce parcă numai de nuntă e vorba ? Vreai de pildă să te duci pînă la Zîmbreasca să-ţi vezi o rudă, patru kilometri, şi te îmbraci şi tu cu haine de sus şi iai şi ceva, că n-o să te duci cu mîna goală. Ce-i faci ? Te duci la S.M.T. şi faci cerere să-ţi dea un tractorist să te ducă ? Şi cum să te ducă, încaleci pe motor, să-ţi ardă fundul, cum îi faci ? Dar ca să nu zic

eu de o rudă, sau altceva, trebuie să te duci la moară să-ți macini, că n-o să-ți dea de la gospodărie măcinat, îți dă cereale, grîu și porumb, ce-o să faci, iai sacul la spinare o dată pe săptămînă și te duci cu el așa ca un țigan? Te duci, zise, la președintele gospodăriei și închiriezi un atelaj. Mai întîi, zic, că dacă le-ați dat cu paru-n cap de unde să-ți dea ăla cai și căruță și în al doilea, admitem cazul că tot ați mai păstra cîțiva de sămînță și va să zică de unde eu pînă acum aveam căișorii mei acilea și făceam ce vream cu ei, să mă duc la ăla cu căciula în mînă și să mă rog de el, cam ăsta ar fi scopul. De ce, zice, să te rogi? E dreptul tău, e obligat să-ți dea. Păi uite de ce, zic, el fiind președinte o să vrea să-mi scot pălăria înaintea lui cînd îl văd și poate că eu n-am chef s-o scot, fiindcă de pildă cînd a ajuns odată primar Stan Ciocea, alde nean-tău Matei a spus așa, bă, eu ăstuia nu-i dau bună ziua, nu-l consider din punctul meu de vedere că merită să stea în fruntea satului și cînd trecea pe lîngă el întorcea capul în altă parte și alde Stan Ciocea ce putea să-i facă? Nimic nu putea, că n-avea nevoie să se ducă la el și să-i ceară ceva. Dar ăsta are și vreai nu vreai trebuie să-ți scoți pălăria, fiindcă dacă nu ți-o scoți el nu zice nimic, că nu e prost, știe și el că e obligat, dar cînd te duci să-i ceri cum ziceai o căruță cu cai, parcă el o să-ți spună nu vreau? O să spună că sînt la brigăzi și cu nespus regret nu poate să te servească... Și atunci n-ai de ales decît două soluții, una mai bună decît alta, ori îți iai picioarele la spinare și te duci așa la Zîmbreasca sau la moară cu sacul, mai rău decît săracul cel mai sărac din satu-ăsta care zici tu că e vechi, sau să-ți rînjești fasolele la tovarășul președinte și să te rogi, hai bă tovarășe președinte, că de-aici încolo o să te laud la toți că om ca tine nu s-a mai văzut și te propun președinte pe viață. De, dar atunci trebuie să recunoști și tu că dacă ar fi să zicem așa două sate care să trăiască unul așa vechi cum spui tu că e, și altul nou, cum vreai tu să-l faci, să considerăm ca atare două comune cam egale între ele, Siliștea și Balaci. Și să treacă, să zicem, cît să zicem? Cît ai tu nevoie să-ți omori toți caii și să te dezvolți? Zece ani ți-ajunge? Nu-mi ajunge, dar să zicem. Ei, să zicem douăzeci și după douăzeci de ani adună aste două sate aici pe izlaz și întreabă-i pe-ăștia vechi din Siliște: mă, voi vreți să schimbați cu ăștia noi din Balaci? Să treceți voi în locul lor și ei în locul vostru? Ai să vezi că nici unul din Siliștea n-o să vrea. Dar cînd o să-i întrebi pe-ăia din Balaci să vezi cum te pomenești cu ei grămadă că vor toți.

Moromete tăcu, își plecă fruntea și deși toți se uitau la el așteptînd, tăcerea lui se prelungi și el nu mai zise nimic.

— Ei, și Niculaie ce-a mai zis nea Ilie? exclamă cineva neobservînd că Moromete se posomorîse și avea acea înfățișare elocventă a celui care își dă seama că argumentele lui nu se lipesc de nimic și că în ciuda lor lucrurile despre care spune el că ar trebui să nu se întîmple, se vor întîmpla totuși orice ai face.

Arăta foarte tăcut și însingurat, deși toți stăteau în jurul său liniștiți și nu erau puțini și prin tăcerea lor confirmau că gîndesc ca și el; pînă și Nae Cismaru uitase să-l contrazică. Era limpede că nu era vorba aici de soarta cailor, plimbarea unei mirese sau drumul nu știu cui pînă la o rudă din Zîmbreasca.

— Ce-a zis, nea Ilie, Niculaie ? Ce-a răspuns el cînd i-ai spus așa ? repetă același și atunci Moromete ridică privirea cu o secundă de uimire și neînțelegere.

Asta putea fi un semn că fie că fusese smuls dintr-o adîncă tăcere în care omul nici măcar nu mai gîndea, ca un refuz de a mai considera lucrurile despre care vorbise în ordinea în care gîndirea oamenilor ar mai putea interveni cu ceva, fiind deci vorba de lucruri străine gîndirii lor normale, fie că tot ceea ce povestise el nu se petrecuse decît în mintea lui și că în această discuție fiul său fusese absent ca prezență fizică.

— Niculaie, răspunse el apoi, și în clipa următoare își trase adînc răsuflarea și oftă copleșit de astă dată nu de o tristețe a altora, la care ar fi ajuns prin înțelegere, cum făcuse impresia la început, ci de o tristețe a lui proprie, mai mică, mai puțin sfîșietoare, dar mai neagră, mai singuratică, mai dureroasă. Niculaie e un copil, zise, și el nu știe ce știm noi. El nu știe că binele n-a dispărut niciodată din omenire. Binele, domnule, reluă Moromete de astă dată cu o voce schimbată în care simțirea lui proprie fusese reprimată și răzbătea iarăși plăcerea lui pură pentru cuvinte, binele n-a dispărut niciodată din omenire, repetă el stîrnind o înghesuită uimire pe chipurile tuturor. Dă-mi, mă, Nae, o țigare, că îl terminai pe-al meu, se adresă apoi lui Nae Cismaru și Nae Cismaru îi dădu și Moromete nu se uită la nimeni tot timpul cît o răsuci, o lipi și o aprinse învăluindu-se în rotogoale de fum.

— Adică cum, nea Ilie, zise Cîrstache foarte îndoit.

Se vedea că nu înțelegea nici el, nici alții : adică ce vrea să spună Moromete, că a fost bine totdeauna ? Cum putea să susțină o asemenea idee ?

— Aici n-ai dreptate, zise și un altul la fel de îndoit, cu mult regret că fusese alături de el pînă aici, și că aici Moromete nimerise aiurea. Cum poți să spui că a fost bine în omenire...

— Da, ascultați-mă pe mine aici, așa e cum vă spun eu, reluă Moromete cu tărie, binele n-a dispărut niciodată din omenire. Dar, zise el cu un gest care înhăța parcă din aer adevărul care avea să urmeze, n-a fost pentru toți !

Ei, așa da ! Tocmai, se mirau și ei cum ar fi putut el să spună că... Unii își descleștară fălcile nerase și rînjiră cu o lumină intensă sticlindu-le în priviri, uitînd parcă în clipa aceea tot ceea ce li se înfățișase ca nesigur, încețoșat și de rea prevestire în ceea ce spusese și mai ales în felul cum spusese mai înainte Moromete că va fi viața lor în viitor.

— N-a fost pentru toți, reluă el, dar de dispărut n-a dispărut niciodată și aici nu trebuie să vii tu și să strici și binele ăla care a fost, pe motivul că faci ceva nou. Începe de colea de la capul unde e rău, nu de la capul unde e bine, dacă zici că ăsta ar fi scopul. Înțeleg să vii să-mi mai dai, nu să-mi iai. Eu nu zic să-mi dai, că nu sînt nebun să-ți cer dacă nici tu n-ai de unde, dar măcar nu-mi lua. Dacă tu zici că ai în față un sat vechi și vreai să faci unul nou, de ce...

Se opri însă brusc și făcu un gest de neputință de a înțelege ; se întorcea de unde plecase și luînd-o de la cap, ar fi întîlnit mereu același obstacol : de ce se întîmpla ceea ce se întîmpla și mai ales cum se putea ști dacă tot ceea ce avea să se întîmple în viitor avea să se întîmple

orice-ai face ? Oare asta să fie schimbarea veşnică a lumii pe care cît eşti tînăr n-o simţi, deşi poate că alţii bătrîni cînd tu nu ştiai nimic au suferit ca şi tine acum ? Aşa să fie oare ?

— Mă, mult nu mai avem de trăit, zise el deodată, uitînd că printre cei care stăteau într-o rînă în jurul lui erau şi tineri, cine ştie, o fi bine aşa cum zice Niculaie al meu. Cine o trăi o să vadă. Fiindcă el aşa zice, că nu e aşa cum credem noi, continuă Moromete. Se face un sat nou şi se distruge ăla vechi, fără să te mai întrebe nimeni dacă ăsta nou e mai bun sau mai rău ca ăla vechi, îl face şi s-a terminat şi n-ai unde să te mai întorci, trebuie să te aranjezi cu ce e. Şi cum, mă, Niculaie, zic, o să ne forţeze ? Aşi, zice, de unde, o să fie prin liberul consimţămînt. Aşa, că, încheie Moromete cu nepăsare, asta e ! Cine o mai apuca şi timpurile alea !

Asta putea să însemne că toate neliniştile lui priveau doar un viitor la care el nu va mai lua parte şi că măcar atît cît mai avea el de trăit avea să fie scutit să verifice dacă ceea ce spunea Niculaie al lui avea să se întîmple sau nu. Dar se vedea că nici de asta nu era sigur. Şi de astă dată tăcu de tot, cu o expresie atît de înţepenită de protest încît era lesne de închipuit că nu mai vroia să vorbească nu pentru că nu mai avea ce spune, ci dimpotrivă, că avea prea multe de spus dar nu vroia să greşească dînd drumul unor gînduri nelimpezite sau colorate de o îngrijorare sau o temere care să nu fie şi ale altora.

În depărtare, în trei direcţii care reunite ar fi putut înscrie pe aria cea mare un uriaş triunghi, se vedeau cele trei batoze treierînd neîncetat. Treierişul nu se oprea, totul părea paşnic şi liniştit sub bolta întinsă pe care o făcea cerul deasupra

cîmpiei. Printre şirile de snopi se vedeau oamenii mici în căruţe cu pătuluri înalte, reduşi la albeaţa cămăşii sau la punctul negru al pălăriei lor. Caii de asemenea păreau mici între aceste depărtări şi numai cîmpia era mare, fără limită acum cînd căldura unui soare care parcă nu mai vroia să alunece spre apus, topea zările şi ştergea contururile orizontului. Şi pe această întindere a şesului înceţoşată de lumină şi căldură, se văzu deodată un om alergînd dinspre pădurea Cotigeoaia şi strigînd...

XIX

De peste tot de unde stăteau astfel întinşi sau împrăştiaţi pe la şirele lor toţi îl zăriră pe acest om şi se ridicară rînd pe rînd în picioare ; ce era cu ăla de alerga aşa şi urla ? Luase cumva foc aria de la Cotigeoaia ? Sau nimerise vreunul în batoză şi pe ăsta îl apucase groaza şi alerga să spună şi aici, cu speranţa smintită că asta mai putea folosi la ceva ? Oricum goana lui alarmă pe paznicii, funcţionarii şi activiştii celor trei batoze şi cîţiva îi şi ieşiră înainte şi îl opriră, dar în urma lor se şi strînsese un număr mare de bărbaţi şi femei în special cei care treieraseră şi aşteptau cu grîul pe arie. Doi activişti vrură să-l ia foarte energic pe om deoparte cu intenţia vădită să afle ei cei dintîi despre ce e vorba şi să-şi dea astfel seama dacă nu cumva trebuia oprit imediat insul să vorbească, ceea ce şi reuşiră timp de cîteva minute ducîndu-l hotărîţi mai încolo, dar aproape în acelaşi timp apăru un altul venind tot

în goană dinspre Cotigeoaia şi fu numaidecît înconjurat de oameni :

— Ce e mă, ce s-a întîmplat ? răcni cineva.

— La Cotigeoaia, ţîşni deodată glasul acestuia. Bilă a sărit la Nae Marinescu şi i-a dat cu goga în cap şi atunci oamenii l-au pus jos. Şi Mantaroşie s-a dus la miliţie... Vine miliţia, strigă el cu ochii într-o clipă măriţi cît cepele şi îşi făcu loc şi o luă întins spre centrul ariei cu paşi şi înfăţişare a vestitor anunţînd o năvală sau un revărsat de ape. Toţi de la Cotigeoaia încarcă grîul în căruţe şi îl duc acasă.

Cei doi activişti îl lăsară pe cel dintîi şi se luară după acest al doilea cu ochii lui măriţi care mergea ca un orb drept spre un grup mai mare de oameni care îl aşteptau cu picioarele ciudat înţepenite în pămînt, gata parcă fiecare s-o ia în mai multe direcţii contrarii, atît erau de împrăştiaţi, încordaţi, neîncrezători şi în acelaşi timp sorbind cu priviri nesăţioase vorbele aceluia.

— Să sară el cu goga... I-a spart capul... L-au pus jos şi l-au strîns de gît...

— L-au omorît, mă ? se înfricoşă unul cu un glas înalt.

— Nu l-au omorît, c-a scăpat. A fugit să cheme miliţia. Toţi încarcă grîul şi îl duc acasă...

Zadarnic încercau cei doi activişti să împrăştie pe cineva, erau gata împrăştiaţi toţi, erau cîte zece metri distanţă între fiecare, dar erau adunaţi totuşi în felul acesta pe o întindere enormă şi puteai trece printre ei în linie dreaptă fără să te loveşti de vreunul. Cel dintîi se potolise, nu se ştie ce-i spuseseră cei doi activişti, se cam posomorîse şi nu prea mai vroia să vorbească. Cu toate acestea înspre el şi nu spre cel de-al doilea se îndreptară cei mai bătrîni şi mai stăpîniţi, ca

şi cînd nu le-ar fi plăcut deloc sau n-ar fi înţeles nimic din strigătele celui din urmă.

— Spune, mă, ce s-a întîmplat ?

— Au trecut pe-acolo Isosică şi Plotoagă, începu omul să povestească, nu ştiu ce le-a spus ei lui alde Bilă şi Mantaroşie... În tot cazul, reflectă omul încercînd el însuşi să înţeleagă pe măsură ce relata faptele, dîndu-şi după cît se pare seama chiar atunci că totul a început de fapt de aici, din momentul trecerii acestora doi pe la aria unde se aflau Bilă şi Mantaroşie. Ce le-o fi spus ei n-a auzit nimeni, dar de spus le-a spus... În tot cazul nu ştiu ce i-au pus ei în vedere lui Bilă, că n-a auzit nimeni, ordine de-ale lor, că cine a stat să le asculte, s-au tras aşa mai într-o parte şi se uitau cam urît la Bilă. Ilie Neaţă zice că se uitau urît şi la Mantaroşie, dar mai mult se uitau la Bilă. Şi pe urmă au plecat. Al lui Ilie Nica spune că s-au dus pe urmă în sat, nu i-a mai văzut nimeni pe alde Plotoagă şi Isosică. Erea la batoză Nae Marinescu, treiera şi îşi punea grîul pe jos, făcuse aşa o grămadă cam mare, avea grîu alde Nae. Şi vine Bilă şi se apropie de el şi de unde pînă atunci nu zisese nimic, îşi dă pălăria aşa pe ceafă cu goga şi-i spune lui Nae Marinescu că începînd cu el nu se mai admite descărcarea grîului din căruţe şi că Nae Marinescu să se facă el cap de convoi. Nae Marinescu n-a vrut să se ia cu el, nici nu-i răspundea, îşi vedea de treabă, descărca grîul şi Bilă îi spune lui Mantaroşie să se uite pe tabel şi să vadă cîte cote are de dat domnul Nae Marinescu. Avea cam multe, arase cu S.M.T-ul, dar grîu cu neghină n-avea, dar avea cotele-astea, S.M.T.-ul şi cît îi revenea... Şi mai avea şi două căruţe pline de snopi netreierate, stăteau să le vie rîndul, că nu terminase, grîu

mult, ce mai încoace și încolo. Și Bilă îi spune că după ce că cu atîta grîu nu e trecut la chiaburi, nici cotele nu vrea să le dea ? Imediat să devină cap de coloană. Și atunci Nae Marinescu i-a spus : „Du-te, măi Bilă, şi vezi dacă nu sînt pitit pe după grămezile alea de paie, nu sta aci pe capul meu, tu nu vezi că n-am terminat ?". Asta a fost, și Bilă odată a început să urle. Parcă nu era în firea lui, urla ca un zăltat, nici nu-l mai cunoşteai ; alde Gheorghe Paţac spune că era beat... S-au adunat toţi ai lui Nae Marinescu, s-a oprit treieratul și Bilă urla mereu că imediat să se formeze coloana că dacă nu, o să vedem noi pe mama dracului dacă nu ne satură el pe noi să mai punem grîul pe jos. Ai lui Marinescu s-au apropiat de el şi Nae i-a zis şi i-a făcut şi semn cu mîna spre sat : „Du-te, mă, Bilă cu *arlusul* tău şi lasă-ne pe noi în pace, ce cauţi tu aici, tu ţii legătura cu Uniunea Sovietică, du-te acolo și nu mai face umbră p-acilea". „Domnilor, a urlat atunci Bilă la noi cu gura de i se vedea şi omuşorul din gît, aţi auzit domnilor ce a zis acest spion anticomunist luînd în derîdere lagărul. Eşti arestat, te arestez în numele comitetului executiv". Și s-a repezit în el, a ridicat goga şi i-a dat lui Nae Marinescu una în cap. Nae Marinescu a căzut jos plin de sînge şi atunci ai lui au sărit toţi şi au pus mîna pe Bilă. Erau să-l strîngă de beregăţi, se făcuse vînăt, dacă nu săreau alţii să-l scape îl omorau. Și au fugit pîndarii şi s-au dus la miliţie. Cînd au văzut unii că pîndarii fug, au început să încarce grîul în căruțe şi s-o ia la goană cu el spre case. Toată lumea încarcă ! încheie omul cu o voce parcă deznădăjduită şi începu să strige pe cineva : Gheorghe, bă, Gheorghe, vino mă dracu încoace, că pe tine te caut. Pune grîul în căruţă şi du-l acasă.

— Nu se mai dă cote ? întrebă nedumerit acel Gheorghe.

— Vedem noi mai pe urmă. Cît vreai să-l ţii aci ? Vreai să vie o ploaie peste noi să stai pe urmă să-l întinzi la soare să se usuce ?...

În clipa aceea se auziră dinspre pădurea Cotigeoaia ţipete ascuţite şi prelungi de femei parcă scoase din minţi, iar imediat după aceea două împuşcături de armă, una după alta, amplificate de ecoul pădurii. Un fior trecu cu repeziciunea unui circuit secret prin toată aria şi oamenii o luară la fugă în toate părţile prin preajma batozelor. Se auzeau ordine scurte, încordate. La căruţă. Fuga şi înhamă caii. Aşterneţi cerga ! Aduceţi sacii. Spune-i mă-ti să măture în odaie. Puneţi o parte în pod, o parte pitiţi-l în pătul...

— Tovarăşi, strigau cei doi activişti trecînd de la unul la altul fără să-şi piardă calmul. Nu încălcaţi dispoziţiile, nimeni n-o să fie scutit de cotele datorate, tovarăşi, avem tabele şi să nu credeţi că o să plătească alţii S.M.T.-ul pentru dumneavoastră. Degeaba îl duceţi acasă, moara are ordin să nu macine la nimeni fără chitanţă de predare, înţelegeţi omeneşte.

Păreau să înţeleagă, dar continuau să încarce cu o grabă liniştită, ca şi cînd tocmai asta li se cerea să facă. În acest timp, dinspre Cotigeoaia se mai auziră o dată ţipete de femei şi urmă iarăşi trosnetul amplificat de pădure a două împuşcături. Nu se ştia ce se petrece acolo, dar nici nu păreau prea curioşi să afle şi după cîtva timp se şi află, dar asta nu modifică absolut cu nimic activitatea febrilă de pe arie, încărcatul grîului şi dusul lui acasă. Bilă, povesti cineva, se întorsese cu şeful postului de miliţie, tovarăşul plutonier Moise Ion şi vruseseră să-l aresteze pe alde Nae Marinescu.

Săriseră însă mai ales femeile, ţipînd şi şeful trăsese în aer să le împrăştie, dar fără să reuşească. Acuma cică a plecat şi Moise de-acolo şi au plecat şi toţi care mai erau de pe la sfat şi raion. Nu mai e nimeni pe arie, dar de treierat se treieră înainte fără ei.

Nae Cismaru nu treierase, n-avea ce duce acasă, dar îi străluceau ochii în cap şi îi îndemna pe alţii :

— Hei mă, hai pe ei, hai să-i dăm jos de la primărie, să scăpăm de ei !

El credea că acum toată situaţia era în joc, îl apucase şi nu mai contenea :

— Hai bă, hai Ilie, hai să ne strîngem toţi şi să ne ducem grămadă peste ei, peste Isosică şi toţi ăştia.

— Mă Nae, potoleşte-te mă, îi spuse Moromete îngrijorat. Stai jos aici şi fii om cu scaun la cap...

Trioarele fuseseră părăsite pe-acolo pe unde fuseseră aduse şi cei care îşi dădeau grîul lor cu neghină la ele încărcau totul în saci, care cu mertiţele, care cu pălăriile, iar alţii pur şi simplu cu braţele, puneau gura sacului jos la baza grămezii de grîu, ţineau cu dinţii de baiere şi cu amîndouă palmele, cu coate cu tot, cu mişcări adînci şi repezi trăgeau grîul în el cu o veche pricepere... Tot aşa făceau ei şi în alte dăţi, cu alte treburi, cu aceeaşi pricepere şi grabă cînd venea o ploaie şi ceva trebuia cules de pe cîmp, sau ceva trebuia strîns şi pus la adăpost sau învelit şi apărat de un vînt neaşteptat... Sau şi mai demult bunicii străbunicilor lor, cînd în zare apăreau caii armatei duşmanului, cu nevoia veşnică a tuturor năvălitorilor de aceleaşi cereale, acelaşi nutreţ şi aceeaşi nevoie de tot ceea ce în general numai la ei se găsea

în cele din urmă mai lesne, vite de tăiat, păsări şi alimente de jefuit...

— Hai, mă ! Hai, mă ! se auzea din cînd în cînd glasul lui Nae Cismaru îndemnînd. Puneţi mîna pe ei, care sînt comunişti ! Arătaţi-i cu degetul fraţilor, să se înveţe minte ! Uite-o pe Ciulca lui Isosică.

Într-adevăr Ciulca era pe-acolo, stătea răzimată de o căruţă şi mînca liniştită seminţe cu fruntea puţin plecată. Se uita însă cu atenţie peste tot pe arie şi la auzul glasului lui Nae Cismaru nu se feri şi nu se sperie cîtuşi de puţin.

— Ce e nea Nae ? zise ea cu un glas neaşteptat de ascuţit şi de calm, totuşi paşnic, mai mult curioasă, s-ar fi zis, să ştie cu adevărat ce vrea omul de la ea.

— Nu mi-a spus mie Vasile al lui Troscot, strigă Nae Cismaru.

— Ei, ce ţi-a spus ?

— Că venea într-o zi de la gară cu căruţa şi te-a luat şi pe tine şi tu pe drum l-ai oprit să mai ia doi !

— Şi ce dacă l-am oprit ?

De furie că nevasta lui Isosică nu se speria deloc Nae Cismaru îşi ieşi din pepeni şi începu să-i imite glasul ei muieresc încercînd să sugereze cît era ea de obraznică şi cum trebuia acum s-o înveţe minte :

— A început ea să dea ordine în sat, n-ajungea că a luat-o ăla în căruţă. „Oprieştie, zice, să se urcie şi tovarăşii“, se maimuţări el.

— Ei, că n-am zis, răspunse Ciulca imitînd imediat felul cum o imita el, dar Nae Cismaru se şi stropşi la ea :

— Vezi, să nu-ţi dau eu acuma vreo două !

Şi Ciulca nu mai răspunse, îşi văzu de seminţe.

XX

În sat însă în acest timp domnea, încremenită, căldura, care din pricina salcîmilor nu se ridica decît seara tîrziu, după căderea asfințitului. Căruțele nu coborau în acest an pe uliți încărcate cu grîu și tăcerea curților expunea parcă satul cercetării unui uriaș ochi străin, avid de minți omenești... Salcîmii stăteau înalți cu frunzele adormite. Bătăturile zăceau albe sub lumina soarelui. Pe drum nu trecea nimeni. Gardurile negre dinspre grădini stăteau în picioare, cu poarta jumătate deschisă prin care trecuse sau venise cineva. Pe după ele se zăreau șiri vechi de paie în care se vedea înfiptă cîte-o furcă. Părea o dupăamiază întoarsă de demult, din adîncurile veșniciei și oprită în vizită la după-amiaza cea reală și prezentă, care, intimidată, tăcea împreună cu zidurile caselor, cu vîrfurile înalte ale salcîmilor și cu țărîna bătăturilor plină de urme de tălpi omenești, de labe de gîște și de copite mici de oi.

În această tăcere apăru pe după colțul unei case, din spate, o femeie cu pași șovăielnici. Avea și în priviri o expresie de nedumerire și spaimă rătăcită, dar liniștită și parcă resemnată la adăpostul neputinței de a înțelege. Nedumerirea cobora și în mișcări : „Știu și eu ce să mai fac, încotro să mai merg ? !“, parcă spunea. La colțul din față al casei se opri cîteva clipe, apoi urcă prispa și se apropie de geamul deschis. Se uită înlăuntru. Pe pat dormea o femeie. Avea părul desfăcut și brațele și picioarele în dezordine. O expresie de buimăceală parcă definitivă se așternuse și pe chipul ei ca și cînd apăsarea vieții interioare care o stăpînea în aceste clipe de odihnă adîncă n-avea s-o mai părăsească niciodată. Femeia de lîngă geam apucă cu mîinile de cercevele și șopti cu un glas înghesuit de o mare neliniște :

— Joițo !

Nici un răspuns. După cîteva clipe de tăcere femeia repetă chemarea. Brusc femeia care dormea se trezi, se ridică în capul oaselor și cu gesturi reflexe își acoperi picioarele și își drese părul. Ea primi aproape nealterată neliniștea cu care cealaltă o trezise din somn și răspunse :

— Ce este, Dido ?

— Joițo, ia vin' încoace !

Femeia se dădu jos din pat, ieși din odaie, apăru pe prispă, se apropie și repetă în șoaptă :

— Ce e, Dido ?

— Vin' încoace.

Se dădură jos de pe prispă și o luară amîndouă pe după colțul casei. Mergeau puțin aplecate, desculțe, cu fustele mari, înfoiate, două rotunzimi parcă ireale, cu mersul lor lipsit de grabă, indecis, parcă comandat. Se opriră în spatele casei. Vizitatoarea arătă cu jumătate de gest curtea vecină care zăcea la fel de tăcută în lumina grea a zilei, cu aceleași geamuri ale odăii deschise spre prispă și șopti :

— Joițo, nu e nimeni la mine acasă.

— Ei, murmură cealaltă.

— Tudor e la arie cu băiatu-ăla...

— Ei !

— Nu auzi ?

— Ce ?

— Mașina mea coase singură. O auzi ?

Femeia își ascuți urechea și ascultînd, expresia chipului ei se schimbă treptat și, pe măsură ce clipele treceau, această expresie semăna tot mai mult cu aceea pe care femeia o avusese mai înainte în timp ce dormea și care, trezindu-se, dispăruse.

— Aud, şopti ea după cîtva timp. Dido, o fi cineva înăuntru !

— Nu e nimeni, e odaia goală.

Rămaseră amîndouă tăcute, absorbite, ascultînd. Din salcîmul de alături zbură o vrabie şi în urma ei, legănîndu-se, o frunză pluti lent spre pămînt. Printre scaieţii care umpleau locul din spatele casei apăru o cloşcă cu puii împrăştiaţi şi rătăciţi, cîrîind nervoasă, singuratică şi nemulţumită. Văzînd cele două femei se opri o clipă cu un picior în aer, cîrîi neliniştită de tăcerea şi nemişcarea lor, apoi puse piciorul jos şi trecu mai departe. Deodată, din depărtare, parcă din cer, răcni o voce cumplită aruncînd torente de înjurături, imprecaţii şi ameninţări :

— ...Unde paştele mă-ti eşti, fă ? Vino încoace şi urcă-te în căruţă să mergem la arie, că toată lumea fuge cu grîul... fă, surdo, tu n-auzi să ieşi încoace şi să mă ajuţi să dau sacii ăştia jos şi să te urci şi tu ? Să fie ea a dracului de muiere, dacă dă căldura peste ea de nu se culcă şi doarme pînă se scufundă cinci stînjeni în pămînt, cu pat cu tot. Ho ! firaţi şi voi ai dracului, ho, că nu e timp acum de deshămat...

În primele clipe cele două femei ascultară aproape liniştite această voce, apoi pe chipul celei dintîi apăru o nouă expresie de spaimă :

— Gheorghe al tău ! şopti ea, aoleo, du-te !

Omul porni însă cu măsură din curte, doar atît că nu se mai întoarse să se uite dacă muierea se urcase sau nu în căruţă (se urcase) şi lăsă şi poarta închisă, încolo ţinea caii la un trap obişnuit. Numai cînd ajunse în matca satului şi văzu pe alţii coborînd după ce schimbă cu ei cîteva cuvinte biciui năprasnic spinările înăduşite ale cailor şi o

luă la goană. Era înalt ca un pom şi sta nemişcat şi ameninţător în picioare şi astfel năvăli pe arie şi trase lîngă o grămadă mare de grîu care lucea ca mierea în bătaia soarelui :

— Isosică şi Plotoagă sînt la sfat, au dat telefon la raion să le vie miliţieni, strigă el sărind jos.

Nu se putea şti întrucît vestea aceasta avea în ea ceva neaşteptat, dar felul cum omul o rosti şi mai ales felul cum din goana căruţii răsucise caii împrejurul grămezii cu grîu cu o mînă de fier, făcînd animalele să frîneze din cele patru picioare gata să se prăbuşească mai degrabă unul peste altul decît să mai înainteze un singur pas, arăta că asta era clipa hotărîtoare şi că alţii acţionau ca s-o cîştige, Isosică şi Plotoagă, în timp ce ei, cei de-aci, nu se mişcau, şi aveau să-şi merite pe deplin soarta care li se pregătea.

— Nu v-am spus eu, răcni atunci şi Nae Cismaru. Nu v-am spus eu, vouă, bă ! repetă el şi abia acum se petrecu cu el o schimbare : nu mai era întărîtat, ca şi cînd lumea pe care el o văzuse pînă atunci cu ochii tuturor se răsturnase brusc înainte ca ea să se răstoarne şi în realitate şi el începea acum să se poarte liniştit în ea cum se purtase liniştit şi în cealaltă : Hai peste ei, zise el, să-i dăm jos, să nu mai găsească pe nimeni cînd or veni. Să ne găsească pe noi. Hai Ilie, ce mai stai ? Hai Cîrstache !

Şi îşi drese pălăria pe cap, îşi trase cămaşa pe sub brîul roşu încins cu o curea neagră, puse mîna pe-o furcă şi cu ea pe umeri o luă la goană spre sat alergînd ca un om tînăr chemat undeva de o mare primejdie, moartea tatălui, a copilului, sau focul care i-ar fi aprins casa ; i se vedea fundul zbătîndu-i cămaşa la spate şi călcîile ridicate în aer, şi nici urmă de şovăială care să fi înmuiat

acest trup copt ; se putea presupune că e condus de o minte la fel de coaptă şi putuse să aibă timp, după prima sută de paşi, să-i şoptească să-şi încetinească goana. Dar în ciuda distanţei care de la sine dă celui din urmă iluzia că un om fuge din ce în ce mai încet, Nae Cismaru se vedea, dimpotrivă, fugind din ce în ce mai tare şi atunci, numai decît se luară după el şi alţii, ţişnind fie cu furcile, ca şi el, fie cu mîinile goale. Tot atunci dădură peste paznici noi căruţe încărcate cu grîu, o luară însă peste cîmp. Se duceau în sat, dar pe drumuri ocolite, altele decît cele care se vedeau cu ochii pornind de pe arii. Cu privirea iscoditoare un funcţionar raional, cu tabelul în mînă, se consulta cu Dănălache şi Geacă întrebîndu-i în şoaptă cine sînt cei care fugeau cu căruţele şi cine era cel care o luase la goană spre sat. Dănălache le spunea numele şi funcţionarul făcea un semn în dreptul lor, un unghi ascuţit cu vîrful în jos. În dreptul lui Nae Cismaru făcu o cruce în formă de x.

— Ce-i facem ? întrebă unul din activişti. Să oprim treieratul ?

— De ce, se miră funcţionarul raional, grîul trebuie treierat, vedem noi cum decurge cu cei care au încălcat dispoziţiile.

Vorbise ca şi cînd numărul celor care le încălcaseră era neînsemnat, în timp ce grosul celorlalţi stăteau cuminţi pe arie şi le respectau. Geacă şi Dănălache însă se uitau tot mai des spre marginea satului urmărindu-i cu ochi neliniştiţi pe cei care se luaseră după Nae Cismaru şi fugeau spre sfat. Isosică şi Plotoagă erau acolo, dar unde pierise Niculaie al lui Moromete ? Sau era şi el cu ei ? Şi aici de ce nu venea nimeni, îi lăsaseră pe ei, pe paznici, pe Geacă şi Dănălache cu ăştia de la raion, care nu ştiau nici ei ce să facă !?...

Tocmai cînd grupul celor care se topeau în zare spre sat era gata să coboare şi să nu se mai vadă, se auziră dinspre partea aceea împuşcături şi toţi cei care plecaseră să-i dea jos pe Isosică şi Plotoagă, în frunte cu Nae Cismaru, fură văzuţi gonind ca nişte nebuni înapoi, scoţînd strigăte răguşite de spaimă şi căzînd pe izlaz ca şi cînd i-ar fi nimerit gloanţele şi i-ar fi omorît. Dar se sculau repede de pe unde cădeau şi îşi continuau goana. În urma lor se zări curînd pe fondul negru al salcîmilor de pe coama dealului siluetele a patru, cinci sau şase miliţieni cu puştile în mînă urcînd potecile şi trăgînd salve. Îi urmăreau foarte energic şi se apropiau de arie în formaţie de luptă, răsfiraţi şi împuşcînd la comandă. Cîteva gloanţe piuiră şi sfîrîiră prin aer pînă aproape de batoza unde se aflau Geacă şi Dănălache care se speriară aşa de tare că se dădură repede pe după putinile cu apă. Nu mai era nici o îndoială, se trăgea fără şovăire şi o nouă salvă făcu să piuie din nou gloanţele la mare înălţime pe deasupra ariei. Geacă începu să se bîlbîie adresîndu-se lui Dănălache :

— Ce-ar fi să ne băgăm în putini ? Glonţul se stinge dacă dă de apă.

— Se stinge el, zise Dănălache laconic, dar tot te găureşte.

— Ai dreptate, zise Geacă, murim şi înecaţi şi împuşcaţi.

Şi se uită pe după putină. Miliţienii se opriseră, lăsaseră puştile în jos şi se întorceau acum îndărăt, mergînd agale. Se duceau la umbră, sub salcîmi... Nu omorîseră pe nimeni, dar nu părea să le ardă de glumă. Nae Cismaru şi toţi care năvăliseră îndărăt pieriră repede printre şiri şi instigatorului i se auzi glasul înspăimîntat :

— Bă, Moromete, unde ești, mă ? Ai văzut, mă ! Ne împușcă, mă ! Ne împușcă cu pușca mă, ce-i mai facem noi acuma ?!

— Ce-o să pățești tu acuma, măi Nae, se auzi atunci glasul liniștit al lui Moromete, o să fie vai de curul tău !

— Al meu, mă ! ? De ce ? Da' ce-am făcut ? ! se auzi vocea din ce în ce mai neliniștită a celuilalt. Și continuă : M-am dus și eu acolo să văd ce e ! Ce, n-am voie să mă duc ? Nici n-am ajuns, m-am dus pînă colea și am dat de ei, stăteau culcați pe burtă la umbră cu puștile în mînă. Nu le-am făcut nimic, ce, de ce zici tu că...

Dar nu mai primi nici un răspuns din partea prietenului său, sau dacă îl primi nu-l mai auzi nimeni... Cîțiva mai reușiră s-o ia anapoda peste cîmp cu căruțile pline, dar cei care mai încercară după aceștia fură opriți hotărît de vocea îndepărtată a unuia din milițieni, care tăindu-le drumul din timp le strigă foarte prietenos, dar cu pușca în mînă, să se întoarcă înapoi. Doar atît : înapoi pe arie.

XXI

Niculaie era în acest timp la sfat cu Isosfică și Plotoagă. Dar înainte de a se fi întîlnit cu aceștia în biroul lui Zdroncan, după convorbirea lui cu acel State și după a doua convorbire cu primul secretar al comitetului de partid raional părăsise clădirea și o luase grăbit spre moară.

— Mă duc să vorbesc cu Fîntînă și să mobilizăm toate forțele organizației, îi spusese el lui Zdroncan

înainte de a ieși. De ce stă el deoparte și nu ne ajută ? Așa că dacă mă caută cineva, sau e nevoie de ceva, sînt acolo, să trimiți repede un om să mă cheme.

Fîntînă era la postul lui, stătea afară printre oameni și căruțe, i se vedeau de departe părul și barba albite de pospai, ai fi zis că era preotul satului care venise și el să macine un sac ca orice om. Prin ușa deschisă a morii se zăreau cei care erau la rînd și printre ei un tinerel blond, nepotul după nevastă al lipoveanului, ajutorul de cantaragiu al lui Mantaroșie, post solicitat de Plotoagă pentru frati-său, deși acest post nici nu exista în realitate, nu era adică plătit de către direcția raională a morăritului și fusese de fapt născocit de Fîntînă, să-l poată supraveghea îndeaproape pe Mantaroșie. Asta pe de o parte. Pe de altă parte însă era adevărat că înainte, la primărie, funcția de secretar, de pildă, putea fi ocupată și în urma unei ucenicii îndelungi, neplătite, care putea să dureze și douăzeci de ani și se spunea că Fîntînă se gîndise deci la două lucruri deodată ținîndu-l pe-acolo pe lîngă el pe nepotul său : întîi să-l aibă sub ochi pe Mantaroșie și al doilea, poate că întîmplîndu-i-se, să zicem, ceva moldoveanului (multe i se întîmplă omului !) de ce să nu fie acolo gata cineva care să-i ia locul pe funcția de cantaragiu ?

De cînd începuse treierișul începuse nu mult după aceea și moara să funcționeze, ceea ce însemna că toți aceștia de-aici își predaseră cotele și că prezentaseră responsabilului chitanța emisă de baza de recepție. Căruțele umpleau curtea largă a morii și erau ele însele pline cu saci. Cai grași, bine îngrijiți, cu pielea strălucind și cu picioarele înalte ca niște copaci tineri plini de sevă stăteau deshă-

mați în spatele căruțelor mîncînd din șușleț iarbă verde, sau trifoiște cosită. Oamenii, însă nu arătau la fel cu vitele, erau desculți, în cămăși adesea rupte, nerași, cu pălării scofîlcite pe cap, tăcuți și înnegriți parcă nu numai de soare. Niculaie trecu printre ei salutînd o singură dată toată curtea și responsabilul, văzîndu-l, se desrezemă de lîngă o căruță unde stătea de vorbă cu cineva și îl așteptă cu barba în aer.

— Aștia și-au predat toți cotele care macină aici ? îl întrebă Niculaie după ce dădu bună ziua.

— Absolut toți, răspunse Fîntînă, îi trec în registru pe fiecare cu numărul chitanței respective și îi dau chitanța înapoi să mi-o prezinte data viitoare cînd o mai veni să macine.

— Și de unde știi dacă nu vine cu grîul de la altcineva ?

— Asta nu știu, pe mine nu mă interesează decît chitanța, nu pot să fac anchetă de unde aduce grîul. Asta e treaba altor organe.

— Ia vino puțin să discutăm aspectele-astea, zise Niculaie uitîndu-se în jur și căutînd vizibil un loc unde s-ar fi putut duce și să nu fie auziți de nimeni.

— Mergem în birou, zise Fîntînă și o luară într-acolo și apoi după cîtva timp intrară în așa-zisul birou.

— Aștia sînt majoritatea chiaburi care macină, explică Fîntînă luînd în brațe banca din spatele mesei și punînd-o de-a curmezișul micei încăperi de lemn să stea amîndoi pe ea. Toți au chitanțe de cotele predate, cu ăștia nu merge discuție...

— Tovarășe Fîntînă, zise tînărul cu acea intonație și concentrare a vocii care arătau o concentrare și a gîndirii ajunsă obișnuită la cei care aveau, ca și el, de-a face cu zeci de oameni diferiți într-o singură zi și cu care nu se putea vorbi chiar cu fiecare altfel, de ce nu ajuți dumneata organizația acùm pe timpul campaniei cînd e un moment greu și te mulțumești să stai aici în loc să vii cu noi pe unde e nevoie ?

Fîntînă își pironi privirea lui albastră în cea a tînărului și o secundă se uitară astfel unul la altul, lipoveanul cu o strălucire cam nesigură dar intensă în ochi, activistul cu răceală și duritate. Se vedea că spre deosebire de el, care spusese direct tot ceea ce avea de spus, Fîntînă care avea prea multe, nu putea să facă același lucru deși dorea din toate puterile. În cele din urmă, înghițind de cîteva ori, reuși să-și aducă aproape răspunsul, de prin depărtările de unde rătăcea oprit de atîtea obstacole și zise :

— Tovarășe Niculaie, Mantaroșie, care e în biroul organizației, e cantaragiu aci la moară, și nu i-am dat eu voie să fac eu în locul lui pe cantaragiul și el să ajute organizația cum o să-l îndrumați dumneavoastră ? ! Nu pot să închid moara și să viu eu să activez în locul lui Isosică, dacă nu știe să se descurce ! Altceva cum știe ? Cînd e vorba să se ducă la raion cum știe ? Și să se ducă la direcția morăritului cum știe ? Astea de ce știe să le facă ? Știe să nu se bage unde nu vrea. Eu nu pot ! Eu am ordin să macin, să predau statului uium, am un plan de îndeplinit, nici nopțile nu mă duc acasă să dorm, stau și macin permanent...

Ar fi fost mai bine dacă s-ar fi oprit la ceea ce spusese despre Mantaroșie, doar prima fază, și să-i fi dat celuilalt timp să deducă singur restul ; astfel observăm cum la unii cu cît vorbesc mai mult și au mai multă dreptate, cu atît îi crezi mai puțin și din pricina asta fapte și întîmplări flagrante

întîrzie să capteze conștiințele sau se îndreaptă pe un drum cu totul pieziș decît cel normal.

— Nu-ți cere nimeni să nu îndeplinești planul, răspunse Niculaie reținînd doar această parte a răspunsului celuilalt, dar înainte să fi început treieratul toate aspectele astea negative din comună puteai să contribui și dumneata, ca membru de partid, să le înlăturați. Atunci nu mergea moara, cît a durat secerișul n-a măcinat nimeni.

Părea evident adevărat. Părea însă, fiindcă aspectele negative la care se referea tînărul n-ar fi putut fi depistate de un responsabil oarecare de moară dintr-o comună, cînd ele nu fuseseră depistate nici de raion nici de regională. Să pui cuiva în sarcină nedepistarea unor astfel de aspecte după ce ele s-au manifestat cu o extremă gravitate și după ce s-a dovedit că alții mai direct responsabili de ele decît un responsabil de moară nu le prevăzuseră și nu luaseră nici o măsură să le preîntîmpine, însemna să faci acelui cuiva o nedreptate cu atît mai violentă cu cît pe moment cel nedreptățit nici nu-și dădea seama de ce i se imputa. Așa arăta în clipa aceea Fîntînă :

— Aveți dreptate, zise el bîlbîindu-se, aspectu-ăsta cu neghina... de-astă toamnă nu trebuia semănat, dar mi-aduc aminte că n-a vrut nimeni să-l dea la trior, cu toate că nici nu prea mai era timp... Eu eram secretarul organizației și rămăseserăm în urmă cu... Nu e nimic, ziceau toți, adică oamenii din sat, se corectă el, e bună și neghina pentru păsări, decît să-l dăm la trior și să însămînțăm rar, mai bine scoatem și neghină și... Uite că au scos pe dracu, încheie pe neașteptate și se închise la față și deodată își feri privirea de a tînărului.

Își dăduse oare seama în timp ce vorbea că fusese învinuit pe nedrept ? În orice caz nu-i era lui capul la aceste istorii de anul trecut, iar în ce privește aspectele din anul ăsta, ce mai încoace și încolo, n-avea ce să mai facă, nu putea să închidă moara și să...

— Cetățeanul din sat, reluă el apoi la fel de fără veste cum se oprise, crede că cine știe ce fac eu aicea cu uiumul și cu cerealele și se uită urît la mine ca și cînd ar fi averea mea și nu i-aș da și lui. Dar o să plec dracului într-o zi și o să-mi văd de treabă, îmi văd de agricultură, nu-mi trebuie mie să mă înjure toată lumea și pînă la urmă tot să mă scoată, dar nu ca om cinstit, ci ca hoț ! Ce-mi trebuie mie asta cînd eu am pămîntul meu, am trei pogoane de pămînt ale muierii, îmi iau caii de căpăstru și îmi ar frumos pămîntul meu ?! Auzi din ce pricină să ajung eu să nu mai dorm, că vine cineva într-o zi și fără să am absolut nici o vină îmi încheie proces... Mai bine plec singur și-o las dracului de moară să tragă de ea cine-o vrea. Fiindcă cetățeanului să nu credeți că îi pasă unde ajunge uiumul pe care îl dă el ! Statului, dracului, din moment ce i-ai măcinat și poate să se ducă cu făina acasă, puțin îi mai pasă ! De ce i-ar mai păsa ? Și dacă i-ar păsa ce-ar putea să facă el ? Poate el să vină aici peste mine și să mă controleze ? Păi îi dau cu chitanțele și cu registrul în cap, nimic n-o să găsească !

Și zicînd acestea responsabilul morii trase iute sertarul, scoase un registru gros și soios și o varză nemaipomenită de alte hîrtii, le răsfoi ca să fie și mai răsfoite decît erau, nemaiînțelegîndu-se ce vroia el să demonstreze prin asta și continuă :

— Nu mă bazez eu pe ce zice cetățeanul din sat, că el tot nu mă crede, orice i-aș spune, mă

duc eu la raion la sfatul popular, la direcţia morăritului şi îl caut pe tovarăşul director... E tot de prin satele-astea ieşit, dar mai deştept, om cu ceva carte, nu mă compar eu cu el. Şi stau şi vorbesc cu tovarăşul director azi, şi îmi spune să vin să vorbesc cu el mîine, şi mîine îmi spune să vin să vorbesc poimîine, şi mă duc şi poimîine să vorbesc cu el, ce să mai vorbesc, că ce-avusesem de vorbit vorbisem din prima zi, adică eu vorbisem, că el mai mult aşa, îşi arătase dinţii dintr-o parte. Eu îi spun, tovarăşe director, uite aşa şi aşa, vă aduc asta şi aia la cunoştinţă, că dumneavoastră m-aţi numit. Şi se uită la mine : hî, da, te-am numit ! Tovarăşe director, zic, şi îi spun iar, aşa mai pe larg, amănunţit cum devine cu activitatea morii din comuna Siliştea şi ce probleme sînt în *perspectivă*... Da, da, zice, hî, am înţeles ! A trecut şi Isosică pe-aici ! Cînd am auzit aşa am ieşit în stradă şi m-am şters pe ochi cu foaia cămăşii de la spate, uite aşa curgea sudoarea pe mine. Ce căutase Isosică la direcţia morăritului ? A doua zi cînd m-am dus iar, tovarăşul director tot nu mi-a spus nimic, da, zice, eu te-am numit ! Şi n-am înţeles, sînt şi eu un om în etate, trecut de patruzeci de ani şi am cunoscut niţei oameni la viaţa mea ! Cînd eram flăcău înţelegeam că ăla vrea de la mine să nu mai vorbesc eu cu fata aia, du-te dracului, găsesc eu alta, dacă tu o vrei pe-asta şi dacă şi ea vrea... Cînd m-am însurat am înţeles că muierea are ambiţia să-i muncesc pămîntul şi să am grijă de copii ! aşa cum am făcut !... Şi cînd veni în 1946 partidul şi spuse că trebuie să ne facem altă viaţă, mai frumoasă, eu am înţeles că are nevoie de mine să-i dăm jos de-aci din sat pe alde Rădulescu şi mi-am zis aşa : domnul Năstase şi Aristide cu toţi ai lor au condus satu-ăsta de

douăzeci de ani, puneau pe alţii primari şi ei stăteau la umbră, primarul şi notarul şi învăţătorii şi toată lumea, nimeni să nu se atingă de ei... Şi acum vine şi mă schimbă partidul şi îl pune pe Isosică secretar de organizaţie şi pe mine la moara lui domnul Aristide. Foarte bine ! dar trimet eu la raion o scrisoare, în care arătam amănunţit unele probleme şi nu primesc nici un răspuns şi mă duc acolo şi tovarăşul prim-secretar Ghimpeţeanu mă trimite la direcţia raională a morăritului. Pot eu să mă întorc la tovarăşul prim-secretar şi să-i spun : tovarăşe prim-secretar, am fost la tovarăşul director la direcţia morăritului şi nu mi-a spus nimic ! Ce poate să-mi mai facă şi tovarăşul prim-secretar, n-o să se ocupe el şi de mori !... Şi pe urmă mă întorc frumos în sat, verific motorul, îl curăţ, îl ung, îi dau drumul lui Mantaroşie să organizeze munca în cadrul ariilor şi eu mă pun pe măcinat, că de-aia sînt aici la moară, nu pot să plec nici să mănînc, nici noaptea nu plec, că stau căruţele grămadă... Şi vii dumneata că de ce nu ajut organizaţia...

Niculaie care îl sfredelea demult cu privirea avu o clipă surîsul celui care a descifrat demult enigma care îl chinuia pe Fîntînă şi care se îndoia în acelaşi timp de sinceritatea lui, dată fiind simplitatea acelei aşa-zise enigme... Cine ştie dacă nu cumva ea se şi rezolvase în acele trei zile între acest responsabil de moară sătesc şi directorul său raional şi că ceea ce auzise Niculae acum nu mai erau decît ultimele zvîrcoliri ale unei conştiinţe care între timp de fapt se liniştise ?

— Cine a fost înainte director la morărit ? zise Niculaie.

— Ţi-i spun pe toţi, în '48 a stat trei luni...

— Nu, îl întrerupse Niculaie, cine era înaintea ăstuia de-acuma ?

— Oauăbei, răspunse Fîntînă.

— Şi acum unde e Oauăbei ?

— E la *Ucecop*, la Turnu, nu-l ştiţi ?

— Nu. Ce face acolo ?

— E şef !

— Oauăbei te-a recomandat ?

— Da.

— Uite, tovarăşe Fîntînă, acuma n-avem timp de aspectele astea ale activităţii morăritului, zise Niculaie sîntem în campanie, înţelegi ce vreau să spun ?

— Înţeleg, răspunse Fîntînă docil, trasaţi-mi sarcina respectivă şi eu o execut.

XXII

Deodată însă sări de la locul său şi dădu buzna afară. Lîngă birou, în spate, un om se îndepărtă repede, fără să se uite înapoi, cu aerul că n-avea nici în clin nici în mînecă cu biroul de lîngă care de fapt se smulsese văzîndu-l pe lipovean. Nu se putea şti de cînd stătea el acolo şi asculta. Fîntînă îl înjură cu glas tare direct şi de mamă, fără nici o posibilitate de interpretare că nu l-ar înjura pe el, ci cumva pe un altul şi se întoarse furios înapoi, lăsînd uşa deschisă. O femeie tocmai trecea pe-acolo şi mersul ei încet părea mersul obişnuit al unei femei din sat, deşi un ochi atent s-ar fi putut îndoi că era un mers neatent la ceea ce se petrecea în jur. Niculaie se ridică în picioare grăbit.

— Opreşte măcinatul, zise el scurt, asta e sarcina ce ţi-o trasez. Macină-l pe-ăla care e acuma în coş şi pe urmă spune că s-a stricat ceva la motor şi că trebuie să te duci la raion să faci rost de-o piesă. Vino la sfat şi dacă nu sînt acolo o să-ţi spună Zdroncan la ce arie mă găseşti.

Şi ieşi afară şi o luă repede înapoi spre centrul satului. Pe drum auzi împuşcături dinspre pădure şi se opri o clipă trăgînd cu urechea neîncrezător. Nu cumva era vreo joacă de copii, vreo pocnitoare ? Împuşcăturile se repetară. De la moară pînă la sfat era departe, Niculaie înteţi paşii şi cînd intră înăuntru şi îi văzu pe toţi adunaţi acolo în biroul lui Zdroncan, în afară de Isosică şi Plotoagă, pe Bilă, pe Mantaroşie pe plutonierul Moise şi încă vreo patru pe care nu-i cunoştea, înţelese că s-a întîmplat ceva şi o cută crîncenă îi apăru între ochi.

— Ce e asta, zise el, cine a tras cu arma ? Ce este aici ?

— Tovarăşe Niculaie, zise Isosică, veniţi puţin pînă încoace.

Ieşiră pe coridor şi intrară în biroul sediului organizaţiei şi acolo secretarul îl puse pe activist la curent cu cele ce se petreceau la Cotigeoaia. Îi răspunse apoi că îl trimiseseră pe plutonierul Moise să-l apere pe Bilă şi să-l aducă aici şi pe alde Nae Marinescu, să potolească lucrurile. Dar ieşise mai rău, săriseră muierile şi plutonierul fusese silit să tragă în aer să scape de ele. Ei, şi acum nu mai ştiau din ce parte s-o mai ia ca să dreagă ce făcuse Bilă.

— Adică ! rosti Niculaie tăios.

— Păi să vedeți, fug oamenii din toate părțile cu grîul acasă și nu mai știm ce să mai facem, paznicii nu mai au nici o putere. Am impresia că Bilă anume a făcut așa, fiindcă nici nu trebuia ceva mai rău decît cum a procedat el, ca să ne pomenim în situația asta.

Niculaie îi întoarse spatele și reintră în biroul lui Zdroncan.

— Dă-mi mie raionul de partid, îi porunci el lui Zdroncan, cere-l urgent pe tovarășul prim. Iar dumneata, tovarășe plutonier, trimite imediat milițienii pe care îi ai pe aria principală la marginea satului cu ordin să nu permită nimănui să intre în sat cu grîul și du-te și dumneata la fața locului.

Plutonierul însă nu se mișca.

— Ce e de discutat aici tovarășe plutonier, ce mai aștepți ?

— Tovarășe Niculaie, nu am milițieni, zise plutonierul.

— Dar unde-ți sînt milițienii ?

— Am primit ordin să-i trimit la Balaci.

— Bine, așteaptă, zise atunci Niculaie.

Tocmai se obținuse legătura cu raionul de partid și Niculaie trecu ca peste un cal peste masa lui Zdroncan și duse receptorul la ureche.

— Tovarășe prim-secretar, tot eu sînt, din Siliștea, Moromete.

— Ei, ce mai e tovarășe Niculaie, cum merge, ia raportează.

— Tovarășe prim, zise activistul cu sînge rece, (și nu făcu nici o pauză de gîndire ca să continue) aici anumite elemente instigate de chiaburi au sărit asupra paznicilor și au început să fugă cu grîul acasă fără să predea cotele. (Acum însă făcu pauza.)

E o situație grea, tovarășe prim-secretar, ce-i facem, îi lăsăm să ducă grîul acasă ?!

— În nici un caz, strigă de la celălalt capăt al firului primul secretar, el însă fără nici o pauză la auzul semnalării acestei situații grave. Și continuă : Nu putem admite în nici un caz, tovarășe Niculaie, ca aceste elemente să stîrnească dezordini în campania de strîngere a recoltei. Mobilizați activul de bază al organizației, dați dispoziții în consecință șefului postului de miliție și așteptați ordine. Te chem eu îndată.

Și închise. Era la curent. Nu trecură nici zece minute și sună miliția raională. Plutonierul Moise ascultă fără să spună altceva decît „am înțeles" și „să trăiți" și apoi îi spuse lui Niculaie că „deocamdată", ordinele primite de el erau următoarele : să se mobilizeze urgent un număr de paznici (șefi de tarlale) cîți erau necesari pentru aria principală (patru sau cinci inși) care au făcut armata și știau să mînuiască în mod sigur arma, să nu tragă în cineva din greșeală, să-i îmbrace în uniformă de milițieni și să oprească în felul ăsta oamenii care fug cu grîul acasă. „Deocamdată" repetă plutonierul. Sensul era că raionul avea să ia mai tîrziu măsurile pe care le va crede de cuviință și că ei aici să încerce și să descurce pînă atunci în felul acesta.

Să încercăm ! exclamă el încrezător și sceptic în același timp, ca orice milițian care știe că utilizarea armei poate să dea și în același timp să nu dea rezultatele dorite, dar de încercat trebuia să încerce, fiindcă altceva n-aveau ce să mai facă. Numai să nu-i... Hm ! Asta ar fi vesel !

Avea haz Moise ăsta, clătina din cap tot gîndindu-se la ce ordin primise, se vedea că îl excita

ideea să îmbrace țărani în uniformă și să le dea puști în mînă. Puști avea, soldați n-avea, dar oricum... Numai să nu-i recunoască oamenii, că atunci s-ar face miliția de rîs...

Nu mai plecă însă după paznici pe la arii, plutonierul îi luă cu el chiar pe cei patru care erau acolo și se duse să-i îmbrace în uniforme, tot paznici erau și aceștia și șeful postului de miliție nu se mai uită la ei să vadă dacă aveau sau nu o înfățișare care să-i inspire o încredere deplină : orice om de la țară știa să țină o pușcă în mînă și în afară de asta avea să se ducă chiar el cu ei pe liziera satului și o să procedeze în așa fel încît să nu-i recunoască nimeni : avea să-i țină mai tot timpul cu burțile la pămînt și de ridicat să se ridice numai el... Ceea ce și făcu, exact la timp ca să-i întoarcă îndărăt nu numai pe Nae Cismaru și cei care se luaseră după el ci și pe cei care încercau să fugă peste cîmp cu căruțele pline cu grîu.

Nimeni nu mai știa însă ce se mai petrecea pe aria de la Cotigeoaia și cînd își aduseră aminte de ea năvăliră iar cîțiva paznici dintr-acolo și spuseră că ai lui Nae Marinescu cu neamurile lor au luat-o spre sat și că s-au dus spre casa lui Bilă și Plotoagă să le dea foc. Și că mai toată lumea fuge cu grîul acasă fără să mai țină seama de nimeni. Casa lui Bilă era chiar în deal, în apropiere de clădirea sfatului și într-adevăr se auzeau dintr-acolo țipete de muieri și în curînd se văzu și o dîră de fum înălțîndu-se spre cer. Ieșiseră toți afară și Niculaie se uita într-acolo cu privirea sfredelitoare, în timp ce Bilă se făcuse ca un miel, dădea din cap cu reproș și spunea că asta nu e o faptă, el o să se judece cu

domnul Nae Marinescu și teamă îi e că toți ăștia vor trebui să-i facă pe urmă o casă nouă...

— Mergem acolo, zise Niculaie. Sau așteptați să vină domnul Nae Marinescu și la sfat să ne dea și nouă foc ? Ce aștepți tovarășe președinte ?

Porniră repede cîți erau, mai bine de zece inși și numai Zdroncan rămase lîngă telefon. Ai lui Nae Marinescu nu mai erau însă acolo, îi spărseseră lui Bilă geamurile și ușile și după ce îi dăduseră foc o luaseră la goană spre casa lui Plotoagă. Săriră toți și începură să stingă focul care era foarte leneș și se lăsa stins cu ușurință, nu adia de nicăieri vîntul. S-ar fi zis că ținea cu Bilă. Ieșea însă fum mult și lăsară totul pe seama vecinilor, o luară spre casa lui Plotoagă. O muiere le ieși înainte și le spuse că ai lui Nae Marinescu au fugit în pădure și au spus că la noapte, de, o să vadă el Plotoagă pe dracul.

— O să vadă ei pe dracu, nu eu, pînă mîine dimineață, spuse Plotoagă îndîrjit. Doar dacă nu fug din sat și trec granița... Altfel dacă nu pun eu la noapte laba pe ei toți și-i belesc, nu-i mai belește nimeni niciodată.

Se întoarseră apoi din nou la sfat și Zdroncan le dădu să citească o circulară urgentă, pe care tocmai o primise telefonic. Avea o înfățișare ironică, Zdroncan, scria mai departe în hîrtiile lui și parcă le spunea că în timp ce ei se zbat și aleargă de colo pînă colo și nu fac nici o brînză, sau fac ca Bilă de ajung în situația să se uite cum se dă foc satului, el, Zdroncan, duce în spinare tot greul și rezolvă esențialul. Uite dovada: să citească ei circulara și să vadă ce scrie în ea și să se chiorască mai bine dacă n-or s-o înțeleagă de la prima lectură, că era scrisă citeț și nu pu-

teau să dea vina pe scrisul lui... Ceea ce Plotoagă și făcu. Se vedea că de furie nici nu mai vedea literele înaintea ochilor și atunci lui Isosică i se făcu milă de el și începu să citească el ordinul circular, dar cu voce tare, ca să-l scutească pe președinte de trudă.

— E clar, spuse Niculaie. Mergem pe arii.

Și o luară întîi spre cea principală. De departe se vedea cum toată lumea aștepta, nu se mai zărea nimeni întins pe jos sau fugind cu căruțele. Numai treieratul continua implacabil mai presus de aceste zvîrcoliri, cu oameni sus la coș străini parcă de cei de pe pămînt, cu mișcările lor care se repetau și creșteau în dimensiuni pe bolta albastră, pătată de fum, a acestui sfîrșit de amiază : prinderea snopului pe aripa batozei și dezlegarea lui, răsfirarea în gura scînteietoare cu dinți metalici, care îl smulgea și îl mesteca într-o fracțiune de secundă urmată de geamătul înecat de satisfacție al întregului corp al mașinii, aruncînd prin spatele ei care de departe semăna cu un fund uriaș de albină, paie pleavă și pulbere înecăcioasă. Plotoagă se urcă într-o căruță să-l vadă toată lumea și începu să strige. Problema s-a soluționat, urlă el triumfător. Tovarăși de răspundere au înțeles situația și au aprobat ca bazele de recepție să primească de la cei care au grîu cu corpuri străine peste șapte la sută, toate cotele care le au ei de dat, S.M.T., împrumut, și așa mai departe. Nu mai există acum nici un motiv de instigație chiaburească și cu începere din clipa asta se pot forma convoaiele și pleca spre a fi predate, încheie el cu această frază și cu un astfel de glas încît cineva care n-ar fi știut despre ce e vorba, ar fi putut să creadă că pînă atunci toți oamenii de pe arie se tot îngrămădiseră s-o ia spre gară, dar că autoritățile îi împiedicaseră. Acum însă îi lăsau, puteau să înceapă și ei să-și pună liniștiți grîul în căruțe și să se ducă cu el acolo unde totdeauna s-au dus ei de fapt cu roadele lor, cu o plăcere deosebită și înainte de a da pe-acasă, la gară, la magazii. Și într-adevăr, începînd din ceasul acela se formară și porniră de pe arii primele coloane spre baza de recepție... Nae Cismaru însă dispăruse.

PARTEA A PATRA

I

Încît după treieriş cînd foştii liberali ai comunei se adunară iarăşi în pridvorul casei lui Moromete, Matei Dimir se miră zgomotos :

— Ce e, mă, cu Nae ?

— Nae ? ! exclamă Moromete surprins. Nae s-a dus şi el să se plimbe pe la Pălămida, ce te miri aşa ? Sau, după tine, n-are voie să se plimbe ? În regimul nostru democrat-popular şi ţăranul are acuma dreptul să se plimbe. Mai ales că el a făcut şi treabă, n-a stat ca mine sau ca tine să se uite !

— Ce vorbeşti tu, Ilie !

— Dar ce credeai tu ?

Era acolo în pridvor şi Cîrstache, dar nu venit singur, cum se întîmplase atîţia ani, ci pentru întîia oară Moromete nu-l mai aşteptase să-l vadă apărînd la poartă cu pasul lui măsurat de respect şi o trimisese pe Ilinca îndată ce se zărise pe drum Costache al Joachii, zicînd : „Uite-l pe Costache, acuma o să vie şi Matei Dimir şi Giugudel şi bietul Cîrstache o să iasă şi el şi iar o să mă întrebe ce face cîinele-ăla al nostru ; ia du-te tu mai bine şi spune-i să vie pe la noi !". De ce era *mai bine* să se ducă şi să-l cheme fata nu părea să fi înţeles, dar se dusese şi strigase de pe podişcă, tare de auzise toată lumea şi Cîrstache ieşise la poartă : „Te cheamă tata, nu ştiu ce vrea să-ţi spună", şi Cîrstache răspunsese cu o voce cu atît mai micşorată cu cît erau mai vădite pe chipul lui surpriza şi bucuria care îl năpădiseră : „Spune-i lui nea Ilie că îndată ce voi termina de învîrfuit nişte paie, cu plăcere am să viu !". Fata se strîmbase cu o totală nepăsare repetînd acest răspuns tatălui şi îşi văzuse de ale ei. Liberalii arătau acum liniştiţi, chiar veseli, ca şi cînd evenimentele care avuseseră loc de cînd nu se mai văzuseră întrecuseră aşteptările lor, fără să se poată însă ghici în ce direcţie. Costache al Joachii, cu durerea aceea a lui de oase părea să se simtă mai bine pe căldură şi chiar s-ar fi zis că şi auzul îi era mai bun, de mirosit singur mărturisind de mult că nu mai avea nici o speranţă, iar Matei Dimir cu felul lui răstit de a vorbi, vorbea şi mai răstit ceea ce la el în anumite împrejurări era semn de mulţumire, de triumf asupra celorlalţi, care nu l-ar fi crezut sau i-ar fi contestat dreptul de a se fi pronunţat mai dinainte asupra a ceea ce urma să se întîmple.

— Moromete, mă eu am auzit eu ceva, dar tu creai acolea, ia spune mă cum a fost, zise Costache.

— Nici nu încape discuţie ! exclamă Moromete înlăturînd orice dubiu : A făcut treabă alde Nae, ascultaţi-mă aicea. N-a stat cu mîinile în sîn ca unul sau ca altul. „Arătaţi-i cu degetul, fraţilor, striga. Hai la sfat să ne găsească pe noi acolo !"

— Cine să găsească ? ! zise Costache.

Moromete îi arătă celuilalt palmele goale sugerînd că aşa cum nu înţelege Costache nimic, tot aşa nu înţelege nici el ce era în mintea lui alde Nae.

— Şi pe cine zicea el să-i arătăm cu degetul? zise şi Matei.

Dar Moromete nu-i răspunse şi continuă ca la început, imitînd glasul lui Nae:

— Hai, zice, la sfat şi cînd or veni, să ne găsească pe noi nu pe ei. Şi a luat-o la fugă spre sat. Crezi că nu s-au găsit, cît ai clipi din ochi, destui nebuni să se ia după el?

— Şi pe urmă? zise Matei.

— Pe urmă, continuă Moromete şi deodată începu să strige speriat, dar cu voce mică, mă Ilie, zice, ne împuşcă, mă! Ne împuşcă cu puşca, mă! Şi cînd stai să te gîndeşti, adăugă Moromete, el nici nu treierase şi nici n-avea cine ştie ce de dat, că arase cu caii lui şi nici sămînţă împrumutată nu avusese. Îmi spusese mie mai înainte: împărţii, zice, grîul cu alde cumnatu-meu Gheorghe, că el n-are decît de pe-un pogon şi mă interesai cam ce cotă mi-ar ieşi: doi saci de grîu. La cît, Nae? zic. Păi să fie, zice, să-mi iasă vreo două sute de duble. Cu alte cuvinte, una peste alta, cam zece la sută din recoltă.

— Şi dacă nu-l împărţea cu alde cumnatu-său, cît trebuia să dea? zise Costache al Joachii.

— Ceva mai mult, zise Moromete, aproape dublu, dacă nu chiar triplu.

— Dar tu ce întrebi Costache, parcă tu n-ai împărţit cu alde Gogoaşă? se răsti Matei furios.

— A? făcu bătrînul.

— Tu n-ai împărţit cu alde Gogoaşă, ce te faci că nu ştii?

— Păi fiindcă eu am dat mai puţin de doi saci, răspunse Costache.

— După cît?

— Păi cam după două sute cincizeci de duble, răspunse Costache.

— Va să zică mai mult decît Nae Cismaru! se răsti Matei.

— De ce mai mult? Mai puţin! se miră bătrînul.

— Cum mai puţin? Mai mult! se răsti Matei furios.

— De ce mai mult, se miră, de astă dată cu îndoială, Costache, am dat opt duble de grîu, un sac şi trei duble, Nae zice Moromete că avea de dat doi saci.

— Da' n-ai făcut mai mult grîu decît el?

— Ba am făcut!

— Atunci de ce zici că mai puţin? se răsti de astă dată Matei furios de-a binelea, dar bătrînul nu se lăsă şi o ţinu pe-a lui, explicînd:

— Păi nu, că tu zici că am dat mai mult şi eu tocmai asta ţi-arătam, că nu ştii să numeri, degeaba vii tu pe la ăsta!

Şi îl arătă cu capul pe Moromete, ca pe-un învăţător. Lui Cîrstache îi sticleau ochii văzînd încîlceala minţii celor doi, dar nu se amestecă, ca şi cînd n-ar fi avut încă acest drept, trăgea cu coada ochiului la vecinul său să vadă el ce-o să zică.

— Parcă tu, Matei, ai fi mai breaz decît alde Costache, zise Moromete, parcă tu nu i-ai fi dat soră-ti jumate din grîu!

— Aşae, recunoscu Matei, dar voi ştiţi ce mi-a făcut pe urmă soră-mea Rada?

— Ce ţi-a făcut? zise Costache.

— Nu vrea să-mi mai dea grîul îndărăt! exclamă Matei nedumerit. Fă, zic, tu eşti nebună? Nu, zice, că dă-mi şi mie un sac de grîu că n-am neam. Cum n-ai neam, n-ai făcut de pe pogonul tău din Grama, şi pe urmă n-o să faci porumb de pe ale două din Cotigeoaia? Mă, zice, zgîrcit

mai ești, fire-ai al răilor, nu-mi trebuie grîul tău, dar am vrut să te încerc... Auzi Ilie, sînt eu zgîrcit, mă ?

— Ești cam zgîrcit, zise Moromete, dar nu despre asta e vorba. Vorba e că așa stînd lucrurile, altceva îl ardea pe alde Nae să se ducă el la sfat... Nu cotele era problema ; cotele...

Și aici Moromete se strîmbă și în aceeași clipă fruntea îi alunecă încrețindu-i-se în două părți, jumătate în sus și jumătate în jos cu o sprînceană ridicată și una coborîtă și clătinînd din cap în semn că problema asta cu cotele nici nu merită să mai vobești despre ea. Se uită apoi la ei și expresia chipului i se refăcu ; deodată zise :

— Unde mergem noi, domnule ? Ce ajungem noi în situația cînd ție nu-ți mai pasă de nimeni și faci ce vreai tu și rostul meu pe lumea asta nu e decît să zic ce zici tu ? Din ce punct de vedere ? Să mă bagi în colectiv și să-l pui pe Bilă să-mi dea cu goga în cap ? Ce i-a făcut alde Nae Marinescu ? Nu era normal să fie acum acolo unde e Nae Marinescu și Bilă cu el ? De ce l-au luat să-l judece numai pe Nae Marinescu ? Nu vorbesc de alde Nae ăsta al nostru, Cismaru, să-l lăsăm pe el la o parte. Uite, eu vă asigur că dacă Giugudel în loc să ne fi spus cît veni, că Bilă și toți ăștia i-a adunat de pe la raion și stă cu ei în ședință, că Nae Marinescu și Bilă i-a luat pe-amîndoi plutonierul Moise și i-a dus și i-a băgat la beci, ca unii care, și aici Moromete începu să bolborosească repede asemeni unui slujbaș de cancelarie care nu ținea cu nimeni, avînd în vedere că susnumiții au turburat bunul mers al strîngerii recoltei țăranilor muncitori de pe teritoriul comunei ce fac și ei parte, cu onoare vi-i trimit din post în post spre a li se încheia proces, conform legii ; ei, dacă așa s-ar fi întîmplat lucrurile, vă asigur că mi-aș fi scos pălăria și aș fi zis : domnule, este o lege ! Dacă e bună, dacă e rea, nu discutăm acum ! bună sau rea, e pentru toată lumea și dacă tu care ai făcut-o, o s-o simți și tu pe coaja ta că e rea, o să te grăbești cît mai repede s-o schimbi. Da, dar tu vii și nu respecți legea, îl iai tot pe-ăla lovitu' și-l judeci, iar pe-ăla care a lovit stai cu el în ședință.

— Da, zise Giugudel, sînt la școală toți adunați, și cică nu sînt numai de pe la raion, au venit unii mari de pe la București.

— De orideunde ar fi venit, tot cu Bilă stă ei la prezidiu, ce s-o mai încurcăm, zise Moromete. Că n-o să mă cheme ei pe mine, poftim tovarășe Moromete dumneata, ia te rog loc în prezidiu și să stăm să vedem cum s-au întîmplat lucrurile.

— Nea Ilie, zise Cîrstache cu privirea lui care nu înceta să sclipească, nu ești dumneata, dar e băiatu' dumitale, și eu cred că el n-o să se lase el și o să arate...

— Ce s-arate Cîrstache ? zise Moromete binevoitor. O să spună toți că alde Nae Marinescu a avut o atitudine provocatoare și că asta e !

Rămaseră mirați de ultimele cuvinte ale lui Moromete (de unde știa el că așa o să se spună ? !) și cîtva timp tăcură așteptînd ca el să le explice în vreun fel ce însemna mai ales cuvîntul provocatoare. Dar Moromete fie că nu voi, fie că nu știa nici el sau nu-și dădu seama că nu știau ceilalți, că nu le explică și firul discuției se rupse.

— Hai acasă, se răsti Matei ridicîndu-se și luîndu-și bățul gros și strîmb cu care umbla mereu, hai Giugudel. Hai că plouă !

Se dădu jos din pridvor și o luă grăbit spre poartă, fără să-l mai aștepte pe Giugudel. Mer-

gînd își aruncă un ochi într-o parte, uitîndu-se cîtva timp în zare. Într-adevăr se vedea spre Cotigeoaia o pată întunecată și o îngrămădire îndepărtată de nori. Nu mai plouase demult și putea să fie chiar ploaie, acum sau la noapte. Putea însă tot așa de bine să nu fie nimic, dar omul era dator să-și pună la adăpost vitele și uneltele și să facă încă o sumedenie de alte treburi pe care ploaia le-ar fi stricat. După Matei Dimir plecară și ceilalți și cercetară și ei o clipă cerul cu orizontul negru : da, avea să plouă, aici sau acolo. Aceia nu erau nori care să treacă degeaba pe deasupra pămîntului...

II

Se și puse de altfel pe ploaie, mai curînd ca norii să fi acoperit tot cerul și să poată ajunge acasă cei care se aflau pe drum sau pe cîmp. Era furtună, dar nu jos, ci undeva sus de tot, se vedea cum pe deasupra norilor mai coborîți și mai negri, urcau cu o viteză de parcă ar fi fost ființe vii, alți nori de un alb amenințător, precedați de brațe uriașe de fum care încercuiau repede spațiile albastre. De plouat însă nu ploua din ei, ci foarte pașnic din cei de jos, încețoșînd văzduhul și micșorînd lumina ca într-o înserare.

Moromete intră în casă și din prag lăsă ușa larg deschisă, păstrînd însă un pumn încleștat pe clanță și celălalt pe lemnul de deasupra broaștei, într-una din pozițiile lui de crucificat, cînd ridica și fruntea și se făcea parcă și mai înalt :

— Ei, zise el, v-ați socotit ? Tu, asta, acuma că ai aflat, cu toate că am spus expre să nu sufle nimeni o vorbă, ce mai cauți aici ? Două pogoane pe care vreai tu să i le dai fetei ășteia ca să mă lase pe mine singur, ei, i-am dat eu trei și i-am trecut și loc de casă să se mărite cu băiatul ăla al ei și să stea aici : Nu mai zici că sînt gata să te arunc pe drumuri ? Acuma să te înțelegi cu fi-ta, fiindcă credeai că numai tu ai pămînt și o să se ia fata asta după o smintită ca tine ! Du-te la asta în vale, de ce te-ai întors ?

Catrina tăcea potolită, dar neîmpăcată. Lumini ascuțite îi sticleau în ochii ei verzi. Nu se știe de la cine aflase totul și venise s-o amenințe pe Ilinca, și Moromete le lăsase pe amîndouă în odaie și el ieșise în pridvor să-i primească pe-alde Giugudel și ceilalți.

— O brazdă de pămînt n-o să-ți dau, zise Catrina nu cu alt glas decît dacă ar fi vorbit unei străine. Asta te-a înșelat cum ne-a înșelat pe toți toată viața și mîine cînd o veni Achim ai să vezi că o să se ducă să-ți ia îndărăt ce ți-a dat. Numai în judecăți o să vă țineți.

Dar Ilinca nu se sperie.

— El măcar, de bine de rău, mi-a dat și nu mi-e frică mie de Achim, dar tu nu mi-ai dat nimic și dacă nu era tata cine știe ce mai ieșea, că nici acuma nu mă măritam. Să te duci și să mă lași în pace. Dacă o să vreai să-mi dai ceva peste o lună, cînd m-oi mărita, o să zic și eu că am o mamă, dacă nu, n-ai decît să-i dai Alboaicii, dar atunci să nu te mai prind p-aici !

— Așa vorbești tu cu mine că te-am crescut și am pătimit ? zise mama.

— Asta a fost odată, făcu Ilinca și mîna ei voinică flutură prin aer în semn că e așa de mult

de-atunci că chiar să vrei și n-ai mai putea să stai acuma și să-ți aduci aminte...

Între timp, atrase de ceea ce se putea întîmpla acasă la părinți prin întoarcerea aceasta neașteptată a mamei. (nu se știa încă de ce se hotărîse ea brusc la pasul de împăcare) veniseră și Tita și Alboaica și fără să întrebe nimic aflaseră numaidecît din gura mamei ce se întîmplase. Alboaica își plimbă liniștită capul de la un umăr la altul și surîse. Deși era adevărat că nu i-ar fi stricat un pogon de la maică-sa dacă rămînea la ea, totuși nu l-ar fi vrut cu prețul unei rupturi atît de adînci în familie, cu toate că unii erau în stare pentru mult mai puțin să se înstrăineze de ai lor pînă la mormînt și să trăiască învrăjbiți și singuri ca niște lupi. Tita însă cînd auzi se făcu albă la față. Trei pogoane de la tata Ilinchii și ei nimic, plus jumătate din locul de casă.

— Tată, strigă ea ridicîndu-se de pe pat și apropiindu-se de geam, ia vin încoace! Lasă-i nițel pe nea Costache și pe nea Matei!

Moromete se supuse cu o grabă obișnuită, tocmai ca să nu înțeleagă prietenii lui că la el în casă se întîmpla iar ceva neobișnuit și intră înăuntru. Închise cu grijă ușa și întrebă ce era?

— Păi eu credeam, făcu el apoi — și auzindu-l ai fi zis că e așa de încolțit că nu mai știe pe unde să scoată cămașa — totdeauna, am zis că dacă e pămîntul meu, fac ce vreau cu el!

— Cum faci ce vrei, zise Tita, fără să mai ia în seamă aceste întorsături de gîndire, tocmai în astfel de clipe, te repeziși să-i dai ei trei pogoane și acuma o să-i dea și mama și ce socoteală e asta care-o faceți voi în cap? Aveți niște copii sau niște țigani prinși de mici, de care să vă bateți joc! unuia cinci pogoane și altuia două?

Moromete însă nu se tulbură:

— Spune și tu, de, tu dacă ai fi în locul meu ai face ce ți-ar zice unul și altul sau te-ai lua după mintea ta, dat fiind că ești liber să procedezi cum crezi tu de cuviință? Tu ai luat de la mă-ta două pogoane, dar Ilinca vrea și ea să se mărite și mă-ta o amenință că nu-i dă. E aci de față, socotiți-vă cu ea, nu cu mine, că n-o să mă scoateți acuma vinovat că vă dau pămînt! Asta ar fi culmea, mai zise Moromete, și situația i se păru așa de enormă că n-o admise și le întoarse spatele și reveni în pridvor.

Ce vrusese el să spună? Că dacă mama nu s-ar fi purtat așa el ar fi împărțit aceste trei pogoane în mod egal celor două fete? Păi dacă era așa, lucrurile se puteau drege, mama îi putea da fetei celei mari încă un pogon și jumătate de pămînt și Ilinchii încă o jumătate și ar fi avut amîndouă cîte trei pogoane și jumătate. Dar pentru asta ar fi trebuit ca mama să se întoarcă acasă de la Alboaica și să se împace cu tatăl.

— Și tu ce nebunie te-a apucat de te-ai făcut de rîs în sat cu dusul tău la Marița? zise Tita cu glasul ei care niciodată nu era ridicat, dar era egal și greu ca un ciocan de lemn cu care te-ar fi tot lovit în cap. Ia să faci bine și să te întorci, sau să nu te întorci, dar mie să-mi dai partea de pămînt pe care i-a dat-o tata Ilinchii.

Nici nu apucă bine să termine că nu numai mama și Ilinca, dar și Alboaica săriră toate trei cu gura pe ea, cum să-i dea ei și de unde atîta pămînt, cînd mama mai avea mari și late patru pogoane?

— Din alea patru, scrîșni Tita surdă, fără să-și dea seama că din spusele ei se înțelegea că mama să-i dea ei trei pogoane, cît îi dăduse tatăl Ilinchii.

— De ce nu zici tu să-ți dăm ție tot și noi să ne băgăm cu ziua la tine, se miră Ilinca.

— De ce să vă băgați cu ziua. Fiecare la casa lui, dar să fie o dreptate, nu unul să ia de două ori cît altul, cînd altul a muncit de două ori mai mult.

— Unde ai muncit tu de două ori mai mult ? zise Ilinca. Ai muncit și tu ca fiecare și ți-a dat mama ca să te măriți, ce mai vreai ? Tare mult o să te văz eu p-aici cînd tata o îmbătrîni. O să ai tu grijă de el ?

— De ce să n-am grijă, zise Tita, ce, numai tu ai mîini ?

— O să te vedem atunci ! zise Ilinca, el mai are trei pogoane, o să-ți dea din ele dacă o să-i dai și tu un pahar cu vin cînd o veni pe la tine...

— Paște murgule iarbă verde, zise Tita, dacă era așa ție de ce ți-a trecut ?

— Păi n-auzi, Tito, sări și Alboaica, i-a dat fiindcă mama îi tot spunea că nu-i dă și în toamnă vrea și ca să se mărite...

— N-are decît, zise Tita cu acea privire mereu oarbă pe care o dă o furie bine ținută în mîini, dar ai cărei aburi turbură totuși mintea. Treaba lui că i-a dat, dar să nu mai vie colea cu pretenția să-i dea și mama.

— Nu dau la nimeni nimic, zise atunci mama încercînd să pună capăt certei, însă cu un glas neliniștit de situația întoarsă, în care ea era acum amenințată de fete și i se pretindea cu glas turbure să dea... Și nu v-a oprit nimeni să vă măritați, dar să vă faceți de rîs v-am oprit și acuma uite roadele !

— Mamă, zise Ilinca în culmea unei nedumeriri pe care avea aerul că ar da mult s-o deslușească, îți cere cineva ceva ? Cu cine crezi tu că vorbești, cu Sande ? Pe mine m-ai împiedicat să mă mărit și dacă n-aveam noroc cu băiatu-ăsta, nu-mi rămînea decît să iau unul cu copii, sau un văduv cu copii mari, să mă ia ăia la bătaie. Asta mi-ai făcut, ai vrut să mă mărit și eu tot ca tine, numai că tu ai uitat că înainte să-l iai pe tata și să ne faci pe noi... Cînd mă uit la tine îmi vine să-mi smulg părul din cap, te întorseși de la dida ca să bagi iar zîzanie în casă, că mai e o lună pînă se mută băiatu-ăla aici. Măcar luna asta ține-o la tine, didă, se adresă ea Alboaicii, că dacă mai stă pe-aici taman acuma, nu știu ce-i fac.

— Ei, fire-ai tu a inghinaților, se supără atunci Alboaica în felul ei ciudat, în care mișcarea de „poancă“ a capului și surîsul de pe chip n-o părăseau, nu ți-e rușine să vorbești așa cu mama ?

Și sări și Tita, ce, zise ea, și-a luat-o în cap unde tatăl îi trecuse locul de casă și pămîntul ?

— Da, zise Ilinca și vă dau pe toți afară. Ia ieșiți afară ! În casă la mine fac ce vreau !

În casă la ea ! Tita și Alboaica strigară amîndouă o dată spre geamul dinspre pridvor :

— Tată ! Ia vin pînă încoace ! Ilinca ne dă afară din casă, zice că e casa ei.

— Vedeți să nu vină, zise Ilinca, mai strigați-l o dată.

Și într-adevăr tatăl nu veni, se făcu că nu aude. Hotărît, fata cea mică pusese stăpînire pe tot ce fusese odată gospodăria Moromeților și tatăl ținea cu ea, nu mai era nimic de făcut.

— Așa că, mamă, să vii cînd mă mărit, continuă Ilinca. Și tu didă la fel, de Tita nici nu

mai vorbesc, din partea mea n-are decît să-i dea mama cît vrea, nu mă supăr, să nu ziceţi că sînt femeie rea. Dar cu certuri să nu-mi veniţi pe cap, băiatul-ăla mi-a şi spus, rămîn în Siliştea, zice, la tine, dar cu condiţia asta...

Alboaica rîdea. Îi plăcea. Tita se gîndea poate că şi ea avea casa ei rămasă de la bărbat şi că la urma urmei Ilinchii îi trebuia şi ei o casă. Unde să-şi facă şi să-şi crească şi ea copiii ? Pe de altă parte sora cea mică se arăta şi înţeleaptă, n-avea nimic contra ca mama să-i mai dea ei, Titei, ceva pămînt... Mama însă înţelese că tatăl a cîştigat contra ei şi că fetele, pe care ea se bizuise în această luptă, o părăseau.

— Treaba voastră, zise ea neînduplecată, în ziua cînd o să ai tu nunta eu o să dorm şi o să mă întorc pe partea ailaltă, crezi tu că o să viu să te văd. Nici o grijă, că nu ţi se pune nimeni în cale, mincinoaso, de cînd te ştiu numai cu minciuni ai umblat, ca Guica.

Atunci intrase Moromete.

III

— N-am venit pentru tine, zise mama după ce îl ascultă uitîndu-se la un perete. E fetele mele, eu le-am făcut şi n-o să-ţi cer ţie voie dacă am ceva de vorbit cu ele.

— Ai terminat de vorbit ? zise Moromete.

— Am terminat.

— Ei, atunci...

Dar Ilinca nu-l lăsă să mai spună şi restul, adică să plece, îi făcu un semn cu mîna spre uşă :

— Hai, tată, iar începi şi tu, ajunge o măciucă la un car cu oale, las-o că se duce, că nu vrea să vie la nunta mea, i-e necaz că mă mărit !

— Mie mi-e necaz ? zise mama. Puţin îmi pasă.

Moromete le lăsă înăuntru şi ieşi pe prispă. Ploua acum cu clăbuci, curtea se umpluse cu apă şi pîraiele începură să curgă pe sub uluci şi să se verse în şanţurile drumurilor. Bărbaţi sau femei cu cîte un sac în cap alergau pe şoşea, prinşi cine ştie pe unde, pe la arie unde după plecarea batozelor mai rămîneau o zi sau două paiele cîtorva, sau pe cîmp cu căruţele, trecînd în goană cu caii abia zărindu-se prin pînza văzduhului. Intrau apoi prin curţi cu zbierete să deschidă cineva dinăuntru mai repede poarta, deshămau şi băgau căruţa sub şopron, fugind apoi în casă să se dezbrace şi să-şi schimbe cămăşile. Totul se ascundea sau se pitea, în afară de raţe ; fremătau sub trîmbele de apă, ţişnind după rîme pe care le smulgeau din pămîntul moale cu orăcăituri care aminteau că odată fuseseră şi ele sălbatice. Pămîntul se umplea de omizi trîntite de prin crăcile pomilor, de frunze şi ramuri subţiri de salcîm, ca şi cînd pămîntul trebuia astfel să fie sărbătorit pentru ploaia care îi lipea la loc ţărîna şi îi reumplea izvoarele secătuite.

Atras în mod ciudat de ploaie, îi era sete, sau poate îl excita aerul încărcat de electricitate de afară şi îl îndemna să iasă şi să facă nici el nu ştia ce, un cal scăpase din grajd şi se plimba sforăind prin curte, ameninţînd să dărîme una din porţi, cînd pe cea de la drum, cînd de la grădină, oprindu-se şi frecîndu-se cu spinarea de stîlpii gardurilor. Le priise cailor în timpul verii, se făcuseră mai mari, celui care alerga acum prin bătătură îi lucea pielea şi parcă îl înţelegeai că

nu putea să stea mult timp închis în grajd cu atîta putere în el. „Ce e mă, Isosică, zise Moromete, cu un glas numai pentru el, cînd îl văzu, vezi să nu strici vreo ulucă, fiindcă să ştii că atunci e vai de pielea ta." Şi plecîndu-şi fruntea, Moromete începu să coboare scările, dar fără să-şi ia nimic în cap, numai cu pălăria şi arăta atît de absorbit încît intrînd sub potopul de ploaie el nu grăbi paşii şi nu făcu nici una din acele mişcări pe care le face un om muiat într-o clipă din cap pînă în picioare, să-şi ferească adică faţa sau să-şi schimbe în vreun fel mersul. E drept că se ducea direct spre cal, dar cu mîinile în buzunare şi cu pasul neturburat pe care îl are orice om sub un cer senin de vară. „Tu de ce ziseşi că ieşişi, numai aşa ca să te prosteşti", zise Moromete iar şi calul, auzindu-i glasul, necheză şi se opri. Omul îl luă de coamă şi porniră amîndoi spre grajd, dar tot la pas şi în mijlocul bătăturii Moromete îi dădu drumul şi calul se duse singur spre uşa neagră de unde ieşise. „Adică se poate ca ele să nu ştie ?! se miră Moromete cu bărbia plecată. Ilinca e mai deşteaptă şi e mai tînără, ea a auzit ce vorbesc eu mereu cu Niculaie, ce-o să se întîmple cu pămîntul... Sau te pomeneşti că au şi ele dreptate... Pînă în clipa din urmă omul e dator să ţină la rostul lui, chit că rostul ăsta cine ştie ce s-o alege de el !... Începuse să tune şi să fulgere, semn că abia acum se pregătea a ploaie mare, putea să ţină şi pînă mîine, astfel amestecătură de nori se învălmăşea în straturile înalte ale văzduhului. Trăsnete şi bubuituri cutreierau şi sfîşiau cerul de-o parte şi de alta, ai fi zis că e o activitate plănuită acolo sus de nişte inşi aşa de mult semăna acum a minte de om felul cum tuna ici şi răspundea dincolo... Sub apa care cădea grumazul lui Moromete, arăta roşu ca arama în care însă timpul săpase ciudate semne, asemănătoare şi ele cu pămîntul, dar cînd e crăpat de o prea îndelungată secetă.

Între timp ploaia se înteţise aşa de tare că picăturile nu mai puteau sta nici unele lîngă altele, nici curge ca picături, ci se uneau şi formau mari grămezi de lichid care înecau totul, nu se mai vedea nimic. Moromete se mişcă din loc şi îşi scoase pălăria din cap pe care în mod bizar o scutură de apă ca şi cînd nu şi-ar fi dat seama ce cădea de sus. Şi-o puse în cele din urmă la loc, dar nu s-ar fi putut spune că din pricină că îl supăra ceva, ci pentru că o pălărie trebuie să stea pe cap şi nu în mînă. „Uită-te la mine, continuă Moromete luînd-o fără grabă spre grădină, am aproape şaptezeci de ani şi în mintea mea e că o să trăiesc o sută. De ce să nu trăiesc ? Ce, nu e bine de trăit ? Şi atunci de ce să mă mai mir eu de ce e în capetele altora ?"

Ocoli cu grijă mare şira de paie şi se uită în sus cercetînd-o atent. Era bine făcută, ploaia aluneca peste creasta ei ca şi cînd ar fi fost acoperită. Moromete nu se arătă însă mulţumit, puse mîna pe o furcă de lemn pe care o trase chiar din paie şi cu coarnele ei lucioase izbi zdravăn de mai multe ori într-un anume loc. Avea o înverşunare puţin cam sîcîită, doar el făcuse şira, cum de-i scăpaseră astfel de burţi şi goluri prin care apa putea pătrunde şi mucegăi paiele, şi îi dădea înainte cu lovituri rare, dar foarte îndesate uitîndu-se mereu în sus în timp ce ploaia îi spăla din belşug chipul osos, cu fruntea lui bombată şi cu ochii feriţi sub arcade puternice şi drepte. Cu anii, adăpostindu-se parcă de soare

și de ploi, ochii lui i se trăseseră mult în orbite și de-acolo cînd stătea liniștit și se uita înainte, vedea parcă mereu zarea cîmpiei și îi trebuia totdeauna și lui și altora de-o vîrstă cu el cel puțin o secundă în plus ca să vie aproape și să înțeleagă ce-i spuneai : „Ce ziseși tu Gheorghe ? A, da, așa e !". Dînd lovituri cu furca Moromete nu înceta să vorbească. Dar nu avea ceva anume de soluționat, în ultimii ani apăruse la el acest fel puțin diferit de a vorbi singur prin grădină sau pe la loturi care nu avea un obiect precis, și nu se ferea dacă cineva din familie era pe-aproape și îl auzea, semn sigur acum de bătrînețe, cu deosebirea că expresia chipului și privirea lui rămîneau foarte vii și te fulgera din ochi reproșîndu-ți cu mișcări din cap și din umeri că ești complice într-o istorie care să crezi tu că n-a aflat-o lumea și nu vorbește... „Da' ce-am făcut tată ?" îl întrebă Ilinca într-o zi. „Ce-ai făcut, mai și întrebi, parcă tu nu știi că asta nu e o faptă..." Era însă în același timp și un semn că era mulțumit și că se simțea bine în asemenea clipe, n-avea nimic cu nimeni și gîndurile i se mișcau în voie și îi dădeau lui această plăcere care nu apărea decît în astfel de perioade de mare destindere. Moromete lăsă furca, își plecă sub ploaie grumazul și tăcu. Terminase să-și spună ce avusese de spus și nu arăta de loc mulțumit. Era însă parcă o nemulțumire mulțumită, nu vroia să plece, îi era bine acolo. „...Și socoteala ciobanului ? !" se întrebă el deodată nedumerit și parcă indignat. Avea aerul că tot ceea ce gîndise el în acest timp mai era cum mai era, dar cum de uitase un lucru atît de important, dacă nu chiar cel mai important ? Tot atunci, cedînd presiunii apei care pesemne la mărimea

ei era cu atît mai mare, o cracă uriașă de salcîm pîrîi și se lăsă apoi în jos dezvelind trupul copacului și lăsînd pe tulpina lui groasă o rană albă din care brațul rupt încă nu căzuse de tot. Moromete se uită într-acolo pe sub pălăria lui ale cărei boruri nu se fleșcăiseră de atîta ploaie, dar pe care se făceau bășici ca pe jos, și începu să pășească în direcția aceea să vadă ce s-a întîmplat. Pesemne craca era ea demult bătrînă de se rupsese din senin, nici măcar n-o trăsnise, o apucă de vîrf și trase de ea s-o dea jos. Craca se întinse, dar nu vru să se desprindă din locul ei și atunci Moromete se uită în sus mirat și o lăsă. Dacă mai avea în felul ăsta legătură cu seva trunchiului, se putea drege și rămîne verde mai departe. „Socoteala ciobanului e achitată", zise Moromete acum cu un glas pe deplin tare, care dacă n-ar fi fost ploaia ar fi putut fi auzit și din curte. „Ce s-o mai încurcăm c-o fi c-o păți, asta e, dacă îți place. Dacă nu, fă și tu ce-oi ști, pe mine nu mă privește ! ...Nu te-o fi privind pe tine, dar pe mine mă cam, fiindcă, hm, unde vreai să mă duc ? ! !"

S-ar fi zis că vorbea mai departe feciorilor, lui Nilă care nu mai era, sau lui Achim înainte de a se hotărî dacă să-l trimită sau nu la București cu oile. Dar cui se adresa el acum ? Nu odată era auzit răspunzînd cu această referire la socoteala ciobanului a cărei sursă cei mai tineri n-o cunoșteau, și nici el nu le spunea cînd îl întrebau ce însemna, uitase ori nu-i stătea în obicei să explice lucruri care dacă n-au fost trăite, nu pot fi înțelese. Nu se știa niciodată cine era cel care punea atunci de demult, o asemenea întrebare, dar vocea se auzea foarte limpede, fiindcă se auzea la urmă, după ce împăratul neliniștit de

apariţia acestor magi care urmăreau o stea îi chema la el şi vroia să le smulgă secretul; cei trei după ce îşi izbeau săbiile lor cu a acestuia ori de cîte ori răspundeau dădeau apoi să plece cînd se auzea vocea: „Şi socoteala ciobanului?" Dar ce căuta el acolo îmbrăcat în pielea lui de oaie întoarsă pe dos pe urma unor crai care, ei, porniseră în căutarea unui nou Mesia? Flăcăii magi cu hlamide strălucitoare de hîrtie colorată peste tunici îi acordau ciobanului un rol mut, care nu atrăgea însă mai puţin atenţia: se culca pe jos în zăpadă, se prefăcea că doarme, sforăia... Lumea rîdea. La auzul întrebării se ridica în picioare se proptea în ciomag şi aştepta. Se producea o nedumerire, dar apoi unul din magi răspundea cam în grabă şi cam de formă (era limpede că nu se puteau sustrage şi nu puteau trece peste asta fără un răspuns): „Socoteala ciobanului e achitată", dar spus cu un astfel de glas că reieşea că dimpotrivă, nu era achitată de loc şi lumea iar rîdea. Moromete ridica uneori fruntea şi îi spunea cîte-unui om, pe neaşteptate: socoteala ciobanului e achitată!, şi din glasul lui se înţelegea cum: Ca vai de lume! Sau, în alte dăţi: era prea tîrziu să se mai poată face ceva, socoteala ciobanului era achitată, gata, s-a terminat, ce să mai stăm s-o mai sucim şi s-o răsucim... Alteori însă nu trebuiau ei să-i ducă grija ciobanului, socoteala lui era achitată, mai rău era de ei ăştialalţi, cum aveau să iasă din situaţia aceea...

Moromete se apropie de gard şi luă de lîngă el o sapă răzimată cu tăişul înăuntru. Începu să facă în pămîntul moale al grădinii un mic şanţ spre viroagă. Nu mai zise nimic şi părea că nici nu se mai gîndeşte la nimic. Avea aerul să spună că din

moment ce socoteala ciobanului e achitată, totul era în regulă, n-avea la ce se mai gîndi. Sau în orice caz, dacă mai era ceva, să se gîndească ăia care i-au achitat-o, el avea acuma treabă. „Uite, dacă nu făceam eu şănţuleţul ăsta, o nimica toată, apa asta care s-a făcut baltă în grădină ar fi intrat sub paie şi mi le-ar fi putrezit. Ori, mie paiele îmi trebuiesc, ce aştern iarna la cai în grajd şi cu ce fac focul să încălzesc soba în casă? Fiindcă orice-ai spune tu, bolborosi Moromete mai departe în timp ce mîinile lui spălate de izbiturile ploii mînuiau cu atîta pricepere sapa încît ai fi putut crede uitîndu-te la el, că braţ, trup, sapă, şi pămînt se înţeleseseră să se mişte în aşa fel încît toată apa din jur să alerge spre locul acela şi s-o ia apoi veselă la vale, într-o casă tot trebuie să stai şi focul în ea tot trebuie să-l faci indiferent că tu vii şi strici rostul... Fiindcă dacă o să ajungi să nu mai ai nici casa ta, o să fie vai de capul tău şi dacă nici cu ce să faci focul în ea n-o să ai, o să fie vai de copiii ăia ai tăi pe care o să ţi-i nască muierea, fiindcă tu aci mai bine ca nimeni altul poţi să te arăneşti şi să ai grijă de vită şi de casă în timp ce pe mîinile altuia o să alergi ca un nenorocit cu căciula în mînă pentru orice fleac... Şi o să ajungi să fii şi mulţumit după una şi alta, nici n-o să-ţi mai dai seama ce rău ai ajuns şi o să ţi se pară că ţi se face o mare cinste dacă o să primeşti cu chiu cu vai ceea ce ţi se cuvine de drept, adică rodul muncii tale... Fiindcă mă uitam la unii cînd veni Plotoagă şi alde fi-meu, pe arie să le spună că chestia cu neghina s-a aranjat, că tovarăşi cu munci de răspundere au înţeles situaţia şi că nu se mai ţine seama de corpurile străine. Şi mă uitam la unii că le luceau ochii că au scăpat şi că n-or să dea

uitaseră că ăsta era un drept al muncii lor și că n-aveau ei nevoie să-i înțeleagă nimeni... Ei, uite așa o să vă zbateți pentru cel mai mic drept și o să vă lungiți gura pînă la urechi de bucurie cînd o să vie unul să vă anunțe că s-a aranjat... Fiindcă să nu-mi spui tu mie cum e omul, eu îl cunosc cum e făcut, și de cîte ori trebuie el să se lovească cu capul de pragul de sus ca să-l vadă pe-ăl de jos ? De-atîtea ori că în timpul ăsta neomul încalică pe umerii lui și el îl duce și pînă își dă seama că la urma urmei cu ce drept stă ăla pe umerii lui, îi trece și viața și abia de mai apucă să le spună și el copiilor lui că așa n-a fost bine, și moare. Iar copiii care își mai aduce aminte, bă, tata a zis așa, bine, care nu, care pe unde apucă o ia de la cap sau învață de la altul cum nu e bine, că de la ta-său nu s-a priceput... Că tu vii să-mi spui că noi sîntem ultimii țărani de pe lume și că trebuie să dispărem... Și de ce crezi că n-ai fi tu ultimul prost de pe lume și că mai degrabă tu ar trebui să dispari, nu eu ?... Eu nu zic asta, fiindcă prostul e dat și el de la Dumnezeu și trebuie să trăiască și el dar nu sub denumirea de deștept, să nu se mai înțeleagă cine e, ci sub denumirea lui de prost, așa cum l-a știut totdeauna lumea și nu l-a pus niciodată în vîrf... A, că totdeauna el a încercat să arate că nu e așa cum e, și a ajuns nu o dată să-i dea jos pe-ăi cu minte, nimic de zis, dar a ajuns singur prin puterile lui, a dat din coate și a asudat, ce să-i faci, pe lume sînt și puturoși și pe spinarea lor se urcă proștii deștepți... Dar n-a venit nimeni să-l caute la el acasă și în văzul lumii să-i spună : vino tu încoace, că tu ești bun, treci aici și fii mare și tare, le muma în... la ăilalți, lasă că le arătăm noi lor ! De ce ?“

Și aci Moromete se opri din vorbit, dar altfel ca pînă acum, liniștit, cu întrebarea parcă în mîini amestecînd-o cu apa și pămîntul pe care îl săpa cu mișcări fără greș. „Așa că vezi, reluă apoi Moromete în glas cu o admirație de sine neacoperită față de generozitatea lui, eu te las pe tine să trăiești !... Dar rău fac, că tu vii pe urmă și-mi spui mie că nu mai am nici un rost pe lumea asta... Și ce-o să mănînci, mă, Bîznae ? Ce-o să mănînci, mă, tîmpitule“, exclamă Moromete apăsînd cu un fel de milă nesfîrșită, aproape părintească pe ultimul cuvînt, contemplînd parcă cu jale mizeria mintală a acelui Bîznae care îi spusese lui asemenea lucruri despre soarta care le era rezervată în viitor țăranilor. (Nu-i spusese lui, ci lui Niculaie și de la Niculaie știa și Moromete.) „Măcar, zise Moromete mai departe, eu tot am făcut ceva, am crescut șase copii și le-am ținut pămîntul pînă în momentul de față — că n-au vrut să-l muncească, ce să le fac eu, toată viața le-am spus și i-am învățat — dar pe tine să te vedem dacă ești în stare cel puțin de-atît ! O să fii în stare ? Nu să-i îmbraci și să le dai să mănînce, că asta e lesne, de mîncare îi dai și unei vite în grajd, dar ce le spui ! ? Ce-i înveți, fiindcă un copil chiar dacă nu-i intră lui în cap cît e mic, cînd se face mare își aduce aminte. Bietul Paraschiv, cînd fusei pe la el anul trecut, zice, mă tată, ce bine aș fi trăit eu acuma dacă n-aș fi fost bolnav. Dacă nu fugeam de-acasă și plecam și eu în mod normal, cum au încercat mulți să-și facă alte rosturi și la momentul greu cînd am avut nevoie de bani pentru casă să nu fi răbdat de foame din ambiție și să-mi fi trimes banii măcar de pe-un pogon de pămînt, nu ajungeam aici ! De, mă, Paraschive, zic, eu venii și mai tîr-

ziu cu bani după voi, dar voi... Dacă mor, zice, măcar n-o să-l înjur pe tata cum fac unii... Poţi să mă şi înjuri, zic, prăpăditule, numai să te faci bine, că dacă v-am spus şi v-am învăţat, vedeam eu că nu e lesne, dar zic lasă, cînd s-or face ei mari or să-şi aducă aminte... Acuma, că n-ai avut nici tu noroc, şi asta e adevărat, dar se cheamă că şi-a făcut fiecare datoria şi dacă ar fi fost şi vremurile mai bune, izbuteai. Nici copii nu făcuşi! Dar tu, ăsta de-acum, care nu vreai să mai ştii de nimic, ce-o să le spui la ai tăi? Fiindcă degeaba o să le spui tu din vorbe, c-o fi c-o păţi, că mai deştept ca tine nu mai e nimeni, din fapte ei o să vază că nu eşti nici deştept şi nici n-ai ce să le spui şi or să ajungă de capul lor şi-or să te înveţe ei pe urmă minte cînd oi îmbătrîni... Or să-şi şteargă picioarele pe tine, că n-ai ştiut să faci din ei oameni..."

Moromete se apropia încet cu şanţul său de viroagă, îl termină şi se întoarse apoi şi îl luă de la cap să-l adîncească. Apa se scurgea la vale cîntînd şi de sus continua să toarne fără oprire. Moromete ridică fruntea şi se uită şi ceea ce văzu îl făcu să-şi dea pălăria pe ceafă de admiraţie. Şanţul cel mare, comun tuturor grădinilor de pe-acolo, dădea peste mal de-atîta apă şi dacă n-ar fi curs cu repeziciune spre o direcţie a ei care ducea spre rîu, te-ai fi putut teme că dacă ploaia nu se va opri curînd, va îneca satul. Lipsind atîta vreme din pridvor Ilinca se nelinişti cea dintîi de tatăl ei şi ieşi după el cu un sac în cap. Cînd îl văzu cu sapa în mînă şi ud de sus pînă jos începu să strige la el să se întoarcă numaidecît în casă, nu-şi dădea seama că putea să răcească şi să moară? Dar Moromete parcă nici nu auzea şi zadarnic fata se apropie şi îl trase de mînă, fugi de-aici, o goni el, nu vezi că e ploaie caldă, dar aşa caldă cum era, fata şi începuse să clănţăne din dinţi. Se întoarse în casă şi curînd ieşiră şi celelalte surori şi începură şi ele să strige spre grădină, tată, vin încoace, însă fără ca el să le asculte, conducînd mai departe torentele de apă, făcîndu-le loc cu sapa şi continuînd liniştit şi netulburat să vorbească, prizonier parcă fără scăpare al elementelor şi al lui însuşi...

IV

De unde ştia însă el că în acest timp Bilă se afla într-adevăr la prezidiu aşa cum le spusese lui Costache al Joachii, şi celorlalţi? Fiindcă de la Niculaie nu avusese cum să afle, era şi el acolo. E drept că Bilă abia avea loc, era ultimul din margine şi stătea pe colţ, împreună cu moldoveanul Mantaroşie. Masa prezidiului era formată din trei catedre puse unele lîngă altele şi acoperite cu obişnuita pînză roşie folosită la pavoazări şi la ea stăteau în mijloc doi necunoscuţi avînd la dreapta şi la stînga pe primul secretar al raionului de partid, tovarăşul Ghimpeţeanu, şi pe Niculaie, după care venea încă un activist necunoscut într-o parte şi apoi Isosică singur la celălalt capăt. Veniseră fără veste şi toţi membrii de partid fuseseră mobilizaţi de urgenţă. Ceva asemănător, să vină adică atîţia inşi care se vedea cît colo că sînt mai mari decît raionul, (tovarăşul Ghimpeţeanu stătea şi el la prezidiu mai al treilea) nu se mai întîmplase de mult. Funcţionarii sfatului, paznicii şi tot ce deţinea o responsabilitate în comună se răspîndiseră în tot satul şi reuşiseră să-i facă pe membrii de partid să înţeleagă că se va întîmpla

ceva neobişnuit şi că prezenţa trebuia să fie de astă dată completă. Şi se adunaseră aproape toţi, în jurul a optzeci de inşi, cam cîţi şi erau, din cei aproape două sute cîţi fuseseră pînă la verificările care începuseră prin '48 şi ţinuseră mai mult de un an. Erau pe atunci unii care nu fuseseră niciodată la o şedinţă şi care şi uitaseră că sînt membri de partid, fiind excluşi fără ca ei să ştie şi nu aflaseră de acest eveniment decît într-o bună zi cînd un băiat cu şapcă, însoţit de secretarul din acel an al organizaţiei, bătuse la poarta lor şi le ceruse să predea carnetul. Care carnet, întreba omul, închipuindu-şi că era vorba de ceva în legătură cu vreo chitanţă de impozite, singura hîrtie care era bine s-o păstreze, să nu-l pună cumva perceptorul să plătească de două ori... Era cunoscută o întîmplare cu unul care nu înţelesese nici după ce i se răspunsese despre ce era vorba, zicînd că n-avea un asemenea carnet, nu-şi aducea aminte... „Carnetul de partid, explicase atunci secretarul, ăla cu scoarţe roşii şi cu o seceră şi un ciocan pe el." „O secere şi un ciocan!" repetase omul încercînd vizibil să-şi reprezinte aceste unelte pe un carnet şi ce rost aveau ele şi rămăsese cu gîtul într-o parte, înţepenit în acest efort de memorie nedumerit. „Ioane, vin dracu încoace că avem treabă", strigase femeia din curte şi omul tresărise luminat la faţă şi le spusese celor doi să aştepte că trebuie să ştie muierea-aia unde poate fi acest carnet, dacă era aşa că îi fusese cine ştie cînd înmînat... Şi într-adevăr se întorsese cu el, învelit într-o hîrtie, bine păstrat şi acum îşi aducea perfect aminte că prin '45... Da, da, se şi pozase cu ocazia asta, venise de pe front, i se dăduse două pogoane de pămînt din moşia episcopiei şi i se ceruse o poză... El credea că asta era dovada de

împroprietărire! „Nu e dovadă de împroprietărire", răspunsese supărat insul cu şapcă, luîndu-i carnetul din mînă. Şi dăduse să plece, dar i se păruse pesemne că omul trebuia măcar acuma să afle ce-a pierdut şi-i spusese: „Află, tovarăşe, că de-aici înainte o să rămîi în afara partidului". „Parcă pînă acum am fost în centrul lui!", răspunsese omul deodată supărat şi el brusc de supărarea celuilalt asemeni celor care n-au nimic cu tine pînă în secunda cînd află că ai tu cu ei şi atunci se supără ei mai al dracului decît ar avea dreptul.

Cei care rămăseseră nu se considerau ei chiar în centrul partidului, dar începuseră cu timpul să vină mai des la şedinţe, fiindcă, spuneau ei, de ce să mă înjure acolo pe mine alde Gavrilă şi eu să stau acasă şi să nu zic nimic, cu atît mai mult cu cît observaseră de-a lungul anilor că ăla care îi înjura în loc să-şi facă nume prost în sat cum se aşteptau ei, şi cum se întîmpla pe vremuri, din contră, era pus ba vînzător la *meaté*, sau la cooperativă, ba şef de tarla, ba paznic la sfat sau la şcoală, sau achizitor, sau cantaragiu la moară, ba chiar referent încasator, cum era alde Arghirescu. Ca să nu mai vorbim de funcţia de preşedinte, care dacă o îmdeplinea azi Plotoagă, mîine o putea îndeplini foarte bine oricare dintre ei! Chiar mai bine! Ce, era mai deştept Plotoagă decît vreunul din ei? Dincontră, era mai prost... Totul se povestea apoi în sat şi se ţineau minte şedinţe mari cînd se ridica sau cădea cîte cineva sau cînd nu cădea şi nu se ridica cel care se aşteptau să se ridice sau să cadă.

Despre prima parte a celei de azi nu se povesti mai tîrziu nimic, fiindcă nu se găsise mai nimic ce să se spună. La început n-a fost nimic, se zicea şi se trecea imediat la ceea ce se petrecuse după.

Cine erau ăia doi care veniseră ? Era totuşi întrerupt povestitorul şi pus să dea amănunte... Ăia doi ? ! Păi ereau ! Erea primul secretar de la regională ! Şi ălălalt ? Păi erea şi ălălalt ! Erea tocmai de la Bucureşti de la C.C. Avea şi-un nume, stai că ţi-l spun acum, Bîcu, aşa îl chema, ce nume o mai fi şi ăsta ! Şi de ce veniseră ăştia doi ? Cum de ce veniseră ! Auziseră şi ei chestia cu Bilă şi Nae Marinescu. Om mare şi Bilă ăsta, s-a auzit de el tocmai pe-acolo ! Ce vorbeşti ? ! Stai să vezi ! Tovarăşi, zice Ghimpeţeanu, facem analiza, uite aici tovarăşii care vor să audă cum a decurs, ce mai, arătăm ezact aşa cum e... Se ridică Niculaie al lui Moromete, şi el la fel... Au vorbit ei mulţi şi Dănălache şi Geacă... N-a fost nimic, că desigur Nae Marinescu o să-l judece organele noastre populare pentru cuvintele ce le-a zis de bastionul socialismului la adresa tovarăşului Dobrescu ca unul ce era personal însărcinat, dar nici din partea tovarăşului Dobrescu n-a fost just că s-a luat după el ! Cine e Dobrescu ăsta ? Cum nu ştii ? Aşa îl cheamă pe Bilă, ăsta e numele lui. Trebuia, tovarăşi, în legătură cu atitudinea neîmpăciuitoristă a lui Nae Marinescu, chemat de la început plutonierul Moise Ion şi mai cu vorbă bună, mai aplicîndu-i dictatura proletariatului... Şi aici se rîsese în sală, ca de un lucru îndeobşte cunoscut prin veselia lui, cum era dictatura aceasta cînd intervenea, şi cel care vorbise nici măcar nu mai avusese nevoie să spună ce rezultate s-ar fi obţinut în felul ăsta de la Nae Marinescu, aproape că i-ar fi plăcut şi lui !... Trimisul C.C. nu scosese în acest timp decît puţine cuvinte, întrebase de pildă care era tovarăşul Dobrescu şi Bilă spusese că el era, sau îl întrebase pe Geacă dacă fusese de faţă cînd Nae Cismaru, altul adică decît Nae Marinescu, strigase să se ducă lumea cu el la sfatul popular şi să-i dea jos pe preşedinte şi pe secretarul organizaţiei. Am fost la faţa locului individual, răspunsese Geacă foarte hotărît şi cu aerul că în privinţa asta se putea baza în întregime pe el şi că dacă era să fie ceva să fie chemat el şi nu altul, că el ştia bine.

Se făcuse seară şi cineva aduse să aprindă un petromax. Comuna era electrificată încă din 47, dar fiul fostului morar, Tache al lui Aristide, care avusese grijă de motor, fugise şi el din sat o dată cu tat-său şi cel de-acum, unul al lui Gheorghe al lui Pătăleaţă, nu se ştie ce tot îi făcea el motorului-acela că ba mergea, ba se oprea. Acuma cînd erau de faţă şi oameni străini, tocmai că lumina nu se aprindea. Se luă o pauză şi toţi se ridicară să-şi mişte oasele, ieşiră pe coridor, iar prezidiul se retrase în cancelarie.

V

Primul secretar al regiunii de partid şi trimisul C.C. îi cam luaseră fără veste cu venirea lor nu numai pe Isosică şi Plotoagă, ci şi pe primul secretar al raionului de partid, tovarăşul Ghimpeţeanu şi pe activistul din Siliştea, Niculaie Moromete. Fuseseră precedaţi doar de nişte telefoane, dar nu puseseră ei bine receptorul în furcă şi maşina de tip militar a regiunii îşi şi făcuse apariţia, întîi în faţa sediului comitetului de partid din Pălămida şi apoi după cîteva ceasuri direct la Siliştea-Gumeşti. Isosică dormea cînd Zdroncan alergă chiar el să-l anunţe. Ciulca intră şi ea în odaie.

— Trebuie să mobilizezi urgent toţi membrii de partid, ai dat de dracu..., oasele în..., zise Zdroncan.

14*

— Ce să fac, mă?! se holbă Isosică întinzîndu-se și căscînd cu gura pînă la urechi, cine zici că s-a anunțat?

Dar, ori parcă știa, ori că se așteptase de la o zi la alta la o astfel de ședință, că nu se grăbi cîtuși de puțin să se îmbrace și să plece.

Zdroncan repetă, cu înjurături cu tot, ce spusese mai înainte și dădu să iasă zicînd că nu putea să lase sfatul fără nimeni, că și Plotoagă lipsea, a trimis după el să-l cheme și a trimis și după Niculaie al lui Moromete.

— Atunci stai aici și așteaptă-mă, că nu fuge sfatul de la locul lui pînă mă îmbrac eu... N-ai cerut și tu niște amănunte?

— Ce amănunte?

— Tu n-ai întrebat?

— Pe cine să întreb?

— Cu cine ai vorbit la telefon?

— Cu tovarășul Cîrcîdaț, de la sfatul raional.

— Cîrcîdaț, mîine maț, pleacă poșta la Balaci, zise Isosică. Stai liniștit, nu te mișca fără să mă întrebi pe mine. Eu personal o să mobilizez pe toată lumea! Îți spun eu, se feri Isosică, așteaptă-mă la poartă pînă mă îmbrac.

Dar o dată Zdroncan ieșit, privirea lui Isosică se încrucișă cu a muierii.

— Cum dracu ai ghicit, Ciulco? exclamă el cu admirație. Gata, s-a hotărît, ai dreptate, așa o să fac, cu toate că să-ți spun drept, nu cred că o să vrea să se împece cu mine... Chiar dacă... Nu uită el chestia aia!...

— Are altele pe suflet, nu-i pasă lui de tine la ora actuală, zise Ciulca. Ai să vezi!

După cîteva minute Isosică ieși agale din casă. Asta era, nici nu-i trecea prin cap să se agite și atunci și Zdroncan se mai potoli, aprinseră țigări

și așa pufăind ca doi șefi se îndreptară cu un aer foarte pașnic spre sfat.

— N-aud nimic, exclamă Zdroncan după un timp. O să-i mobilizezi tu pe toți, că ești dat dracu, și de ce să nu fac eu nici o mișcare fără să te întreb?

— Mobilizarea se face din momentul ce o să vedem de ce vine aici tovarășul Ghimpețeanu și ceilalți tovarăși, zise Isosică scuipînd gînditor asupra țigării pe care o fuma, ca s-o facă să ardă cu mai mult fum. Și adăugă și mai gînditor, aproape cu duioșie: Așa se face o mobilizare.

— Și dacă te întreabă de ce nu sînt oamenii mobilizați, ce-i spui? zise Zdroncan nedumerit.

— Îi spui că acuși se adună toată lumea și că ai trimes să-i caute.

— Și?

— Și nimic. Stai și afli despre ce e vorba și după ce afli, pleci chiar tu după ei, arătînd că fără tine nu e nici o nădejde.

— Și dacă nu afli? mai zise Zdroncan.

— Nu afli, n-ai ce face, dar trebuie să afli, ca să poți să faci mobilizarea, explică Isosică tot mai gînditor, părea chiar îngrijorat acum. Și continuă ca pentru a se convinge și pe sine că într-adevăr în chestiuni de acest gen nu există altă soluție. Dacă eu te strig de pildă pe tine: Mă Zdroncane, ia vin încoace, tu dacă n-ai treabă, poți să vii imediat, dar dacă ai, zici de-acolo din grădină unde te găsesc: Ce e, mă, Isosică, ce-ai cu mine? Spune de-acolo că n-am timp. Nu trebuie să-ți spun? Așa devine de exemplu acum, că îl chemi pe om la ședință, zice că nu poate, că se duce cu caii la potcovit sau dracu știe unde poate să-ți mai spună că are de dus. Nu trebuie să-i explici?

— Mă, al dracu te-a mai făcut pe tine mâta, exclamă Zdroncan cu admirație, capul tău a mai fost la un cur de muiere, dar vezi să nu ți-o ia al lui Moromete înainte și să mobilizeze el organizația fără să te mai întrebe pe tine. Și fără să-ți mai spun, și eu zic că în cazul de față nici nu e nevoie de explicații, vin ei toți să-l vadă pe Bilă jugănit, că îl aranjarăți voi bine, tu cu cumnatu-meu Plotoagă, 'vă oasele în...

— Ar fi cazul să vorbești ceva mai tare ca să te audă toată lumea șopti Isosică.

Într-adevăr, se spunea pe ici-colo că Bilă fusese victima îndemnurilor lui Isosică și Plotoagă să nu mai admită depunerea grîului pe jos, că întîi îl îmbătaseră nu se știe cum înainte de a merge pe arie și că pe urmă trecuseră pe la el și îl incitaseră. Acum așteptau efectele și așa cum se dovedi mai pe urmă, venirea chiar a primului secretar regional și a unui trimis al C.C. nu miră pe nimeni. Alții însă, cum era Moromete, erau mai sceptici sau cu totul neinteresați să facă astfel de deosebiri de nuanțe, cum ar fi fost așa-zisa „jugănire" posibilă a lui Bilă, care nu putea să constea în cel mai bun caz decît în simpla lui îndepărtare din biroul organizației, ceea ce fostului liberal nu-i spunea nimic ; sau eventual să nu mai țină legătura cu Uniunea Sovietică. „Ei, asta da, exclamase Moromete comentînd presupunerile acestea pe care i le făcea Niculaie. Asta într-adevăr, măi Niculaie, ar fi foarte grav, te rog foarte mult să ai grijă să nu i se întîmple lui Bilă așa ceva, fiindcă ce-o să mai facem noi dacă pierdem legătura ? Ia închipuie-ți !" Nimeni nu știa însă de ce se hotărîseră ei toți, alde Plotoagă, Isosică, Mantaroșie și chiar și Fîntînă — fiindcă nu o dată îl auziseră pe lipovean înjurîndu-l pe Bilă pe la

moară, — să-l îndepărteze pe responsabilul Arlus și organizatoricul organizației de bază, ce le făcuse, sau ce crezuseră ei că le putea el face de se uniseră ei toți contra lui și vroiau să-l dea la fund... Alții spuneau însă că ideea asta le venise abia pe urmă, că se speriaseră de felul cum ieșise cu treierișul, și că dat fiind că o parte din oameni apucaseră să-și ducă grîul acasă, avea să le fie pusă la toți întrebarea cum devine că n-au fost la înălțime în calitatea lor, ăla de președinte, ăla de secretar, ăla de șef de tarla, și așa mai departe ! Și atunci le venise ideea asta să-l scoată pe Bilă cal breaz !

— Vă merge gura prea mult, adăugă Isosică de astă dată mohorît, fără prietenie. După ce că...

Dar se opri net și nu mai spuse și restul gîndirii care îl fulgerase parcă și pe le însuși prin imprudența ei, dacă ar fi exprimat-o. Zdroncan se uită la el :

— După ce că ce, ce ?

— O să-ți spun eu, zise Isosică, cu o sinceră promisiune în glas. Nu ești tu omul cu care să mă cert ! Tu o să rămîi toată viața secretar la sfat, mă Zdroncane !

Asta gîndise el oare în clipa aceea ? Zdroncan tresări.

— Ce vreai să spui, zise Zdroncan.

— Nimic nu vreau să spun ! Ce-ai auzit !

Zdroncan avu o clipă de expresie de derută uitîndu-se iar la omul de lîngă el, care mergea cu fruntea în pămînt, cum nu avea obiceiul. Cu un gest reflex, ridica mîna în care ținea țigarea și după ce trăgea din ea, o umezea grijuliu ca și cînd după fumul tras țigarea s-ar fi deslipit pe undeva.

— Măi vere, să nu te legi de mine, că eu nu sînt Bilă, spuse Zdroncan fără grijă să nu fie auzit.

Isosică se îndîrji :

— Nici voi să nu vă legați de mine că nici eu nu sînt Mantaroșie. Am fost numai noi patru, și cineva i-a spus lui Vasile ce-am vorbit. Fîntînă era singur, izolat și acuma îl are pe Vasile, care a intrat în partid cu sprijinul raionului, are oamenii lui pe linie de...

Și aici din nou se opri, la timp.

— Pe linie de ce ?

Dar Isosică se înfurie liniștit :

— Lasă că știi tu. Tot ce pot să-ți spun e că e mai bine să rămînă fiecare cu ce știe. Nu te apuc de mînă, nu mă apuca nici tu de picior. Mă vezi pe mine că îți reproșez ceva ?

Zdroncan se simțea pesemne așa de încolțit, că nici nu mai știa pe unde merge și la un moment dat călcă alături și alunecă în șanț cît era de mare. Se ridică numaidecît înjurînd și făcea să-l vezi cum chiar și în asemenea momente nu-și putea acoperi dinții și ai fi crezut că tot vesel e, cînd de fapt sticlirea de furie a ochilor dădea întregii lui înfățișări ceva din indignarea acelor cîini care totdeauna au fost credincioși și deodată își arată colții în urma unei lovituri nedrepte. În cazul lui însă era greu de spus dacă lovitura era cu totul nedreaptă. Isosică însă tăcea și Zdroncan înțelese că secretarul de organizație trecuse peste și se mai liniști ; ba chiar își recăpătă stăpînirea de sine :

— Nici n-ai avea ce să-mi reproșezi, zise el, dar fiindcă dracu știe ce te-apucă pe tine cîteodată, mă fac că n-am auzit și nu-i spun nici lui cumnatu-meu Plotoagă. Sînteți prieteni și n-aș vrea să vă certați degeaba...

Dar Isosică demult nu-l mai asculta. De altfel se apropiaseră de sfat, se vedeau în fața intrării Plotoagă, Bilă și Niculaie. Zdroncan avusese dreptate, Niculaie și dăduse toate ordinele și se auzeau cîinii prin sat lătrînd la porțile celor care erau chemați de urgență să se adune la școală. Isosică se arătă mulțumit de aceste măsuri și zise :

— Perfect ! Mă duc și eu să-i ajut. Pe Fîntînă și pe Mantaroșie s-a dus cineva să-i anunțe ? mai întrebă el în treacăt.

— Da, zise Plotoagă, l-am trimis eu pe Ilie Micu.

— L-ai trimis pe dracu, zise Zdroncan, uite-l pe Ilie Micu înăuntru. Bă, Ilie Micu !

— Uite-acuma mă duc, ziceam să iau și niște scrisori, strigă un glas ciudat dinăuntru, ca de copil.

— Vezi de treabă, zise Isosică, lasă că mă duc eu la moară.

Și plecă cu aceiași pași așezați și calmi cu care venise. Zdroncan se dădu pe lîngă cumnatu-său Plotoagă și îi spuse :

— Ia vin încoace, tovarășe președinte, să semnezi corespondența, să nu ne zică cineva că sîntem în neregulă.

Intrară însă în biroul lui Arghirescu, căruia îi făcură cu un gest rapid semn să iasă afară.

— Trimite pe cineva să se ia după el, să vadă unde se duce, zise Zdroncan.

— Cine ? întrebă Plotoagă.

— Isosică.

— De ce ?

— Nu știu. Fă cum îți spun, de unde vreai să știu eu ?
Ai să vezi cînd o să afli.

— Dar ce s-a întîmplat ?

— Cumnate, zise Zdroncan batjocoritor, nu știu, că dacă ași ști, ți-ași spune.

Plotoagă se posomorî și timp de cîteva clipe chipul lui pietros, cu fălcile care îi făceau îm-

preună cu fruntea un pătrat ca din cărămizi, rămase tăcut şi dur, încercînd să înţeleagă :

— Nu înţeleg, exclamă el cu mîna pe clanţa uşii, cu o voce care datorită intensei sincerităţi pe care o exprima, părea încărcată de o bruscă nelinişte.

După cîteva minute se întoarse.

— L-am trimis pe Arghirescu, care a dat fuga să-l trimită pe fi-său ăla micu, care nu-l cunoaşte Isosică, dar el îl cunoaşte.

— Perfect, exclamă Zdroncan şi reintră apoi în biroul său, puse mîna pe toc şi îşi văzu de scris.

Arăta senin : nu-i spusese el Isosică exact acel lucru menit să liniştească pe oricine, că nimic nu-i ameninţa existenţa şi munca de pe urma căreia îşi ţinea muierea şi copii ? Fiindcă Zdroncan n-ar fi avut chiar nimic din ce trăi dacă ar fi fost dat afară din biroul acela...

VI

Isosică fu uşor de urmărit de către feciorul lui Arghirescu, secretarul organizaţiei o luase spre moară şi acolo îl căută pe Mantaroşie cu care se trase de-o parte şi începu să vorbească cu el nu se ştie ce. Ca de obicei curtea morii era plină de căruţe cu oameni, de femei şi copii, şi feciorul lui Arghirescu se pierdu printre ei apropiindu-se însă cît putu mai tare de locul unde cei doi stăteau de vorbă. Le întoarse spatele răzimîndu-se de loitra unei căruţe şi începu să tragă cu urechea. Nu se auzea însă nimic şi de altfel nici ceea ce îşi spuneau Isosică şi Mantaroşie nu dură mult.

— E clar ? zise Isosică de astă dată fără să-i mai pese că putea fi auzit. Rapid ! mai adăugă el.

Rapid, ce ? Feciorul lui Arghirescu se întoarse şi îl văzu pe Mantaroşie îndepărtîndu-se şi căutînd cu privirea pe cineva.

— Enache strigă el. Bă al Cîrstichii !

Enache al Cîrstichii se desprinse de lîngă căruţa unde aştepta stînd de vorbă cu alţii şi se apropie repede de Mantaroşie, desculţ şi în izmene cum era şi fără cingătoare la cămaşă, care îi atîrna de jur împrejur de la umeri în jos în mod egal.

— Ce e mă, zise el cu biciul în mînă.

— Avem şedinţă, zise Mantaroşie. Lasă-ţi căruţa aici şi du-te repede pînă la Vasile al Moaşei din Cotoceşti şi spune-i că i-am spus eu să stea acasă şi să mă aştepte, că am ceva să-i spun. Da' să nu plece de-acasă înainte să vin eu !

— Adică unde să nu se ducă ? zise omul vrînd şi el ca măcar cu atît să se aleagă de pe urma a ceea ce avea să facă, dar moldoveanul nu dădu nimic dinainte.

— Du-te tu şi pe urmă îţi spun eu, zise el, lasă-ţi căruţa în grija cuiva de-acasă să-ţi macine şi fă ce-ţi spun. Dar uite cum : în drum spre Vasile treci şi pe la Fîntînă... Şi aici nu se mai auzi nimic din ce-i spuse Mantaroşie celuilalt. După care strigă iar, ochind pe cineva de la altă căruţă : bă Milică ! Ia vin încoace mă ! Şi după ce acel Milică se apropie : Du-te pînă la Geacă să se ducă la Dănălache şi să aştepte amîndoi la el.

— Pe cine să aştepte ? se arătă şi ăsta curios.

— Pe nimeni. Să stea şi să aştepte.

— Şi dacă mă întreabă eu ce să le spun ?

— Să le spui să aştepte, nu mai întreba atîta, du-te şi pe urmă de-acolo tu te duci la şcoală,

că avem ședință de partid ; vino și tu la ședință și fii atent...

Și aici Mantaroșie puse în mișcare în mod sumar un sistem de semne din mînă, din cap și din gît care sugerau că centrul interesului era el, Mataroșie și ce-avea să facă el să fie atent și Milică să facă la fel...

În acest timp blondul nepot al lui Fîntînă ieșise și el în pragul ușii de la intrare a morii și se uita pierdut în gol ; ai fi zis că doarme de-a-mpicioarele și visează rezemat de stîlp, picnit de liniștea dimprejur și monotănia modernă a morii, cu pîcîitul ei intermitent prin coșul acela construit dintr-un burlan tăiat ca un fluier de salcie, anume ca să se audă din depărtare că moara macină. Cînd însă Isosică și Mantaroșie plecară luînd-o agale spre centrul satului, adormitul de nepot pieri într-o clipă în interiorul morii și după cîteva clipe ieși grăbit, aproape fugind și intră în camera mică în care se afla motorul. Cînd ieși de-acolo cineva îl însoțea și intră în locul lui în moară iar el o luă la fel de grăbit undeva în sat.

Feciorul lui Arghirescu așteptă cîtva timp pînă ce Isosică și Mantaroșie se îndepărtară bine, apoi o luă iar după ei pe lîngă garduri, păstrîndu-se un timp la distanță, apoi ajungîndu-i pe la spate, trecînd de ei și pierind la o răspîntie ; tocmai acolo cei doi se despărțiseră... Isosică se opri în dreptul curții unuia numit Neagu Postu, omul despre care se povestise odată că îl luase o barză drept pom și i se așezase în cap, membru de partid, și strigă foarte autoritar să iasă cineva afară. Ieși chiar Neagu Postu alergînd, dar și nedumerit și chiar speriat.

— De ce, bă, nu ți-ai predat cotele pe arie, strigă Isosică furios, ia să faci bine și să-ți încarci imediat căruța și să te duci la bază...

După care se lăsă o tăcere nefirească ; apoi tăcerea fu ruptă :

— Ce, crezi că o să vin a doua oară să-ți spun, milițeanul nu pot să-l trimet ?

După care îi vorbi iar altceva în aceeași tăcere șoptită, tot nu se auzea ce-i spunea și plecă de la poarta lui. De la Neagu Postu secretarul organizației intră pe ulița următoare la Dănălache, unde Geacă și venise. Dar rămăsese cu el și Milică, și Dănălache se uită întrebător la Isosică.

— Geacă și Milică, porunci secretarul cît intră, mergeți la școală și adunați-vă că vin și eu acuma. Băgați de seamă, luați și voi cuvîntul și spuneți exact cum a fost, că noi n-avem nevoie să ascundem realitatea în fața tovarășului prim-secretar Ghimpețeanu și cine o mai fi. O să iau și eu cuvîntul și o să vedeți că noi, organizația de bază, nu închidem ochii la greșelile unora sau altora. Cît a greșit, îl dăm jos, că nu e bătut în cuie. O să vedeți voi, ce mai, comitetul executiv ca organ local... Cine a avut sarcina bunei desfășurări sub conducerea organizației, nu el, președintele comitetului executiv, ce mai încoace și încolo ! ?

— Așa e, ziseră deodată cei doi, înțelegînd.

— Și atunci ? ! exclamă Isosică sincer. Ce, o să stăm și să ne uităm la el ? Să-și facă autocritica și dacă n-o să vrea să-și facă autocritica, atunci...

Și aici Isosică puse și el în mișcare, prin semne, ca și Mantaroșie, un sistem de sugestii liniștitoare că în acel caz o să aibă altcineva grijă de președintele comitetului executiv, sarcina lor limitîndu-se la atît... Cei doi ieșiră imediat. Geacă însă

cu nişte paşi mai puţin convinşi decît ai lui Enache al Cîrstichii.

— Geacă, zise Isosică smulgîndu-l parcă de ceafă înapoi, chestia aia...

— Du-te domnule dracului, că-mi mor porcii de foame, protestă Geacă indignat şi ieşi repede ca şi cînd ar fi vrut să nu mai aibă celălalt timp să mai spună ceva.

— Al dracu cu porcii tăi, rîse Isosică înveselit după ce Geacă ieşi. Ia vezi Dănălache, parcă se aud nişte paşi prin spatele casei, îi spusei eu lui Neagu Postu să se ducă să-l cheme în grădină în coşar la tine pe Dan că am ceva să-i spun, şi nu mai fu timp să te trimet pe tine la el...

Dănălache ieşi dar nu se uită să vadă ce era în spatele casei, de se auziseră paşi, se duse direct în grădină şi se uită. Un cîine începu să se dea cu turbare însă Dănălache nu ştia că nu la Isosică, aşa că nu băgă nimic de seamă. Era un loc bun aici ca să nu fie văzut nici cel care venea, nici cel care aştepta, vecinii lui Dănălache fiind foarte îndepărtaţi şi coşarul lui înconjurat de salcîmi tineri şi pruni cu coroanele bogate ; poteca se pierdea şi ea în direcţii aproximative, năpădită de ierburi, încît cel care trecea se putea opri sau ieşi fără să se vadă bine pe care din aceste două drumuri apucase.

Isosică nu stătu mult în coşarul lui Dănălache unde intră şi de unde ieşi singur.

— Domnule Dan, îi spuse el acestuia eu pornesc de la ideea că pe vremuri unchiul dumitale, domnul Aristide, m-a ajutat şi te ajut şi eu acuma. Ar fi cazul să faceţi şi voi ce-a făcut el mai înainte, dar urgent, adică să vă împărţiţi pămîntul pe la neamuri şi să plecaţi undeva departe, fiindcă mă tem că ora lui Vasile a sunat. Ăsta nu e ca Gae, să se repeadă în toată lumea şi de voi tot să mai

aibă puţină frică, ăsta e cel mai periculos care există şi mai multe nu-ţi mai spun.

— Şi de ce să ne lăsăm noi casele şi vitele pe mîinile altora şi noi ce să facem pe unde ne-om duce ?

— Vă duceţi pe şantierele astea, daţi cu lopata sau intraţi pe undeva cum a intrat Tache. Nu vedeţi că războiul s-a împotmolit la mama dracului în Coreia şi că noi am rămas aici definitiv în zona limitrofă ?

— Mă Isosică, zise Dan cu acea intonaţie care dădea de înţeles că el şi cu ai lui de mult se hotărîseră şi ştiau ce au de făcut, cel mai rău să zicem că o să fie aşa cum spui tu, că o să fie ca în Rusia să ne ia averile. Dar atunci de ce să dau eu cu lopata unde zici tu şi să dorm într-o baracă cînd am aici casa mea şi dacă o fi să ajung să muncesc eu însumi ca să-mi cîştig o bucată de pîine de ce să n-o cîştig aici ? Măcar aici am rude şi neamuri şi n-o să zici tu că o să ne scoată pe toţi afară din case şi să dormim la paie ca cîinii.

— Nu, zise Isosică, eu nu subţin cum o să fie din punct de vedere că o să vă scoată din casă, dar uite la alde Georgescu din Balaci, a vrut să scape de pămînt şi să-l facă donaţie statului : Nu s-a putut, i-au respins cererea, mă întîlnii cu frati-său pe la gară zilele trecute şi ce faci mă Lazăre, uite aşa şi pe dincolo, de la el ştiu.

— Ei, tot e bine că ne-ai spus deşi ştiam, zise Dan, o să le spun la ai mei, poate că Ştefan o să vrea el să plece. Eu cu tata nu plec nicăieri, stau aici.

De la Dănălache, Isosică o luă înapoi pe acea uliţă zisă a legionarului, şi îşi continuă drumul pînă ajunse în dreptul casei lui Vasile din Cotoceşti, un bordei cu ferestre mici şi întunecate

aşezat chiar în spatele casei lui Năstase, unchiu-său. Vasile şi Mantaroşie erau chiar în poartă, îl aşteptau.

— Unde putem să stăm de vorbă, Vasile, că vreau să-ţi spun ceva, zise Isosică.

— În casă putem, răspunse Vasile.

— Atunci de ce nu m-aşteptaţi în casă !? Nu e nici o grabă, avem destul timp, mai zise el scoţînd din buzunarul mic de sub cureaua pantalonului un ceas alb şi subţire pe care îl cercetă ; adăugînd : numai proştii se grăbesc.

— Îmi pare bine că sîntem noi deştepţi, zise Vasile ironic.

Intrară amîndoi şi Mantaroşie plecă înapoi spre sfat. În prag dinaintea lui Isosică se dădură la o parte două fetiţe, rău îmbrăcate amîndouă, cea mică avînd fustiţa numai cîrpe.

— Du-te tu şi te joacă, zise cea mare sever, adresîndu-se celeilalte, care o şi zbughi, iar ea intră odată cu oamenii, închise uşa şi trase perdelele de la geam cu mişcări ferme, urcîndu-se cu genunchii pe pat.

După care rămase lîngă sobă, sprijinindu-o cu spatele ca în timpul iernii, şi uitîndu-se acum cu aceiaşi severitate la Vasile. Se vedea că nu numai că ştia tot ce ştia el, dar că avea chiar grija ca nu cumva el să uite o parte din ceea ce ştiau împreună.

— N-ar fi bine să stea muierea aci, zise Isosică.

Fetiţa aceea aşa mică era deci nevasta lui Vasile şi mama celei care plecase.

— De ce, zice Vasile, ce-ai cu ea ?

— N-am nimic, dar ştii cum e muierea...

— De ce, reluă Vasile, Ciulca ta o dai afară din casă cînd vine Plotoagă pe la tine ?

— Florico, zise atunci Isosică văzînd că Vasile nu vroia s-o dea pe nevasta lui afară ; uite ce e, ce-o să vorbim noi acuma numai pereţii ăştia să ştie. Fiindcă lumea atîta aşteptă, să ne înjure. Şi cui îi place să fie înjurat ?

— Dar tu eşti bun să înjuri pe alţii, zise deodată femeia şi apoi tăcu, nemişcată.

S-ar fi zis că nu ea ar fi vorbit, ci o altă femeie matură şi necruţătoare, ascunsă în podul casei.

— Ai să vezi, zise secretarul organizaţiei, că n-o să mai înjur nici eu pe nimeni.

În clipa aceea mica femeie eliberă scurt o respiraţie şuierătoare şi privirea ei aproape că se topi în aceea a bărbatului ei : îl rugă s-o mai lase încă să vorbească ; cu privirea dreaptă, bărbatul încuviinţă, posomorît, clătinînd din cap : dă-i drumul parcă, îi spunea, nu te sfii, avem lupul între noi, a venit singur cînd a văzut că e încolţit...

— Ar fi trebui, Isosică, zise atunci nevasta lui Vasile, să te dăm afară pe uşă cîte am înghiţit noi din pricina ta şi a Ciulchii şi cum v-aţi ridicat voi contra lui Vasile să nu intre în partid. Acuma v-aţi făcut de rîs cu treieratul şi v-a intrat frica în oase, dar Vasile n-o să se ridice el să vă apere pe de-alde voi decît dacă vă vede în tron cu mîinile pe piept, pe cît aţi fost de nemernici ! Eu nu vreau să-ţi spun mai mult, că eşti la mine în casă, zise femeia, dar o să-ţi spună el Vasile acolo în şedinţă ! Să afle toată lumea cine sînteţi voi.

— Şi atunci de ce zici că m-am opus să intre Vasile în partid ? şuieră şi Isosică. Să sprijin un duşman ? Dacă mă învinuieşti tu, te învinuiesc şi eu.

— Atunci nu ţi-era duşman ! Cînd a auzit Dan că vrem să scăpăm de ei a venit aici şi a scos cuţitul la Vasile. Ai auzit şi tu şi în loc să-l ajuţi

să intre în partid v-aţi ridicat toţi contra lui. Toţi ştiaţi cine e Vasile şi cîte am pătimit noi din partea lor şi în loc să-l ajutaţi pe el, l-aţi ajutat pe Dan să scape şi în şedinţă aţi spus că Vasile e omul chiaburilor. O să spună el acuma Vasile cine e omul cui.

Şi aici mica femeie se uită iar la bărbatul ei şi aşteaptă : să spună ea, sau să spună el ? Vasile încuviinţă prin aceeaşi mişcare a capului iar ochii lui posomorîţi spuneau : tot una e dacă spun eu sau spui tu, dar poţi să spui tu tot, fiindcă tu ai suferit poate mai mult decît mine de cînd au intrat în viaţa noastră oameni ca ăsta de-aci care i-au ferit pe cei de dincoace a căror casă se vede în faţa alei noastre, mare şi cu zidul din spate lat şi strivitor, semn al puterii lor nemăsurate ; dă-i drumul şi plesneşte-l, dă-i lupului în cap cu ciomagul, dacă a venit aici crezînd că pielea lui de oaie cu care e îmbrăcat poate să ne înşele pe noi.

— Crezi tu că Vasile nu ştie de ce v-aţi opus voi să intre el în partid ? continuă atunci mica femeie săgetîndu-l cu privirea pe Isosică.

— Tocmai d-aia ne-am opus, o întrerupse Isosică, fiindcă ştiam că el ştia de ce ne opunem. Cît timp sta în afara partidului, spusele lui, despre mine în special, — fiindcă de ceilalţi treaba lor, n-aveau decît să tragă consecinţele — nu le-ar fi dat nimeni crezare, în timp ce odată intrat în partid, se schimba situaţia şi nimeni nu putea să ştie ce-o să iasă.

— Uite că a intrat şi n-a făcut ce credeai tu, zise nevasta lui Vasile cu obrajii în flăcări. Fiindcă nu de-aia a intrat, el, ca să se ţină de ce vă ţineţi voi, tu cu Plotoagă, cu Mantaroşie şi cu Zdroncan, cu toate că are lista cu scrisul tău,

scrisă cu gherele tale în casă la Aristide ! Nu te gîndeai tu, continuă nevasta lui Vasile cu un glas ca la o judecată care în sfîrşit venise, ce-ai făcut cînd te-a pus ăla s-o scrii şi pe urmă a băgat-o în portofel pe-a ta şi ţi-a dat-o ţie pe-a lui. Acuma Aristide e fugit, nu-i mai pasă lui de lista de-atunci, dar ţie îţi pasă !

— Da, zise Isosică supărat, şi taci că i-a băgat Vasile lui Aristide mîna în portofel să i-o ia.

Adică ce să mai vorbim degeaba şi să mai spunem astfel de prostii pe care nu le-ar crede nici un copil !

— Culcă-te tu pe urechea-aia, zise atunci nevasta lui Vasile şi apoi, la un semn al bărbatului ei, tăcu.

Şi tăcerea continuă, Vasile o lăsă să se scurgă parcă anume ca să înţeleagă celălalt că nu era cîtuşi de puţin sigur că acea listă nu s-ar afla în posesia lui, a lui Vasile, şi că deci avea pe deplin dreptate femeia, cînd îl sfătuia să nu se bazeze pe faptul că pentru asta ar fi fost neapărat nevoie să se fi băgat mîna în portofelul lui Aristide.

— Uite, zise Isosică, eu nu mă culc niciodată nici pe-o ureche nici pe alta, dorm cu faţa în sus sau în jos, îmi păstrez bine urechile, fiindcă am nevoie de ele. Eu pornesc de la ideea că Vasile ar putea să se ridice în şedinţă şi să spună, cum ziseşi tu, Florico, care cine sîntem. O să spună şi n-o să iasă nimic, zise Isosică pe deplin stăpîn pe sine. Cel mult o să profite lipovanul. Uite, acuma o să vă spun şi eu ce am de spus şi pe urmă sînteţi liberi să faceţi ce vreţi. Prima problemă : de ce-aţi vrut voi să faceţi gospodărie colectivă aici în sat şi v-aţi unit cu beţivu-ăla de Fîntînă ? Gospodăria colectivă e bună dacă

vreai s-o faci, dar dacă nu vreai, poate să fie ea cea mai formidabilă ca idee, nu iese, fiindcă omului îi place să nu-i comande nimeni. Cu cîți n-am vorbit ?! Mai bine mănînc mămăligă cu cenușă, dar nu mă duc eu să-mi comande mie Mărin al lui Usturoi zicea pînă și nenorocitu-ăla de Vatică al lui Boțoghină. Bine, mă, zic, cine ți-a spus ție că o să-ți comande alde Mărin al lui Usturoi ? N-o să fie alde Mărin al lui Usturoi, zice, o să fie tot unul de-ai voștri. Și dacă o să te pun pe tine ce-ai să mai zici ? De ce, zice, să comand eu altora și să mă înjure lumea ? Bine, mă, zic, dar toți oamenii, în afară de noi, așa trăiesc, în uzine și peste tot. Trebuie să fie cineva care să conducă. Tu n-o să-ți conduci muierea și copiii cînd o să te însori ? Așa o fi, zice, dar dacă eu sînt liber, de ce să-mi bag singur gîtul, să încalice altul pe el ? Asta e situația în momentul de față, zise Isosică și dacă domnul Fîntînă vrea el să se grozăvească față de raion că face el gospodărie colectivă, voi de ce să-l sprijiniți pe drumu-ăsta ? Tu-i mama lui de nenorocit, că mi-am pus în gînd să nu mai înjur pe nimeni, dar cu ăsta mi se învîrtește capul cît vine vorba de el. Asta ar fi prima problemă. Să v-o spun acuma și pe-a doua. Nu pe calea asta v-aș fi recomandat eu prin urmare să rezolvați ce e între voi și rudele voastre. De ce să te înjure pe tine satul că ai tu nu știu ce cu alde Dan sau cu alde tat-său ? De ce vreai să faci tu satului un rău și nu un bine ? Fiindcă asta e problema cea mai grea, cum poți să faci satului un bine și bineînțeles să-ți rezolvi și ție problemele în litigiu. E clar că înainte de orice nu cu Fîntînă o să ajungi la o înțelegere și nici nu Bilă sau Plotoagă. La înțelegerea asta poți să ajungi

cu mine, cu Mantaroșie, și cu alții, Zdroncan fiind, după părerea mea, absolut neutru, adică el să rămînă secretarul sfatului *indeferent* cine devine președinte sau secretar de organizație. (Deaia nu mai trebuie amesticat în ceva.) Iar președinte al comitetului executiv, să fii dumneata, tovarășe Vasile, Plotoagă dovedindu-se incapabil să facă față situației, cum a fost cazul cum a decurs campania de strîngerea recoltei. O să vrea el să dea acuma toată vina pe Bilă, dar nu merge chestiunea asta. Bilă e el vinovat, dar Bilă a fost a cincea roată la căruță și o să-l scoatem și pe el din biroul organizației, dar asta nu e suficient. Înțelegi, tovarășe Vasile, aici e cheia situației : *nu e suficient !* Ce vreau să spun prin asta ? M-am gîndit bine și cînd am văzut ce-a ieșit cu Bilă și cu toată campania, mi-am dat seama că n-o să se mulțumească tovarășul Ghimpețeanu să dăm noi toată vina pe Bilă și atunci o să se întîmple că lipoveanul o să profite de situație și o să se ridice în ședință și o să tragă tare de tot în președinte. (În mine n-o să aibe curajul, fiindcă asta n-o să-i placă nici tovarășului Ghimpețeanu, înseamnă că e vinovat și Niculaie al lui Moromete și e vinovat și tovarășul Ghimpețeanu personal, că n-a știut să ne îndrume.) Ei, cine ne spune nouă că procedînd în felul ăsta nu iese că organizația o să ceară să-i schimbe pe amîndoi, să-l treacă pe Plotoagă la moară și să ajungă Fîntînă în fruntea satului președinte al comitetului executiv ? Un lucru e sigur : nici-unul n-o să vrea să știe de tine și problema stă în felul următor : eu, ca secretar de organizație, Mantaroșie, ca membru în birou, Dănălache, Geacă, Enache al Cîrstichii, Milică Roșu, Stancu Tumbea de la *Mat*, Armeanca de la cooperativă și

dacă mai vreai îți mai spun, toți o să te susținem să fii numit președinte al comitetului executiv. Fiindcă ei o să se orienteze după cum o să vorbesc eu. Da, dar noi n-o să putem face asta decît dacă „cineva“ o să se ridice acum și să spună *tot ce știe* despre Plotoagă și să-i taie lui Fîntînă apa de la moară. Dacă aș fi ajuns mai repede la concluzia asta, încheie Isosică, aș fi venit și ți-aș fi spus mai din timp, dar aveam eu o problemă neclarificată, cine ți-a spus ție tot ce știi în legătură cu moara, anumite lucruri pe care le știam numai noi. Zilele astea am aflat de la cine și după părerea mea bine a făcut că ți-a spus, eu îl apreciez din punct de vedere ca o învățătură de minte. Tovarășe Vasile, asta e situația, oricum ai răsuci-o mai bine nu poate să iasă! Eu acuma plec, te las să te gîndești, dar nu întîrzia ca să nu scapi începutul ședinței. În afară de Ghimpețeanu nici nu știm cine mai vine, așa că e bine să fii acolo negreșit cînd începe...

Și Isosică se ridică și-și consultă ceasul. Era tîrziu, o luă spre ușă, dar nu se grăbi nici acum prea tare, și cînd ajunse la școală toată organizația era adunată și toată lumea, inclusiv primul secretar al raionului și cei doi necunoscuți, îl așteptau doar pe secretarul de organizație sătesc ca să înceapă.

— A trebuit să conving pe unii care nu se îndură ei să-și lase treburile și să vie la ședință, zise Isosică liniștit. Sînt tovarăși buni, și trebuie răbdare cu ei, mai adăugă și avu în clipa aceea atîta căldură și sinceritate în glas încît chipurile cam reci ale celor trei oaspeți se făcură ceva mai binevoitoare: da, putea fi adevărat ce zicea el,

altfel cum să-ți explice riscul la care se expunea un secretar de organizație sătesc lăsîndu-se așteptat în felul acesta ca un boier ?

VII

Prima parte a ședinței nu se desfășură însă așa cum se povesti în sat mai tîrziu, că nu se întîmplă nimic; pentru mulți membri de partid evenimente cum ar fi numirea sau scoaterea unuia ca Bilă din biroul organizației nu însemna încă, așa cum nu însemna aici pentru oameni ca Moromete, mare lucru și cu atît mai puțin prezența sau absența cuiva de la ședință, fie ea chiar onorată de necunoscuți venind de la forurile mult superioare ale partidului. Ori, tocmai un astfel de lucru, uimitor pentru cei ca Isosică, Plotoagă, Mantaroșie și Zdroncan și cei care se învîrteau în jurul lor, se petrecu de astă dată: Adam Fîntînă lipsea. Și orele treceau și el nu apărea. După aceea într-adevăr că în prima parte a ședinței nu se mai întîmplă nimic deosebit, ședința nu curgea încă în nici o direcție vizibilă, nimeni din conducerea organizației, nu lua cuvîntul, nici președintele comitetului executiv și nici altcineva cît de cît ca să ușureze scoaterea la iveală a problemelor care agitaseră atîtea zile satul. Fuseseră îndemnați pe rînd de primul secretar raional, Ghimpețeanu, de Niculaie Moromete, de celălalt necunoscut, care se află că era instructor regional, care însă nu prea fusese văzut prin Siliștea, și se ridicaseră din sală și vorbiseră, criticîndu-l foarte blînd pe Bilă și ară-

tîndu-se așa în general că le cam lipsise la toți vigilența și le dăduse posibilitatea chiaburilor să facă agitație contra predării cotelor... dar ei își vor primi pedeapsa... și uneltele lor ca alde Nae Cismaru... și ca alde Nae Marinescu... și așa mai departe, stînd toți cu privirea fixă și așteptînd, în timp ce vorbeau și tărăgănindu-și puținele cuvinte care se învîrteau în jurul acestor idei, să se întîmple adică nu se știe ce acolo, la masa prezidiului, să audă un cuvînt sau să vadă un semn... Luase apoi cuvîntul primul secretar al regiunii de partid, cu același scop, să-i îndemne să intre mai adînc în analiza muncii organizației. Ce, zise el batjocoritor, asta era tot ce aveau de spus, că tovarășul Dobrescu n-a fost just că s-a luat cu ăla de piept ? Și presupunînd că tovarășul Dobrescu o să ia cuvîntul și să arate cum s-a lăsat el provocat și a greșit, de-aia am venit noi aici, eu, primul secretar al regiunii de partid și tovarășul delegat al C.C. tovarășul șef de secție Bîcu și tovarășul Ghimpețeanu, să auzim autocritica tovarășului Dobrescu ? ! He ? ! făcuse primul secretar arătînd brusc o veselie rece și sarcastică și exclamația aceasta a lui puțin behăită făcuse pe un oarecine din fundul sălii să izbucnească într-un rîs repede reprimat din pricina izolării lui, căci sala nu reacționase în nici un fel, rămînînd toți tăcuți și nemișcați ca niște pari. Văd că cineva a rîs acolo, continuase primul secretar parcă înmărmurit de acest fenomen. Cum tovarășe, de-aia am venit noi aici să auzim cum rîzi dumneata ? Ce zici, tovarășe Bîcu ? A ? Dumneata ce zici tovarășe secretar de organizație ? Au amorțit și ei, tovarășe prim-secretar, răspunsese Isosică degajat, nu vedeți cum stau cîte trei în băncile astea mici, că n-avem și noi o sală mai

mare, abia anu-ăsta proiectăm... Primul secretar parcă nu auzise acest răspuns și continuase arătînd că în nici un caz nu putea fi ăsta scopul venirii lor acolo, să audă autocritica tovarășului Dobrescu. Se înșeală cei care își închipuie că au atîta vreme de pierdut. Încît, el și cu tovarășul Bîcu, așteaptă liniștiți și cu răbdare să se intre serios în conținutul ordinii de zi. Era clar chiar și pentru cel din urmă mebru de partid prezent la această ședință că acum trebuia să ia cuvîntul secretarul organizației sau președintele sfatului popular, sau măcar Mantaroșie, fără să mai intre în discuții Bilă, ca unul care trebuia să-și facă neapărat autocritica.

Acuma știau ce era asta, autocritica, spre deosebire de primii ani, cînd le fuseseră mult mai greu... O dată unul din ei, un fel de cismar, cîrpaci, dresese bocancii cuiva și în loc să-i dea înapoi, îi băuse. Pînă la urmă se înțelesese el cu păgubitul, îi plătise bocancii la loc, dar făcuse, ca membru de partid, o impresie foarte urîtă în sat și din pricina asta avusese apoi loc ședința organizației unde i se ceruse de către un băiat de la raion, așa ca Niculaie, să-și facă autocritica. Nu vroia însă în ruptul capului și s-au chinuit cu el o după-amiază întreagă pînă l-au hotărît să se ridice în picioare și să spună ceva. „Tovarăși, a gîngăvit el, recunosc ! Îmi fac critica și autocritica."

Cu un aer de o blîndețe de-ai fi zis că ăsta nu putea fi în stare să facă niciodată nimănui nici un rău se ridică în sfîrșit Bilă și începu să vorbească. Că el n-a vrut să se ia cu domnul Nae Marinescu, că el i s-a adresat cu frumosul, măi omule, nu pune grîul pe jos că e păcat, de ce nu încerci dumneata în căruță să-ți duci cotele

la bază și pe urmă să te întorci frumos și să-ți duci și restul de grîu acasă ? Ți-o spun cu lacrimi în ochi, spre binele dumitale și în felul ăsta ai da și-un exemplu altora, te-am cita la gazeta de perete ca un caz înaintat și spre mîndria feciorilor dumitale, care au și ei nevoie să fie remarcați în serviciul militar. În loc de orice răspuns, continuase Bilă cu blîndețea aceea a lui de un patetism neverosimil, care făcu să se umfle de atenție pînă și privirile celor care își închipuiau că îl cunosc pe dinafară pe Bilă, domnul Nae Marinescu a început să mă înjure pe mine și să înjure și Uniunea Sovietică. Domnule, îi zic, fii serios, nu se leagă nimeni de dumneata, îți dau un sfat, dacă vreai îl primești, dacă nu, să fii sănătos... S-a repezit la mine cu feciorii lui, ținînd ca niște turbați, aveam goga în mînă. Nu te apropia, zic, că îți dau la cap, sînt în legitimă apărare! Poate să declare și plutonierul Moise care a anchetat pe urmă cazul.

Și Bilă se așezase apoi jos cu un aer mîhnit. Urmaseră după aceea cîteva minute de tăcere grea. Se adună totdeauna în ședințe astfel de nori invizibili deasupra capului cuiva și fără să se spună vreun cuvînt toți așteaptă ca el să se ridice și să vorbească. Adunarea stătea cu ochii înțepeniți pe Isosică. Și atunci i se auzise într-adevăr vocea rostind cu degajarea lui obișnuită: „Poate are ceva de spus, tovarășul președinte!". Președintele se ridicase în picioare ca fulgerat. Sigur că am, răspunse el, și începu să vorbească, dar vizibil luat prin surprindere și foarte nehotărît, neștiind pînă unde să meargă cu relatarea faptelor, s-o ia de la început de tot ca să poată să explice cum au decurs apoi lucrurile, sau să se refere la cazul anume, care dăduse naștere la

turburările cunoscute. O încurcă înghesuit sub aceste extreme, cu țîșniri de furie disproporționate și fără adresă precisă, uimind foarte tare adunarea care nu se aștepta, cum povestiră unii mai tîrziu, să-l vadă tocmai pe el, un om pe care îl știau destul de bățos și pe picioarele lui, să se încurce așa de rău în fața celor doi străini, parcă ar fi fost prins că el i-ar fi îndemnat pe-ăia cu căruțele să fugă. „Lasă-i dracului pe-ăia cu căruțele, îmi venea parcă să strig la el (povestea mai pe urmă unul) ce te tot legi de ei, spune cine e vinovat și n-o mai ocoli atîta."

Astfel de surprize cu privire la zăpăceala de neînțeles a unora care multă vreme sînt crezuți oameni tari erau însă la începutul lor și de aceea Bilă făcu o impresie mult mai bună decît președintele, care la urma urmei se purtase bine în aceste împrejurări cu campania și nu înțelegeau frica lui de acum sau dracu să-l ia ce-l apucase. Să fi spus : da tovarășe, sîntem vinovați, nu trebuia să-l lăsăm pe tovarășul Dobrescu să aibe el de-a face cu oamenii, propun să fie scos tovarășul Dobrescu din biroul organizației și să-și vadă de treaba lui ca orice om. Iar în ce ne privește pe noi, ne luăm angajamentul ca pe viitor să fim mai vigilenți și să facem mai puține greșeli ca pînă acum... Dar el, în loc să vorbească așa, îi da înainte că ăia cu căruțele au făcut și au dres...

În pauză, cît ieși pe coridor, Plotoagă dădu peste Arghirescu care deși era membru de partid lipsise și el ca și Fîntînă, dar absența lui nu fusese băgată de seamă.

— Tovarășe președinte, zise el tare, ceva urgent în legătură cu impozitele, am stat la telefon și d-aia n-am putut să vin la ședință.

Zdroncan le făcu semn să iasă afară și se ciuciuliră apoi cîteșitrei în întunericul ploios sub streașina școlii și Arghirescu începu să spună foarte alarmat tot ceea ce putuse să afle fiul său urmărindu-l pe Isosică. Băiatul, zise el, s-a pitit în spatele casei lui Dănălache și l-a auzit cum le spunea lui Geacă și Milică Roșu să se ridice în ședință contra președintelui, că, se înțelegea de la sine că și Dănălache avea să facă la fel, plus Enache al Cîrstichii și Mantaroșie. Pe urmă nu se știe ce-o mai fi vorbit acasă la Vasile din Cotocești, că s-a dus acolo și a stat al dracului aproape un ceas, cu toate că aici toată lumea îl aștepta, mai adăugă referentul încasator de astă dată cu admirație.

— Ce-a vorbit cu Vasile ? întrebă președintele răgușit de furie și de bănuieli nedeslușite.

— Da, ia spune ce mama dracului să-l ia, a căutat la ăla, zise și Zdroncan destul de îngrijorat și el.

— Asta n-a mai putut să afle, zise Arghirescu, fiindcă a crezut că o să se dea cîinele lui Vasile la Isosică și în timpul ăsta să poată trece el în spatele casei, dar al dracu cîine a dat din coadă, are daru' ăsta că și cîinii se pun cu labele în sus cînd îl văd și l-a mirosit în schimb pe băiat și a sărit să-l mănînce cu dinții. Vasile a venit la ședință ? încheie Arghirescu.

— De ce ? zise Zdroncan.

— Fiindcă băiatul spune că el nu l-a văzut plecînd de-acasă.

— A venit nițel mai tîrziu, zise Plotoagă. Cu Ion al lui Ripitel.

— Cu Ion al lui Ripitel ? se miră Arghirescu.

— De ce ?

— Ăsta cine mai e ! ?

— Au intrat amîndoi în partid pe linie de U.T.M., astă-iarnă, zise Plotoagă. Ai uitat ?

— Aha ! exclamă Arghirescu.

— Ați dat de dracu, vă oasele în..., zise Zdroncan rînjind cu dinții lui deja rînjiți, hai înăuntru să nu se bage de seamă... Trebuie să iai cuvîntul Arghirescule, altfel ești mort ! O să iau și eu să vă apăr, dar n-ajunge, trebuie vorbit repede și cu ăilalți, cu alde Stancu Tumbea de la *Mat*, cu Armeanca de la cooperativă și atras Mantaroșie care n-a luat nici el cuvîntul. Și în situația de față ar fi fost cazul să fi vorbit și cu Fîntînă, să ne fi împăcat cu el, dar văd că n-a venit, unde mama dracului o fi pierit și ăsta taman acum !...

Se întoarseră pe rînd înăuntru și se amestecară în înghesuiala de pe coridor. Cu toate că cele trei ferestre mari ale sălii rămăseseră tot timpul deschise fumul ieșea greu, peste tot mirosea ascuțit a hîrtie arsă din care își făceau ei țigările, a ploaie și a nădușeală răcorită. Se vorbea puțin și aproape nici un cuvînt despre cele ce se petrecuseră sau credeau că aveau să se petreacă în ședință și deși se auzea un fel de murmur, tăcerea cea mai nefirească domnea peste adunarea aceasta de aproape o sută de oameni voinici, cu grumazuri puternice, pe care erau în stare să ducă fără șovăire saci de cîte șaptezeci și cinci de kilograme, dar care grumazuri rămîneau mult mai încordate și mai îmbrobonate de sudoare cînd proprietarii lor erau puși în situația să-și spună o părere aici în ședințe... Ce faci Ilie ? Ce să fac fusei și eu pe la moară să macin... Și măcinași ? De unde, îl lăsai cu alde Gheorghe, cumnatu-meu, nu știu ce-o fi făcut... Ce faci bă, Buricule ? Ce să fac, mă ! Vorbești și tu aici ? O să vedem. Dacă o fi situația de așa natură, o să ridic mîna !

Ce, mă doare mîna? Ăsta, Buricu părea și viteaz, după toate! Bă, al lui Pacică! Ce faci mă, f... iapă! Zici și tu ceva acilea? Ăsta, după glas, părea cel mai viteaz dintre toți. Dar tu de ce mă întrebi? În loc de răspuns omul întindea înainte, între degete, și cu gura după mînă, un țigăroi cît un cocean și îl aprindea îndelung de la al celuilalt, pentru ca după aceea să intre în vorbă cu unul de-alături ca și cînd nu el ar fi pus înainte întrebarea. Armeanca de la cooperativă, Stancu Tumbea de la *Mat*, Mantaroșie și alții de la care încercară Zdroncan și Plotoagă să smulgă o promisiune se comportară în același fel, păstrîndu-și adică dreptul să vadă care va fi situația. Ori situația nu trebuie așteptată s-o vezi care va fi, ci trebuie s-o faci tu, dacă vreai să fii stăpîn pe ea și cînd cineva îți răspunde în felul acesta înseamnă că se ferește să se angajeze, sau chiar și mai rău, că s-a și angajat fără să știi tu, față de alții. Președintele arăta crunt și amenințător și avea acea înfățișare a celor care vor să sugereze că lupta abia începea și că nu s-a spus încă nimic... Își făcu loc prin înghesuiala de trupuri și intră în fund în cancelarie, o manevră nedibace, care se dovedi repede jalnică, fu dat afară de-acolo de o voce care îl făcu să iasă imediat și să închidă ușa la loc. Ori, Isosică era înăuntru, și iată deci ce însemna să fii secretar de organizație... Mantaroșie stătea de o parte cu Bilă și fumau amîndoi în tăcere, Bilă arătînd nespus de blînd și de liniștit, așa cum e orice om complet nevinovat dar peste care a căzut o belea și n-are ce să facă, se gîndește și el ce dovezi ar mai putea aduce ca să fie toată lumea convinsă... Nimeni nu se uita la Vasile al Moașei din Cotocești și la al lui Ripitel cu care stătea într-un

colț și tot așa, fumau și nu ziceau nimic. Plotoagă se apropie de ei și îl întrebă pe Vasile, dar uitîndu-se la al lui Ripitel:

— Ce faci Vasile?

— Ce să fac tovarășe președinte, bine, răspunse Vasile cu claritate și nu mai adăugă nimic.

— Iai cuvîntul?

— În mod sigur, zise Vasile cu același glas.

— În mod sigur?! se miră președintele.

— Da, foarte sigur.

— Îmi pare bine, zise președintele. De cînd ai intrat în partid nu te-am auzit niciodată vorbind.

— O să mă auzi acuma.

— O să fiu curios... Vai de capul lui Bilă, că o să vă repeziți acuma toți în el!

— De ce, se miră Vasile. Pînă acuma văd că nu s-a repezit nimeni. Nu văd de ce s-ar repezi de-aici înainte. Eu personal nu văd, dar ce-o să fac eu, asta e altceva.

— Măcar Bilă a făcut treabă, continuă președintele. Așa pățesc toți care fac treabă, iar alții stau și nu se bagă și pe urmă la ședință te întreabă ei de la prezidiu dacă n-ai ceva de spus. Mama lui de om care ai crezut că e om!

— Ce să-i faci, zise Vasile, și eu așa am crezut că dacă o să fiu recomandat de U.T.M. să intru în partid, o să fiu primit cu brațele deschise. Cînd colo, s-au ridicat brațe contra!

— Și la mine la fel, zise celălalt fost utemist, Ion al lui Ripitel.

— Eu n-am știut nimic, zise Plotoagă. Isosică m-a indus în eroare.

Cei doi tăcură cu înfățișări impenetrabile. Nu aveau aerul că au auzit această explicație a celuilalt. În acest timp în locuri diferite, Zdroncan și Arghirescu stăteau de vorbă cu alții, și într-o

vreme trecură pe rînd pe lîngă Mantaroșie și Bilă, care nu se mişcaseră din locul unde nimeriseră la luarea pauzei. Aprinseră ţigări unul de la altul, se atinseră de umeri prieteneşte, Zdroncan rînjind veșnic cu dinții lui zîmbaţi ca și cînd totul îi mergea mai bine ca oricînd și n-avea nici o grijă pe cap. Cei mai mulţi nu făceau însă nimic, arătau doar priviri lucitoare căutîndu-se unul pe altul din ochi, neputînd ascunde că faptul acesta că erau legaţi unul de altul prin apartanenţa la acelaşi partid îi bucura ca atare, că se puteau adică aduna împreună cel puţin odată la patru săptămîni și că toate treburile comunei se discutau şi se hotărau în orice caz cu ştirea lor. (Unii rămăseseră numai la atît, deşi erau ani de cînd veneau la ședințe; pentru ei oricine era în conducerea organizaţiei era bun, fiindcă nu venea el acolo fără să știe partidul și cînd nu mai era bun şi trebuia schimbat, tot partidul se îngrijea de asta, ca unul care știa el mai bine cum stau lucrurile !...)

Şi în sfîrşit uşa cancelariei se deschise şi Isosică ieşi singur şi anunţă reluarea ședinţei, toată lumea să se adune iar în bănci. Se apropie de Mantaroşie şi întrebă repede :

— Ce e cu Fîntînă ?

— Nimic, zise Mantaroșie.

— N-a venit ?

— Nu.

— Perfect ! zise Isosică. Hai !

Şi intrară printre cei dintîi în clasă și se apropiară de prezidiu, dar fără să se așeze. Un minut mai tîrziu apărură şi cei trei, primul secretar al regionalei, delegatul C.C. și tovarăşul Ghimpeţeanu. Pînă să se aşeze aceştia la locurile lor,

Isosică se duse să închidă ușa, dar o închise pe cea dinafară dinspre curte.

— Bă, zise el, adresîndu-se unui om care şedea în pragul uşii de la intrare şi se uita pierdut cum plouă, al lui Leoașcă, ţi-am mai spus să nu stai pe coridor cînd avem ședințe de partid. Vreai să te dăm afară şi să punem un membru de partid în locul tău ?

Speriat, omul închise uşa, dar Isosică ieși după el pe pragul scării de ciment şi continuă :

— Unde e cheia ?

— E la mine.

— Încuie uşa și nu mai dai drumul la nimeni să intre, oricine ar fi ! Spui că şedinţa a început de la orele cinci și s-a terminat, acuma tovarăşul de la Comitetul Central trage concluziile. El a dat ordin să nu mai intre nimeni în sală și să fie linişte ! Scurt şi fără discuţie !

VIII

Şedinţa apoi reîncepu şi dimpotrivă, luînd cuvîntul Isosică, spre deosebire de Plotoagă, încremeni organizaţia de uimire prin hotărîrea și siguranţa cu care vorbi și ceru sancţiuni, deşi pînă atunci el lăsase multora impresia unui om în orice caz foarte prudent și care se cam ferea să fie drastic... I se dădu cuvîntul îndată după începerea şedinţei şi vorbi puţin, intrînd însă imediat în miezul problemelor. Tovarăşi, începu el şi după o lungă pauză în care se aşternu în toată sala o tăcere deplină, zise că el nu era de părerea celor care au luat cuvîntul aici și l-au atins pe

tovarășul Dobrescu așa, cu un fel de floricele care s-ar chema critică. Adică cum, după cele ce-a făcut tovarășul Dobrescu, după greșelile săvîrșite, asta era tot ce merita el din partea organizației ? Nu tovarășe, zise el, astea erau fapte de statut menite să compromită acțiunile partidului în sînul țărănimii și ei nu puteau trece pe lîngă ele ca cîinele prin apă ! Să ridici ciomagul și să lovești un cetățean în cap și încă în numele „comitetului executiv", cum strigase tovarășul Dobrescu acolo pe arie, era o faptă incompatibilă cu calitatea de membru de partid. De altfel tovarășul Dobrescu a mai ridicat el o dată goga la cineva, în timpul cînd partidul lupta împotriva secetei în '46, cînd venise aici în sat, trimis de plasă, tovarășul Niculaie Moromete. El a urlat atunci să sară chiaburimea, în mijlocul cui se afla, și l-au lovit să-l omoare pe tovarășul Niculaie ; poate să spună aici care l-au văzut, Dănălache, Geacă și alți tovarăși care mai știu. Asta n-ar fi fost nimic dacă tovarășul Dobrescu ar fi declarat la intrarea lui în partid fapta săvîrșită, partidul poate că l-ar fi iertat sperînd în căirea lui. Dar el a mințit și ne-a înșelat pe toți. Iată de ce, după o matură gîndire, propun să fie sancționat tovarășul Dobrescu, fără a se mai trece, conform statutului, prin toate treptele prevăzute, vot de blam și vot de blam cu avertisment. Direct excluderea, tovarăși, și prin aceasta organizația se va curăți și se va întări și mai mult...

Cei mai mulți crezură, așa cum povestiră mai tîrziu, că tot ce spusese și avea să mai spună Isosică în cuvîntul lui se hotărîse în pauză acolo în cancelarie și că i se dăduse lui sarcina asta. De aceea ei strigară imediat că așa era, trebuie dat jos Bilă, și să fie scos pe loc din partid.

— Am fost eu de față cînd Bilă era să-l omoare pe tovarășul Niculaie, zise Geacă ridicîndu-se în picioare.

— Bine, tovarășe, zise primul secretar al regiunii, o să iai dumneata cuvîntul și o să spui ce știi.

Și ceru liniște. Isosică își continuă apoi cuvîntul spunînd că cu regret trebuie să arate aici că nici tovarășul președinte al comitetului executiv nu și-a făcut datoria cum se cuvine, deși a fost permanent îndrumat de tovarășul Niculaie Moromete din partea raionului de partid și de tovarășii de la sfatul popular raional. Tovarășul președinte a mers tot timpul în coada maselor, lăsîndu-se influențat de acele elemente *neinteresante* în predarea cotelor și datoriile către baza de recepție. Una erau sfaturile și îndrumările care i se dădeau și alta era atitudinea tovarășului președinte cînd lua contact cu acei cetățeni recalcitranți aflați sub influența chiaburilor. Tovarășul președinte nu știe ce e autocritica. În cuvîntul lui nici n-a fost pomeneală. Toate acestea trebuie să aibă o cauză, altfel nu se explică atitudinea împăciuitoristă a tovarășului președinte față de greșelile săvîrșite. Trebuie să se intre mai adînc în aspectele astea ale muncii comitetului executiv, el a arătat o parte din ele, dar mai sînt și altele mai grave, deocamdată el se oprește aici cu o privire autocritică din pricină că nici biroul organizației n-a îndeplinit pînă la cap îndrumările tovarășului Niculaie, și ale tovarășului Ghimpețeanu personal, ori de cîte ori a fost cazul.

— Ce n-ai îndeplinit, tovarășe secretar ? zise Niculaie tăios.

— Păi din prima zi, tovarășe Niculaie, răspunse

Isosică liniştit, cînd aţi venit dumneavoastră, ne-aţi atras atenţia asupra grîului cu neghină şi a plivitului care ar fi trebuit făcut şi nu s-a făcut. Tovarăşul preşedinte s-a arătat foarte dispreţuitor auzind ce-aţi spus şi datoria mea era să-i arăt că era o greşeală gravă că n-au fost convinşi oamenii să iasă şi să smulgă neghina.

Niculaie Moromete se încruntă dar nu mai zise nimic. Arăta rece şi potrivnic la tot ceea ce spunea vorbitorul, dar primul secretar regional şi trimisul C.C. arătau mulţumiţi, era vizibil că desfăşurarea şedinţei începea să le placă. O mînă se ridică aproape în aceeaşi clipă cînd secretarul organizaţiei încheie şi o voce se auzi imediat după a lui :

— Cer cuvîntul.

Era Vasile al Moaşei, din Cotoceşti.

— Şi eu, se auzi o voce lîngă el şi posesorul ei se ridică chiar în picioare.

Era celălalt fost utemist, Ion al lui Ripitel. După ei se auziră alte glasuri şi alte mîini ţîşniră în semiîntunericul de prin fundul sălii şi cerură să li se dea şi lor cuvîntul. Se înscriseră pe rînd, Armeanca de la cooperativă, Stancu Tumbea de la *Meatè*, Dănălache, Geacă, Milică Roşu, Enache al Cîrstichii, apoi Plotoagă, Zdroncan, Arghirescu, trei învăţători de la şcoală şi doi şefi de tarlale. Se mai înscrie cineva ? se puse întrebarea de la prezidiu. Se mai înscriseră doi : Bilă din nou şi Mantaroşie cel din urmă. Avea să plătească scump mai tîrziu Mantaroşie această prudenţă, vorbind ultimul, cînd îi era foarte lesne să vadă în ce direcţie se îndreptau evenimentele ; fu scos fără menajamente de la moară şi numit în loc de referent la sfat cum i se promisese, şef de tarla şi ca să nu fie scos

şi de acolo trebuia să tacă şi să se arate mulţumit. Fîntînă continua să lipsească de la această şedinţă.

— Ai cuvîntul tovarăşe, i se spuse lui Vasile după ce înscrierile se terminară.

Şi ca şi mai înainte cînd vorbise Isosică, se lăsă o linişte atît de mare că nu se mai auzea în sala de clasă decît murmurul de-afară al ploii ; în lumina petromaxului trupul subţire al lui Vasile părea înalt din pricina umbrelor încăperii şi i se vedeau palmele mari ieşindu-i din mînecile albe ale cămăşii ; nu ştia ce să facă cu ele şi foarte liniştit le puse pe colţul băncii ca pe nişte unelte şi se răzimă în ele.

Vasile începu apoi imediat să vorbească şi pînă îşi găsi suflul, tuşind, de cîteva ori, zise că el era de-acord cu ce-a spus aici tovarăşul Isosică în ceea ce îl privea pe Bilă, că adică Bilă nu merita să mai rămînă în partid după cele întîmplate şi mai ales dacă e adevărat că n-a declarat la adeziunea lui că a fost un element decăzut în perioada secetei... El e pentru propunerea de excludere fără să se mai treacă prin treptele statutare, ca unul ce fiind demascat pentru trecutul lui, să i se dea lui domnu' Bilă direct sancţiunea maximă.

— Mă chiamă Dobrescu, stimate tovarăşe Vasile, zise Bilă ridicîndu-se cu blîndeţe de la colţul prezidiului şi vorbind cu o uimitoare linişte şi înţelepciune în glasul lui parcă plin de milă faţă de toţi, atît de mare părea să-i fie înţelegerea. Nu înseamnă, continuă el, că dacă chiaburii şi-au pus de gînd, prin intermediul altora, să mă umple pe mine cu noroi, eu o să mă las să fiu umplut cu noroi. Ştiu şi eu anumite lucruri, sînt informat,

tovarăşe Vasile, nu te pripi dumneata să mi te adresezi cu porecla, că nu s-a ajuns pînă acolo.

— Cînd o să ai iar cuvîntul o să răspunzi şi să spui ce ştii, zise Vasile la fel de liniştit, deocamdată eu mă iau după fapte şi faptele sînt astea, tovarăşe Dobrescu.

— Mulţumesc, zise Bilă trist şi se reaşeză.

— Am spus, continuă Vasile stînd mereu proptit în palmele lui late, că în chestiunea la care s-a dedat tovarăşul Isosică privitor la tovarăşul Dobrescu, sînt de acord şi n-am ce adăuga, dar în chestiunea a doua cu tovarăşul preşedinte al comitetului executiv, sînt în total dezacord. El a vorbit aici de floricele şi de cîinele prin apă, dar tot aşa a făcut şi el cu tovarăşul Plotoagă.

De ce ? continuase Vasile explicînd pricinele pentru care Isosică se arătade atît de blînd cu preşedintele. Fiindcă în realitate Plotoagă nu mai merita să rămînă în fruntea satului atîta timp cît cîţiva tovarăşi ştiu absolut de bine cine e tovarăşul Plotoagă şi o să spună aici în faţa organizaţiei cu *de-amăruntul* faptele lui din trecut şi cum s-a ascuns şi el în organizaţie ca om direct al celui mai mare exploatator cîţi s-a văzut, Năstase Rădulescu şi fiii lui, cei mai chiaburi din cîţi există, ciomăgarii şi hoţii din comuna Siliştea-Gumeşti.

— Tovarăşi, astă-iarnă, în ziua cînd era vorba să începem acţiunea pentru formarea unui comitet de iniţiativă pentru atragerea în *geacè*, a venit la mine în casă domnul Dan, vărul meu. O să-i spun eu acum pe ei cine sînt, că nimeni nu ştie şi crede că mai vorbeşte lumea, muierele, şi n-o fi chiar aşa, că l-o fi omorît pe tata cu bătaia şi pe mama au lăsat-o să zacă fără nici un ajutor, deşi era sora lui. Să zicem că nu e adevărat, dar ce-o să vă spun eu acuma e trăit de mine, nu e nevoie

să întrebăm babele să aflăm ce-a fost. Domnul Dan a vrut să mă omoare cu cuţitul, el şi cu frati-său Ştefan, că de ce să dau cu pămîntul la colhoz care nu e al meu, am martor pe tovarăşa secretară a raionului U.T.M., era la mine în casă. Pămîntul ăsta de care zicea domnul Dan, era al meu, de la mama, şi pentru locul de casă le-am muncit ani de zile ca să nu mă considere nici pînă în ziua de azi plătit. Tovarăşi, dar eu sînt om mare, mai ştiu eu să şi rabd, că nu sîntem de mămăligă, am făcut armata şi am învăţat să trag cu mitraliera şi cu tunul de 110., nu mi-e frică mie de unul sau de altul, dar un copil ce ştie ? Cînd era fata mea de trei ani se ducea vara la uşa lor şi nu le făcea nimic, sta şi ea pe prag şi se uita la ei cum mănîncă, fiindcă un copil cînd e mic e ca o pisică, n-are ce mînca acasă sau nu se satură, se duce şi ea unde vede cu ochii... Şi într-o zi se întoarce prin grădină cu lacrimile şiroaie şi o întreb eu : ce e tată, de ce plîngi, că nu vrea să spună şi cînd mă uit eu mai bine îi văd urechea plină de sînge, aşa cum ţi-ai vîrî unghia unde e cercelul fetelor şi m-am dus cu ea de mînă la ei. „Ce v-a făcut vouă, zic, copilul ăsta de v-aţi bătut joc ! de el ?“ „ Să nu-l trimeţi, zice domnul Dan, să întindă mîna pe la porţile oamenilor, că nu sînteţi neam de milogi, s-o învăţaţi să cerşească. „N-am trimis-o noi,“ zic. Nu, c-om fi trimis-o noi, zice că nu putea ea să vie singură dacă n-o învăţa cineva.“ Şi să zici că avea atunci ceva cu noi, că aş fi fost înscris în U.T.M., dar nu eram, fiindcă abia în armată m-am înscris ! Ştia că n-am cu ce ara, că n-aveam vitele mele cum n-am nici acuma, şi că sînt la cheremul lor. Lumea a sărăcit după război şi nu-ţi dă nimeni să ari şi să semeni, că abia poate pentru el. Şi atunci m-am hotărît eu

că *geacè*-ul ar fi salvarea noastră și a altora care tot așa ca noi găsesc că cooperativizarea agriculturii, bun înțeles prin liberul consimțămînt, ne scapă de exploatarea chiaburească și ne dă și nouă posibilitatea să trăim liberi. Și aici a venit tovarășul președinte Plotoagă și a sabotat în mod conștient, știind că noi vrem, atîția cîți eram, treizeci sau patruzeci. De ce a sabotat el ? Am să spun mai pe urmă. Să ne întoarcem la dimineața cînd noi am vrut s-o luăm de la cap cu comitetul de inițiativă și m-am pomenit în casă cu domnul Dan și Ștefan. „Bună dimineața, vere, zice, am auzit că iar vreai să dai pămîntul la colhoz." Intraseră în casă cu zăpada pe ei parcă intraseră în grajd și nevastă-mea s-a făcut așa roșie : cum să intre ei așa în casă ca la niște țigani ? Și le-a spus că a mai văzut și ea oameni, dar așa fără nici un simț în ei, n-a mai văzut. „S-a boierit cocoana, a zis atunci Dan, e lene să dea cu mătura." Și atunci i-a spus și nevastă-mea : „D-aia au fugit de la tine din casă trei fete, că le-a fost scîrbă să dea cu mătura în urma ta. Iar altele nici nu se mai uită la tine". Asta n-a răbdat-o el, că era adevărat și toată lumea știa că o ceruse cu un an înainte pe Didina lui Palici și Didina pe urmă a plecat din sat, a intrat într-o fabrică și se auzea că dădea la facultate fără frecvență. Nu vrusese să intre în neamul lor. „Da, zice el, am auzit și eu că domnișoara Palici a intrat la facultatea de prostologie. Regret foarte mult că nu m-a luat, intram amîndoi la facultate, luam diplome de prostologi. Oho ! zice, ce-am să încalic eu o dată pe bălana și ce pinteni o să-i dau cînd o să-i văd pe comuniști dărîmați. Vin ei americanii încoa', și dacă n-o să-i adun eu pe toți prostologii lîngă Cotigeoaia și o să pun mitraliera în ei, să nu-mi spui mie om. Or să muște țărîna cu sînge". „Vezi să n-o muști tu pînă atunci," zice nevastă-mea și atunci o dată a sărit de pe pat, a înjurat-o pe nevastă-mea și a plesnit-o cu dosul palmei peste ochi. M-am uitat și eu la ea și cînd am văzut-o galbenă la față i-am spus lui Dan : „Mă, zic, de ce dai tu în nevasta mea ? Ce ți-a făcut ea ție de dai în ea ?". Și am sărit la el, dar aveam mîinile goale și el avea cuțitul în buzunar, l-a scos și sta cu el în mînă să mă taie. A sărit și Ștefan tot la mine și mă ținea de mîini. Asta e domnul Dan, la fel ca și tat-său și cînd am venit la sfat și i-am spus tovarășului Plotoagă, a dat din umeri, că n-are ce să-mi facă. Și mă întorc acum și spun de ce a dat din umeri și toată activitatea lui cum apare în legătură cu *geacè* și acum cu strîngerea recoltei.

Și vorbitorul se întoarse iar cu ani în urmă și povesti întîlnirea din '46 care avusese loc acasă la Aristide și cum discutaseră ei acolo ce oameni de încredere să „văpsească" pentru a nu scăpa satul din mîinile lor de exploatatori în anii care aveau să urmeze. Vorbitorul fusese de față cînd Năstase a spus să fie chemat Plotoagă la el să-i dea ordin să se facă comunist, să se înscrie în partid și să ajungă primar.

— Eu vreau să-i pun tovarășului Plotoagă întrebarea continuase Vasile, dacă tovarășul Plotoagă a declarat, cînd a intrat în partid, că a fost omul de încredere al chiaburilor, dacă din momentul ce se înscrie în partid, a rupt-o cu ei. Dacă el a declarat asta, atunci tot ce învinuiri i-am adus pe direcția asta, nu mai sînt valabile și am încetat să i le mai aduc. Dar el nu poate să zică pentru că n-a declarat nimic, tovarăși, ca și Bilă, a mințit partidul, sperînd că nimeni nu știe cine e și ce joc face el, îndeplinind funcția de președinte al comitetului executiv.

Și cu aceasta, Vasile se așeză. Tot ceea ce spusese el produse asupra organizației și asupra prezidiului, un efect covîrșitor, nu atît prin faptul că dezvăluirile sale zdrobeau pe cineva, cît mai ales prin afirmarea forței lui, cît de bine vorbise și cît de stăpîn se arătase că era pe sine și pe evenimentele prin care viața lui trecuse, neștiute de nimeni, pînă atunci. Urmară ceilalți la cuvînt și începu după aceea o bătălie pierdută, care dură însă ceasuri întregi, pînă pe la miezul nopții. Zadarnic au încercat și ceilalți să-l apere pe Plotoagă, se povestea mai tîrziu, Vasile îi aștepta de la locul lui pe fiecare să ia cuvîntul și după ce terminau, se ridica în picioare și cerea prezidiului să-i pună ăluia o întrebare. Ei, și cu sistemul ăsta îi zăpăcea pe toți, fiindcă nu se știe de unde dracu le aflase el pe toate și le ținea minte. Pe Arghirescu spre exemplu l-a întrebat cînd a primit el noul plan de încasări și ce măsuri s-au prevăzut în sarcina sfatului popular în vederea îndeplinirii lui și dacă s-au executat măsurile respective. Nu se executaseră. De ce ? Cînd s-a primit planul ? La 28 iunie. Și acum în cîte sîntem ? În 25 august. Aproape două luni. S-au luat declarații de la fiecare, că se obligă să plătească impozitele care le revin ? Nu s-au luat. Cît avea de dat domnul Năstase ? O sută optzeci de mii. A dat vreun leu ? N-a dat. (Și aici toată adunarea fluierase și se făcuse zarvă mare, din momentul acela fusese gata cu Plotoagă, nimeni nu mai credea că o să mai vie a doua zi la sfat.) Iar Vasile strigase că nici n-o să dea domnul Năstase o sută optzeci de mii nici el și nici ceilalți chiaburi ai comunei și nici tovarășul Arghirescu n-o să-i încaseze, cîtă vreme tovarășul Plotoagă era acolo ca președinte al comitetului executiv și îl ferea pe domnul Năstase și

pe fi-său Dan și pe toți bogătașii satului cu spatele lui lat... Arghirescu, ca să scape, o lăsase moartă cu apărarea președintelui, dădea vina pe el că ține hîrtiile încuiate în birou...

Și astfel luă sfîrșit această ședință care îl aducea pe acest Vasile la ordinea zilei și nimeni, în afară de Isosică nu-și dădu seama atunci că odată cu ieșirea acestuia din umbră începea pentru sat o nouă perioadă de zvîrcolire, care avea să dureze mai bine de zece ani, la sfîrșitul căreia pămîntul tuturor, cu vitele mari și uneltele agricole avea să fie cooperativizate. El însă, Vasile, avea să continue să rămînă în fruntea satului și după această perioadă...

Pe la orele trei dimineața Isosică se întorcea acasă cu Ciulca. Luase și ea parte la această ședință, în general lipsea, îi ajungea că se ducea el. Multă vreme merseră unul lîngă altul fără să-și spună nimic.

— Ai văzut, spuse ea apoi întru tîrziu, că ăsta a fost firul, pe care l-am prins eu ? Cum a mers cu Vasile ?

— N-a mers prea ușor, zise Isosică, din pricina Florichii, muierea-aia lui mică. E deșteaptă, dar nu știe să uite, n-o să facă bine Vasile dacă o să se ia prea mult după ea.

— D-aia el nici nu-i spune tot, zise Ciulca.

— De ce crezi ?

— O știu eu pe Florica lui Ciupăgeanu, dacă Vasile iar fi spus pînă acuma pînă unde a ajuns el pe linie de U.T.M., nici n-ai mai fi putut tu să le calci pragul și să stai de vorbă cu el. Te-ar fi

dat afară. El nu cred că s-a mirat că l-ai propus tu președinte, dar eu cred că ei i-a bătut inima ca un ciocan cînd te-a auzit... Fiindcă nu știa ce știa Vasile !

— Crezi că nu i-a spus el ce mi-ai spus tu mie, că a ajuns pînă la președintele regiunii în audiență ? Acuma, să-ți spun drept, mă doare ceafa de ședința asta, cînd mi-ai spus am înțeles, dar acuma nu mai văd legătura...

— Ești ostenit, zise Ciulca cu un glas odihnit. Președintele sfatului popular regional e rudă cu fata aia care l-a sprijinit pe Vasile să intre în partid, de la raionul U.T.M., ți-am spus cum a stat ea de vorbă și cu Niculaie al lui Moromete pe miriște.

— A, da, zise Isosică gemînd și Niculaie n-a fost de părerea ei și ea s-a dus pe urmă mai sus... Da, în audiență ! Dar tot nu sînt bine lămurit ce l-a apucat pe Zdroncan...

— Păi Zdroncan știa înaintea mea de legătura asta, și s-a gîndit și el că de... Dar audiența a avut loc după ce i-a spus el lui Vasile ce vreți voi să-i faceți lui Fîntînă. Numai simpla legătură l-a făcut pe Zdroncan să-i divulge lui Vasile secretul...

— Norocul lui Vasile, gemu Isosică intrînd în curte, a fost Bilă și prostia lui Nae Marinescu ! Că altfel, mai avea el de așteptat...

Și cei doi soți continuară să discute în același fel pînă se culcară, atît de obosiți totuși amîndoi că uitară adevăratele cauze care îl aduseseră pe Vasile la suprafață, de care se temuseră și ei, intensificarea luptei de desființare a celor bogați din sat, părîndu-li-se acum, că Nae Marinescu, și că Bilă, și că Zdroncan...

IX

Vasile fu numit președinte al comitetului executiv chiar a doua zi fiindcă în anumite situații schimbările acestea se operează fără formalități de prisos și cu o rapiditate uluitoare. Bilă fu exclus din partid și Plotoagă sancționat cu vot de blam. La a doua abatere urma avertismentul și apoi excluderea, dar nemaifiind președinte această amenințare n-avea nici un sens și pe urmă poți fi exclus și direct dacă ajungi în situația lui Bilă, treptele statuare nu sînt un obstacol de netrecut. Noroc că Plotoagă avea pămîntul lui și putea acum să-și vadă de plugărie, mai ales că nu avea chiar puțin, nu era adică „sărac", cum se trecuse el în dosarul de membru de partid în autobiografia pe care și-o scrisese.

Vasile luă foarte minuțios de la el în primire toate scriptele și după ce îi petrecu pe activiștii care veniseră de dimineață să-l pună în funcție (venise chiar președintele sfatului popular raional), se întoarse în biroul său, încuie sertarul și dulapul cu cheile și ieși și intră peste Zdroncan.

— Să trăiești tovarășe președinte, zise Zdroncan respectuos, continuînd însă să-și vadă de scris. Ai nevoie de mine ?

Vasile se aplecă și se răzimă de bara de lemn ca orice țăran și stătu astfel pe gînduri cîteva clipe lungi.

— Mă Zdroncane, ia vin puțin încoace ! zise el în cele din urmă.

Și ieșiră amîndoi și Vasile o luă spre biroul pe care era scris „președinte", deschise ușa și rămase în picioare mergînd agale încoace și încolo în bocancii și pantalonii lui ușori din piele de drac.

— Ce crezi tu că trebuie să fac eu acuma, Zdroncane ? zise Vasile. Primul lucru pe care ar trebui să-l fac ?

— Nu știu, zise Zdroncan, eu ce-am știut ți-am spus și cînd o să mai știu ceva, o să-ți mai spun. I-am spus și lui cumnatu-meu Plotoagă că mai bine ar fi făcut dacă se împăca cu dumneata și i-am spus și de ce, dar dacă omul a fost sincer și mi-a spus și el ?

— Ei, ce ți-a spus, zise Vasile.

— Măi Zdroncane, zice, dacă ași putea, m-ași împăca, dar numai cînd mă gîndesc văd roșu.

— Și de ce, mă, Zdroncane, că doar nu i-am făcut nimic ! zise Vasile fără să se mire prea tare.

Parcă era singurul lucru care încetase să-l mai mire încă demult ? El care fusese un băiat sărac și trăise greu, să nu poată tocmai el să intre în partid și să trebuiască să lupte ca să fie primit ?

— Asta chiar că nu știu, zise Zdroncan, mai bine întreabă-l pe Isosică, fiindcă văz că te-ai înțeles bine cu el. Felicitările mele.

Era un reproș că divulgîndu-i ceea ce știuse Vasile nu-și îndreptase totuși lupta contra lui Isosică și să-l fi cruțat deci pe Plotoagă ?

— Va să zică nu-ți trece prin cap care ar fi primul lucru pe care ar trebui să-l fac eu în calitatea mea de președinte ? zise Vasile ocolind reproșul.

— Nu, nu-mi trece, zise Zdroncan.

— Bine, ai să vezi.

Isosică plecase la raion de dimineață, și spusese că se întorcea peste cîteva zile, avea multe de făcut acolo. După prînz pe la ora cinci, fură văzuți Năstase Rădulescu și Dan intrînd în clădirea sfatului și apoi în biroul președintelui. Vasile dăduse ordin să vie și aceștia veniseră. Cîteva minute mai

tîrziu sosi pe-acolo ca din întîmplare și plutonierul Moise. Dar el intră cum avea obiceiul cînd venea la sfat în biroul lui Zdroncan și începu să răsfoiască pe gratis ziarele și revistele altora. Paznicul de afară care văzuse și auzise prin fereastra deschisă povesti apoi în sat cum se desfășuraseră lucrurile acolo în biroul președintelui. Vasile se ridicase în picioare la intrarea celor doi și le dăduse apoi scaune și le zisese să ia loc, că avea ceva să le spună.

— Și nu putuși să aștepți pe-a doua zi ? zise bătrînul Năstase negru de o umilință disperată pe care nu putea să și-o înfrîngă, deși făcea eforturi vizibile să se uite în altă parte și să nu-l vadă pe celălalt instalat în partea cealaltă a biroului. Crezi că nu știm noi de ieri de la prînz înaintea ta că a venit un ordin să te pună pe tine moț ? Nu era nevoie să ne chemi aici chiar îndată, puteai și tu să mai aștepți trei patru zile, să nu rîdă lumea de tine.

— M-am gîndit și eu, zise Vasile, să aștept o zi două, dar pe urmă mi-am zis că am așteptat destul pînă am pus mîna pe voi. Nici nu știți cît am așteptat și cîte am înghițit, de cîte ori era gata să mă dau bătut și să fug din sat. Acuma am pus mîna pe voi.

— Și ce-o să ne faci ? exclamă Năstase disprețuitor. În clipa aceea Vasile se apleca și îl plesni pe bătrîn atît de năprasnic peste față încît îl lungi pe podea cu scaun cu tot.

— Sări, domnule Dan, să-ți aperi tatăl căzut la pămînt ! ! șopti președintele ieșind de după birou și uitîndu-se la vărul său cu un ochi arzînd rece de o ură de nevindecat. Aveai un cuțit, nu-l mai porți la tine ?

Într-o clipită Dan avu scaunul în mînă și îi dădu lui Vasile cu el în cap. Căzură amîndoi, dar Vasile se ridică îndată în timp ce Dan se perpelea pe jos. Fusese el însuși lovit undeva, dar cînd și în ce fel ? Vasile îl lăsă să se perpelească, îl ridică pe Năstase și îl puse pe scaun. Bătrînului îi curgea sînge din nas, i se făcuse cămașa roșie.

— Închină-te la Dumnezeu, zise Vasile gîfîind, ai să mori pe-acolo pe unde am să te trimit eu și din averea și din neamul tău o să se aleagă praful. N-am să dorm ca lumea pînă n-am să vă stîrpesc pe toți din rădăcină, dar o să încep cu tine, domnule Năstase, că cu dumneata am eu ce am.

Alarmați de paznic, Zdroncan și plutonierul Moise intrară înăuntru.

— Cine v-a dat voie să intrați aici fără să bateți în ușă ? strigă Vasile furios. Afară !

Pe urmă se liniști :

— Plutonier Moise, zise el, iai pe-ăștia pe amîndoi și cu Arghirescu mergi cu ei acasă să plătească o sută optzeci de mii de lei impozit. Dacă nu plătesc, luați-le tot grîul și îl trimiteți la baza de recepție contra chitanță. Să se cerceteze pe urmă exact cît pămînt au și îi dăm în judecată pentru că au indus în eroare sfatul popular nedeclarînd suprafețele de pe care au strîns recolta. Fiind chiaburi înrăiți și periculoși îi trimiți pe urmă cu escortă la raion pe bază de declarații de la toți pe care i-au omorît ăștia cu măciucile în viața lor.

Plutonierul Moise îi făcu semn bătrînului să se șteargă pe față și pe gît de sînge, dar acesta parcă surzise, părea cu adevărat cu totul străin de ceea ce se petrecea în jurul lui și se ridică foarte grăbit și aferat să plece de-acolo. Dan însă nu-și revenea din lovitura primită. Fusese atins undeva, în burtă

sau între picioare, fiindcă mîinile și bustul le mișca fără greutate. Îi curgea sudoarea în șiroaie și arăta vinețiu, așa de tare îl secase.

— Mi-a spus cineva că așa trebuia să-ți fac cînd ai scos cuțitul la mine în casă, după ce ai plesnit-o pe nevasta mea, îi explică Vasile, dar nu m-am gîndit. Să dai tu în nevasta mea, murmură el deodată cu alt glas și în aceeași clipă îl și cîrpi pe Dan ca și pe bătrîn mai înainte și îl întinse fulgerător cu spinarea pe podea. Am venit atunci la tovarășul plutonier Moise și i-am relatat cazul și tovarășul plutonier mi-a spus că neexistînd dovezi, n-are ce-mi face. Poftim dovezile, tovarășe plutonier, exclamă Vasile sarcastic, să declare domnul Dan că n-a intrat el în casa mea cu cuțitul cu frati-său și mi-a bătut nevasta. Să îndrăznească să mintă. Îi iai declarație și lui și lui domnul Ștefan și le aduci la mine. Dă-i ăstuia afară să se spele să nu-mi facă mie bîlci prin sat cu sîngele lui puturos pe cămașă.

— Vere, mîrîi Dan ridicîndu-se de jos, de astă dată sigur pe sine — ai fi zis că palma care îl lungise avusese în mod bizar un efect înviorător — fă-ne tu nouă cel mai mare rău pe care poți să ni-l faci, că dacă venim noi și cădeți voi, să nu-ți pară rău că nu l-ai făcut...

— Să fii liniștit în privința asta, îl asigură Vasile, n-o să-mi pară rău de nimic și o să mă străduiesc de așa manieră încît piatră de piatră n-o să mai găsiți cînd o să vă întoarceți. Dacă o să vă mai întoarceți !

Și făcu semn din cap să fie scoși afară deacolo. Plutonierul ieși cu cei doi și în aceeași zi le făcu acte de dare în judecată și îi trimise la raion sub stare de arest : înșelaseră autoritățile la arie, nu declaraseră suprafețele și cantitățile exacte ; și nu

plătiseră mai nimic din cele o sută optzeci de mii de lei impozite, cîte le aveau înscrise pe rol. Pe Ștefan însă nu-l prinseră, fugise la timp de-acasă și nu mai reveni niciodată în sat...

X

Printre hotărîrile luate în ședința organizației, în afară de excluderea lui Bilă din partid și sancționarea cu vot de blam dată lui Plotoagă, mai era una considerată de primul secretar Ghimpețeanu ca foarte importantă și anume formarea unei comisii locale care să meargă în zilele următoare prin sat și să strîngă în căruțe cotele celor care fugiseră cu ele de pe arie și credeau ei că au să rămînă fără să le dea. Era, de altfel, zise el, și ultima sarcină pe care o mai avea de îndeplinit în satul său natal tovarășul Moromete, după care putea să se întoarcă liniștit la raion și cu asta să se considere ca încheiată, în fapt, campania de strîngerea recoltei din anul acela. Instrucțiunile prevedeau ca această comisie să fie formată din organizațiile de masă, în special din Frontul plugarilor și chiar și din oameni așa mai respectați din sat, și să facă parte bine-înțeles din ea și membri de partid, ca să-și atingă scopul : adică de la chiaburi să ia cereale în contul impozitelor și de la ceilalți restanțele. S-o conducă, firește, președintele sfatului și tovarășul Moromete Niculaie să-i îndrume să iasă totul bine...

Niculaie dormi tîrziu după ce se întoarse de la ședință și pînă se sculă și se îmbrăcă se făcu prînzul, nu mai plecă de-acasă, încît instalarea lui Vasile se făcu în lipsa lui.

— Sarcina mea s-a cam încheiat, zise el adresîndu-se tatălui, mîine sau poimîine plec. Bine că s-a terminat, o să-l aveți acum președinte pe Vasile, singur spuneai că e un om...

— Cînd am spus eu ? se apără Moromete.

— În ziua cînd am început secerișul, și mi-ai povestit la capul locului cum l-a omorît Năstase pe tatăl lui Vasile și alte istorii de același gen.

— Bine că știi tu istorii de alt gen, zise Moromete supărat și ca niciodată pînă atunci se arătă foarte puțin dornic de discuție, se ridică și se pierdu pe undeva prin grădină.

Spre seară Niculaie se duse pe la sfat și îl găsi pe Vasile acolo.

— S-a operat, zise Zdroncan, de dimineață pe la doișpe, o schimbare în sînul comitetului executiv. Am trimis pe tîmpitu-ăsta de Ilie Micu să vă cheme și n-a știut ce să spună, că nea Ilie Moromete n-a vrut să te scoale, zicea că dormi și îl arătă cu capul pe acel Ilie Micu, care nu știuse ce să spună.

— Foarte bine, zise Niculaie, știam că o să vină Vasile.

— Ei, uite-l pe tovarășul Vasile, continuă Zdrocan, noul președinte.

Niculaie se uită pe sub sprîncene la cel numit, care era acolea și cîtva timp nu zise nimic.

— A și băgat spaima în chiaburi, zise acel Ilie Micu, care era într-adevăr un om mic de tot, aproape un pitic, ședea la un colț al mesei lui Zdroncan și sorta niște scrisori.

Era chiar pitic, mic și spîn, îndeplinea funcția de curier, dar demult, dinainte de război, îi plăcea lui Valache să-și aprindă țigarea de la el ridi-

cîndu-l cu trup cu tot pînă la gură. El ducea toate scrisorile prin sat și era foarte bățos, nu aștepta să vie omul pînă la poartă după ce îl striga, îi arunca plicul peste gard și își vedea de drum spunînd că el n-are timp de pierdut, îl așteaptă dom' primar și dom'notar... Acum îl degradaseră pe Ilie Micu, nu se știa sigur dacă i se mai dădea sau nu leafă de curier și nici prin sat nu mai era văzut în fiecare zi, ca pe vremuri.

— Taci mă, din gură, Ilie, că dacă te prind că mai spui ceva de oricine-ar fi, te dau afară, zise Zdroncan. Ia du-te mai bine și adu niște apă, uite cana-ici, spal-o nițel, fire-al dracu, vezi c-a băut Arghirescu din ea și miroase a usturoi. Că și ăsta al dracu, parcă n-ar mai găsi altceva ce să mai mănînce.

— Ia vino tovarășe președinte, zise Niculaie adresîndu-se lui Vasile, tovarășul Isosică unde e ? Ia să se ducă cineva să-l cheme.

— Isosică ? ! exclamă Zdroncan. Cred că la ora asta stă la discuție cu Fîntînă pe la Pălămida, au plecat amîndoi de dimineață, cred că s-au întîlnit în tren, dacă nu cumva bărbosul l-o fi aruncat jos din tren, aflăm noi !

— Adevărat, zise Niculaie, de ce n-a venit Fîntînă la ședință aseară ?

— Nici Isosică n-a crezut că o să se prindă, dar a încercat și i-a reușit perfect, zise Zdroncan. L-a trimis pe Enache al Cîrstichii să-i spună lipoveanului că ședința are loc la ora nouă seara, și nu la cinci cum a fost.

— Și Fîntînă a crezut ?

— N-a fost numai asta, zise Zdroncan ștergîndu-și penița pe cap și punînd-o apoi pe suport, a venit tocmai atunci și nepotul lui și i-a spus că poate să-l prindă la moară pe Ștefan al lui Năstase.

Fîntînă era montat rău de muierea lui că s-a făcut Marioara de rîs din pricina ăluia și cînd a auzit așa a venit la moară, l-a lăsat pe Ștefan să plece cu căruța și cînd a luat-o ăla la dreapta s-a urcat peste el cu nepotu-său, că ăsta venise cu căruța cu coviltir de frica ploii, l-au dat peste cap și l-au dus spre Cotigeoaia. Bine, mă zice bărbosul, de ce te-ai apucat tu să umpli satul că te întîlnești în pădure cu fata mea, ce fel de flăcău ești tu ? Nea Adame, zice Ștefan, eu n-am suflat o vorbă, poate Marioara să fi spus ceva. Cum Marioara, zice ăsta, ai mai pomenit tu ca o fată să bată singură toba și să se facă de rîs că se întîlnește în pădure cu un flăcău ? Nu știu cine a spus, zice Ștefan, dar eu n-am spus. Cheam-o pe Marioara încoace și eu jur înaintea ei că n-am spus nimic. Jură pe sufletul măti ăleia bătrîne că n-ai vorbit, zice Fîntînă. Nu pot, zice Ștefan, că dacă află tata mă dă afară din casă. Va să zică nu vrei să juri, zice ăsta, ți-e frică să minți ! Ei lasă că ți-arăt eu ție. Nea Adame, uite, jur că n-am suflat nimănui o vorbă, crede-mă, ce dracu, am făcut și eu armata, nu mai sînt un prost... Bine, zice Fîntînă, atunci de ce cînd ai băgat de seamă că s-a aflat n-ai zis că nu e adevărat ? Și după una și alta te-ai mai apucat să și minți, că n-a fost vorba de însurătoare. Nea Adame, n-a fost vorba de absolut nimic, nici măcar să zici că am schimbat așa o vorbă, nici n-am văzut-o în ziua aia care zice lumea că a rămas cu mine în pădure. Cheam-o aici și ai să vezi că nu mint. Atunci lumea de ce vorbește ? Dracu' s-o ia de lume, nea Adame, zău că nu știu de ce, uite, poți să mă și bați, că nu știu nimic. Bine, zice bărbosul. Dar dacă cu începere de mîine, n-o să spui la oricine te-ntreabă exact cum mi-ai spus

mie aici, atunci să ştii că pun eu iar mîna pe tine şi paştele şi clopotniţa mă-ti care te-a mai făcut... Seara la nouă vine Fîntînă la şcoală şi dă de Ilie al lui Leoaşcă cu uşa închisă. Ei, să fi auzit înjurături de dimineaţă cînd a venit bărbosul pe aici, încheie Zdroncan, unii zic că eu înjur. Eu nu înjur decît cum zicea alde tata : ...oasele în... sau : fire-ai dracu, sau luate-ar dracii ! Ei, să fi auzit voi pe Fîntînă de dimineaţă, mai zise Zdroncan cu dinţii lui zîmbaţi sticlind de încîntare.

— Dar dumneata de unde ştii, domnule Pisică, zise Ilie Micu cu respect, spunîndu-i pe numele adevărat lui Zdroncan, nume cu care semna el foarte încogîrliţat şi cu o coadă lungă de o jumătate de pagină actele legale ce emanau de la sfatul popular.

Zdroncan, deşi evident flatat de respectul lui Ilie Micu, nu catadicsi totuşi să-i răspundă şi continuă explicînd de ce Isosică se grăbise prin urmare să prindă de dimineaţă trenul de şase spre Pălămida. E drept că era adevărat că avea el şi ceva de aranjat pe la direcţia morăritului... Şi din felul cum pronunţă secretarul sfatului această ultimă frază se văzu numaidecît că nici el nu ştia ceva precis în legătură cu plecarea celor doi la Pălămida şi unde avea fiecare din ei treabă.

Niculaie spuse că în cazul ăsta să poftească Zdroncan cu preşedintele la o şedinţă pe care s-o ţină cîteşi trei în legătură cu comisia ; mîine dimineaţă trebuia pornit prin sat şi lichidată această lipsă din timpul campaniei. Pînă se ridică Zdroncan şi încuie hîrtiile, Niculaie îi spuse lui Vasile în biroul acestuia :

— Ai vorbit foarte bine aseară în şedinţă. Dacă te apucai să-mi spui mie aşa cum ai vrut, cînd am

venit la începutul campaniei, n-ai mai fi obţinut acelaşi rezultat.

— Chiar de-atunci v-am dat dreptate, răspunse Vasile.

Zdroncan tocmai veni şi el şi şedinţa restrînsă intră în subiect. Căzură de acord că trebuia chemat împuternicitul comitetului de stat pentru colectarea produselor agricole şi să i se dea sarcina să adune mîine dimineaţă la sfat un număr de inşi pe care îi aleseseră ei şi îi împărţiră în două echipe : una avea s-o conducă Maxim al lui Pătăleaţă, electricianul comunei, şi să meargă cu ei şi Mantaroşie, şi altă echipă cu alţii, făcură o listă a întregii comisii pe care avea s-o conducă chiar noul preşedinte, să împartă adică satul în două şi să se termine acţiunea în cîteva zile.

Împuternicitul acela veni. Ajutat de curierii şi paznicii comunali el plecă să-i anunţe pe cei numiţi. Împuternicitul acesta nu era de fapt altcineva decît Cristache al lui Cioacă şi era vecin chiar cu unul numit în comisie şi începu chiar cu el ; era chiar Enache al Cîrstichii.

— Băgaţi de seamă, spuse împuternicitul, Cristache al lui Cioacă, adresîndu-se lui Enache al Cîrstichii. Dacă vreunul din ei pretinde că n-are, că nu'ş ce, că pe partea ailaltă, faceţi perchiziţie şi confiscaţi. Aveţi împuternicirea asta de la mine, împuternicitul comitetului de stat pentru colectarea produselor agricole. S-a înţeles ?

— Hai mă, că ştim noi ! răspunse Enache tot aşa, la plural, cum vorbise şi Cristache.

Dar de fapt nu ştiau nimic. În viaţa lor nu făcuseră percheziţie şi nu confiscaseră ceva cuiva.

— Maxime, zise împuternicitul cînd vorbi cu electricianul comunal, bagă de seamă, eşti şef, îl învesti el. Cu tine stau de vorbă, mai adăugă

cu un glas care promitea multe referitor la avantajele acestei investituiri, dar care totodată avea și ceva amenințător, ceea ce dădea de înțeles că există și dezavantaje, dacă nu chiar neplăceri. Asta depindea de felul cum îl asculta pe el.

— Hai mă, că am înțeles eu, protestă și Maxim arătîndu-i împuternicitului brațele sale desfăcute; chiar așa mă iai ? Am și eu cap, adăugă, și clătină din cap drept dovadă parcă.

A doua zi dimineața Maxim al lui Pătălcață electricianul și Mantaroșie cantaragiul erau la sfat. Dar nu veniră din echipa la care îl investise împuternicitul, Enache al Cîrstichii, vecinul împuternicitului și în afară de el nu venise nici un anume Busuioc, membru în „Frontul plugarilor". Din cealaltă echipă veniseră însă toți și Vasile se pregătea să plece cu ei.

— Să se ducă cineva și să-l cheme pe Busuioc și pe Enache al Cîrstichii zise el, ce așteptați ? Tovarășe Maxim, mai adăugă el, aveți grijă cum intrați în curtea omului, explicați-i că nu se poate să nu dea, că a fost o eroare că au fugit de pe arie, dar acum trebuie îndreptat... Asta în cazul în care vedeți că omul e cumsecade și nu prea are el putere economică. Cu chiaburii însă nici să nu intrați în discuție, adăugă el, deși pînă la ora aceea nu se știa nimic dacă vreun chiabur profitase și el de împrejurări și fugise cu grîul de pe arie ; aveau însă impozite de plătit.

— Pe chiaburi îi executăm, spuse atunci o voce foarte blîndă dar foarte hotărîtă și Vasile se uită îndărăt.

Era Bilă. Tocmai sosise și el și auzise ultimele cuvinte ale noului președinte.

— Îi executăm la sînge, repetă el.

Avea aerul că nu i se întîmplase nimic alaltăieri și că putea mai departe să vie pe la sfat și să fie văzut dînd sau executînd diferite însărcinări ca și înainte. Singurul semn care fu observat la el că suferise marea înfrîngere era că nu mai avea creioanele acelea în piept, și le scosese pe toate.

— Mantaroșie, zise Vasile, decît să stai acolo și să sprijini sfatul să nu cadă, mai bine te-ai duce să-l chemi pe Enache al Cîrstichii și pe Busuioc, că n-avem timp de pierdut.

Niculaie stătea în biroul lui Zdroncan și vorbea la telefon cu raionul de partid, Mantaroșie afară, rezimat într-adevăr de una din coloanele clădirii, răsfoia liniștit tabelele de colectare. Arăta foarte vesel Mantaroșie, dar era greu de știut din ce pricină.

— Gata, imediat, zise Bilă cu un zel indiferent. Ce, ne jucăm de-a baba oarba ? Proces-verbal, ordin de la raion, așteaptă aici tovarășul președinte Vasile.

Era însă ceva de o tristețe care nu se mai ștergea în glasul lui. Fusese zdrobit, dăduseră în el fără nici o milă și nu-și revenea, nu putuse sta acasă după ce atîția ani își petrecuse zilele în jurul acestei clădiri albe.

— Uite că Enache a și venit, spuse Mantaroșie rînjind fără să fi ridicat fruntea din hîrtii.

Într-adevăr se vedea pe șoseaua puțin înaltă coborînd de departe un om. Cu toate că distanța era mare, se distingea bine cum se apropia cu o călcătură largă și neregulată, bălăbănindu-și brațele. Din cînd în cînd ducea mîna la pălărie fără nici un rost și se uita în toate părțile cu un aer triumfător, parcă ar fi fost mai marele satului. Văzîndu-i pe cei adunați le făcu un semn foarte

nedesluşit şi i se auzi şi glasul, ca un fel de chiot sau de chemare.

— Da, e Enache, zise şi Vasile. Noi am plecat, ne vedem la prînz! Al lui Pătăleaţă, ţi-a spus Cristache că eşti şef, cu tine stau de vorbă. Hai să mergem, le spuse apoi celorlalţi şi se îndepărtară toţi grăbiţi.

Trei căruţe cu cai cu cergi în ele se puseră în mişcare şi îi urmară îndeaproape. În ele trebuiau puse cotele.

— Hehehe! făcu Enache din nou, acum la cîţiva paşi de sfat, staţi aşa.

— E beat, constată Bilă cu o superioritate plină de remuşcări, ca un cunoscător.

— Fraţilor, ehehe, staţi aşa, strigă Enache şi se opri înaintea lor şi îşi dădu pierdut pălăria pe ceafă. Să umblaţi voi de-a lungul Dunării de unde intră ea în ţară de la Turnu Severin şi pînă se varsă în mare şi muiere ca a mea n-o să mai găsiţi. N-a zis ea nimic, au! sau of! De dimineaţă aşa pe la cîntatul cocoşilor mă scol din pat şi mă duc la ea şi zic, eu dorm acilea şi ea, săraca, s-o fi luptînd în o mie de sudori. Nimic! Uite, să-mi saie ochii din cap! Rîdea! Zău, să fie prost! Să fie al dracu care vă minte! Cînd am intrat acolo sta în pat şi cînd m-a văzut mi-a rîs... Ce făcuşi fă? zic. Îl făcui, zice. Ei, pă dracu! Zău că l-am făcut! Aoleo! Cînd am auzit-o aşa, mi-a sărit inima. Unde e fa, să-l văd şi eu. Îl spală, zice, îi leagă buricul. Ce este? Băiat, zice seamănă cu tine. O să avem acuma *ezact* zece copii. Muiere, zic, eşti cineva. Fie-al dracu dacă mai e careva ca tine...

Enache suflă greu, îşi scoase pălăria din cap şi se şterse pe frunte de sudoare. Îi apucă pe Maxim şi Mantaroşie de braţ şi îi luă cu el.

— Hai înăuntru zise el. Plotoagă e aici?

Habar n-avea că Plotoagă nu mai era preşedinte.

— Ce s-a întîmplat, Enache? îl întrebă Zdroncan ieşind pe coridor.

— Mă, ăsta zise Enache apucîndu-l de umeri pe secretar. Dă-mi primu-întîi! Dă-mi alea douăzeci de mii de lei.

— He! făcu secretarul. Ce vorbeşti? Ţi-a născut muierea al zecelea?

— Mă, mi le dai?

— Ţi le dau, dar mai aşteaptă!

— Aştept eu, dar am dreptul?

— Ai dreptul! Decretul Marei Adunări Naţionale! zise Zdroncan.

— Ah! făcu Enache şi dîndu-se un pas înapoi îşi smulse pearca lui de pălărie din cap şi o izbi de podea. Pe urmă se aplecă după ea, o ridică şi şi-o puse în cap, după care îi apucă iar pe Maxim şi pe Mantaroşie de braţ, îi trase afară şi le spuse grăbit: staţi acilea, să mă duc să-i spun muierii! Vin acum!

— Enache, strigă Mantaroşie în urma lui. Vezi că Busuioc stă chiar acolea, lîngă casa de naştere. Întoarce-te cu el! Bă, să nu vii fără el.

Maxim intră din nou în biroul secretarului şi se aşeză supărat pe un scaun. Biroul spaţios era, ca de obicei, plin de oameni cu tot felul de treburi. Pe pereţi se vedea dintr-o parte portretul lui Stalin care de mare ce era scăpa parcă atenţiei, iar din faţă portretele conducătorilor partidului printre care şi o femeie, grupaţi în fotografii egale, şapte sau opt.

— Poftim! Fă treabă cu Enache! spuse Maxim urmărindu-l cu privirea pe Niculaie, crezînd că Niculaie o să intre astfel cu el în vorbă.

Dar Niculaie nici nu se uita la el, ieşi în prag şi rămase multă vreme cu privirea ţintită spre casa lui Valache. Nu se mai vedea de nicăieri Valache, parcă era pustiu în gospodăria lui. În curînd Enache se întoarse cu Busuioc. Busuioc mergea parcă l-ar fi împins cineva din spate, cu toate că nu-l împingea nimeni, venea liniştit în urma lui Enache.

— Haide, mă, Busuioc, ce dracu aştepţi, să te chemăm cu lăutari ? strigă Maxim încruntat. Ce e cu tine ? N-am fost eu aseară pe la tine şi ne-am înţeles ? De ce n-ai spus că nu vreai ? !

Busuioc tăcea, călca rar în urma lui Enache, exact pe urmele acestuia, să nu-şi murdărească bocancii de noroi. Se uita în pămînt şi tăcea. Cînd ajunse în faţa clădirii sfatului se opri şi se uită în altă parte, ferindu-se să dea ochii cu cineva.

Maxim nu-l luă în seamă, se grăbi să pornească. Din cauza noroiului — abia ieri spre seară se limpezise cerul — toţi se înşiruiră în flanc cîte unul şi spre uimirea lui Zdroncan şi a lui Niculaie care se uitau în urma lor, se amestecă şi Bilă în echipă.

— Ce e cu ăsta ? exclamă Niculaie.

— Dracu să-l ia ! zise Zdroncan şi dădu din umeri.

Nu se gîndea nimeni să-i strige lui Bilă să părăsească echipa, sau chiar dacă se gîndea, îşi spunea poate că Bilă nu face totuşi nici un rău nimănui, putea să fie trimis cine ştie unde, să facă pe curierul, dacă îi plăcea. În frunte mergea astfel Maxim al lui Pătăleaţă, după el venea Enache, care de vesel ce era că avea acum zece copii nu se mai ferea deloc de noroi, plescăia din bocanci şi se uita mereu în toate părţile cu un aer

triumfător ; apoi în spatele lui călca Busuioc, umil, străin parcă de toţi şi uitîndu-se în pămînt şi în sfîrşit la coadă, liniştit şi neturburat, ca şi cînd ar fi fost singur, Mantaroşie, cu tabelele în mînă şi prins mereu de starea aceea a lui care nu i-o cunoştea nimeni, rînjind, bătîndu-şi parcă joc de cineva sau ca şi cînd şi-ar fi bătut altul joc de el şi acuma nu-i mai rămăsese şi lui decît să rînjească.

XI

— Nu mai plescăi aşa, Enache, că mă umpluşi de noroi pînă la genunchi, spuse Busuioc cu un glas şoptit şi evlavios.

După care urmă o lungă tăcere. Toţi se gîndeau poate la faptul că acuma în plină vară plouase ca toamna şi se făcuse aproape frig.

— Ce-o fi cu Dumnezeu ăsta de-a vărsat atîta ploaie, se miră Enache rupînd tăcerea.

Nimeni nu zise nimic. Într-un tîrziu Mantaroşie constată din urmă :

— Nu îndeplinise planul la plouat.

— Ehe ! I-auzi ce zice ! exclamă Enache rîzînd zgomotos. Maxime, auzişi ? Ehe ! Dumnezeu nu îndeplinise planul la plouat.

Maxim mergea înainte tăcut şi încruntat. Bilă se ţinea în urma lui, cu modestia lui băţoasă. Enache îl impunse în spinare :

— Auzi, mă, Bilă ! Auzişi ce zise ăla ? Bilă, fi-ţi-ar bila de rîs. Parcă nu mai eşti în partid, ce cauţi aici ? Hehe... continuă Enache, rămînînd în urmă şi călcînd prin noroi alături de Mantaroşie.

Deodată Busuioc se rupse din rînd și o luă înainte grăbit. După pași se vedea că e mînios și că părăsește echipa.

— Ce e cu ăsta ?! exclamă Enache nedumerit. Busuioc, unde te duci ?

— Scuipați peste chipul lui Dumnezeu, bolborosi Busuioc pătimaș, grăbindu-se cît putea mai tare. Știu eu de ce nu vin la adunările voastre! O să vă roadă viermii cei neadormiți !

Mantaroșie începu să rîdă în gura mare.

— Du-te după el, spuse Mantaroșie. Du-te Enache, du-te și adu-l îndărăt. Mai rîdem p-acilea !

Enache se grăbi să-l prindă din urmă și să-l aducă înapoi pe Busuioc.

— Mantaroșie, de ce nu-ți vezi de treaba ta ? spuse Maxim. Lasă-l pe om cu credința lui ! Ce te legi tu de credința lui ?

— Haha, făcu Mantaroșie neturburat. N-ai auzit ? Cică o să ne roadă viermii cei neadormiți.

— Pe marginea șanțului o să mori, ca un cîine, spuse Busuioc uitîndu-se cu ură mistică în ochii lui Mantaroșie.

Maxim interveni și-i luă apărarea lui Busuioc. Îi spuse lui Mantaroșie că dacă mai scoate un cuvînt pe seama lui Busuioc... Nu spuse ce are să se întîmple în acest caz, dar Mantaroșie înțelese că de astă dată Maxim pusese problema altfel. Era membru de partid și aveau ordine să nu se lege de credința oamenilor, li se spusese în mod special. Cu părere vizibilă de rău, Mantaroșie trebui să-și înghită deci pornirea nestăpînită de a se veseli pe seama lui Busuioc și să tacă.

Busuioc ajunsese bisericos datorită unei întîmplări destul de ciudate, petrecută cu mulți ani în urmă cînd într-o zi se apucase să dreagă un

perete al casei și pusese copiii și muierea să aducă pămînt galben de la văgăuni, să-l amestece cu paie și balegă și să facă din acest amestec un soi de cărămizi cît toate zilele de mari numite chirpici. Era într-o zi de vineri și muierea se împotrivise : nu vroia să lucreze vinerea. Busuioc se înfuriase, o înjurase atît pe ea cît și pe sfînta vineri și spusese că da, să fie păcatul lui, să-l muncească pe el dracii pe lumea ailaltă, dar pînă una alta, să pună muierea mîna și să pregătească pămîntul, să n-aștepte să pună el mîna pe vreun retevei. A doua zi cel mai mic dintre copii, o fetiță, începu să se plîngă de o zgîrietură la picior căpătată pesemne în timpul cît frămîntase pămîntul, dar nu se sinchisi nimeni, asemenea zgîrieturi căpătau copiii aproape în fiecare zi. În noaptea următoare însă, fetița avu un somn chinuit, iar femeia se deșteptă îngrozită și povesti bărbatului că a visat-o pe sfînta vineri amenințînd. Copilul muri în călduri mari și Busuioc se înspăimîntă și începu să se ducă la biserică. În timpul liturghiei stătea smerit și tot timpul se închina. Cînd preotul pomenea de focul gheenei gemea înfricoșat și întețea crucile frîngîndu-și grumazul. Ținea tot timpul în mînă un busuioc, din clipa cînd ieșea pe poartă, cît dura slujba, și pînă se întorcea acasă. Cu timpul i se uitase numele adevărat în schimbul poreclei de Busuioc, de la floarea aceasta care cu vremea nu se mai știa dacă mirosul ei fusese de totdeauna același și fusese doar aprobat de biserică, sau floarea însăși își schimbase mirosul în nările oamenilor, amintindu-le de slujba din altar și de icoanele de jur împrejur cărora era pus în cununi groase.

Echipa mergea înainte prin noroi în frunte cu Maxim și primii pe la care trecură, avizați pe căi

simple că se apropie comisia, lăsară muierea singură acasă și se pitiră prin vecini. Maxim se supără :

— Indiferent pe cine găsim, stăm și cercetăm, hotărî el. Așa nu se poate, țăranul nostru crede el că poate să înșele statul. Nu există, legea e lege și gata.

Maxim spusese „țăranul nostru", deși continua să fie și el tot țăran, cultiva cereale ca toată lumea. Fiind însă electricianul comunei, începuse pe semne să-i placă să se detașeze...

În curînd se opriră în fața altei porți. Bilă ridică ciomagul și enervat că nu găsiseră pînă acum pe nimeni acasă, lăsă modestia aceea a lui falsă la o parte și bătu autoritar în ulucă. Uitase că nu mai avea acest drept.

— Ia uite al dracului cum bate ! zise Maxim. Ia nu mai bate așa, dom'le Bilă, că nu ești stăpîn pe curtea omului, îi și spuse direct. De altfel dumneata n-ai ce căuta în echipă, mai bine ți-ai vedea de situație...

Dar Bilă nu pricepu sau se făcu că nu pricepe, și nu se opri din bătut. În ograda omului nu se vedea nimeni. De undeva din fundul curții ieși un dulău roșcat, mare cît un vițel, care numaidecît se avîntă înainte și începu să se arunce asupra porții. Orice alt gard s-ar fi prăbușit, afară de acesta care avea uluci groase din lemn de fag, bătute bine în cuie. Dulăul se zbuciuma și se izbea neîncetat, încercînd rezistența porții din toate părțile. Totuși el nu era prea îndîrjit, hămăia și făcea salturile sale cu oarecare indiferență.

— Hai, mă, du-te dracului, zise Enache confidențial, adresîndu-se cîinelui. Bă Gheorghe ! Gheorghe ?

Bilă bătu din nou în stîlpul porții și spre mirarea lor, iată că după cîtva timp stăpînul casei ieși în bătătură. Era un om scurt și îndesat, cu umerii puternici, parcă n-avea gît. Ar fi fost greu de spus că exista ceva binevoitor în înfățișarea sa, totuși deschise poarta în grabă și se îndeletnici grijuliu cu alungarea cît mai departe a dulăului. Chiar întîrzie puțin cu această treabă lăsîndu-i pe membrii comisiei să intre singuri în casă.

— Gheorghe crede că o să-l scape cîinele din încurcătură, zise Mantaroșie.

— Hai mă Gheorghe, treci încoace la raport, zise Enache tare, prefăcîndu-se autoritar.

Gheorghe se grăbi să le deschidă ușa casei și se prefăcu că nu pricepe gluma sau poate chiar nici n-o pricepu.

— Cum să nu, dar nu știu pe unde or fi, unde le-o fi pus muierea aia ! Zina, (stați jos !), Zina, (stai jos Enache), unde ai pus alea ?

În casă nu era nimeni, dar Gheorghe avea două odăi. Zina nu răspunse, probabil că nu auzise și atunci Gheorghe se grăbi să iasă. Toți membrii echipei stăteau în picioare, nimeni nu stătu jos. Erau cam stingheriți. Cînd Gheorghe ieși s-o caute pe Zina, Mantaroșie se luă după el.

— Zino, unde ai pus fă alea de la mașină ? spuse Gheorghe din tindă, nevroind să intre în cealaltă odaie.

Nu vroia să intre, dar Mantaroșie nu se sinchisi, apăsă pe clanță și pătrunse dincolo lăsînd ușa deschisă. Acolo, muierea lui Gheorghe stătea pe un scăunel și tăia dintr-o oaie răstignită, făcută pastramă. De alături, de pe plita de tuci ieșea un miros greu dar și ațîțător de carne friptă. Pe pat, un copil de vreo patru ani, cu burta goală,

mînca dintr-o strachină pastramă din asta cu mămăligă. Muierea își ridică fruntea. Era tînără, în plină înflorire; avea niște ochi mari și frumoși, negri și sprîncenați. Copilul nu semăna cu ea, semăna cu tatăl său, trunchios și fără gît, cu privirea bănuitoare și închisă.

Echipa veni în urma lui Mantaroșie. Gheorghe întrebă din nou muierea, iar aceasta îi răspunse că nu știe, el știe, să caute acolo în chichița lăzii, acolo sînt toate hîrtiile.

— Nu e nevoie, spuse Mantaroșie, știm precis. Ai de dat o sută douăzeci de kilograme de grîu și două sute de porumb restanță din anul trecut.

— Floarea-soarelui a dat? întrebă Maxim.

— Am dat. Am dat. Floarea-soarelui am dat, se grăbi Gheorghe să răspundă.

— Și pe alelalte? întrebă Mantaroșie.

— Ei, nu, nu! Dar am dat. Floarea-soarelui am dat. (Stai jos Enache.) Chiar am zis: să mă duc acolo, să dau floarea-soarelui. De dat, am dat.

Asta era tot o istorie de anul trecut, cu floarea-soarelui. Cotele se luau cînd trebuia făcut untdelemnul, dar unii, văzînd așa, dăduseră mai bine sămînța la porci decît să le ia fabrica cote. Omul își ferea privirile și își căuta de lucru: muta un scăunel de ici-colo, îl îndemna pe Enache să stea... Busuioc ținea fruntea în pămînt dîndu-se mereu pe după Bilă, iar Bilă stătea bățos lîngă Maxim, gata să întărească orice ar fi spus acesta. Singur Enache era voios. Se așezase pe scăunel aproape de muierea lui Gheorghe și îi povestea ceva în șoaptă:

— Auzi Ghiță, alde Aristița a făcut azi-noapte! Al zecelea, săraca de ea!

— Ce săracă! Să fi văzut-o, zău, cînd m-am dus la ea, mi-a rîs, spuse Enache înduioșat.

— Ei zău! Și nu s-a canunit?

— Cine să se canunească?! Muierea mea? Păi am întrebat-o: „te-a durut fă?“ „De unde!“ zice. N-auzi că stătea în pat învelită cu un cearceaf d-ăla și cînd m-a văzut mi-a rîs? Zău că mi-a rîs!

Muierea lui Gheorghe se ridică de pe scăunel, se duse la plită unde sfîrîiau bucățile, luă de pe sobă o strachină mare și începu să pună în ea.

— Ia, nea Enache, hai luați, zise ea așezînd strachina învîrfuită pe un scăunel.

În acest timp Maxim se uitase prin casă cu atenție. Sub pat se vedeau marginile unui balot gros de fire de bumbac și în dreptul ferestrei era așezată o mașină de cusut *Singer* fără capac.

— Ai putere economică, spuse Maxim posomorît. De ce ai vrut să înșeli statul?

— Ce făcuși tu, fă? Păi adu și niște mămăligă, zise Gheorghe adesîndu-se muierii, după care deschise ușa și ieși foarte grăbit.

Mantaroșie se apropie de Maxim și-i șopti la ureche:

— Nu trebuie să-l lăsăm, că ăsta n-o să dea. Să scoată acum ce-are de dat și să ducă la căruțe...

Maxim rămase cu chipul nepătruns. Nu răspunse nimic. Gheorghe se întoarse cu o oală mare plină cu ceva și se grăbi să întindă fiecăruia cîte o ceșcuță galbenă de pămînt smălțuită.

— Beți, luați.

Era țuică veche, de anul trecut, cum de-o mai păstrase... Enache și Bilă mîncau pastramă cu mămăligă, Busuioc nu vru, spuse că el nu mănîncă miercurea carne... Maxim stătea posomorît.

— Haide, nene Maxim, îl îndemnă muierea. Ați plecat de dimineață și n-oți fi avut timp să luați ceva în gură.

Maxim continuă să rămînă posomorît, dar întinse mîna și începu și el să mănînce. Băură și țuica și în cîteva clipe se așternu între ei o tăcere uimită, parcă misterioasă. Muierea zise :

— O să dăm și cotelea alea, ce să facem !

— Nu-nu ! O să dăm ! De dat o să le dăm, că nu e cine știe ce ! Așteptam să vie alde cumnatumeu de la Tecuci, că i-am dat căruța și caii să se ducă, spuse Gheorghe cu convingere, atent mai mult la obligațiile lui de gazdă față de musafiri decît la cele pentru care veniseră aceștia.

Bilă, cu paharul în mînă, se apropie de Gheorghe și începu să-i șoptească tainic la ureche :

— Gheorghiță, ascultă-mă pe mine ! Dă cotele, domnule ! Ia cîteva duble de grîu și gata... La puterea ta economică nu contează, zău, ți-o spun cu lacrimi în ochi !

Gheorghe însă nu-l luă în seamă, se uita în altă parte ca și cînd Bilă n-ar fi existat. Îl urmărea cu o privire îngrijorată pe Mantaroșie.

XII

După ce stătuse un timp alături de ceilalți fără să se atingă însă de mîncare și băutură, Mantaroșie ieșise apoi pe nesimțite din casă. Gheorghe îl văzu urcînd scara podului, apoi îl văzu ieșind în curte și luînd-o spre șoproane. Curînd îl văzu întorcîndu-se. Mergea și rînjea tot timpul. Intrînd în casă, Mantaroșie se uită disprețuitor la gazdă și spuse :

— Te-ai chiaburit, dom'le Gheorghe.

Deodată se făcu tăcere. Se posomorîră toți, în afară de Maxim care își păstră înfățișarea de nepătruns.

— E, asta e acuma ! exclamă Bilă indignat.

Busuioc își lăsă fruntea și mai jos ca și cînd ar fi vrut să intre în pămînt de rușine, iar voiosul Enache rămăsese cu gura deschisă și se uita cînd la Maxim, cînd la Mantaroșie ; se vedea că nu înțelege dar că e gata să le dea dreptate la amîndoi, orice ar zice ei. Maxim însă nu zicea nimic.

— Da, te-ai chiaburit și nu vreai să mai dai cotele, spuse Mantaroșie din nou. Acum șase ani cînd ereai sărac și ai primit pămînt, era bun partidul, acuma nu mai e bun, isprăvi Mantaroșie cu un zîmbet plin de răutate și plăcere invidioasă.

— De ce nu mai e bun ? Cine ți-a spus ție că nu mai e bun ? M-ai auzit tu pe mine vorbind ? Ori ești nebun ? ! zise Gheorghe pe neașteptate. Începu să strige : Te știu eu pe tine, Mantaroșie. Să nu crezi tu că poți să rîzi de toată lumea. Ce ? ! Ai muncit tu în locul meu ? Cînd eu umblam desculț și cu ismenele sumese prin noroi și cultivam sfeclă și tutun și munceam de dimineață și pînă seara, tu ce făceai ? Ai mă ? Am muncit pe spinarea ta ? Te-am *isploatat* pe tine acolo în Moldova de unde ai venit ?

Striga, se frămînta de mijloc și izbea cu pumnul cînd în direcția ușii, cînd a peretelui, cînd în aerul de deasupra capului. Se făcuse urît la față, sălbatic și ochii îi aruncau lumini întunecate.

— Te-am *isploatat* pe tine mă, am *isploatat* pe cineva de spui că sînt chiabur ? Tovarășe Maxim, bagă de seamă, ești martor. Sînteți martori ! Ați auzit ce-a spus !

Pufni greu pe nări, cuprins parcă de o vîlvătaie. Își dădea pălăria pe spate, își apuca chimi-

rul cu mîinile, izbea scăunelele de pămînt mutîndu-le fără nici un rost dintr-un loc în altul.

— Da' ce, bă, am ajuns de rîsul lumii să vii în tîrla mea și să-ți bați joc de mine ?! Ei lasă, că nu rămîn ele lucrurile aici ! Fie-al dracului care o lăsa afacerea asta așa ! Vii aici și te urci în podul meu, îți bagi nasul prin toate părțile, te duci în șopron... Lasă că te aranjez eu ! Dacă nu te-oi aranja eu, nu te mai aranjează nimeni.

Se părea că va pune mîna pe ceva și-i va lua pe toți la goană, atît era de pornit. Bilă se dăduse mai spre ușă iar voiosul Enache se ridicase de pe scaun și arăta încurcat de tot. Cît despre Busuioc, el pierise, nimeni nu băgase de seamă cînd și pe unde ieșise.

— Nu striga, că nu mi-e frică de tine, spuse Mantaroșie sfidînd. Te-ai chiaburit și nu vrei să mai dai cotele, asta e socoteala !

Peste chipul lui Gheorghe trecu o umbră, ochii i se făcură ca păcura. Părea să înțeleagă că nu mai e nimic de făcut, că adică se apropie încet de el pacostea și el n-avea cum s-o înlăture : pe baza spuselor ăstuia aveau să-l treacă la chiaburi. Asta însemna distrugerea totală a tot ce agonisise el în atîția ani de muncă pe brînci ; cu chiaburii nu se discuta. O umbră de nebunie licări în privirile lui negre. Era neliniștitor să vezi nepăsarea lui Mantaroșie, nici măcar nu se uita la Gheorghe. Îți trecea prin cap că iată, uite așa putea muri cineva. El părăsi din nou odaia și dispăru afară. După cîtva timp se auzi de pe prispă un zgomot de trapă care se ridică ; era, pesemne, de la pivnița lui Gheorghe în care Mantaroșie intra. Se făcu din nou liniște.

— Tovarășe Gheorghe, asta o să vedem noi, ce spune Mantaroșie, dacă o să trebuiască sau

nu să te trecem la chiaburi, zise Maxim împăciuitor ca și cînd asta o dată făcută nu era cine știe ce. Dar pînă atunci, promise Maxim, trebuie să dai ce ai ca restanțe.

— I-am spus și eu pe arie că trebuie să dea și uite că n-a dat, iar astă-toamnă am mîncat tot porumbul cu porcii, zise femeia, ignorînd restul amenințării, poate în felul acesta se uita de ea.

— Gheorghiță... începu Bilă apropiindu-se de urechea lui Gheorghe și după ce-i șopocăi cîteva clipe nu se știe ce, se retrase clătinînd din cap : ...Zău, ți-o spun cu lăcrimi...

Dar Maxim îi spuse și el pe șleau să tacă din gură și să nu se mai amestice. Bilă tăcu dar nici Maxim nu mai știu ce să spună. Se scurseră astfel cîteva minute. Femeia mai turnă țuică. Gheorghe tăcea, crunt și neliniștit, acum parcă paralizat de ceva, incapabil să ia o hotărîre. Prin fereastră, răzimat de stîlp, se vedea pe prispă Busuioc. Apăruse iar de unde dispăruse, văzînd că nu se întîmplă nimic.

— Astea ce sînt, dom'le Gheorghe ? zise Mantaroșie intrînd în casă și arătînd ceva.

Era un pachet lunguieț învelit în hîrtie ceruită. Mantaroșie îl desfăcu și apărură cinci-șase încărcătoare de pistol-mitralieră încovoiate ca niște roșcove.

— Erau acolo, în pivniță, pitite bine, continuă Mantaroșie vîrînd unghia într-un încărcător pe care îl scutură.

În palmă îi luci galben un glonț ca o ghindă mică. Toți se uitară la el, nemișcați, apoi se ridicară și se uitară mai de-aproape. Ce era asta ? Gheorghe trecuse de partea dușmanului de clasă, ținea muniție la el ? Gheorghe însă căpătă brusc o expresie rătăcită și părea să nu mai aibă acum

decît o singură dorință : să nu fie pus de față cu ceea ce se descoperise, dus și silit să spună ce era cu gloanțele acelea. Deodată sări de la locul lui, îl împinse la o parte pe Mantaroșie, țîșni afară și începu să alerge spre grădină. Sări pîrleazul și o luă spre viroaga satului.

— După el, prinde-l, strigă atunci Maxim cu un glas încordat, după cîteva clipe de ezitare.

Vocea lui avusese, strigînd, o tensiune parcă improprie, țîșnită dintr-o spaimă naturală și veche ; la fel ar fi strigat dacă ar fi fost noaptea santinelă în post și ar fi zărit fără veste în raza sectorului său o umbră necunoscută, cine e, stai ! și țîșni cel dintîi și o luă la goană în urma celui care fugise. Toți făcură la fel, Busuioc speriat dar ca și cînd ar fi vrut să fugă de acest loc nelegiuit și într-adevăr el pieri și nu se mai văzu încotro o luă, Mantaroșie rînjind, Bilă avînd o înfățișare severă, parcă ofensată. Iar Enache ezită și el cîtva timp și strigă de cîteva ori :

— Gheorghe, măi Gheorghe ! Mă, n-auzi ?!

Și se luă în cele din urmă după fugar, dar mai strigînd de cîteva ori, vrînd parcă să facă totul pentru Gheorghe și dacă el nu vroia să asculte, el, Enache în felul acesta să-și decline prin aceste strigăte răspunderea pentru situația care se crease. Casa lui Gheorghe era așezată la marginea din partea aceea a satului și el ieși din primele clipe la cîmpie. Vru s-o ia la stînga, unde se vedea dunga neagră a pădurii Cotigeoaia, dar urmăritorii, fără să se fi înțeles între ei, îi tăiară drumul și nu-i lăsară liberă decît partea care îl ducea spre rîu. Poticnindu-se, fugarul o luă într-acolo și în curînd se văzu panglica albă, de culoarea prafului, acum umflată de atîta ploaie, sticlind orbitor sub soarele de august. Maxim strigă lui

Mantaroșie, să-i taie lui Gheorghe drumul în susul malului, lui Enache să înainteze direct spre el, și împreună să-l încolțească astfel pe fugar din trei direcții. Gheorghe se uită înapoi, fugi cîteva zeci de pași în sus, apoi în sens contrar, șovăi și deodată întinse brațele și se aruncă în rîu cu capul înainte. Urmăritorii se apropiară repede și îl văzură zbătîndu-se, sforăind și plescăind să ajungă la celălalt mal și să dispară în pădure. Era ușor de observat că ori nu știa să înoate ori voia să înoate prea repede și hainele de pe el, cămașa și o flanelă, îl stinghereau, ori că se agățase de ceva care îl trăgea de picioare la fund. Nici nu dură o jumătate de minut cît îi tot zăriră capul zbătîndu-se să nu se cufunde.

Cînd se adunară la mal toți urmăritorii, el nu mai ieși la suprafață. Alergară înainte, se opriră, alergară înapoi, tăcuți și gîfîind. În cele din urmă se liniștiră și rămaseră nemișcați cu privirile și chipurile nedumerite îndreptate spre locul bănuit unde dispăruse Gheorghe. Erau așa de smintiți la minte de atîta alergătură că nimănui nu-i veni ideea, sau nu avu curajul să sară și să-l scape.

— S-a înecat, zise unul dintre ei, ca o justificare, adică nu mai era de sărit să-l scape, unde să sară, în care parte, nu se mai vedea nici o urmă peste suprafața curgătoare a apei de cîmpie, nu se zărea nici o bolboroseală.

— Ce dracu l-o fi apucat de s-a aruncat în rîu ?! zise Enache cu un glas de parcă nu și-ar fi dat seama de întîmplare și mai aștepta încă să-l vadă pe consăteanul lor ieșind la mal.

Dar valurile apelor umflate curgeau nepăsătoare și singure, iar întrebarea lui Enache nu micșoră, ci spori tăcerea grea care plutea pe deasupra undelor tulburi.

XIII

După acest ultim eveniment Niculaie Moromete se întoarse într-adevăr la raion și își reluă activitatea lui obișnuită în cadrul comitetului ; i se ceru, așa cum era adesea obiceiul, să facă, pe lîngă cel oral, și un raport scris.

— Arătă și aspectul cu ăla înecatu', mai adăugă șeful serviciului de documentare, în treacăt, cu aerul că e bine totuși să treacă și lucruri de-astea în raport, deși se înțelegea de la sine că nu putea să fie vina comitetului de partid raional sau, cum era cazul de față, a unuia din activiștii lui, dacă cutare nea Ilie dintr-un sat simțindu-se cu musca pe căciulă, a luat-o singur la fugă și s-a aruncat într-un gîldău.

Pe la începutul lui septembrie se prezentă într-o după-amiază spre seară la poarta comitetului de partid o fată care spuse că îl caută pe tovarășul Moromete Niculaie și că vrea să vorbească cu el. Ea nu zise dacă se poate, ci pur și simplu vroia să vorbească cu activistul. Omul de la poartă era unul care n-o cunoștea și îi ceru buletinul. Îl deschise la prima pagină, îl ținu astfel deschis cu mîna lui făcută să țină bușteni și nu hîrtii, și cu cealaltă ridică receptorul care semăna cu cel al lui Zdroncan și întrebă pe cineva din comitet dacă tovarășul Moromete putea să vină pînă la poartă unde îl aștepta... Și aici el silabisi cam mirat și nesigur ; Fîntînă Maria...

— Da ? zise el. Nu poate? Aha! făcu omul. Bine. Nu poate, tovarășă, i se adresă el apoi fetei, dar în clipa aceea ușa se deschise din curte și apăru în biroul mic al informațiilor chiar cel căutat.

Cu mîinile în buzunar Niculaie ieși cu ea în stradă și o întrebă ce vroia. Fata era foarte veselă și parcă nici nu auzi întrebarea. Era îmbrăcată ceva mai bine decît în dimineața cînd venise pe la el în pridvor și deși era cald avea un bariș pe cap. Drept răspuns ea zise că nu era singură și arătă cu mîna parcul orașului cu care se învecina clădirea comitetului : pe una din băncile din apropiere se vedea într-adevăr stînd și așteptînd altă fată, îmbrăcată însă într-o rochie mai vie și fără nimic pe cap.

— Didina lui Palici, zise Marioara, nu-l știi pe tat-său ? Au lotul lîngă al nostru și cînd eram mică îl auzeam pe nea Palici așa gros, pe miriște : Boi Poline ! Polinee ! Și ăsta se supăra și nu zicea nimic și nea Palici iar îl auzeai : Boi Poline ! Polineee ! Ce e mă ? ! se răstea ăsta așa cam după un ceas și nea Palici : hai, boi Poline, să mîncăm dovleac. Îi era rușine, de, lui alde Polin, că auzea toată lumea cum îl chema tat-său să mănînce dovleac.

Marioara se uită spre fata cealaltă, care între timp se și ridicase și se apropia.

— E la facultate, zise Marioara.

— La ce facultate ? întrebă Niculaie drept orice prezentare.

Didina lui Palici nu se grăbi însă să răspundă, se strîmbă afectînd o nemulțumire indiferentă și răspunse :

— La o facultate ! Și îi făcu semn fetei lipoveanului din cap că ea o ia înainte.

Orașul era plin de țărani, de funcționari sătești în delegație, de elevi și de soldați. Crepusculul care se lăsa încet peste salcîmii și clădirile lui vechi amintea de cîmpia care îl împresura și de tăcerea ei uriașă. Adevărații lui locuitori erau însă de des-

coperit în această foială pestriță, care umplea și cele cîteva restaurante, cofetării și berării și se părea chiar că ei nici nu existau de fapt, străzile fiind pline de prăvălii închise cu zăvoare definitive, cu ferestrele bătute în scînduri și cu firmele fie mîncate de gărgărițe, fie date jos și rămînînd doar urmele. Tot ceea ce justificase altă dată pavarea străzilor și ridicarea de astfel de case așezate des unele lîngă altele, nu se mai vedea decît în clădiri și în firmele moarte, ca și cînd orașul ar fi fost dezgropat din pămînt și case și străzi redate existenței de odinioară, dar fără oamenii care le locuiseră atunci și acum era invadat de o mulțime de turiști, care aveau însă tot felul de treburi și nu stăteau să cadă pe gînduri în fața vestigiilor unor generații dispărute. Ajunseră în centru și Niculaie se opri în fața unei plăcintării și o întrebă dacă nu-i era cumva sete ; se vindea acolo și bere.

— Și nici o plăcintă nu vreai ?

Ea dădu din cap scurt și hotărît : Nu. Niculaie însă intră și bău o sticlă, după care reapăru și-și continuară drumul. O ducea pe ea pe o anumită stradă.

— E unul de la noi din sat, al lui Cocioală, e rudă cu Palici, și au casă demult, e brigadier silvic zise Marioara. E plecat în concediu la Sinaia, are grijă Didina de casă.

— Ei, ia spune, zise Niculaie. Cu ce pot să-ți fiu de folos ?

— M-a trimis tata să-i iau niște nasturi, că n-am găsit la farmacia din Balaci, mi-a spus doctorița de-acolo că mi-a dat rețetă de București, că numai la București o să găsesc, da' mi-a spus să încerc și la Pălămida.

— Dar ce-are tac-tău ?

— Nu știu, de-ale lui, nu mai e la moară, a venit Isosică în locul lui și tata s-a apucat iar să

bea. Nu i-a făcut rău pe loc, că l-a mai strecurat prin pîine, da' zicea că nu mai are gustu-ăla și într-o zi l-a băut așa și a băut mai mult. Dimineața cînd să se dea jos din pat, ologise. Cică dacă îi găsesc nasturii ăia o să-i treacă, dar ce folos, zicea doctorul, că pe urmă o să bea iar. Tata s-a jurat că nu mai bea, numai să meargă iar. Treci, zice, și pe la Niculaie al lui Moromete și spune-i situația. Ce situație ! se miră fata singură dînd din umeri, dă-o încolo de moară, să-și vază mai bine de treabă ca toți oamenii.

Între timp se făcuse de tot întuneric și orașul începuse să se golească de mișcarea de pe străzi. Se lăsa tăcerea.

— Și ai găsit nasturii-ăia ? zise el întru tîrziu.

— Nu, cică tot la București.

— Și cînd ai venit ? mai zise el tot așa, după ce merseră multe zeci de pași.

— Ieri cu trenul de șase.

— Și ai dormit aici ?

Ea spuse că da. Ajunseseră, în dreptul unei porți de pe o stradă laterală, a acelei case unde stătea ea cu Didina lui Palici. De-acolo de la poartă se și simțea apropierea și întunericul cîmpiei adormite. Era o liniște mai mare decît într-un sat, fiindcă acolo hămăitul rar al cîte-unui cîine tot mai arăta că mai era cineva treaz. Aici nu se auzea nimic, puteai să stai așa ceasuri întregi. Strada zăcea în întuneric de la un capăt la altul și numai la casa de-alături se vedea o lumină aprinsă, pesemne Didinei lui Palici îi era urît să adoarmă singură pe întuneric și poate că aștepta sau poate că adormise cu lumina aprinsă. Marioara se rezimase de stîlpul porții și stătea nemișcată, nu zicea nimic. Niculaie rămăsese în fața ei și stătea și el și tăcea. Minutele treceau în această muțenie și

în acest calm pe care numai apropierea depărtărilor fără obstacol, sub respirația liniștitoare și sub lumina stelară a nopții de vară a cîmpiei îl poate ține în echilibru. Un om întîrziat apăru la capătul străzii și începu să se apropie de cei doi. Trecu apoi pe lîngă ei cum ar fi trecut pe lîngă niște stîlpi scufundați în pămînt și își văzu de drum pînă ce intră și el într-o curte și se făcu din nou liniște.

XIV

Faptul însă că într-una din acele cîteva zile cît mai stătură fetele acolo doi tineri trecură pe la ele și unul din ei aduse la un moment dat un cufăr, nu atrase atenția nimănui, fiindcă totul se petrecu la lumina zilei ; tinerii stătură așa cam preț de un ceas vorbind între ei înăuntru, dar cu geamul deschis, apoi ieșiră și se duseră. După o săptămînă unul dintre ei reveni, de astă dată cînd stăpînul casei se întorsese și fetele nu mai erau acolo, luă acel cufăr cu el și se duse.

În acele zile, a treia dimineață după ce Niculaie se întîlni cu Marioara lui Fîntînă, tovarășul Iosif, prietenul atît de îndoielnic al lui Niculaie, trebuia să se ducă pe teren și cîteva ore mai tîrziu primul secretar Ghimpețeanu îl căuta cu telefonul tocmai acolo în comuna unde era de așteptat să fie găsit : avea nevoie urgentă de el. Organele locale răspunseră însă că tovarășul Iosif nu e acolo, n-a venit și nici n-au vreo știre că ar putea cumva să fie pe drum. Primul secretar dădu

ordin să se afle urgent unde era, spuse că trebuiau să plece împreună la regională, că erau chemați amîndoi și că erau așteptați chiar în acea dimineață și să fie neapărat găsit și scos tovarășul de unde se vîrîse.

În dimineața aceea Iosif întîrziase nejustificat prin birouri înainte de a pleca căutînd tot felul de hîrtii, recitind tot felul de procese-verbale și pretextînd că avea nevoie de nu știu ce pentru organizația comunei unde se ducea pe teren și nu găsea. În cele din urmă găsi sau renunță să mai caute și plecă luînd-o pe jos prin oraș. Mergea repede și după cîteva minute îl prinse din urmă pe Niculaie care și el mergea repede, avea în mînă un cufăr și după toate aparențele se grăbea să ajungă la gară și să nu piardă trenul.

— Noroc Niculaie, spuse Iosif.

— Noroc Iosife.

— Te duci la gară, nu ?

— Da, răspunse Niculaie.

— Te duci acasă, în Siliștea ?

— Da, dar de ce ?

— Te-am așteptat să ieși din dormitor, trebuia să plec la Mozăceni.

— Și de ce n-ai plecat ?

— Fiindcă vreau să-ți spun ceva.

— Spune, zise Niculaie.

— Nu pot pe stradă, durează și trebuia să plec la Mozăceni.

— Să intrăm undeva ?

— Și mai rău.

— Uite ce e, zise Niculaie, după ce se gîndi, în drum spre gară e strada Unirii 24, intrăm acolo și îmi spui, o iau eu înainte și te-aștept la colțul străzii. E un consătean de-al meu...

Celălalt dădu din cap că era foarte bine și se îndepărtă, iar un sfert de oră mai tîrziu se aflau în odaia brigadierului silvic și Iosif spuse :

— Măi Niculaie, am fost chemat ieri de tovarășul secretar Beju de la regională și tovarășul Beju m-a întrebat dacă așa ca prieteni cum am fost noi, îți cunosc originea nesănătoasă și cum îmi explic eu că atîta vreme nimeni de la comitetul raional nu și-a pus întrebarea... Eu i-am spus că nu știu nimic și că pentru felul cum ai condus tu munca în Siliștea, de s-a înecat cetățeanul ăla, foarte just s-a procedat că s-a luat măsura să nu mai faci parte din activul comitetului raional de partid, dar că despre altceva eu nu știu nimic, și că n-am de unde. Tovarășe Iosif, mi-a spus atunci tovarășul Beju, nu e nimic, remediem noi lipsa asta și te informăm, de altfel o să primești sarcină direct de la tovarășul Ghimpețeanu, dar am vrut să știu ce părere ai, să vedem dacă putem avea deplină încredere că o să știi să iai cazul în mînă și să-l prelucrezi în mod just în fața organizației locale din Siliștea. Tovarășe Beju, zic, puteți avea deplină încredere, execut sarcinile cu cea mai mare conștiinciozitate, dați-mi materialele care există și le prelucrez... Nu e vorba aici că Moromete mi-e prieten, prietenia nu există în afara îndeplinirii sarcinilor, ai greșit, te-ai ars... Cînd am aflat că tovarășii din comitetul regional sînt nemulțumiți că nu s-a luat nici o măsură în cazul înecării cetățeanului și eu și tovarășul Ghimpețeanu și tot comitetul raional ne-am dat seama că trebuia mers mai adînc și am fost de acord că bine s-a făcut că s-a luat hotărîrea de către comitetul regional ca el să nu mai facă parte. Perfect just ! Lasă asta, zice atunci tovarășul Beju, acuma Moromete o să se întoarcă în sat și o să activeze acolo în cadrul organizației, ca simplu membru de partid și mulți n-o să știe de ce. Trebuie să afle tovarășii de-acolo și, mai mult, poate că ei o să aibă alte păreri decît noi, poate că ei o să fie mai drastici și noi n-avem dreptul să împiedicăm o organizație să-și spună părerea... Înțelegi, tovarășe Iosif ? Cam astea mi-a spus și am plecat. Am înțeles că discuția cazului tău, după ce te-ai întors din Siliștea, n-a vrut s-o analizeze în calitatea ta de membru în comitet, ci în Siliștea, în cadrul organizației de-acolo, ca simplu membru de partid. Înțelegi de ce ?

— Nu, zise Niculaie.

— Să rezulte că organizația din sat ți-a aplicat sancțiunile, ei se feresc, zise Iosif. Și din partea raionului să mă trimeată pe mine, să raportez pe urmă că dacă și prietenul lui a fost de acord cu sancțiunea supremă, înseamnă că era vinovat...

— Ce sancțiune supremă ? întrebă Niculaie alb ca varul.

— Excluderea.

Se lăsă o lungă tăcere.

— Tovarășul Beju ! murmură Niculaie cu o lucire intensă în priviri și cu trăsăturile înțepenite de spaimă sau de ură. Și tovarășul Ghimpețeanu ce-a zis ? El care cunoaște în ce condiții am activat eu în Siliștea și i-am raportat totul minuțios ? !

— Tovarășul Ghimpețeanu ai văzut singur că s-a rezumat să-ți facă o critică formală în comitet și mai mult el n-a vrut și nu vrea, dar a luat tovarășul secretar Beju chestiunea în mînă și se ocupă personal de ea ; el a făcut raportul ca să fii scos din activul comitetului de partid.

— Și crede tovarășul Beju, zise Niculaie, că eu o să mă las exclus din partid fiindcă vrea el și

îi place lui să excludă și să trimită camioane de milițieni prin sate ?

— El așa crede. Eu i-am raportat tovarășului Ghimpețeanu cum s-au întîmplat lucrurile, că eram acolo și i-am spus că nu e bine să se procedeze cu mijloacele astea, dacă vreai îți spun și ție, și dacă faci un raport poți să spui că știi de la mine și îmi iau răspunderea totală. Îți dau și o declarație scrisă.

Niculaie spuse că chiar îl ruga și Iosif se puse pe scris și cînd termină se lăsă iarăși între ei o tăcere grea.

— Așa că în nici un caz nu te întoarce în sat, zise apoi Iosif. E bine că tovarășul secretar Beju s-a gîndit la mine, trebuie să-i mulțumești în gînd, altfel n-aveai cum să afli și cădeai acolo exact ca ăla care s-a aruncat în rîu și a murit ! Te înecai și tu !

— Și aici Iosif se destinse și cum se ridicase în picioare și se uita pe geam afară, cu mîinile în buzunare, se îndoi pe spate și izbucni brusc în rîsul lui ca o pîrîitură de gard ca și cînd ar fi trosnit un pălimar. Ce găsea el de rîs ! Niculaie continuă însă să rămînă alb la față și nasul lui ca o piatră străvezie, nu i se mai zărea pe chipul fără sînge.

— Și în legătură cu originea mea ce-a găsit el să spună ? zise.

— Rău și aici, zise Iosif. De fapt aici mi-am dat eu mai bine seama că e rău, a zis că partidul e plin de tot felul de elemente, de fii de reacționari și că are dovezi scrise că tac-tău face agitație în sat împotriva regimului. Asta e ! E adevărat ?

Niculaie însă arăta acum atît de îndîrjit încît se uită țintă la celălalt și parcă nu înțelese întrebarea. Nu răspunse nimic.

În aceeași zi luă trenul spre capitală și în dimineața următoare se afla în biroul primului secretar al comitetului regional de partid București, care îl primi îndată ce se anunță. Era fostul notar din Siliștea, ales foarte recent membru în Comitetul Central și căruia cu aceeași ocazie i se încredințase această înaltă funcție...

— Ei, zise el după ce îi dădu mîna și îi făcu semn să ia loc în fața lui, stînd amîndoi nu la birou, ci în cele două fotolii de alături, ca doi vechi prieteni ce erau. Dă-i drumul, adăugă fostul notar, ce ți s-a mai întîmplat ?

Și auzindu-l vorbind astfel îndîrjirea și neliniștea de pe chipul tînărului se înmuie, fiindcă omul care îl atrăsese pe el în partid rămăsese același și cum oricine crede despre el însuși că nici el nu s-a schimbat, credința în cauza pentru care trăiește se ridică iarăși în el cu forța de odinioară și odată cu ea și speranța că va fi în cele din urmă mai tare decît dușmanii lui. *Ce ți s-a mai întîmplat*, nu însemna oare că el, fostul notar, știa că prietenului său trebuie să i se întîmple din cînd în cînd ceva și că oricît de gravă ar fi acea întîmplare el, fostul notar, știa dinainte că nu Niculaie era vinovat sau în orice caz nu numai el și în nici un caz în așa măsură încît să măsoare vina lui de unul singur, cu vina a mai multi...

— Tovarășe prim-secretar, începu Niculaie, dar fostul notar îl opri, îi puse mîna pe umăr și se supără surîzînd :

— Așa de rău ești speriat, că ai uitat că noi doi ne cunoaștem din Siliștea și eu te-am atras în

partid ? Eu te-am atras în partid ! exclamă fostul notar cu un soi de mîndrie mai încurajatoare decît orice cuvinte. Eu răspund de tine și o să te apăr pînă în pînzele albe, fiindcă nu se poate să fii tu negru ca funinginea și alții albi ca colilia ! Nu te-ai gîndit ?

— Ba m-am gîndit, răspunse Niculaie, dar n-am avut ce să fac, fiindcă atîta timp cît m-am ferit să mai viu la Siliștea cu o sarcină de partid ați văzut și dumneavoastră că am activat bine și ani de zile nu mi s-a mai întîmplat nimic de cînd cu istoria cu seceta.

Fostul notar se uitase la el zîmbind mereu, dar în curînd zîmbetul i se stinse și își plecă privirea în podea, reflectînd. Nu era bine. El, fostul notar, nu era mai mare ca Niculaie decît cu vreo patru cinci ani. Cînd se cunoscuseră și apoi și după aceea își spuseseră pe nume și iată că acum unul din ei doi se rupsese de celălalt sau fusese rupt, sau în orice caz era pe cale să se rupă, fiindcă distanța care se creiase era prea mare și el, Niculaie, nu era în stare sau nu-i ardea să se gîndească, orice s-ar fi întîmplat, s-o micșoreze și s-o facă iarăși ca înainte.

— Bine, zise primul secretar luînd parcă o hotărîre. Să vedem ce s-a întîmplat.

Adică să nu tragem încă nici un fel de concluzie să vedem întîi ce greutate are omul pe spinare și abia pe urmă, după ce o să i-o ridicăm, să ne dăm seama dacă nu cumva l-a și strivit. Atunci n-o să mai fie nimic de făcut !

— Stai întîi să spun să nu ne deranjeze cineva, mai adăugă el, apoi se reașeză și începu să asculte.

Niculaie se puse pe povestit și trecu repede peste toată campania. Deși au avut loc turburări, spuse el, dacă n-ar fi fost provocările la care s-au dedat

unele persoane locale, cu soluția pe care a găsit-o în cele din urmă forurile superioare nu s-ar fi întîmplat chiar nimic și în cazul ăsta nici n-ar fi fugit nimeni cu căruțele de la arie fără să-și dea cotele și bineînțeles că n-ar mai fi fost nevoie pe urmă nici de echipele care s-au creat ca să meargă pe la ei din casă în casă...

— Cine s-a dedat la provocări ? îl întrerupse primul secretar. Poți să spui, e bine să-i știu eu.

— Au fost sancționați, zise Niculaie, președintele a fost dat jos și individul respectiv exclus din partid.

— Care individ ? se arătă curios fostul notar.

— Unul Bilă !

— Bilă ! exclamă primul secretar ridicînd uluit brațele în sus. Bilă membru de partid !

— A fost exclus, repetă Niculaie.

— Bilă era să-ți dea atunci cu un ciomag în cap și să te omoare, zise fostul notar, urla că astăzi nu trebuie să fii... Mama lui de Bilă, zise fostul notar și se bătu cu palma pe frunte, nevenindu-i încă să-și creadă urechilor, deși era de presupus că de atîția ani de cînd era și el activist avusese fără doar și poate ocazia să vadă și să audă destule. Din pricina lui a trebuit eu să fac atunci un raport scris și să arăt că nu ereai vinovat, că și atunci s-a găsit cineva care nu știu ce vroia să-ți facă, nu vroiau să mă creadă pe mine. Ei, ia spune, la ce provocări s-a dedat ?

Niculaie povesti, dar se vedea că nu-i era lui gîndul la Bilă, vroia să treacă repede la ceea ce i se întîmplase lui și nu altora. Întrucît putea fi cineva răspunzător dacă la un oarecare se găsesc niște încărcătoare de pistol de mitralieră pline de gloanțe și acest oarecare o ia la fugă și se aruncă în rîu și rîul îl ia la vale și îl îneacă ? zise el.

Cine nu știe să înoate să nu se arunce în apă decît dacă vrea să se sinucidă, iar dacă are gloanțe de pitit atunci să le pitească în... mă-si dacă vrea cumva să se folosească de ele ca să împuște iepuri, fiindcă să nu-mi spună el că avea altceva în mintea lui tîmpită cînd s-a apucat să și le-ascundă în pivniță cu gîndul că n-o să îndrăznească nimeni să intre în tîrla lui... Dacă ți-ai predat cotele, nu intră, dar dacă nu ți le-ai predat, intră, fiindcă nu merge așa cum crezi tu... Alții să tragă din greu și tu să speculezi momentul ! Tovarășe Niculaie, ce mai încoace și încolo, zice tovarășul Ghimpețeanu, cine știe ce bandit o fi fost și Gheorghe ăsta, nu s-ar fi aruncat el degeaba în rîu dacă n-ar fi avut conștiința încărcată. Eu nu pot, tovarășe Ghimpețeanu, să susțin că acest om avea sau nu avea conștiința încărcată și să trag de-aici concluzia că era un bandit sau un om cumsecade. Faptul că el a luat-o la fugă pentru mine nu e concludent, o fi auzit și el că mulți au fost închiși pentru te miri ce, darmite cînd se găsesc la tine gloanțe ! De-aici și pînă la a susține că faci parte dintr-un complot care urmărește să răstoarne regimul nu era decît un pas, cu toate că s-au văzut și cazuri adevărate... Bine tovarășe Niculaie, fă-ți raportul și continuă-ți activitatea... Pînă ce intervine tovarășul secretar Beju. Eu l-am înțeles pe tovarășul secretar Ghimpețeanu și pot chiar să spun că a făcut mai mult decît era cazul, fiindcă în realitate trebuia să mă prelucreze în fața activului comitetului raional de partid și să fie rău de mine, dar dînsul a refuzat să execute, m-a chemat la el în birou și mi-a spus... Du-te, zice, la tovarășul prim-secretar Mircea și expune-i situația, fiindcă eu aș vrea să te păstrez ca un element de bază și nu sînt de acord că ai avea vreo vină, poate îl

convingi pe tovarășul Mircea și totul se aranjează. Am plecat chiar în ziua aia la regională și am cerut tovarășului prim-secretar să mă primească. Mi s-a spus că nu e acolo, că a plecat la București, deși eu știam perfect de bine că era, am înțeles că tovarășul Mircea e un om slab și nu îndrăznește el să-l contrazică pe tovarășul Beju. Am mai încercat și în zilele următoare dar a fost în zadar. M-am întors la comitet la raion și m-am gîndit ce să fac, fiindcă mi-am dat seama că toate drumurile în regiune îmi sînt închise peste tot ori unde m-aș duce și atunci m-am hotărît să mă întorc cîteva săptămîni în sat și în timpul acestor săptămîni să încerc să intru în contact pe linie de învățămînt cu vreun raion din regiunea Argeș, fiindcă știam că erau mulți învățători suplinitori ca și mine cu trei sau patru clase de liceu și după aceea să viu la dumneavoastră să vă rog să mă sprijiniți la minister să obțin numirea. Și pe parcurs mi-aș fi dat și restul de examene... Mai mă gîndeam să mă duc pe un șantier ca simplu muncitor și să mă calific, dacă asta a urmărit cu mine partidul, să-mi închidă toate drumurile și să mă scoată din activitatea politică ! Ce puteam să mai fac cînd mi se arunca în dreptul fiecărui drum cîte-o buturugă peste care nu puteam trece ? Nu puteam să-mi închipui că în ciuda faptului că tovarășul Ghimpețeanu a susținut că nu mi se putea imputa personal activitatea din Siliștea în timpul campaniei, tovarășul secretar Beju vroia cu orice chip să mă distrugă, să mă lase să mă întorc în sat, să mi se trimeată talonul la organizația din Siliștea și acolo să vină pe urmă fără veste cel mai bun prieten al meu din comitet și să mă prelucreze cu sancțiunea supremă. Măi Niculaie, zice prietenul ăsta al meu, să știi că dacă te duci în sat eu

execut sarcina! Calc secretul încredințat fiindcă știu că n-ai nici o vină, poți chiar să te bazezi pe declarația mea dacă ai de gînd să mergi mai sus, eu ți-o dau chiar scrisă — uitați-vă, (și aici Niculaie scoase din buzunar o hîrtie pe care o despături și i-o întinse fostului notar) — nu mi-e frică să susțin care e adevărul, dar dacă ești prost și te lași belit, dacă te prinde adică tovarășul Beju în sat, atunci să știi că te execut și eu!

Fostul notar luase în mînă hîrtia și chipul său ascundea acum, sub pretextul lecturii ei, impresia pe care i-o făcuse de fapt cele auzite. Arăta mai departe prietenos dar ceva se schimbase, sau era pe cale, s-ar fi zis că se așteptase poate la mai mult, întîmplarea să fi fost mai gravă sau povestitorul să fi apărut în ea într-un chip mai eroic...

— E foarte bună declarația asta, zise el în cele din urmă, dar cu fruntea încrețită, ca și cînd fără ea nu se știe ce-ar mai fi putut face el pentru Niculaie. Las-o la mine, fiindcă o să am nevoie de ea.

Niculaie începu deodată să se uite într-o parte și rămase astfel nemișcat timp de cîteva clipe, apoi ca în somn mîna lui se mișcă și mai scoase ceva din haină, de astă dată însă din buzunarul interior.

— Poate ai nevoie și de ăsta? zise și ridică în aer un carnet mic și roșu oferindu-l hotărît fostului notar.

Îi vorbise acum fără dumneavoastră și se uita la el țintă, dar tot într-o parte, liniștit și rece.

— Mai sus de tine nu merg, zise el mai departe și dacă și tu ești de părerea lui Beju, atunci trebuie să recunoști că n-am ajuns unde mi-ai spus că o să ajungem cînd ne-am cunoscut noi doi și nici n-o să ajungem vreodată cît timp de-ăștia ca

el o să fie plin partidul și voi o să tremurați de frica lor.

— Ești un prost, zise fostul notar după un timp, fără să se turbure. Nu-ți dai seama că dacă e vorba de frică, ei sînt ăia care în fond le e frică și nu nouă? Nu vezi că și de tine îi e frică? Avea el nevoie de organizația din sat ca să te excludă? Nu vezi că ești orb?

— Ba văd.

— Nu vezi, că dacă ai fi văzut n-ai fi venit la mine așa de derutat. Bine că ți-a trecut. Bagă carnetul în buzunar și să nu mai faci gestul ăsta niciodată, fiindcă s-ar putea să te coste, nu mai sîntem în '45 și '46 cînd partidul avea nevoie de oameni, acum se înghesuie la porțile lui toți oportuniștii și nu se mai impresionează nimeni de atitudini din astea, dimpotrivă, s-ar putea să găsești pe cineva să-ți dea și un picior în spate, depinde la ce nivel o faci! Cu cît o faci mai jos, cu atît ai mai mare șanse să-ți rîdă în nas și să-ți și ia imediat carnetul. Iți repet, dacă nu i-ar fi fost frică tovarășului Beju, te excludea el fără să fie nevoie să recurgă la organizația din sat, cum de nu ți-ai dat seama? Dar pe de altă parte ai și tu dreptate, mai zise fostul notar și îndoi declarația lui Iosif și o rupse și o aruncă la coș. N-o să te excludă nimeni din partid, o să-ți cer eu mutația de-acolo și cu asta am pus punct. Acuma să trecem la punctul doi. Să știi că trecem printr-un moment greu care nici mie nu mi-e clar cît o să țină, și sarcina ta e să rămîi cu orice preț în partid, indiferent ce muncă o să caut eu să-ți găsesc. Fiindcă excluderea e o înfrîngere, chiar dacă e o nedreptate, înțelegi ce vreau să-ți spun?

— Înțeleg, zise Niculaie ridicînd glasul, dar înțelegerea asta face din noi niște lași. Niciodată nu

m-am ridicat, nici eu și nici alții, împotriva tovarășului Beju, tocmai pe considerentul ăsta, că nu se mai uită nimeni la tine dacă ai dreptate dar ești exclus. Cine a adus în partidul nostru această frică de excludere ?

— Pentru că mulți trebuiesc într-adevăr excluși, iată adevărul, ți-am spus că e un moment greu, răspunse fostul notar. De-aia nici nu pot să te bag în învățămînt, cel puțin acuma, pe moment, ar însemna să te expun. Ori eu știu cît de mult îți place munca politică și de-aia te-am și scos din comerț după ce te-ai întors din armată, dar acuma îmi pare rău că nu te-am luat cu mine în primăvara cînd am venit aici... Acum e precis că tovarășul Beju ți-a băgat la dosar cine știe ce despre taică-tău, că a făcut politică liberală în trecut. Dosarul ăla al tău, zise fostul notar scîrbit, toți porcii din Siliștea ți-au băgat în el cîte-o hîrtie... Așa că e mai bine s-o iai pe ocolite, să te dai la fund, să muncești undeva departe de sat, să-ți cîștigi existența și în timpul ăsta să înveți carte, să te specializezi în ceva... Și după ce te specializezi, vedem noi !

Și aici fostul notar mișcă degetele în aer cu sensul că pînă la scadența aceea aceste evenimente care sar așa și joacă amenințător în această perioadă își vor schimba ele cursul și atunci vor sta ei iarăși de vorbă...

— Problema e să fii un om cu o specialitate bine pusă la punct, continuă în același fel fostul notar. Eu am studii juridice, și cînd am de-a face cu diferite probleme, sînt în cunoștință de cauză, nu stau eu să-l ascult ce-mi îndrugă el, văd singur despre ce e vorba. Asta e sarcina care ți-o dau eu și caută s-o duci la îndeplinire. Uite o meserie frumoasă, zise primul secretar după ce se gîndi cîtva timp : să înveți să te ocupi de grădini ! De pomi și de flori, să te faci inginer horticultor ! Ce zici ?

Niculaie nu răspunse, dar avea o privire care arăta că în ceea ce îl privea va face orice i se va spune să facă, dacă îi rămînea neatinsă speranța activității politice care îi plăcea așa de mult ; și fostul notar se uita la el cu o plăcere care nu-l înșela, tocmai de aceea vroia acum să-l ferească, pentru a-l ajuta mai tîrziu să se ridice, avea și el, fostul norat, nevoie de oameni siguri pe care să se sprijine.

— Toată lumea aleargă la tehnică, e și normal, continuă fostul notar, dar s-a dovedit că oamenii nu pot trăi nici fără fructe, nici fără flori. Poate că fără flori se găsesc mulți care să poată trăi, dar fără fructe e imposibil. Așa că lasă-i pe alții la tehnică și fă-te inginer horticol. E o grădină și o seră la Mogoșoaia, ale unui castel, chiar azi mi se plîngea administratorul de-acolo că le-a plecat horticultorul, nu găsesc altul și au contracte cu Horticola 1 Mai pentru livrare de flori pe piața capitalei. Du-te acolo ca simplu muncitor, cîștigă și inscrie-te la școală. Ai deja trei clase secundare, n-ai nevastă, n-ai copii, de plăcut să înveți știu că ți-a plăcut, d-aia te-am atras eu așa repede în partid, că nu erai mulțumit cu soarta care te-aștepta... Acuma așază-te liniștit pe carte și învață.

XVI

Toate astea se aflară însă tîrziu de tot în sat, după ce trecu mult timp. Un prim moment greu despre care vorbea fostul notar se consumă chiar în

anul următor, cînd se descoperi că mulţi dintre cei asemănători tovarăşului Beju deviaseră la dreapta (în special cei mai mari ca el) cu toate că acţiunile lor erau de stînga, şi fură îndepărtaţi. Despre felul cum fu tratat tovarăşul Beju (care simţind pesemne că se apropia ceva se grăbise să sancţioneze o abatere aşa-zis stîngistă pentru a nu fi acuzat el de aceeaşi boală) nu se aflară amănunte, în genere se făcea doar un semn sub gît cînd cineva întreba curios pe unde-o fi, ceea ce nu însemna neapărat că i s-a tăiat capul la propriu, ci în orice caz la figurat, adică în cea mai probabilă dintre ipoteze era pe undeva la munca de jos, dacă nu chiar la puşcărie, adică chiar acolo unde băgase şi el atîţia...

În mod ciudat, scoaterea lui Niculaie Moromete din activul comitetului raional de partid nu miră în sat pe nimeni şi nici faptul că după aceea dispăruse nu se ştie unde ; cu atît mai puţin deci că fusese ameninţat să fie exclus sau dacă după căderea lui Beju fusese sau nu repus în munca de partid. Nu se ştia precis, dar nici nu mai interesa pe cineva, ca altă dată, soarta lui.

Se spuse într-un timp că ar fi pe undeva, şi chiar că ar fi avut nu se ştie ce istorie cu o femeie, că ar fi văzut-o cineva la el în odaie, un băiat al lui Enache al Cîrstichii, care ar fi fost pe la el... Că cică ar fi tot venit la el în seră femeia aceea şi că într-o zi nu era nimeni şi Niculaie a pus-o jos pe pămînt şi i-a făcut felul... Fapt e, că cică ar fi ieşit de-aci că femeia a făcut un copil, dar n-a vrut să se mărite cu Niculaie cine ştie de ce... Era aşa de tîmpit ceea ce povesti acest băiat al lui Enache al Cîrstichii încît cineva îi dădu la un moment dat o palmă după ceafă şi băiatul îşi arătă ca prostul fasolele rîzînd, vrînd parcă să

spună că a încercat şi el să facă pe-ăla care ştie ceva şi nu i-a mers... După alţi ani uitară cu totul de feciorul lui Ilie Moromete şi într-o vreme cineva spuse că *ar fi murit...* Nici asta nu miră pe nimeni, dar dintre toate veştile care se aflară despre el în acest timp de aproape zece ani care se scurse de la ultima lui venire în sat, asta li se păru unora cea mai credibilă şi mai plină de adevăr.

Pentru că în toţi aceşti zece ani multora li se părea că lucrul cel mai credibil şi mai plin de adevăr era cel nefiresc şi dimpotrivă, cel lipsit de interes şi fără noimă era ceea ce era firesc şi normal. O însurătoare era altă dată un eveniment mare, mai ales dacă se făcea cu nuntă, dacă băiatul era unul din acei flăcăi care semăna cu bradul pe care îl ducea prietenul lui încă neînsurat, pe calul care tropăia în buestru în faţa alaiului de căruţe ale nuntaşilor şi dacă mireasa era frumoasă şi se făcea de nerecunoscut în rochia ei albă şi în voalul ei pe care nu-l punea pe cap decît odată în viaţă. Cuiva îi veni însă în aceşti ani ideea că de ce la dreptul vorbind să piardă el bani cu ocazia nunţii, cînd dimpotrivă, ar fi putut foarte bine să cîştige şi nu se ştie cum făcu şi cum o aranjă şi ce dădu el să se mănînce şi să se bea la masă, că la sfîrşit cînd îşi făcu socotelile, îi ieşiră patru mii de lei în plus, în loc să-i iasă în minus, cum se întîmpla de obicei. Asta stîrni oarecare vîlvă şi încetul cu încetul învăţară şi alţii cum să facă... Asta atrase însă în cele din urmă şi atenţia sfatului popular şi preşedintele făcu cercetări şi apăru deodată ceva straniu în legătură cu nunţile : o taxă de cununie, şi încă destul de mare, ca pe orice comerţ... Asta nu descurajă însă pe

nimeni, dar din ziua aceea acest eveniment din viața unui flăcău și al unei fete, atît de învăluit în taine altă dată, păru acum mai ales în clipa cînd invitatul era pus să-și scoată portofelul și să-și plătească mîncarea ceva tot atît de lipsit de interes ca orice petrecere neghioabă a unor inși care le-a venit lor nu se știe de ce cheful să se adune la un loc și să bea și să mănînce fără nici un rost...

Altă dată plecarea unui om din sat era de asemenea un eveniment, mai ales dacă pleca în urma unor împrejurări ieșite din comun, se interesau de el ca și cînd s-ar fi simțit răspunzători... dacă ajungea bine, dacă ajungea rău, nu le era nici cum străină soarta lui... În acei ani însă se întoarse într-o zi în sat un general... Era chiar general, avea cu adevărat acest grad și la început toată lumea crezu că e vreun străin venit cine știe din ce pricină... Se află însă curînd că nu, era unul de-ai lor, tat-său trăia aci în Siliștea și pînă nu demult pe feciorul lui parcă îl văzuseră de cîteva ori pe-acasă îmbrăcat militar... Erau însă și înainte mulți militari prin sat, sub-ofițeri, ofițeri și chiar o dată fusese și un maior, feciorul fostului boier mort încă după primul război mondial... General însă...

Asta în mintea fiecăruia însemna atîția ani de învățătură, încît trebuia să aibe la naștere darul ăsta, să stai și să-ți tocești atît de tare coatele învățînd încît după aia să nu te mai cunoască nimeni... Ăsta al lui Pretorian însă un învățase decît șapte clase primare, pe urmă fusese luat militar, și după aceea... Nu se mai știa precis ce făcuse, dar de vorbit vorbea ca și înainte cu cei care îl cunoșteau, ce mai faci Stane, bine Ioane... Cînd se spunea în sat despre un băiat că știe carte și că

soarta îl însemnase să ajungă poate un om mare, fiecare dintre cei ai căror copii semănau cu cel numit tresăreau înfiorați auzind aceste cuvinte... Astfel de clipe îi țineau în viață cu credința neclintită că între soarta unui om mare care putea fi și a copilului lor și știința de carte, era o legătură tot atît de strînsă ca între un copac și pămîntul în care își avea el înfipte rădăcinile. După întîmplarea cu generalul mulți tresăriră însă de ambiție și plecară și ei din sat — „adică cum, ziceau ei, sîntem noi mai proști ca Ion al lui Pretorian ?" — și într-adevăr se află curînd despre cei mai mulți dintre ei că au ajuns care mai de care șefi sau directori cine știe pe unde și de aceea curînd nu mai tresări nimeni și chiar începu să li se pară lipsit de noimă și de interes să spui despre un copil, că știe carte și că îl aștepta un viitor deosebit...

Și se mai întîmplă un lucru izbitor, pe măsură ce treceau anii. În legătură cu evenimentele care se petrecuseră odată pe aria lor, mulți se mirau plictisiți cînd cineva le aducea aminte acum cînd nu mai aveau un pămînt al lor propriu-zis decît prin preajma casei de vara aceea cînd se neliniștiseră ei atît de tare și făcuseră caz pentru niște neghină și pentru niște cote care nu reprezentau nici măcar a zecea parte din recolta lor... Așa e omul, spuneau ei rîzînd de ei înșiși cu un soi de dispreț încuiat, nici măcar amar. Moartea lui Valache de pildă, nu miră pe nimeni, iar pe unii îi făcu chiar să spună imitînd ceva care nici ei nu știau bine ce era, că dat fiind că nemaiputînd suporta regimul nostru democrat popular, domnul Valache și-a pus singur capăt zilelor... Fiindcă într-adevăr Valache fusese văzut într-o dimineață atîrnînd cu ștreangul de

gît de grinda din fața fostei lui prăvălii, unde altă dată băuse atîtea țuici, jucase atîtea partide de table cu domnul notar și cu domnul primar și văzuse atîtea dimineți izbucnind în geamul lui mare, drapat cu viță agățătoare, ale cărei frunze se făceau toamna roșii ca sîngele.

XVII

Și cu toate astea Niculaie nu numai că nu murise în acest timp, dar ajunsese inginer horticultor și la o conferință a regiunii de partid București fusese ales delegat și apoi membru în comitet. I se încredință funcția de șef al secției agrare. Putea însă să ajungă oricît de sus, drumul lui se pierduse, atît de mare era forfota celor de jos, care își căutau febril propriul lor vad: cum și-l căutaseră cu zece ani în urmă Isosică, Plotoagă, Zdroncan și Bilă și Mantaroșie care li se alăturase, iar mai apoi Vasile, care venise din urmă și ieșise departe. Îl văzură pe Niculaie doar la moartea tatălui, venind într-o mașină, dîndu-se jos în drum și intrînd în curtea părinților cu un buchet de flori în mînă, cu capul gol și tuns tot așa cum îl știau ei... Fiindcă în acei ani murise și Moromete, dar de moarte bună, nu ca Valache sau Năstase Rădulescu, care nu murise el chiar acolo unde îl trimisese Vasile, dar se șubrezise așa de rău încît degeaba i se mai dăduse apoi drumul acasă, că n-o mai ținuse mult...

La poarta Moromeților fluturau prapurii, și în curte, printre femei și copii, așezați lîngă coșarul acum dărăpănat din lipsă de vite niște dulgheri ciopleau liniștiți un lemn de salcîm tăiat de verde... Din cînd în cînd clopotul de la biserică bătea de două ori, bang, bang, și atunci toți își făceau cruce dar nimeni și de nicăieri nu se auzeau plînsete. Mama lui Niculaie stătea într-un pîlc de muieri și se uita din cînd în cînd atentă să nu lipsească ceva la alți cîțiva bărbați care mîncau lîngă gardul grădinii pe niște scînduri geluite, dulgheri și aceștia chemați să ajute... Un cîine negru complet, de la coadă pînă la bot, stătea foarte aproape de ei și pîndea într-o așteptare lihnită fărîmăturile, fără nici un semn că simțul lui i-ar fi spus în vreun fel că lumea aceasta adunată și mirosul acela de mămăligă cu varză care îi ațîța nările însemna moartea bătrînului său stăpîn: dacă cei ce mîncau atît de lacom din strachini nu simțeau nimic, de ce ar fi trebuit să fie el neliniștit, cîinele?

Catrina Moromete nici nu avu, după cum spuse ea mai tîrziu, timp să-și dea seama că tînărul care intrase în curte în paltonul lui negru, era chiar băiatul ei, pe care nu-l mai văzuse de mult. Ilinca însă, sora lui cea mică, îl recunoscu îndată, o luă înainte, urcă pridvorul și acolo sus se opri în fața bătrînului care stătea culcat într-un pat plin de flori și scoase deodată un țipăt mare:

— Tatăăă, țîșni strigătul ei înalt și curățit de orice durere, ca o chemare disperată și în același timp albă de orice nădejde, adresată unui om în viață care însă nu mai vroia să audă. Scoal' în sus c-a venit Niculaie! Scoal' și stai cu el de vorbă, că ziceai că pe unde-o fi de nu mai vine! Uite-l c-a venit!

Se dădu apoi la o parte și Niculaie se apropie. Chipul bătrînului își pierduse orice asemănare cu cel din viață și privirea fiului nu stătu mai

mult de cîteva clipe asupra lui, ca şi cînd ar fi avut înainte un străin. Se aplecă, îi puse alături de frunte buchetul de flori, se întoarse şi începu să coboare scările. Porni foarte decis spre poartă, chiar grăbit, de parcă ar fi vrut să plece mai repede dintr-un loc unde greşise că intrase, dar îşi reveni şi o luă apoi spre grădină. Se uitau la el nedumeriţi : unde vrusese să plece (chiar vrusese să plece ?) şi acum încotro o lua ? Niculaie deschise poarta şi aci paşii îi şovăiră, se rezimă de un salcîm şi deodată izbucni în plîns. Mama şi sora veniră după el şi îl luară cu ele, dar el se desprinse, se întoarse cu spatele la curte, şi la toţi care erau în ea, se aşeză jos pe un butuc vechi de tăiat lemne şi cum sta aşa, din nou îl podidi plînsul şi faţa i se schimonosi. Bătrîna, cu privirea care îi rămăsese tînără în obrazul plin de încreţituri, se supără :

— Hai, maică, vezi de tine, că eşti mititel şi slab, el a fost voinic şi şi-a trăit viaţa. Mai mult pe noi ne-a chinuit în ultimul an, că nu mai putea şi vrea mereu să plece de-acasă...

La înmormîntare venise şi Matei Dimir, şi Nae Cismaru şi Giugudel şi vecinul mult mai tînăr al lui Moromete, alde Cîrstache. Lipsea doar bătrînul Costache al Joachii, pe care cu cîţiva ani în urmă îl pusese jos durerea aceea a lui de oase şi stătea şi acum paralizat şi nici mîncarea nu mai putea s-o mănînce singur. Cel mai în putere dintre ei era Matei Dimir, dar şi cel mai întunecat la faţă, Giugudel şi Nae Cismaru fiind senini. Cîrstache cel puţin plîngea ca o rudă şi povestea cum lui i se făcuse rău într-o zi cînd stătea nea Ilie în pridvor şi îşi dădea şi el seama că se duce. „Măi Cîrstache, zice, eu o să mor şi ţie nu ţi-e deloc

milă de mine." Şi aici Cîrstache i se adresă direct lui Moromete :

— Cum ai putut să crezi tocmai dumneata, nea Ilie, despre mine, că nu mi-era milă ?

În timp ce se pregătea praznicul Niculaie rămase o vreme în odaie cu sora lui şi o puse să-i povestească. Toate urmele şi semnele morţii pieriseră, şi sunetul goarnei şi prapurii, şi crucea de salcîm verde, şi scîrţîitul nesfîrşit al căruţei cu boi pe care gospodăria colectivă îi dăduse pentru înmormîntare. Ilie Moromete nu mai era printre ei. În timp ce Ilinca povestea mai intră înăuntru o femeie, care se aşeză pe pat şi la un moment dat începu şi ea să povestească. Era Alboaica.

— Anul ăla cînd venişi tu în sat a fost ultimul cînd a fost el în putere, zise Ilinca. Pe urmă nu că a suferit de ceva, că s-a bucurat în toamna aia cînd m-am măritat eu şi s-a întors şi mama acasă şi şi bărbatu-meu a renunţat şi el la ideea lui să mă ia la Ploieşti fiindcă mi-a trecut tata pe urmă şi casa cu tot locul, văzînd că după moartea lui Paraschiv, Achim tot nu vrea să se întoarcă. Dar nu s-a mai simţit el în apele lui, mai ales că se lăsase de tutun, că se speriase, într-o zi se pomenise că-i curge sînge din gît şi doctorul i-a zis c-a scăpat ca prin minune. Asta a fost în anul următor după ce ai plecat tu, tocmai împlinea şaizeci şi nouă şi s-a speriat cînd a văzut. Haiti, zice, gata ! Mi-a venit şi mie sorocul. Parcă îl aud şi acum, ar fi vrut el s-o dea pe glumă, dar i-a spus doctorul că dacă sîngele ăla se spărgea la inimă sau la cap, murea întîmpinat, cum mor unii, că nici nu mai apucă să-şi dea seama. S-a ţinut, a lăsat tutunul, dar era aşa nervos, îi căşuna pe orice şi ba zicea că nu mai are chef de viaţă, ba se speria că o să moară şi n-o să mai vadă lumina

soarelui. Cînd primea cîte o scrisoare de la tine, ba se supăra, ba zicea că ți-o fi greu și ție, nu e lesne, zicea, să te apuci să înveți așa tîrziu. Ar fi trebuit să-l fi ținut pe Niculaie mai departe la școală, să nu umble el pe urmă de gît cu toți ăștia ca de-alde Isosică. Vezi, zicea, aici am greșit... Pe urmă își vedea de-ale lui, veneau ăștia pe la el, alde Costache și Giugudel și ăilalți și vorbeau între ei, dar se înmuiase el, nu știu ce avea... Înainte cînd bătea clopotul în sat intram pe poartă și îi spuneam, tată, a murit cutare. Pe mă-sa, zicea el atunci, a murit fiindcă n-a mai avut zile. Acuma, după sîngele ăla din gît, cînd auzea cum bate clopotul și afla cine e, ofta așa subțirel și, ei, zicea, nu-i pare la nimeni bine că moare cineva ! Se înmuiase, de, vedea și el că oamenii mai și mor. Pe urmă a început să se sprijine într-un ciomag și îmi spunea mie : Ion al lui Iacov are optzeci și șase de ani și merge călare pe cal. Eu am numai șaptezeci și opt ! Adică, de, o să-i treacă lui slăbiciunea aia și o să meargă și el ca Ion al lui Iacov. Dar cînd lua cîte o țuică te uitai la el cum îi pare rău că nu poate să bea toată sticla, că și asta era o poveste, nu-l mai țineau vinele și picioarele lui nu mai erau bune de nimic, i le luai cu mîna și le dădeai la o parte ca pe niște lemne. Începuse să cadă, se ducea pînă colea la pod și cădea și pe urmă luptă-te cu el să-l aduci acasă, că nici nu vrea, da din mîini și te izbea !... El zicea că mai e omul ăla în putere s-o ia de-aici și să se ducă pînă la Balaci dus și întors, pe jos, cum a făcut într-o vară cînd am rămas fără cai. M-am pomenit cu el pe seară, mergea el, dar parcă trăgea de picioare, de unde vii tată, zic. Nu știam eu ce e cu el, credeam c-o fi fost p-aci prin sat, că uneori așa făcea, pleca

și nu venea la prînz la masă. Unde fuseși tată, unde mîncași, îl întrebam. Păi, Ilinco, zice, uite că nu mîncai nimic. Păi de ce ? Păi uite așa, mă plictisii, zice ; că veni el alde Matei și zise să iau ceva, că la el fusei, dar uite că nu luai. Și nu-ți fu foame ? Uite că nu-mi fu. Asta îi venea lui și-acasă, și erea mîncare bună, de, că găteam puiul la aragaz și zic hai tată, ce te tot codești așa, așează-te odată la masă că n-am timp să te chem cu lăutari, copiii ăștia le foame, nu mai sta și te scărpina la ureche. Că așa făcea, ducea mîna aici la tîmplă și se scărpina sub pălărie și se uita așa la mine și se strîmba. Într-o vreme ai fi zis că o să se joace cu copiii. Cînd îl făcui pe-ăl dintîi sta și se uita ceasuri întregi la el în leagăn și îl vedeai că îi pare bine... In anii-ăia a avut zile cînd i-a fost și lui ca pe vremuri, nu prea mai zicea nimic nici de ăștia de la sfat, mai ales după ce se desființară cotele și îi scriseși și tu că ți-ai luat examenele și ai ajuns inginer... Bea la tutun cu alde nea Costache al Joachii și toată ziua stăteau de vorbă la umbră sub salcîm sau în pridvor și se uitau pe drum. Mai venea el din cînd în cînd afumat cine știe de pe unde și începea să dea din mîini și să ne firue, mai ales pe mama. Pe urmă se culca și cînd se scula îl auzeam așa cu glas ca de fată : Ilinco ! Ei ! Ce e ! ziceam. Păi mie nu-mi dai, domnule, și mie ceva să mănînc ? ! Îl apuca blîndețea ! Alteori îl lua pe băiat pe genunchi și îi cînta el un cîntec cu un soldat rănit în războaie și cu un cîine care moare și el la capul lui... Mama uite așa se învîrtea pe lîngă el înfuriată, că să lase copilul în pace să-i cînte *bine ești cuvîntat doamne*, nu de „războl"... Ei și cînd îl făcui pe-al doilea veni el de se plictisi, nu-i mai plăcu... Să-l fi văzut cum se scărpina lîngă

ureche și se strîmba așa la mine și da din cap parcă i-ași fi făcut eu ceva. Ce e tată? Nu vrea să spună, da mereu din cap supărat rău, pe urmă se uita drept la mine și se scula și pleca. Nu știu ce îl rodea, avea el ceva, dar nu vreo boală... Că mă apucai să-ți spun ce era în inima lui cînd începu să meargă în ciomag, fiindcă de-asta ne-am dat noi repede seama, el credea că o să-i treacă, fiindcă îmi adusei aminte cum a intrat pe poartă cu picioarele tîrîș. Am văzut eu că vine de undeva și că n-a băut nimic. De unde vii tată, îi zic. Și el se oprește în mijlocul bătăturii și se uită așa la mine enervat. Păi nu fusei, Ilinco, la Balaci! ? Parcă mi-ar fi spus mie mai dinainte și eu ași fi uitat, sau parcă l-ași fi trimis eu pînă colea la cooperativă! Pe jos? zic. Dar pe ce? Și ce căutași, de ce nu-i spuseși lui bărbatu-meu dacă avuseși treabă acolo? Dar ce crezi, tu, zice, că am fost singur? Am fost cu alde Sande. Și tu ai picioarele lui Sande, zic și l-am luat pe urmă pe Sande la rost. Ce puteam eu să-i fac lui bîtu, zice Sande, dacă n-am putut să scap de el! Și n-a trecut pe drum nici o căruță, să vă urcați și voi în ea? Nici de sămînță, țață Ilinco, zice Sande, am mers paisprezece kilometri pe jos. Asta ținea el minte, că n-a fost un an de cînd s-a dus pe jos la Balaci și că o să-și revie el și eu n-am vrut să-i spun că n-o să mai urce el pe cal ca Ion al lui Ilie Iacov (unde l-o fi văzut el pe-ăla nu știu, o fi auzit pe cineva, că ai lui Iacov se duc acolo la gospodărie, le-ar fi dat lor atelajele în primire) și nici că o să mai apuce el măcar să iasă din sat, darmite pînă la Balaci. Dar am vorbit cu doctorul și l-am dus la spital. A stat el acolo cîteva săptămîni, i-a fost mai bine. Domnule doctor, i-am zis, îi e mai bine, să-i mai dăm niște doctorii, să-l pună pe

picioare? N-o să-l pună, a zis doctorul, acuma lui nimic n-o să-i mai facă nici bine nici rău, bătrînul nu suferă de vreo boală, dar i s-a scurs viața... Cît o trăi, bine, cît nu, să nu-l chinuiți cu cine știe ce, că nu mai ajută. Avea slăbiciunea asta, că nu-i venea neam să stea în casă și îl vedeai cum o lua cu ciomagul în mînă pe lîngă garduri. Tată, unde te duci? Stai acasă, că iar n-o să poți să te mai întorci și dacă vine mama după tine să știi că te bate. Avea boală pe mama, că nu-l lăsa să plece, odată cînd a vrut să se ducă și ea pe la neamuri în Burdeni l-a încuiat în odaie... Eu n-am știut nimic, plecasem cîteva zile cu bărbatu-meu și copiii pe la Ploiești, la socrii, și cînd m-am întors l-am găsit așa plîngînd cu lacrimi că aia bătrînă vrea să-l ducă mai repede la cimitir, să scape de el. Că el nu mai stă cu ea, o lasă aici și se duce „la ailaltă în vale“, la Alboaica. (Și aici Alboaica intrase în odaie și începuse și ea să asculte.) Așa a și făcut, continuă Ilinca, mama nu știa nimic, că nici eu nu l-am crezut, am zis că zice și el așa, de necaz... Ei, și într-o dimineață pe la revărsatul zorilor l-a simțit ea mama că se scoală din pat și se duce, dar a crezut că se duce în grădină, de, ca omul bătrîn... Că îi luase frica, se trezea din somn și se ducea în grădină și mama a crezut că nu e nimic și și-a văzut de somn. Eu la fel. Dimineața cînd s-a uitat, patul gol... Stai acum și caută-l în tot satul, că el n-o lua totdeauna într-o parte, văzuse că dăm de el repede și te pomeneai cu el pe und' te miri, într-o zi l-a găsit mama la alde Sița lui Tăbîrgel. Sița cînd aude mama de ea, o vezi cum i se urcă sîngele în obraz, asta de pe vremea cînd a fost ea sfîntă. nu știu ce are cu ea, ei și tocmai la ea s-a dus tata într-o zi și l-a găsit acolo în casă la aia. N-ar

fi avut nimic cu el, treaba lui, să se ducă unde vrea, dar cădea în cîte-un șanț și nu se mai putea scula și lumea zicea de noi, că nu ne pasă de el... Așa a fost și atunci cînd a pierit de dimineață. Cînd a fost asta Alboaico ? !

— Păi anul trecut, zise Alboaica. Și continuă ca povestirea. O fi plecat el de-acasă noaptea, dar la mine, de, a ajuns tîrziu, răsărise soarele și am crezut că mama știe, n-aveam de unde să-mi dau seama că el a fugit. I-am dat eu o cană de lapte, a băut-o și se uita așa în cană. Mă, Mariţo, zice, ajunsei să beau lapte, tu niște țuică n-ai ?... I-am dat un păhărel de vin, că mi-a fost frică să-i dau țuică să nu-i ia de tot puterea și s-a așezat pe prispă și a băut așa din pahar jumătate... Îl ținea în mînă și eu mi-am văzut de treabă și cînd mă întorc el tot așa rămăsese : ce faci, tată, zic, nu beai ? El se uită la mine și am văzut că nu înțelege, paharul, zic, dă-l peste cap, ziseși că nu vreai să beai lapte. Nu-ți place ? Ba îmi place, zice, dar tot nu bea și ținea așa paharul strîns în mînă. Atunci m-am uitat și eu mai bine la el și mi s-a făcut rău, Niculaie. Se împuținase săracul, nu erea ca bîtul, dacă îți mai aduci tu aminte de el, așa voinic și cu oasele mari, cînd a murit i-am făcut un tron că abia avea loc în căruță. M-am dat mai aproape și întind eu mîna și îi iau paharul, să vedem ce zice. N-a zis nimic, Niculaie, a rămas așa, se uita și el la mine... Vedeam eu că nu e bine, și zic, tată, te doare ceva ? Nu, zice, n-am nimic. Și îl văz că ridică iar capul și se uită așa spre grădină. Se uita țintă. Taman răsărea soarele și era așa liniște. Mă, Mariţo, zice, ia uită-te, se făcu seară. Am tăcut și eu, mi s-a făcut frică. Bîtu n-a murit așa, s-a lovit de-o buturugă în grădină și și-a sfărîmat un picior, uite-așa se făcuse zob fluierul sub genunchi, și a înjurat pînă a închis ochii, că de ce să se ducă el pe lumea ailaltă din pricina unei buturugi. Pe urmă m-am mai liniștit eu și am zis că dacă el e în stare să șeadă pe prispă înseamnă că nu e nimic, o fi din pricina drumului, de, i-o fi luat toate puterile și d-aia nu-și mai dă seama, dar își vine el în fire. Treci taică, i-am zis, colea mai la soare, că acolo ți-o fi frig. Cînd pe urmă o văz pe mama val-vîrtej, aflase unde era și pune mîna pe el să-l tragă de mînecă să se ridice și să-l ducă.

Aici ochii Alboaicii luciră, și trecînd printr-o mișcare de la stînga la dreapta capul ei se dădu pe spate cu o spirală care de astă dată nu mai putea fi de bucurie ci de plîns, pe care îl alunga astfel ca să povestească mai departe cu glasul curat. Sau ar fi vrut poate să se oprească ? Își adusese cumva aminte de ceva care nu putea fi auzit și de urechi străine, sau ceea ce urma ar fi putut să supere pe cineva ! ? Se uită la Catrina : mama asculta și ea ca și ceilalți, ai fi zis că ea uitase toate acestea și era și ea curioasă să audă ce s-a mai întîmplat, ca și cînd nu despre ea și omul ei era vorba. Alboaica povesti atunci mai departe :

— Eu mă luasem cu altele și el cît stătuse la soare își venise în fire... S-a ridicat de pe prispă și a început să se sprijine în ciomag și încet-încet, hai să meargă. Mama îl îndemna și îl firuia, nu-ș' ce-i spunea, că dacă n-o să-l țină de-aici înainte numai în casă, să-l încuie și să nu-i mai dea neam drumul. Da' nu mai știu ce i-a zis, că l-a firuit, nu mai țin minte și tata zice, de ce mă firui tu, fă, pe mine ! Și ridică ciomagul și jap ! îi trage una pe spinare. M-a pufnit rîsul, dar am văzut eu că nu e de rîs, și m-am dat după coșar...

Ei, și pe urmă, nu-ți mai spun, Niculaie, ce-am pățit cu el, că n-a mai putut să meargă și cum să-l ducem acasă că era departe. Mergea el, de, așa, doi trei pași, dar pe urmă chiar dacă îl ți-neai se făcea greu ca un pietroi și se lăsa în jos. Altfel n-avea nimic, îl întrebam mereu : tată, te doare ceva ? Nu mă doare nimic, zicea. Ce să-i facem, cum să-l ducem acasă ? Îi spun eu lui Sande, du-te mamă și fă rost de o căruță cu cai, să-l punem în căruță și să-l ducem acasă. De unde căruță și cai, zice Sande, nimeni nu mai are voie să țină căruțe și cai, ce, nu știi ? Du-te, zic la gospodărie și spune-i lui alde Moreanu să-ți dea că acuma l-am ales pe el președinte și e om la locul lui, o să-ți dea. Da' Sande zice că nu se duce el acolo, că o fi el Moreanu om la locul lui, dar așa s-a dus Mărin al lui Matei Dimir să ceară s-o ducă pe fi-sa la gară, că pleca la școală și unul de-acolo l-a trimis la alde Ilie Nica, care are grijă de cai și Ilie Nica i-a spus că îi dă cu condiția să-i care și lui niște lemne din Cotigeoaia. Du-te Sande mamă, zic, spune-i și tu că-i faci și pe urmă nu-i mai faci. Mai bine îl duc pe bîtu în brațe, zice Sande, dar eu la nenorocitu-ăla să-i cer cai nu mă duc și s-a apucat el să-l ia pe tata în brațe. Ce să-l ia, că era greu și ce crezi, Niculaie, că a făcut Sande ? Aveam o roabă și l-a pus pe tata în ea și uite așa l-a dus pînă acasă. Să fi văzut cum stătea tata cu capul ridicat și se uita pe drum. Și Sande zice, îți place bîtule să te plimbi așa pe drum ? Îmi place, mă, Sande, zice, numai ăleia bătrîne nu-i place și nu vrea să mai lase ! Ea crede că n-o să ajungă și ea ca mine ! Bine bîtule, zice Sande, uite, las roaba la matale și cînd oi mai putea și eu așa, vin să te plimb. Că acuma trebuie să mă duc la brigadă să fac pro-

cente. Da n-a mai putut Sande, săracul s-a întors acasă și zice, mamă, eu nu mai mă duc pe la bîtul, mi-e milă de el cum îl văz că se topește, zici că parcă nici nu mai e el și m-apucă plînsul. Și cînd a zis vorbele astea a și început să plîngă Sande, că așa e el din toți copiii mei, ți-ar duce cu spinarea sacul de cinci duble pînă la gară, dar de ce îi e lui milă cînd îi e, să nu-i ceri, fiindcă nu poate... Din ziua aia de cînd cu roaba nici nu l-a mai văzut și nici acuma n-a venit, nu l-am lăsat noi...

Alboaica tăcu.

— Și cum a murit ? zise Niculaie întru tîrziu. L-a durut ceva ?

— Nu l-a durut nimic, răspunse Ilinca. De vreo două săptămîni nu se mai ridica de loc din pat și atunci ți-am trimes eu telegrama.

— Eram plecat, zise Niculaie și Marioara s-a întîmplat să fie și ea plecată într-o tabără...

— Ești însurat tu cu Marioara ? zise Alboaica.

— Da, răspunse Niculaie.

— Ce face ea la București ? Am auzit că are și ea servici.

— E la un preventoriu de copii, e asistentă medicală.

— Doctoriță ? zise, fără să se mire, Alboaica.

— Ei, doctoriță ! exclamă Niculaie, a făcut și ea școala tehnică sanitară, trei ani.

— A, ca un fel de sanitar... Și ea de ce n-a venit?

Dar Niculaie nu răspunse.

— Și, cum a murit ? reluă el.

— Păi cînd ți-am dat eu telegrama, zise Ilinca, nu mai cunoștea. Cine sînt eu, tată ? îl întrebam. Marița lui Turcin, zicea și eu mai rîdeam, credeam că face dinadins. Dacă îi dam să mănînce, mînca. Mănînci tată ? Mănînc ! zicea. Mai mănînci ? îl

întrebam. Nu mai mănînc! Era greu, mama s-a chinuit cu el, de, om bătrîn, nu mai putea nimic. Cînd și cînd lovea cu brațele și atunci chemam doctorul și îi făcea o injecție. Se liniștea el atunci și adormea. Cu vreo trei zile înainte să moară, tot așa, a venit doctorul și i-a făcut injecție în mînă. „Cum e tăicuțule, zice doctorul, cum îți merge?“ M-am uitat și eu la el, parcă ziceai că acum o să-i fie bine. Injecțiile veneau și îl făceau că înțelegea tot ce îi spuneai și vorbea și el. „Domnule, l-am auzit că îi spune doctorului, eu totdeauna am dus o viață independentă!“ Doctorul zice: „Dar acuma tăicuțule, cum îți este?“ „Mi-e bine, zice, nu mă doare nimic, dar nu prea mai sînt conștient“... Pe urmă a dormit el, și cînd și cînd se trezea și se uita așa ceasuri întregi pe geam... Pe urmă noaptea a început să tragă și din ziua aia n-a mai cunoscut deloc pe nimeni... Și ailaltăieri dimineață, înainte să se lumineze, a murit...

Între timp intraseră în odaie o mulțime de inși, și printre ei un militar care se uita la Niculaie deschis, cu o privire insistentă și parcă frățească. Ilinca îi spuse lui Niculaie că ăsta era bărbatul ei, subofițerul de la unitatea de aviație de la aerodrom cu care se măritase atunci în toamna aceea... Și spunînd acestea puse mîna pe doi copii care tocmai intraseră și ei în casă și îi dădu afară.

— Sînt ai mei, zise ea. Ieșiți, mă afară, nu vă rușine să intrați aici peste oamenii mari? Hai, afară...

Dar se aplecă și îngenunche în fața lor înainte de a-i da afară, și le drese cămășile la gît, le încheie nasturii, le dădu la o parte, cu un pieptene, părul de pe frunte, iar pe cel mai mic îl luă în brațe ca să-i ridice mai sus pantalonașii... Catrina

se apropie și îl măsură pe Niculaie de sus pînă jos, cu o privire severă:

— De ce trăiești fără cununie ca păgînii?

Niculaie însă nu-i răspunse, parcă nu mai era nici el demult acolo și nu mai înțelegea bine ceea ce se spunea. Își lăsă fruntea în pămînt și rămase astfel clipe lungi. Nimeni nu mai zise nimic. Apoi el se ridică abia murmurînd, fără sînge în obraji, spuse că el acuma nu mai poate să mai stea și că pînă la noapte trebuie să fie la București, după care își luă ziua bună de la toată lumea și ieși fără șovăieli și fără să se uite înapoi.

XVIII

Șoferul care îl adusese în sat era din Pălămida, fiindcă cel cu care venise de la București i se stricase mașina și Niculaie nu mai avusese răbdare să aștepte. Raionul de partid nu avusese nici el vreuna liberă în acel moment și atunci i se dăduse mașina sfatului, a tovarășului Iosif, care nu mai făcea nici el parte din activul de partid al comitetului raional, dar ajunsese în schimb președinte al comitetului executiv.

Acum mașina străbătea cu grijă drumul de loc neted și Niculaie stătea tăcut și se uita pe fereastră. Era toamnă tîrzie, dar era soare și uscat și cîmpia zăcea împăcată sub lumina înserării. Șoferul manevra des și într-o vreme mașina se opri cu botul chiar sub fundul unui măgar pe care nu-l putuse ocoli ca să nu dea într-o groapă mai mare. Proprietarul, un țăran foarte tînăr, ridică o jor-

die și îi aplică măgarului o lovitură energică pe spinare și făcu loc. După ce trecură șoferul rînji :

— Marca Simson, zise el, aprindere cu ciomagul.

Adică asta era ăla din urmă, cu mijlocul lui ciudat de locomoție... Nu merseră prea mult și dădură de altul, tot așa, înhămat la un fel de troacă pe două roți în care însă proprietarul dormea în ea așezat pe niște trăiști.

— Ăsta unde dracu s-o fi ducînd la ora asta ! se miră șoferul. Unde te duci, mă nene, strigă el cînd trecu pe lîngă troacă, scoțînd capul pe fereastră.

Dar nu primi nici un răspuns, deși omul, la sunetul claxonului, se trezise și se uita cu ochii mari la mașină.

— Unde-ai plecat la ora asta ? repetă șoferul cu o voce de om prea blazat de cîte a văzut el pe drumurile lui, dar cu care s-a și obișnuit și i-ar fi fost urît să nu le mai întîlnească.

Omul tot nu-i răspunse, ca și cînd n-ar fi înțeles limba și atunci șoferul, văzîndu-și de drum, reflectă ironic :

Două roate și-un măgar
Atelaj particular

— Acum două săptămîni, continuă el, am luat-o și pe fi-mea pînă la Mozăceni, a reușit acuma să intre la facultate, la filologie, și cînd a văzut ea de-ăștia pe șosea zice, tată, eu știam că numai in Spania sînt pline potecile de măgari că e țară muntoasă, la noi aveau înainte numai ciobanii. Ei, acuma îi au și oamenii, i-am zis eu. Cînd s-a făcut colectivizarea totală, au uitat să-l considere animal socialist și atunci oamenii, din interzicerea cailor, au început să crească măgari.

Șoferul dăduse acum de drum bun și ca să-i abată pesemne gîndurile prietenului șefului său, știind de unde îl aducea, continuă :

— Știți ce scumpi sînt ? Uite-așa un puiandru costă cît un cal dinainte. La Mozăceni stă tata, e și el colectivist, că i-a băgat pe toți, n-a mai stat să-i gîdile la subsuori cu munca de lămurire, cum au făcut atîția ani. Tata avea și el șase pogoane, dar de cînd îl știu se tot văita : că aoleo că avem pămînt puțin, că ce bine ar fi să mai avem noi un lot de încă șase pogoane... Acum i-au lăsat și lui acolo ceva în folosință personală cît să pască un cal priponit. Să vezi cum îl mai muncește, el cu bătrîna și cum îl sapă de cîte cinci ori ! Și-i zic : cum e tată cînd te văitai că ai pămînt puțin ? Acuma ți-ajunge arii-ăia care ți i-au mai lăsat ? Măi băiatule, zice, să am eu acuma din alea șase pogoane cîte le-am avut numai două, și le-aș pupa !...

Șoferul observă însă pesemne că prietenul șefului său rămînea mai departe cu privirea dură pierdută peste cîmpuri și că chipul nu i se lumina și atunci tăcu și se făcu atent la drum, fiindcă treceau prin sate apropiate mult unele de altele și pline de orătănii și de copii. Ieșiră apoi după cîtva timp din nou la drum întins și acum soarele roșu scăpăta într-o văpaie ca într-un imens incendiu înțepenit la orizont. Pe acest drum lung, mai întîlniră un om cu un măgar, apoi un convoi lung de tractoare, o întreagă brigadă înșiruită pe mai mult de un chilometru, apoi nu mai întîlniră nimic și mașina se pierdu în umbra asfințitului, spre orașul de cîmpie unde Niculaie avea să-și reia șoferul său, care știa mai bine decît ăsta cînd trebuie să tacă și cînd e cazul să vorbească...

XIX

„...În acest timp ea mă aștepta acasă îmbrăcată, nu știa dacă o să mă întorc în aceeași zi și cînd am văzut-o liniștea din mine a căzut jos pînă la acea treaptă cînd tăria ei ne scoate din noi înșine și ne vedem așa cum sîntem : eram în clipa aceea un om care nu mai avea tată ! Și atunci m-am uitat dintr-o parte și la faptul ciudat că pe nesimțite și împotriva voinței mele devenisem și eu unul de multă vreme și că acum nu mai aveam ce să mai fac... Fiindcă pînă atunci trăisem cu gîndul de dinaintea însurătorii, patru sau cinci ani în care cuvintele *unde te duci ?* nu se pronunțaseră niciodată și ea nu călcase înțelegerea noastră doar cu cîteva săptămîni înainte să-i spun că m-am hotărît m-a simțit și a umblat cîteva zile cu o lucire de triumf în ochi că pentru ea se apropiase momentul pe care îl dorise tot timpul și că tot pregătindu-se pînă atunci să poată trăi și singură cu copilul, nu renunțase nici o clipă la ideea care mijise odată, de mult, în mintea ei de fată, că Niculaie al lui Moromete era băiatul care-i plăcuse ei și cu el trebuia să se mărite. Fiindcă nici un moment n-a existat între noi vreo neînțelegere, afară de una singură, care ți-ajunge pentru toată viața, cînd m-a prins... Trebuie să recunosc că aici e singura ta parte care nu credeam că poți s-o ai, te-am crezut și ai știut să faci din credința mea, cu o minciună, ce n-ai fost în stare în atîția ani de așteptări. Mă mărit Niculaie, zice, am venit la tine să-mi iau la revedere, ei, cu cine te măriți, cu un băiat pe care l-am cunoscut astă-primăvară cînd veniră ăia cu sonda și găuriră pămîntul în Grama să scoată petrol. N-aș putea

să spun că m-a găsit cu inima moale din pricină că Ghimpețeanu mă anunțase în ziua aceea că n-o să mai fac parte din comitet, și că unii parcă nici nu mă mai cunoșteau ! Cine își face iluzii !... Mi se pare normal, din moment ce nu mai ești printre ei, ce să mai vorbească cu tine, n-ai de ce să te miri că se face că nu te vede, deși ai lucrat cu el ! Ai căzut, ești bun căzut, trebuie să dispari ca țintă... Ceea ce nu-l împiedică să zică pe urmă, să trăiți tovarășe, cum s-a întîmplat ulterior cînd am revenit ca șef de secție în comitetul regional și am mai găsit cîțiva dintre ei care mai rămăseseră de sămînță, ați fost la școala superioară de partid, sigur că da, la sapă și la lopată, patru ani în grădina Mogoșoaia, tîmpitul, vroia să spună că nu crede, deși știa perfect de bine ziua cînd nu ca să mă trimită la școală m-a scos Beju... Și în ziua aia înainte să mă anunțe Iosif ce primejdie mă pîndea parcă se sfîrșea ceva ca și în '45 după război și în calea mea la o răspîntie apărea o fată, mă ținea de braț pe stradă și se lipea de mine dulce cum fac copiii cînd îți string mîna în mers. N-aveam inima moale, dar eram trist, de ce să nu mai fac eu parte din activul comitetului raional ! Și, Niculaie, am venit să-mi iau la revedere, zice. Foarte bine ! Nu mai vrea nimic, era împăcată, a înțeles din seara aceea, cînd m-am dus eu la poarta ei, să nu se mai agațe ! Dacă vrea fata să-și ia la revedere, e din satul tău și ăștia sînt cei de o seamă cu tine, alții nu mai sînt decît mai mari sau mai mici, și de prin alte părți, bine Marioară, nu vrei să beai ceva, nici o plăcintă nu vrei să iai ? Nu-i place să mănînce, se îmbracă bine cu banii, mă mir din ce trăiește, numai băiatul mănîncă de două ori mai

mult ca ea la restaurant, parcă ar fi vrabie... Mi-am tras mîna și hai s-o duc acasă... Cu cine te măriți ? Zice, plec acum din sat după el. Departe ? La Moreni ! Ce mai depărtare și mi-am adus iar aminte de Ileana, ce fată mai iubisem eu în pragul măritișului, aveam în palmă strînsoarea ei, se vede că se întîmplă ceva cu ele în momentele astea că mă uitam cum sta răzimată de stîlpul porții și ce glas senin avea, uite îi pare și ei bine, săraca, nu mai stă să mă aștepte pe mine și pesemne că și băiatul ăla i-o fi și plăcînd și se uita la mine și avea mereu colțurile gurii întinse într-un surîs vîrît în obraz de bucurie pesemne cînd nu mai vrei nimic de la nimeni îți ajunge cu ce ai tu... Și știi, zic, că nu mai sînt la raion, nu știu, zice, dar o să te trimeată la alt raion, mă mir că îți place, mă uit și la tata că uneori se perpelește noaptea și nu poate să doarmă și înjură de i s-a făcut sufletul negru, de ce să ajungi să ți se facă așa, ce bucurie oi mai fi avînd ? Că nu mai dai cu sapa... Dar cînd lași sapa jos știi că e odihnă și nu-ți mai pasă de nimeni, pe cîtă vreme în munca asta a voastră vai de odihna aia... Mie să știi că îmi pare bine că te-au scos... Da' ce, zic, e obligatoriu să ajungi ca alde tac-tău, nu e, zic și eu, o meserie e mai bună, știi că faci ceva și cînd vii acasă îți vezi de ale tale că n-o să trăiești două mii de ani... Și atunci am scuturat din cap de amețeală fiindcă mi s-a părut că aud pînă și glasul Ilenii și pînă și mirosul părului ei umed de rouă și atunci am pus mîna pe ea și am apucat-o de umăr și pînă și umerii ei erau la fel de moi și de plăpînzi... Da, asta e iubirea cea mare a unei fete : înainte de măritiș cu cîteva săptămîni, maximum o lună, dacă ar ști cei

care se însoară ar amîna sau nu i-ar da răgaz în ziua cînd ar cere-o s-o și ducă la sfat, dar nenea ăla de-acolo nu vrea pînă nu-i prezinți tot felul de acte... Mă credeam cel mai deștept cînd ne-am dezlipit de poartă unde stam ca două momîi în liniștea nopții și am trecut prin grădină și am intrat în odaia ailaltă și ne-am așezat pe pat pe întuneric. Dincolo se vedea lumina aprinsă și Marioara s-a dus și i-a spus ceva domnișoarei studente Palici, în tot cazul nu să stingă lumina, fiindcă n-a stins-o... Am rămas mirat, Marioara era fată mare, aici nu mai semăna cu Ileana, dar nici nu s-a purtat ca ea, a stat lîngă mine ceasuri întregi, pînă s-a făcut ziuă, și n-a scos o vorbă, numai inima îi bătea și îi ardea fruntea, avea temperatură... Și mie mi-era milă, uite, zic, că ține la mine, am judecat-o greșit, și chiar că ținea, dar în realitate nu era vorba de nici un măritiș, în zilele alea a rămas însărcinată și vine la mine la seră că n-are nici o pretenție... Da, dar cînd l-a făcut am avut eu, nu puteam s-o las așa i-am dat jumate din salariul meu de grădinar și acum puștiul are aproape zece ani, seamănă la frunte și la ochi cu tata parcă l-ar fi făcut el, nu eu... Și în seara aia cînd m-am întors de la înmormîntarea lui mi-a deschis ușa și nu mă slăbea din ochi, ar fi vrut să fie ea în inima mea și s-o doară pe ea în locul meu, dar și după aia să nu poți s-o mai scoți de-acolo, că ele știu că în inimă trebuie să intri ca să scapi de grijă, moment mai bun nu se găsea, tata mort și zic du-te Marioară, hai, du-te în odaia ta... Să-i curgă lacrimile și să-și plimbe mîna ei totdeauna dulce pe ceafa și pe tîmplele mele... Du-te Marioară, știu că ai ținut la tata, dar el era bătrîn și toți o să-mbătrînim în afară de mine, n-apuc eu ziua aia... De unde să știe ea

că eu nu simțeam atunci nimic, m-am uitat la ea mirat, am mîngîiat-o și eu dar i-am spus că nu-mi face bine s-o văd cu obrazul strîmb ca o oglindă urîtă în care m-aș uita... Să se ducă să nu lase să doarmă singur copilul... iar eu eram foarte calm... Nu mă durea absolut nimic, sufletul nu doare, numai se strînge, se apropie de nesimțire, ceva parcă se încetinise în lucruri, stătea fiecare la locul lui, geamul deschis, orașul și străzile izolate, și cerul... Îmi aminteam numai de ziua cînd el mi-a spus că nu mă mai dă la școală, tot așa am simțit că parcă mă vedeam pe mine de la distanță, ca pe un străin și nu mă interesa... Nici nu mai știu cum am adormit, dar dimineața m-am sculat ca de obicei, m-am îmbrăcat și am plecat la comitet. În ziua aia trebuia să plec pe teren cu tovarășul Deaconu, al treilea secretar, nu știu de ce pun ei ochii pe mine acești secretari trei și vor să mă scoată din munca de partid, deși acuma sînt mult mai aproape de ei, șef de secție chiar în comitetul regional și nu mai merge așa ușor cum i-a mers lui Beju, o să aplic de aici înainte altă tactică, o să-l susțin pe tovarășul Deaconu cu toate mijloacele ori ca în cazul în care la conferința regională este reales în comitet să-l alegem secretar doi, poate scap în felul ăsta de atenția cu care mă înconjoară în vorbe și îmi face greutăți în fapte, sau să caut să-i ajut pe alți tovarăși care nu vor să fie reales, o să vedem atunci — și ne-am urcat în mașină și am plecat, eram în plin sfîrșit de campanie de toamnă... Ieșeam pentru întîia oară pe teren cu tovarășul ăsta, mă cam ocolea în anumite acțiuni, ca să poată pe urmă să mă critice. Numai că primul secretar

nu semăna cu cel care n-a vrut el să mă primească atunci în chestiunea Beju, unde pleca mă lua cu el și nu era de acord cînd tovarășul Deaconu începea așa pe de departe să pună în discuție secția agrară. Pesemne că văzînd situația asta s-o fi gîndit să renunțe pentru moment și hai să mergem pe teren... Seara la întoarcere, l-am mai găsit în birou pe tovarășul prim și am intrat la el. Ei, ce este, vreau să vă raportez, zic, că trebuie dat un ordin prin raioane să-l întîmpine altfel pe tovarășul secretar Deaconu, dar ce-a făcut? Păi să vă spun, dă capota mașinii pe spate și se ridică în picioare lîngă șofer și trece așa pe străzi și prin sate... Nu mai spune? Vreau să văd și eu chestia asta! Da, dar nu știu dacă cu dumneavoastră o să facă... Iar acasă mi s-a părut pe urmă că totul a decurs ca și înainte, cu deosebirea mare că m-am pomenit singur povestindu-i Marioarei această istorie! Vroiam parcă să uit sau să mă prefac că nu știu sau nu cred că nu mai aveam tată. Cînd te porți cu totul obișnuit nu înseamnă că consideri totul la locul lui, prin chiar sporul de neobișnuit pe care îl aduci, povestind soției pentru întîia oară un lucru care n-o privea?... Dimineața următoare, am plecat iar la comitet, aveam de pregătit un referat important pentru o ședință care a durat atît de mult că mi-a rămas în minte lungă cît o săptămînă... Ah, nu mai pot dormi s-ar putea ca de aici înainte... Ce întuneric e sub pleoape... Nu știu cînd s-a întîmplat, dar de mult nu se mai face lumină sub pleoapele mele și nu mai trece nimeni pe drum să mă uit ca altă dată și să adorm senin... Tată! De ce eu nu te-am visat niciodată și de ce mie nu mi te-ai arătat la fel ca

mamei ? Eşti supărat pe mine că n-am fost la căpătîiul tău cînd ai murit ? Dar n-am putut veni, ca şi Sande cînd ai fost pe la mine acum trei ani mi s-a făcut rău cînd te-am văzut... Nu-e adevărat că n-am ştiut, a fost Ilinca pe la mine şi mi-a spus că ai căzut la pat dar eu *am vrut* să cred că n-o să ţi se întimple nimic, ca să pot să viu să te văd. Vezi, tot noi trăim care rămînem în timp ce voi vă duceţi şi tot noi vrem ca voi să aveţi chipuri tinere, ca şi cînd o viaţă întreagă nu ne-a ajuns cît s-a săpat în sufletul nostru... Un an de zile nu m-am gîndit la tine după ce te-ai dus, crezînd că e mult mai bine ce fac împotriva uitării, fără să-mi dau seama că întunericul năvăleşte tot mai negru în serile mele, peste mine... Am plecat cu Marioara în zori şi mama, cu privirea ei în care verdele curat tot strălucea povestind, Niculaie, zice, l-am visat zilele astea pe taică-tău, moşule, zic, tu eşti ? Eu sînt. L-ai văzut pe Niculaie că a venit la înmormîntarea ta ? L-am văzut. Şi cu Dumnezeu ce faci ? Nu mi-a răspuns, a tăcut.

Niculaie se răsuci în pat, aprinse lampa şi se ridică în capul oaselor. Astăzi fusese pe acasă la parastasul de un an al tatălui său şi se întoarse ca şi de la înmormîntare în aceeaşi zi, şi acolo de trei ori o pusese pe mama lui să-i povestească acel vis pînă izbutise să-l înţeleagă. „Maică, de multe ori îl visez dar nu răspunde, eu îl întreb şi el tace, răspunsese mama. Şi azi noapte l-am visat iar şi acum a vorbit. Pe semne ştia că o să vii şi tu pe-acasă. «Moşule, i-am spus, tu eşti ?» «Eu sînt»" Şi aici apăruse în glasul mamei, glasul lui din ultimii zece ani, tărăgănat şi resemnat, copleşit de griji şi de tăceri lungi, cînd vedea că îmbătrîneşte şi simţea el că asta nu mai putea fi oprit. «L-ai văzut pe Niculaie că a venit la înmormîntarea ta ?» continuase mama şi abia acum, repetînd, se înţelese ce vrusese ea să spună, că în ceasurile lui grele, cînd a murit, Niculaie n-a fost lîngă el dar că totuşi a venit la înmormîntare. „Şi el ce-a răspuns ?" întrebase Niculaie. «L-am văzut,» a zis. „Atît ?" „Atît !" Şi Niculaie nu se mai putuse înşela, era cu adevărat glasul lui, se simţea în aceste cuvinte de dincolo de mormînt că pe lîngă durerea pe care o fi simţit-o el de a fi murit fără să aibă pe nici unul din feciorii lui alături, nu s-a mai adăugat aceea de a fi fost înmormîntat fără să fie măcar unul de faţă ; dar durerea a doua care n-a fost, n-o ştergea pe prima, care se produsese, l-a văzut că a venit şi nu păstrează acolo unde e, cu privire la moartea lui, nici bucurie, nici tristeţe, ci singurătate şi tăcere. Atunci mama a continuat : «Şi cu Dumnezeu ce faci ?» Adică cu oamenii şi cu propriii lui fii a văzut cum e, dar cu Dumnezeu ? „Fusese el necredincios, adăugase mama, dar singurul lui păcat în afara necredinţei nu fusese decît trufia, prea credea că n-o să mai moară niciodată, şi aş fi vrut să ştiu dacă Dumnezeu l-a iertat." „Şi tata ce-a răspuns ?" zisese Niculaie. „A tăcut. Nu mi-a răspuns nimic." Adică aşa cum făcuse în partea din urmă a vieţii lui, cînd dădea de înţeles că singurătatea şi tăcerea nu pot fi alungate de nimeni odată ce au pătruns în inima omului şi că nu-i mai rămîne decît trufia, pe care o păstrează şi dincolo de moarte, cu toate că moartea se luptă cu noi să ne ia totul.

Niculaie stinse la loc lumina şi-şi puse tîmpla pe pernă. „Tată, şopti el, eu nu te-am părăsit

niciodată, ştii bine... Nu ţi-am făcut nici un rău, nu te-am chinuit cu nimic şi îmi pare bine că te-ai împăcat cu mama... Dar de ce nu vorbeşti şi cu mine? Crezi cumva că d-aia n-am venit la patul tău înainte să mori, fiindcă te-am uitat?... Ştiu că poate cu timpul amintirea ta de cînd eram mic ar fi crescut iar la loc şi ar fi astupat-o pe cea de care mi-a fost mie frică să n-o capăt venind la patul tău, m-am gîndit şi la asta, dar eu mai ştiu că nu toate încercările te lasă neatins... puţine te întăresc, toate caută să-şi ia puterea... Şi eu vreau să spun ca şi tine că binele n-a pierit niciodată din omenire, dar că trebuie să ajungem să-l facem pentru toţi... Altfel crezi că merităm să vedem lumina soarelui? Tată, mă auzi? Nu mai vrei să stai cu mine de vorbă? Sînt eu, Niculaie, mamei i te-arăţi şi mie nu. De ce? Nu mai ai nimic să-mi mai spui?"

În acea clipă Niculaie văzu cum stratul gros de întuneric (în care gîndurile lui se înlănţuiau cu acea tărie care alungă totdeauna somnul şi neliniştește sufletul) se dă la o parte dinaintea ochilor lui asemeni unei uşi şi în lumina veşnicei zile de vară care scălda bătătura şi salcîmii de acasă apăru chiar tatăl său din grădină şi o luă încet spre poarta de la drum cu mersul lui ciudat care îţi spunea că de acolo de unde vine e greu să-ţi spună ce-a fost, dar acolo unde se duce s-ar putea să se întoarcă el cu un rezultat... Ce rezultat?... „Tată!" şopti deodată Niculaie şi în aceeaşi clipă simţi cum se năpusteşte asupra lui din adîncul neştiut al fiinţei un val de duioşie agresivă care îi pipăi apoi gîtul şi începu încet să-l sugrume. „Tată, tată, chemă el şi îşi duse coatele la ochi hohotind. Unde te duci tu acum, încotro o s-o iai după ce o să deschizi poarta şi o să ieşi iar la drum?..."

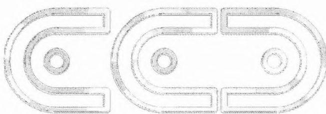
Turburată de plîns imaginea tatălui reveni iarăşi în acelaşi loc sub aceiaşi salcîmi ai curţii, luîndu-o agale spre şosea. Stătea însă mereu cu spatele şi mergea exact ca un om care e adevărat că al lui era numai ceea ce era împrejmuit cu gard, dar şi peste rest cine îl împiedica să se uite? „Tată, unde te duci?" strigă Niculaie iar, de astă dată însă foarte încet şi făcînd să se topească în el cu un efort suprem plînsul care îl îneca, nu pentru că se temea că Marioara îl va auzi din odaia ei, uşa era groasă, ci pentru că vedea că plînsul nu e bun... Moromete ieşi pe podişcă şi Niculaie porni alături cu fruntea în pămînt.... Văzuse că nu vrea să se uite la el...

Sigur de ce să se uite de ce să stea şi el de vorbă cu tine crede că se mai roagă cineva de el mai e prostul ăla parcă dacă nu vrea el nu vinde mama partea mea sigur şi Bărăgan sună cu goarna băăăăăăă toată lumea să se strîngă la primărie că a venit băiatul ăsta a lui Moromete Ilinca se mărită cu Oauăbei tăceţi dn gură strigă mama parcă s-ar dărîma casa pe ea şi el îi făcea semn Ilinchii de ce zice el senin ce are Oauăbei nu e şi el flăcău ca alţii n-am mai văzut-o pînă atunci pe mama ridicînd pumnul în aer du-te fă de-aici cînd ţi-oi da una acum te trimet taman la popa în braţe pentru întîia oară ieşisem aşa de departe şi stam cu faţa în sus, şi soarele ardea roşu prin muşamaua neagră a pălăriei şi ce pustiu era în vîrful dealului parcă pieriseră oamenii de pe pămînt şi rămăsesem numai eu am dat pălăria la o parte şi m-am uitat la el să-l văd cu ochii deschişi eram numai noi doi şi i-am văzut miezul de foc alb şi am închis pe urmă ochii fiindcă se făcea întuneric în jur şi

atunci am simţit o palmă cum îmi mîngîie tigva tunsă şi urechile pe unde venise Niculaie mamă ce faci tu aici singur dar tu unde te duci mă duc să-l tămîi pe tata pe care tu nu l-ai mai apucat acuma ziua da mă duc pe la surori şi pînă diseară abea ajung că e taman la Burdeni şi dorm şi eu la ele şi la noapte mă duc la cimitir şi s-a-ndepărtat pe cîmpie cu coşniţa de răchită albă sub braţ şi o văd că se întoarce ţi-o fi foame maică nu mi-e foame eşti cu caii să-ţi dau zi bogdaproste că eşti copil curat şi s-a-ntors înapoi cu fustele ei mari ce înaltă era dar lui îi venea numai pînă la umăr dar nici el nu era mai înalt ca Dumitru lui Nae şi el crede că nu ştie nimeni ce trebuie să facă merge pe lîngă garduri absolut fără să te ia în seamă cu fruntea cînd sus spre vîrfurile salcîmilor cînd jos pe lîngă poteca pe care calcă şi se uită la ea de parcă s-ar feri să nu se ia poteca după el bun bine am înţeles mergem mai departe şi e şi ăla cu care ne întîlnim un om şi ăsta care stă pe loc lîngă stîlpul ulucii lui şi celălalt de la celălalt stîlp de la cealaltă poartă peste drum ca să nu mai vorbim de cel la care ne ducem care e omul cel mai în puterea cuvîntului dintre toţi dar socoteala ciobanului e achitată sau ne ducem acolo degeaba socoteala ciobanului e achitată atunci putem să discutăm fiindcă băieţi mai vrednici ca ai mei nu mai are nimeni mai ales la ăsta micul Niculaie i-a plăcut să muncească îi sfîrîiau mîinile pe treabă la secere fetele astea care nici ele nu pot să zic că nu erau vrednice dar nu se puteau ţine de Niculaie că el o lua aşa înainte cu postaţa şi curgeau poloagele în urma lui ca traversele pe calea ferată şi de bucurie odată îşi înfigea mîinile în părul Ilinchii şi aia striga tată... tată... tată...

De mult Nculaie adormise. Dimineaţa cînd se sculă nu arăta nici prea odihnit, şi nici prea senin şi Marioara se miră, fiindcă, zise ea, de cîteva ori a trezit-o ceva, nici ea nu şi-a dat seama ce, şi pe urmă a tras cu urechea şi nu s-a înşelat: l-a auzit pe el, pe Niculaie de alături, cum rîdea în somn...

Scanare și prelucrare digitală

AVENTURA

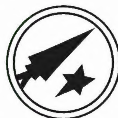

de

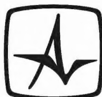
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

